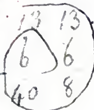

8
3 b
14

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
7
9 B
21

13 13
6 6
40 8

~~ISAACI~~
~~CASAVBONI~~
DE SATYRICA
GRÆCORVM POESI,
& Romanorum Satira
Libri duo.

IN QVIBVS ETIAM poetæ recenſentur, qui in vtraque poeſi floruerunt.

PARISIIS.
Apud AMBROSIVM & HIERONYMVM DROVART, via Iacobæa, ſub ſcuto Solaris aurei.

M. D C V.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

NOBILISSIMO VIRO

IOHANNI DE RIEV

RVTENORVM PRÆSIDI,

ISAACVS CASAVBONVS S. D.

BSTRICTAM tibi fidem ante aliquot annos, cum vna Mompelij essemus, túque domum ad me visendi & salutandi caussa venisses, quæ tua est humanitas, & in literas singularis amor, Præses dignißime: serius quidem, sed eo cumulatius iam tandem libero. Diatribam enim super Romanæ Satiræ natura atq; appellatione, cum inter colloquendum de literarum studijs, in eum forte sermo-

nem incidissemus, tibi pollicitus: ne tam benignus creditor sortem sine aliquo fenore, longo adeo præsertim interuallo, reciperes: disputationem aliam adieci, vt non plane eiusdem, ita nec vsquequaque dissimilis argumenti. Nam qui sciremus, non mediocriter solum eruditos cum vulgo credere, sed longe doctissimos etiam viros, & summæ in literis auctoritatis, docere, genus illud Latinæ poeseos à Græcorum Satyrica originem simul ac nomen traxisse: quum secus rem habere nobis persuasissemus, ne sine iusta satis caussa à communi hac & omnibus ferme recepta opinione videremur discedere: faciendum esse duximus, vt de vtraq. poesi quæ veniebant in mentem, vna eademque opera scriptis mandaremus. Accipe igitur, Præses clarissime, & quod sapientes haut minoris fecerint, vir doctissime, non vt spoponderam, paucarum horarum diatribam: sed aliquot saltem

dierum lucubrationem, tuo nomini multò etiam prius quàm nasceretur dicatam, meritissiméque consecratam. etsi enim magno & locorum & temporum interuallo diuidimur: hæret tamen animo nihilominus, semperque hærebit, mutui amoris nostri iocundissima memoria: & honoris eius grata recordatio, quem studijs meis aliquando habuisti, cum vt fructus illorum aliquis in vulgus manaret, vigiliæque nostræ publicarentur, quia Mompelij res erat propter loci condicionem difficilior, nullis parsurum te sumtibus, & verbis prolixe ostendisti, & re etiam ipsa luculente probasti. Equidem non sum adeo ignotus ipse mihi, vt quæ à me fuerint profecta, tanto hoc cuiusquam, nedum tuo viri eruditissimi, studio digna censeam: tu tamen, quum amore nostri aciem iudicij tui præpediente, aliter sentires: præclare hoc pacto, quantum humanitatis literis tribueres,

palàm fecisti. simul amentiam illorum auctoritate sententiæ tuæ confutasti, quos nihil pudet exquisitiorem linguarum & antiquitatis notitiam, ceu Reip. inutilem, pietati verò etiam aduersantem, differre conuitijs ac diffamare. qui error fanaticus cum occulto quodam Dei iudicio per multa secula hominum mentes occupasset: memoria demum auorum pene vndique è Gallia nostra profligatus, certorum nunc hominum scelere immani in eandem & vniuersam quoque Europam reuocatur. Quid? nonne superioribus mensibus sacerrimus liber prodijt, quo impietatis omnes promiscuè arcessuntur, qui post literarum παλιγγενεσίαν *cum aliqua laude in ijs sunt versati? aut quisquam dubitet melioris literaturæ pernitiem eos moliri, qui nefario ausu in doctißimum quemque nostræ ætatis, & de rep. literaria optime meritum tanta cum petulantia atq. im-*

pudentia inuehuntur? saltem si maledicere volebant, portentis mendaciorum abstinerent: si scribere gestiebant, Latine scriberent. nam quis barbarismos, solœcismos, stribligines eorum enumeret, aut patienter ferat? Non hortabor te Præses integerrime, vt certo huic istorum male conciliatorum furori te opponas, quod in te fuerit: ne prudentiæ & constantiæ tuæ in amore literarum videar diffidere. gratulabor potius bonitati naturæ tuæ, quæ neque in ratione studiorum, neque in administratione Reip. à recto tramite & via regia deflectere vnquam te siuit. Quamobrem, qui & bonas artes semper ornaris, & bonas partes fortissime semper defenderis, magnumque ex ea re nomen tibi pepereris: pulcherrimam hanc laudem illibatam ad extremum te conseruaturum, omnes speramus, qui excellentem virtutem tuam

habemus notam: atque adeo vt ita facias, ex animo optamus. Vale. Lutetiæ Parisiorum ix. Kal. Sept. CIƆ IƆ CV.

INDEX CAPITVM QVÆ DVOBVS HISCE LIBRIS CONTINENTVR.

LIBRO PRIMO.

CAPVT PRIMVM.

CAP. II.

& Δευκαλίωνες. error credentium extare in rerum natura Satyros. historia hominis cornuti. Satyrorum & Silenorum veriloquium varie expositum. σεσηρέναι. σαθρὸς, libidinosus. *Σατύρα proprium nomen. σάτηρ & διασάτηρ voces Dorum. φῆρες & φηρέες Satyri Atticis & Ionibus. locus Suidæ animaduersus. Appellationes communes Baccho & eius ministris :* Sabus , Satyrus , Lenæus, Bacchus. *Βακχέχεος vox Orphei. is poëta pluries emendatus. De recondita Satyrorum & Silenorum sapientia Silenus à Mida captus. Silenus Virgilij. Socrates Silenus dictus. Mos artificum statuariorum Athenis. Marsyas ἐπὶ σιωπῇ ἢ σωφροσύνῃ θαυμαζόμενος. De figura Satyrorum & Silenorum: sint ne ijdem Satyri & Sileni. Gemma pulcherrima Bacchi chorum ob oculos ponens , & eiusdem dilucidatio. Mos pingendi ludos. Δενδροφορίαι Bacchi & aliorum deorum. Bacchus κάρπιμος· idem varie depictus. Sileni eius σαίυλοι : Satyrorum epistatæ . loci aliquot Orphei correcti . variæ formæ Silenorum, & caluities ac barba. Satyrorum vultus : locus Aristotelis emendatus. σατυριασμὸς triplicis morbi nomen. tumor circa aures Satyrorum. φηρεῖα. Satyriaseos & priapismi differentia. Auisenæ locus animaduersus. cauda Satyrorum. Tityri. cornu Amaltheæ inter Bacchi πομπεῖα : item cantharus, & personæ. θύρσος & νάρθηξ. Baccharum ludicra. σελοφύελον. tibia bina.*

Cap. III.

De perfecta ab arte SATYRICA. *Genus illius inuestigatur à partitione poëseos quæ apud Platonem & Aristotelem. locus Aristotelis illustratus & emendatus. ὅτι μὲν, non sequente ὅτι δὲ. differentia inter μιμεῖσθαι δρῶντας & μιμεῖσθαι δρῶντα. Δραματικὴ & δράματα, vnde sint dicta. locus insignis Aristotelis illustra-*

tur & ter quater emendatur. τραγῳδεῖν pro tragœdiam componere. Fabula vnde dicta. Diomedis locus animaduersus. Dramaticæ poeseos species variè recensita veteribus. noua earundem diuisio. Finis dramaticæ. οἱ διδάσκοντες. οἱ τῶν γελώτων ποιηταί. μῖμοι γελοίων: mimorum species, παίγνια, & ὑποθέσεις. Satyrica media inter tragœdiam & comœdiam. τραγῳδία pro Satyrica: Horatij locus illustratur. Affinitas Satyricæ cum tragœdia: item differentia. Affinitas Satyricæ cum comœdia. L. Sulla σατυρικαὶ κωμῳδίαι. σατυρίζειν, & κωμῳδεῖν. σατυρικὸς φίλος, κωμικὸς, τραγικός. Propria Satyricæ: chorus è Satyris: item persona ridiculæ. Burris breuitas fabulæ & simplicitas: dicacitas hilaris potius quàm palàm obscena: character versuum Satyricorum: Satyrica tragicis dramatis interiecta aut subiecta. Mos tragicorum poëtarum, quaternis fabulis certandi. τετραλογίαι τραγικῶν & τετραλογίαι. Colligitur definitio Satyricæ. variæ tragœdiæ παρεκβάσεις.

CAP. IIII.

De nonnullis quæ SATYRICÆ extrinsecus accidunt. artes subsidiariæ poeseos dramaticæ: partes dramatices ὄψεως κόσμος, & μελοποιΐα. De personis Satyricis & earum ornamentis. locus Pollucis illustratus. πάππος, παππίδιον, παπποσίληνος. ἰζάνη, ἰσάλη, ἰξαλῆ. locus Hippocratis iam olim διπλογραφούμενος. φόβαι ὀρθότριχες, in capitibus Satyrorum. παρδαλῆ ὑφασμένη. θύρσιον Διονυσιακόν. χλανὶς αὐθινὴ Satyrorum. χορταῖοι χιτῶνες Silenorum. Apparatus scenæ Satyricæ. De saltatione Satyrica. σόβαι. σόβαι in manibus Satyrorum. σοβάς. κοτίσαλος. σίκιννις. σικιννισταί. Athenæi & Plutarchi loci emendati. Pyladis & Bathylli saltatio. ὑπόρχημα διὰ ᾠδῆς. Κῶμος, & de eo obiter nonnulla.

Cap. V.

De poetis SATYRICARVM *fabularum.* Σατυρογράφοι. *Quando cœperint Satyricæ componi, primus auctor Thespis, aut Pratinas. eorum dramata.* Cratinus *male pro Pratina. Aeschylus & Chœrillus antagonistæ Pratinæ. agonum scenicorum institutio. Mos certandi pluribus dramatis.* τετραλογίαι & πενταλογίαι *tragicorum. Liberalia trina Athenis. Panathenæa ibidem, & Chytri. Mos poëtarum in tetralogiis componendis.* Orestia *Aeschyli, & Philoclis* Pandionis. *Catalogus poetarum huius generis, & Satyricarum quæ apud veteres nominatæ reperiuntur, post Thespidem & Pratenam. Aeschylus: quot Satyricas scripserit: quæ illæ: loca animaduersa in vita Aeschyli & veteri catalogo fabularum ipsius. Cercyon. Obiter quæsitum de olympiade qua natus & denatus Aeschylus. eius* Σατυρικόν. *Ionis* μέγα δρᾶμα. *Phrynicus tragicus. Sophoclis satyricæ fabulæ: item Achæi: Euripidis: Xenoclis: Philoclis: Astydamantis: Iophontis: Platonis. item Lycophronis, Bionis, Demetrij. Comici qui* Σατύρους *scripserunt. ænigma de loro quo appensa ampulla.* O *pro* OY. οὐ γὰρ; ἐκπίπτειν. nō stare. πῶλος & παρθένος *pecuniæ nomina. poetæ* οἱ Ταρσικοὶ λεγόμενοι. *Tarsensium extemporalitas. Loca multa apud Athenæum, Aelianum, Diogenem Laertium, Pollucem, Hesychium & Græcos scholiastas corriguntur atque explicantur.*

Cap. VI.

Corollarium huius libri, siue in Cyclopem fabulam Satyricam notæ. Euripidis esse ostenditur. κώπης ἄναξ. ἀναπιπλεῖν. *Athenæi locus animaduersus. satyricam esse probatur, ex choro, scena, ornatu, tempore quo docta fuit. veris principium in Anthesterione. alia argumenta*

ex natura ipsius fabulæ. exitus illius, tristis an lætus sit censendus. obseruatio super inscriptionibus dramatum. hanc fabulam esse ἠθικήν. *ioci in ea multi illustrantur.* βλέφ' ὧδε. ἀνὴρ κρόταλον. διακεύπτειν. ἐκπατάσσειν. διακανάσσειν. *Metra satyrica. loca aliquot huius fabulæ emendantur.* συνκαπίζειν εἰς δόμους. ἀποθλίβειν. ἀποδρύπτειν. αὐτὸς ἔχει. ἀποχναύειν. βρύκειν. Δαναΐδες νύμφαι. λελημμένος πλέζυγος. ξυσμός. δεδορκότως.

LIBRO SECVNDO.

CAPVT PRIMVM.

SATIRÆ *Romanæ forma pro temporibus diuersa: parum hactenus cognita. præcipua capita hoc libro tractanda. Antiquissima poesis Latina,* saturnij *versus, Fescennini, &* satira. *quæ illa. initia rei scenicæ apud Romanos. item incrementa per Liuium Andronicum.* satira *spreta postquam fabulæ doceri cœptæ. eadem redit in scenam: sed aliter atque olim.* exodiarius. *Atellanarum exodia.* εἰσόδιον. ἐξόδιον. *Atellanum canticum.*

CAP. II.

De satira Ennij & Pacuuij: ea cuiusmodi fuerit. varietas metrorum in illis: item argumentorum. quadrati versus, non soli iambici. L. Pomponij satira. *Græci qui poemata ex diuersis metris composuerunt. Homeri Margites: Chæremonis Centaurus.* satira *Enniana Græcis incognita. Locus Horatij in eam rem correctus. De Varroniana* satira. *quomodo prior Luciliana: qualis illa, & quàm multiplex in ea varietas. locus Ciceronis animaduersus. Menippus & Meleager duo*

scriptores σπουδογέλοιοι. Strabo ex coniectura correctus: Varro Menippum imitatus. eius Satira Menippea dicta & cynica. ipse quoque Menippus cognominatus. Probi error super Satiris Menippi. character dicendi Menippeus. παρῳδίαι in legitima scriptione vitiosa: παρῳδεῖν pro conuitiari. differentia inter Menippi scripta & Varronis Satiras. Iuliani Cæsares. Luciani stilus. Seneca Apocolocynthosis. Petronij Satiricum: item Martiani. Boetij liber De consolatione, satiræ similis.

CAP. III.

DE SATIRA LUCILIANA: *quomodo Lucilius eius inuentor. quî differat ab Enniana. varia metra apud Lucilium. materia huius satiræ: imitatio prisca comœdiæ in libertate maledicendi. stilus populo accommodatus.* pedestre eloquium. Sermo & sermocinari *de comicis. Græca mixta Latinis à Lucilio. Error Isidori, qui satiram facit speciem comœdiæ, quomodo tota Romana. Error eorum qui satiram cum satyrica confundunt. quid differant. similitudo satiræ cum sillis. Timonis silli: & Xenophanis. locus Apulei correctus. Recensus poetarum qui post Lucilium satiras scripserunt: & de titulis satirarum Horatianarum nonnulla. item aliquot locorum emendationes.*

CAP. IIII.

DE SATYRICA *poesi Romanorum. Atellanæ cum satyrica Græcorum comparatæ. non tamen propriè erant satyricæ. sulla Σατυρικαὶ κωμῳδίαι, quæ. vere satyrica carmina apud Rom. obscura. Montanus poeta. De nomine* SATIRA *disputatio. opinio eorum qui à satyrica Græca deduxerunt, & per y scribere instituerunt. σατυρίζειν, σατυρεῦν, σατύρωμα.* Satyroma. *confutatur posita sententia varijs argumentis. religio Roma-*

norum in deriuatione vocum Græcarum. antiquitas vocis huius apud Rom. Ostenditur error ex sola dictionum similitudine ortus. cautio necessaria in rimandis vocabulorum originibus. varia scriptio huius dictionis. u *&* i *promiscuè poni in multis.* Satura *&* Satira *idem. quid propriè* Satura. *variæ illius vocis translationes: lex* Satura. *per* saturam *exquisitæ sententiæ. eiusdem vocis vsus in librorum inscriptionibus.* Historia per saturam. Γίναξ. *quomodo varijs poeseos generibus antè expositis, idem nomen conueniat, singillatim declaratur.* farrago. Satiricum. Satyricon.

CAP. V.

COROLLARIVM *huius libri: quo discutiuntur duæ ab Horatio propositæ quæstiones:* AN SATIRA SIT POEMA. *&*, AN SIT IVSTVM POEMA. *Platonis item & Aristotelis placita super natura poeseos expenduntur.*

ISAACI CASAVBONI

DE SATYRICA GRÆcorum poësi, & Romanorum Satira liber primus.

De SATYRICÆ *poeseos, origine, & appellationibus. ἀρχέτυπον σημεῖον γενέσεως omnium inuentorum. Poetices principia ὑπάλληλα tria: ἡ φύσις, τὰ αὐτοσχεδιάσματα, ἡ τέχνη. de his accommodatè ad propositum argumentum ordine dictum. Festorum dierum origo & caussæ: quomodo & per quos gradus inde nata* SATYRICA *cum Tragœdia & Comœdia. τρυγῳδία siue τραγῳδία commune nomen. Athenæi locus emendatur. Σατύρων προεισαγωγή. Σάτυροι & Σάτυρος pro fabula Satyrica: item Σατυρικόν. locus Xenophontis illustratus.* Satyri *&* Satyrica *apud Latinos. Error eorum qui Satyricam Græcorum vocant* Satyram. *Donati locus. Satyra Græcorum, οἱ σίλλοι, non ἡ σατυρική.*

CAPVT PRIMVM.

SATYRICA Græcorum poësis cum Tragœdia & Comœdia atq. vniuersa dra-

matica Scenicorũ siue Musicorum ludorũ propria olim fuit. hi dierum festorum maxime caussa sunt inuẽti: res enim tota ἑορταστική. Celebratio festorum duas præcipuè caussas habuit: honorem diuini numinis, & hominum à cõsuetis laboribus suis cessationem: cui postea adiunctus est lusus & iocus: quia vt ait Aristoteles, ἀναπαύσει ἔοικεν ἡ παιδιά. Vtraq. caussa à natura est, vt & omnium nobilium inuẽtorum. natura enim, quod ait verè & doctè Longinus, πρῶτόν τι καὶ ἀρχέτυπον γενέσεως στοιχεῖον ἐπὶ πάντων ὑφέστηκε: neque vlla res memorabilis à mortalibus est vnquam inuenta, cuius ingenita animis principia, & ab initio impressa non extarent: quæ Longinus appellat ἀρχέτυπα στοιχεῖα γενέσεως, siue elementa generationis, vnde hominum inuẽta manant. Horum veniat in men-

tem necesse est, quoties alicuius scientiæ aut artis originem quærimus. ideo sapientissimus philosophorum Aristoteles, cum poetices vniuersæ ortum scrutaretur, hac via & methodo vsus, tria hæc illius ὑπάλληλα principia proposuit, τὴν φύσιν, τὰ αὐτοσχεδιάσματα, τὴν τέχνην: naturam, initia rudia sine arte, artem ipsam. hanc viam & nos insistemus, dicemusque ordine de his tribus dramaticæ poëseos, quæ Satyricam complectitur, principiis. non enim veterum aut recentiorum grammaticorum placet exemplum: qui de proposita quæstione hoc solũ ferme nos docent: Satyricam poësim à Satyris esse denominatam: & auctorem illius primum fuisse Pratinam, aut nescio quem alium: de quo postea videbimus: sed prius quem instituimus sermonem perse-

quamur: ac quoniam iucundissima est in tractatione rerum antiquarum ἡ μεταλλεία τοῦ ἀληθοῦς, rem paullo altius ab ipso capite repetamus. Celebrationem igitur festorum esse homini naturalem, quod antè dicebamus, etiam à veteribus sapientibus admonemur. Strabo libro x. Κοινὸν τοῦτο καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βαρβάρων ἐστὶ, τὸ τὰς ἱεροποιίας μετὰ ἀνέσεως ἑορταστικῆς ποιεῖσθαι, τὰς μὲν μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ, τὰς δὲ χωρίς· καὶ τὰς μὲν μετὰ μουσικῆς, τὰς δὲ μή· καὶ τὰς μὲν μυστικῶς, τὰς δὲ ἐν φανερῷ. καὶ τοῦθ᾽ ἡ φύσις οὕτως ὑπαγορεύει. festorum dierũ caussas facit, ἱεροποιίαν, sacrorum curam, ad honorem deorum: & ἄνεσιν, hoc est, laborum intermissionem: atq. hoc inuentum, non tam ab ingenio hominum esse profectum ostendit, quàm ab ipsa naturą suggestum: neq. Græcorum proprium esse, sed Græcis commu-

ne cum aliis omnibus orbis terrarum gentibus: id enim eſt, τῶν Βαρβάρων. rectè quidem iſtud prudentiſſimus Strabo: ſed virum πολυμαθέστατον fugit quod erat præcipuum & momenti maximi. hic enim tantus omnium, vt ait, gentium conſenſus, non ſolum ab inſtinctu quodam cõmunis naturæ eſt profectus: verùm etiam à Dei ipſius, qui naturæ auctor, inſtitutione ac iuſſione. dierum enim diſtinctio in ἐργασίμους καὶ ἑορτασίμους, feſtos & profeſtos, nõ hominum eſt inuentum, ſed illius qui & hominem & omne hoc ſolus eſſe iuſſit, & iubendo fecit. quod cum nobis ex literis ſacris liquidò conſtet: operæpretium eſt animaduertere, quomodo partim retinuerunt, partim ſtultiſſimis inuentionibus diuinum inſtitutum nationes vniuerſæ præter Hebræorum τὸν πε-

εὐδιον λαὸν, deprauarunt. Quod igitur finem recte designarint honorem numinis & quotidianarum curarum intermissionem cùm hilaritate quadam ac voluptate: memoriam in eo primæui instituti agnoscimus. Itaq. etiam Hebræorum magistri, dierum ἑορτασίμων, & omnium solennitatum quas ille populus obseruauit, caussas simillime afferunt, non solum istas: מִשְׁבָּת ἀνάπαυσιν καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων ἐκεχειρίαν, vt ait Iosephus de sabbati institutione loquẽs: & תַּעֲנִית siue תַּעֲנוּת ac מְכַפֵּר peccatorum expiationem per ieiunia, luctum, & similes κακουχίας ritus, quos etiam gentium superstitio agnouit & varie est imitata: verum etiam חֲגִיגָה, id est εὐφρασίαν & hilaritatem ac iocundioris vitæ vsum: vnde etiam lætos illos dies vocarunt יוֹמִים טוֹבִים ἀγαθὰς ἡμέρας: de quorũ lætitia multa sunt

præcepta in Talmud parte ſecunda, tam in capite מועד כטן quam in aliis: & in Iad Rambam, in eo tractatu qui inſcribitur הלכות שביתת יום טוב itemque in libro R. Moſis Mikkotſi quo Præcepta vetantia iubentiaque, ſiue vt ipſi dicunt, negatiua atque affirmatiua, & fuſius perſequitur, & diuerſo ordine quam ipſe Rambam, aut alij. Inſtituti huius auctorem pronunciat Plato in ſecundo De legibus, non ſolum naturam, vt Strabo, ſed verò etiam Deum. vnde & iſtud in Græcorum moribus remãſit, quod omnium ſuorum ludorum, ſolennitatum, oblectationum, atq. adeo πάσης διαγωγίας, vt ait Athenæus, τὴν αἰτίαν εἰς τὸν θεὸν ἀνέφερον. Sed qui veri Dei notitiam, amiſerant, & modum primitus inſtitutum feſtos dies agitandi erant obliti, tantum in vtroque delirarunt, quantum à pri-

ma antiquitate recesserunt. Deos igitur cum alios sunt commenti, tum in primis Liberum patrem: quem cum non solum vt vini largitorem venerarētur, sed ipsam etiam intermissionem laborum, καὶ τῆς συνεχείας ἀνάπαυσιν, vt ait Aristoteles, ferrent illi acceptam, vt primo festiuitatis omnis auctori, Lyæum, Methymnæumque propterea eum dixerunt. Athenæus libro IX. τὰς εὐωχίας ἐκάλουν οὐκ ἀπὸ τῆς ὀχῆς, ἥ ἐστι τροφή, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ κατὰ ταύτας εὖ ἔχειν. Εἰς ἃς δὴ συνιόντες οἱ τὸ θεῖον τιμῶντες, καὶ εἰς εὐφροσύνην καὶ ἄνεσιν αὑτοὺς μεθιέντες, τὸ μὲν ποτὸν μέθυ, τὸν δὲ τοῦτο δωρησάμενον θεὸν Μεθυμναῖον καὶ Λυαῖον, καὶ Εὔιον, καὶ Ἰήιον προσηγόρευον. Plato verò paullo aliter: qui huius rei institutionem ad potiores deos refert: Bacchum verò cum Apolline & Musis, quasi ministros munere deorum concessos hominibus, fe-

ſtorum dierũ exhilarãdorum cauſ-
ſa. ſic enim ait: οἱ θεοὶ οἰκτείραντες τὸ
τῶν ἀνθρώπων ἐπίπονον πεφυκὸς γένος, ἀ-
ναπαύλας τε αὐτοῖς τῶν πόνων ἐτάξαντο, τὰς
τῶν ἑορτῶν ἀμοιβὰς τοῖς θεοῖς· καὶ Μούσας,
Ἀπόλλωνά τε Μουσηγέτην καὶ Διόνυσον ξυν-
εορταστὰς ἔδοσαν. Sedenim omnis ve-
tuſtas principatum huius honoris
Baccho ſemper detulit: huic ſceni-
cos ludos conſecrarunt: huic dra-
maticam poëſim, & vniuerſam θεα-
τρικὴν μουσικὴν dicarunt, quam anti-
quiſſimi homines eam ob cauſſam
τρυγῳδίαν appellarunt: ſicut poſtea
cum nomen commune in plures
ideas eſt diuiſum, Satyrica & Silli à
Bacchi comitibus Silenis & Satyris
appellationem inuenerunt. ſcenici
quoque hiſtiones vniuerſi propter-
ea Græcis Διονυσιακοὶ τεχνῖται artifices
Bacchi ſemper ſunt dicti. Satyri-
cæ igitur poëſeos non ſecus ac tra-

gœdiæ & comœdiæ origo prima ab illis repetenda conuentibus, quos vetustissimi mortales collectis frugibus cogere soliti, vt gratias diis acturi sacrificiis operarentur, & laborum quos sustinuerant memoriam posituri, animum relaxarent ac iucunditati se darét. ibi tum homines curis soluti, & genio indulgentesq; ac vino pleni, ciendi risus gratia, dicta dicere, aliusq. in alium scommata iacere, & sua sibi vitia aut inhonesta facta obiectare. omnia enim etiam acerbiora dicta licentia epularum & temulentia excusabant. τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός, vt ait poëta. quò respexit Prometheus apud Lucianum, cum Iouem alloquens & fraudem excusans qua illi inter epulas illuserat, in iocorum subsannandique licentia omnem conuiuiorum venustatem & præci-

puum fructum contendit esse positum. ἦν ἀφέλῃ τις, inquit, τῶν συμποσίων τὰς κωμῳδίας ταύτας, ἀπάτην καὶ σκώμματα, καὶ τὸ διασιλλαίνειν καὶ ἐπιγελᾶν, τὸ καταλειπόμενον ἐστι μέθη καὶ κόρος καὶ σιωπὴ, σκυθρωπὰ καὶ ἀτερπῆ πράγματα, καὶ ἥκιστα συμποσίῳ πρέποντα. ita paullatim ab istis principiis mos auxit in festorum dierum solennibus: successu ipso & voluptate quam ex hoc omnes percipiebant studia elegantiorum alente atque acuente: cum interea artem adhiberent perdiu nullam: sed solo naturæ impulsu, & singuli singulos, & plures confertim multos, tam inter epulas quàm post epulas, suæ atq. aliorum oblectationis caussa liberioribus istiusmodi dictis lacesserent: simul etiam ad numeros inconditos pedes mouerent, verius quàm saltarent. vnde tandem nati sunt chori, saltatio-

nesque ad numerum, atque adeo poësis ipsa: natura paullatim eo ducente, vt & verba quæ dicebant, & pedes quos mouebant, numeris astringerent. per numeros intelligo μέτρα, ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν: de quorum origine & cum animis nostris cognatione non est hic locus plura dicendi. Rem esse vetustissimam inde paret, quod ex omnibus conuentibus qui honoris deorum caussa cogi soliti, vetustissimi illi sunt, quos conditis in horreum frugibus rustici celebrabãt: nam & collectarum frugum primitias diis offerre moris fuit semper: & eo potissimũ tempore feriandi erat occasio, post exactos vertentis anni labores rusticos. vtramque caussam philosophus tangit in VIII. Nicomacheorum: αἱ ἀρχαῖαι θυσίαι, inquit καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν

συγκωμιδὰς, οἷον ἀπαρχαί. μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. atque hæc ratio eſt, cur ab hominibus ruſticis & tragœdiam & comœdiam eſſe inuentas conſtanter affirment veteres: quod & comœdiæ appellatio ipſa arguit, vt eſt apud philoſophum. Satyricã quoq. Iſacius Tzetzes ſcribit eſſe γεωργῶν καὶ ἀμπελῶν ἀνθρώπων inuentum. hoc nempe ſignificare voluerunt: priuſquam homines vrbes incolerent cum pagatim adhuc habitarent, & vt Athenienſes loquebantur, κατὰ δήμους, aliqua dramaticæ poëſeos initia iam tum fuiſſe nota. Ariſtotelis hæc ſententia eſt, cum de vniuerſæ poëſeos ortu primo diſputat: quia imitandi ſtudium & harmoniæ amorem à natura homines acceperint, pene cum ipſo humano genere poëſeos quædam rudimenta cepiſſe: κατὰ φύ-

σιν, inquit, ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ (τὰ γὰρ μέτρα, ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστι, φανερὸν) ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν προάγοντες ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων. appellat philoſophus αὐτοσχεδιάσματα, numeros innumeros eo tēpore fundi ſolitos & ſine arte, qui ante inuentā poëſin pro poëſi fuerunt caſcis illis hominibus: quales fere apud vetuſtiſſimos Latinos verſus Saturnios legimus fuiſſe. Maximus Tyrius αὐτοσχεδιάσματα ſimiliter nominat in ſententia plane gemina: nā vt Ariſtoteles ait de poëſi in vniuerſum diſputans, ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων eam eſſe prognatam: ſic ſcribit Maximus, ſcenicæ & theatrali poëſi incondita veterum cantica originem dediſſe. Ἀθηναίοις, inquit ſermone XXI. ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα χοροὶ παίδων ἦσαν καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργά-

ται κατὰ δήμους συνιστάμενοι ἀπ' ἀμήτου καὶ ἀρότου κεκμηκότες, ᾄσματα ᾄδοντες αὐτοσχέδια. μετέπεσε δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τέχνην ἀχαρέστου χάριτος ἐν σκηνῇ καὶ θεάτροις. hæc ita Horatius in epiſtola ad Auguſtum, pene ad verbum:

Agricolæ priſci, fortes, paruoq. beati
Condita poſt frumenta, leuantes tempore feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferentem
Cum ſocijs operum, & pueris, & coniuge fida,
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant
Floribus & vino Genium memorem breuis æui.
Feſcennina per hunc inuenta licentia morem
Verſibus alternis opprobria ruſtica ludit.

Duo genera vetuſtiſſimæ poëſeos

& adhuc nafcentis commemorat heic Horatius: alterius qua vtebantur in deorum laudibus: alterius, quam vſurpabant cum per ludum & iocum conuicia ſibi dicebant. hoc ipſum eſt quod philoſophus nos docet: ἔπη ſiue heroica metra & ἰάμβους fuiſſe primum in vſu: illa vſurpaſſe viros grauiores cum deorum laudes canerent, & honeſtas heroum actiones imitarentur, aut caſus illorum narrarẽt: iambis vſos ſequioris ingenij homines, quibus volupe erat perperam facta ab aliis imitando, probra illis dicere. καὶ ἐγένοντο, inquit, τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωϊκῶν, οἱ δ' ἰάμβων ποιηταί. idcirco grauiſſimi ſcriptores cũ de antiquiſſima poëſi loquuntur, duo illius genera commemorant: alterius ἐναγωνίου καὶ κατεσπουδασμένης, quæ tota ſeria, tota ſeuera: alterius κερτόμου καὶ γελαστικῆς, quæ

quæ tota iocularis & ridicula. ad prius genus pertinuere dithyrambi Liberi patris, genus carminis vetustissimum: hymni deorum aliorum, & heroum encomia: ad posterius iambi illi vetustissimi referri debēt, de quibus modò dicebamus ex Aristotele, & τὰ φαλλικά: est hoc antiquissimum quoque genus infamis licētiæ versuum iambicorum, quos tum vsurpabant, cum Phallagogia dictam Bacchi impurissimam solennitatem agitabant. Vt hæc rudia αὐτοσχεδιάσματα progenita erant, teste philosopho, ἀπὸ φυσικῆς ἀρχῆς: sic ars, auctore eodem, ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς. nam qui soliti erant in sacris conuentibus & ludorum solennitatibus deos aut heroes laudare, leui quadam opera, & non admodum operosa eorū imitatione, quæ fuerant ab illis gesta, rem in maius,

vt fieri amat, augentes, fabulas & dramata cepere componere: quæ postea appellarunt tragœdias: qui autem ioculares versus funditare soliti vt phallica & id genus alia: adhibita arte & fabulis integris compositis, comœdiam ediderunt. Aristotelis verba sunt: ἐγίνετο οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῆς καὶ ἡ τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία. καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικὰ, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη. Artis præcipuum opus fuit ἐν τῇ συστάσει τῶν πραγμάτων καὶ μύθων, vt ait philosophus, id est in contexendis argumentis, quæ iustæ fabulæ magnitudinem implerent, non excederent. nã dum ars adhuc ignorabatur, carptim multa perstringi solita: fabulam verò componere neque moris erat, neq. pro captu eorum seculorum:

deinde condi cepere fabulæ, sed minutæ, & imperfectæ. hæc erant artis nascentis rudimenta quædam. itaque scribit philosophus, tragœdiæ τὸ μέγεθος, natum esse ἐκ μικρῶν μύθων: & cum tragœdiam definit, ante omnia illud ponit, vt iustam magnitudinem fabula habeat. vult enim esse μίμησιν πράξεως τελείας, μέγεθος ἐχούσης. multas autem tragœdia mutationes est passa, priusquam perfectionem adepta conquiesceret: πολλὰς, inquit philosophus, μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Ac quamvis grauissimum sit tragœdia & plenum maiestatis genus poëseos, initia tamen illius non solum humilia, sed etiam cum lasciuia ac petulātia coiuncta. principio enim chori Satyrorum instituti, qui paruas illas quas dicebamus fabulas ap-

paratu modico cum saltibus, & conueniente Satyrorum lasciuiæ petulantia orationis, agerent. hoc illa Aristotelis nos docent: τὸ μέγεθος τῆς τραγῳδίας ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμνώθη. & statim addit: ad scribendas tragœdias initio tetrametra adhiberi solita, quod esset tota illa poësis σατυρικὴ καὶ ὀρχηστικωτέρα. & constat vetustissimos choros è Satyris componi solitos. idem alibi: τὰ πολλὰ οἱ χοροὶ ἐκ τῶν Σατύρων συνίσταντο. ex his discimus Satyricæ poëseos tantam esse vetustatem, vt etiam prior fuerit vera tragœdia, & quasi mater illius. tragœdiã autem multo antè quàm comœdiam fuisse excultam, ostendit multis Aristoteles. postea vero quàm nouis inuentionibus ἀπεσεμνώθη prior poësis, suntq. argumenta grauia & integra

ſingulis fabulis deputata, conſtitutaque eſt ars hiſtrionum ὑποκριτική, mutato etiam genere verſuum: quæ hactenus ſimplex fuerat, duplex reperta eſt: eiuſq. alteram ideam Satyricam dixerunt, alteram Tragœdiam. Habet igitur Satyrica Græcorum poëſis, quod ex dictis apparet, communem cum tragœdia originem: cui & adhæſit ſemper: nam iidem poëtæ qui tragœdias edebāt, etiam Satyros docebāt. ſunt eidem & cum veteri comœdia multa communia: de quibus omnibus cum illius naturam declarabimus, accuratè ſumus dicturi. conſtat ſane, primis temporibus ignoratum fuiſſe diſcrimen inter tragœdiam & comœdiam: cum quidem cōmuni nomine omnes eius generis δραματικαὶ μιμήσεις, vocarētur τρυγῳδίαι ſiue τραγῳδίαι. Athenæus libro II. Ἀπὸ μέθης

καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς εὑρέθη, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρόν. ἀφ' οὗ δὴ καὶ τρυγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ κωμῳδία. Lego, ἐκλήθη καὶ ἡ τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία. nam & τρυγῳδία & τραγῳδία, primitus nomen fuit cōmune, quod postea διεσπάσθη, vt ait Aristoteles, & veteres critici testantur. idem: τραγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὄνομα κοινὸν, καὶ πρὸς τὴν κωμῳδίαν· ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἔσχεν ἡ τραγῳδία· ἡ δὲ κωμῳδία, ἴδιον. Non desunt ex antiquis grammaticis, qui huius poëseos originē paullo aliter, hoc modo narrent. Aiunt; fuisse morem initio, vt in Bacchi sacris chori dithyrambos ad honorem ipsius canerent. deinde consuetudine hac neglecta, cepisse poëtas Bacchi vicem Aiaces, Centauros aut alios siue deos, siue heroas, celebrare: quod cum videre-

tur ſpectatoribus ridiculum, hoc illos dicterio excepiſſe: *Nihil hoc ad Bacchum*: quod poſtea prouerbij locum obtinuerit. hanc reprehenſionem vt effugerent poëtæ, iſtum poſtea morem inſtituiſſe, vt cæteris quæ docere vellent introductione Satyrorũ præluderent: ne quis ipſos calumniaretur, quaſi Dei oblitos cuius cauſſa cõueniſſent. Didymus ſiue Tarræus: τῶν χορῶν ἐξ ἀρχῆς εἰθισμένων διθύραμβον ᾄδειν εἰς τὸν Διόνυσον, οἱ ποιηταὶ ὕστερον ἐκβάντες τὴν συνήθειαν ταύτην, Αἴαντας καὶ Κενταύρους γράφειν ἐπεχείρουν. ὅθεν οἱ θεώμενοι σκώπτοντες ἔλεγον, Οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον. διὰ γοῦν τοῦτο τοὺς Σατύρους ὕστερον ἔδοξεν αὐτοῖς προεισάγειν, ἵνα μὴ δοκῶσιν ἐπιλανθάνεσθαι τοῦ θεοῦ. eſt autem Σατύρων προεισαγωγή, dramatis Satyrici introductio ante aliã fabulam, puta tragœdiam aut comœdiã: ſed de tragœdia potius ac-

cipiendum: nam Aiaces & Centauri & ſimiles hiſtoriæ tragicæ ſunt hypotheſes non comicæ. Satyricas fabulas Græci vocant modo Σατυρικὴν ποίησιν, aut Σατυρικὰ δράματα: modo ſimpliciter vt heic, Σατύρους: quia fere ſemper huiuſmodi fabularum chori conſtabant è Satyris & Silenis. Diogenes Laertius in Menedemo, Ἀχαιῷ δὲ δεύτερον ἐν τοῖς Σατύροις, Αἰσχύλῳ δὲ τὸ πρωτεῖον ἀπεδίδου. vertere debes *in Satyricis fabulis.* eſt tamen vbi οἱ Σάτυροι, apud Græcos non plures fabulas, ſed vnam ſolum ſignificat. Athenæus libro x. μαρτυρεῖ δὲ περὶ τούτων Λυκόφρων ὁ Χαλκιδεύς, γράψας Σατύρους ΜΕΝΕΔΗΜΟΝ· ἐν οἷς φησὶν ὁ Σειληνὸς πρὸς τοὺς Σατύρους. nam Menedemvs Lycophronis vnica fuit fabula. Laertius: ἅ πάντα φησὶν ὁ Λυκόφρων ἐν τοῖς πεποιημένοις Σατύροις αὐτῷ, οὓς ΜΕΝΕΔΗΜΟΝ ἐπι-

γράψιν, ἐγκώμιον τοῦ φιλοσόφου ποιήσας τὸ δρᾶμα. sed & numero vnitatis singula dramata designarunt: etsi contra rationem idquidem: cum nunquam singuli producerentur Satyri, sed plures semper, cum epistata Sileno. Demetrius Phalereus, aut quicunque est ille scriptor, ἔνθα μὲν γὰρ γέλωτος τέχναι καὶ χαρίτων ἐν Σατύρῳ καὶ κωμῳδίαις. & statim, οὐδὲ γὰρ ἐπινοήσειεν ἄν τις τραγῳδίαν παίζουσαν· ἐπεὶ Σάτυρον γράψει ἀντὶ τραγῳδίας. *Satyrum* manifesto dixit pro Satyrico dramate: nisi scripserat ἐν Σατυρικῷ: &, ἐπεὶ Σατυρικὸν γράψει· alioquin subabsurda vox fuerit, propter rationẽ quam diximus. Σατυρικὰ autem dicebant ἁπλῶς cum Satyricas fabulas vellent intelligi. Xenophon in Conuiuio: τί τοῦτο; ἔφη Σωκράτης. ὡς γὰρ καὶ ἐμοῦ καλλίων ὢν ταῦτα κομπάζεις. νὴ Δί. ἔφη ὁ Κριτόβουλος. ἦ πάντων Σει-

ληνῶν τῶν ἐν τοῖς Σατυρικοῖς αἴσχιστος ἂν εἴην. eruditiſſimus vir & de literis optime meritus, qui Xenophontis opera omnium nouiſſimus Latina fecit, poſtrema verba ſic vertit: *cæteroquin omnium Silenorum Satyricorum eſſem turpiſsimus.* certum eſt non eſſe aſſecutum, quid illa ſibi vellent, τῶν ἐν τοῖς Σατυρικοῖς: eſſet aliquid ſi dixiſſet, *omnium Satyrici generis Silenorum.* ſed aliud verba Xenophontis poſtulant. quare vertendum τῶν ἐν τοῖς Σατυρικοῖς, *qui in Satyricis fabulis ſpectari ſolent.* in quinto Athenæi vbi locus Xenophontis, ſine damno ſententiæ hæc verba prætermiſſa ſunt. Apud Platonem in extremo Sympoſio, Σατυρικὸν δρᾶμα ἢ Σιληνικὸν, ponitur προοιμιακῶς pro fictione & oratione figurata, cum aliud in ſpeciem ſimulatur, quàm quod intendit qui loquitur. affert & illu-

ſtrat eum locum Dionyſius Halicarnaſſeus in Arte: vbi figuratæ orationis quartam ſpeciem facit, quam vocat βαθύτατον σχῆμα, τὸ δι' ἄλλων πορευόμενον, ἄλλην περαῖνον. idque eſſe, δρᾶμα Σατυρικὸν aut Σιληνικόν. Latini ſcriptores cum de fabulis Satyricis Græcorum loquuntur, non aliis appellationibus vtuntur, quàm Græcorum. Horatius in Arte:

Mox etiam agreſtes Satyros nudauit.

Deinde:

Verùm ita riſores ita commendare dicaces,
Conueniet Satyros.—

Aliquanto poſt:

Interijt Satyrus paullum pudibunda proteruis.

Et ſtatim, *Satyrorum ſcriptor.* Hiſce omnibus in locis Satyros poſuit Horatius pro fabulis Satyricis Græcorum: de illis enim loquitur, non

de Romana Satira: quæ & ratione nominis & definitione τῆς ὕσιας, diuersissimum poema est a Græcorũ Satyrica poësi: vt non ferendus sit eorum error qui cum de dramatis Satyricis Græcorum verba faciunt, Satyrorum appellationem illis tribuunt. quæ prorsus insignis est doctissimorum etiam virorum hallucinatio. & tamen vix aliquem inuenias qui errorem hunc non errauerit, etiã illorũ, qui ex professo de poëtica libros ediderunt. Caueant vero sibi tirones ab hoc tanto errore, & cum loquentur & cum neotericorum scripta legent. est enim vt diximus insignis & ridicula hallucinatio. Non nescimus auctoritate aliquot Latinorum grãmaticorum nouitium hunc errorem posse defendi: nam vt nihil dicam de Horatij interpretibus, Donati ipsius

verba ſunt in Prolegomenis Terentianis: *Et hinc deinde aliud genus fabulæ id eſt, Satyra ſumſit exordium: quæ à Satyris, quos illotos ſemper ac petulantes deos ſcimus eſſe, vocitata eſt. Etſi aliunde nomen traxiſſe prauè putant alij. Hæc quæ Satyra dicitur eiuſmodi fuit, vt in ea quamuis duro & veluti agreſti loco* (ſcribe *ioco:* ſic παιδιὰν δυσχέρεςον tribuit Satyris Ælianus.) *de vitiis ciuiũ ſine vllo proprij nominis titulo carmẽ eſſet.* appellatione *Satyræ* Græcorum ſatyricam heic intelligi nullum eſſe poteſt dubium. nos infra ſuo loco clarè probaturi ſumus, contra omnem anologiam & rationem eſſe vt à Satyris Satyra ſit dicta. quod etymon ſatis etiam & res ipſa & hiſtoria confutat, ſicut oſtendemus. Quare aut ſcripſit Donatus vtroque loco *Satyrica* non *Satyra*, quæ nihili vox eſt: aut imperite ſe-

cit cum hic grammaticus, tum omnes alij, quando diuersissima poëseos genera Græcæ & Latinæ, sub nominis vnius ambitu putarũt posse comprehendi. si virum doctum excusare malumus, admissa quam proposuimus emendatione, inducenda mox erunt ista necessario: *etsi aliunde nomen traxisse praue putãt alij.* nam Σατυρικῶ Græcorum nemo vnquam dubitauit, aut potuit dubitare, aliunde quàm à Satyris nomen inuenisse: Romanæ vero Satiræ nomen variè & inconstanter prodiderunt Latini critici. iidem tamen quoties de Græcis sermo esset constanter cum Græcis locuti. Marius Victorinus De metrorum ratione libro IV. *hoc genus versuum apud Græcos comœdiarum veterum scriptores plurimum est: & magis apud eos qui Satyrica scripserunt.* hoc est Saty-

rica dramata: vt apud Xenophontem ἁπλῶς dictum monebamus, ἐν τοῖς Σατυρικοῖς. Diomedes grammaticus lib. tertio: *Satyrica est apud Græcos fabula in qua item tragici poëtæ, non reges aut heroas, sed Satyros induxerunt ludendi caussa iocandique*. omitto similes locos. Horatij interpretamēta ψευδεπίγραφα esse & nugis ineptissimis plena, nemo eruditorū ignorat: quare ratio illorū nulla haberi debet. Melius scriptor eruditissimus Apuleius, qui Satiræ appellationem Græcorum Sillis, non autem Satyricæ poësi attribuit, vt infra dicturi sumus. Atque de origine & appellatione Satyricæ Græcorum, hactenus.

Illustratur SATYRICÆ *definitio* ὀνοματώδης. *cur Satyri initio in hanc poësim inducti variæ caussæ afferuntur, eaque ordine exposita. De choro Bacchi duplici:*

vetustiore è Nymphis & Musis : recentiore, additis Satyris, Silenis, aliis. Orpheus illustratur & corrigitur. Satyri qui, quàm vetusti, quo genere orti. Δευκαλίδαι *&* Δευκαλίωνες. *error credentium extare in rerum natura Satyros. historia hominis cornuti. Satyrorum & Silenorum veriloquium varie expositum.* σισυρῖναι. σατυρὸς, libidinosus. Σατύρα *proprium nomen.* σάτηρ *&* διασάτηρ *voces Dorum.* φῆρες *&* φηρέες *Satyri Atticis & Ionibus. locus Suidæ animaduersus. Appellationes communes Baccho & eius ministris :* Sabus, Satyrus, Lenæus, Bacchus. Βακχέχορες *vox Orphei. is poëta pluries emendatus. De recondita Satyrorum & Silenorum sapientia. Silenus à Mida captus. Silenus Virgilij. Socrates Silenus dictus. Mos artificum statuariorum Athenis. Marsyas* ἐπὶ συνέσει καὶ σωφροσύνῃ θαυμαζόμενος. *De figura Satyrorum & Silenorum sint ne iidem Satyri & Sileni. Gemma pulcherrima Bacchi chorum repræsentans, & eiusdem dilucidatio. Mos pingendi ludos.* Δενδροφορίαι *Bacchi & aliorum deorum. Bacchus* κάρπιμος· *idem varie depictus. Sileni eius* βαίνλοι *: Satyrorum epistata. loci aliquot Orphei correcti. variæ formæ Silenorum, & caluities ac barba. Satyrorum vultus. locus Aristotelis emendatus.* σατυριασμὸς *triplicis morbi nomen. tumor circa aures Satyrorum.* φηρεῖα. *Satyriaseos & priapismi differentia. Auisenæ locus animaduersus. cauda Satyrorum. Tityri. cornu Amalthea inter Bacchi* πομπεῖα *: item cantharus, & persona.* θύρσος *&* νάρθηξ. *Bacchorum ludicra.* πελοφύελον. *tibiæ binæ.*

CAP.

CAPVT II.

QVVM igitur SATYRICÆ definitio ὀνοματώδης ex iis quæ dicta ſunt eliciatur huiuſmodi, poëſeos ſpeciem eſſe à Satyris ita nominatæ, quod Satyros in ſcenam induceret: priuſquam vlterius progredimur. quædam ſunt de his dicenda. Oſtendemus autem, cur ab initio in hanc poëſim Satyri fuerint inducti, varias extitiſſe cauſſas. ante omnia illud fuit, quod Bacchi comites & συγχορευταὶ, vt vocantur Æliano, vulgo cenſebatur. itaq. conuenientiſſimum erat, vt vbi præſens Bacchus putaretut eſſe, eodem & chorum illius aduocarent. accedit quod occultam quandã ſapientiam Satyrico generi, maxime autem Silenis ineſſe ſibi perſuadebant: cum tamen formam illis ridiculam ac

turpem vetuſtas tribuerit : & hoc amplius, mores laſciuos, petulantes, dicaces. vt hæc de eorum ſapientia opinio ad παιδείαν & docendum ac præcipiendum de diſciplina morum, perſonam illorum aptam reddebat: ita quæ de forma & moribus diximus, ad παιδιὰν & ciendum riſum plurimum valere, omnes intelligunt. Hæc vt clarius demõſtremus, ordiamur à Bacchi choro. Prima chori Bacchici inſtitutio ſimplicior quã poſtea fuit: è ſolis enim ipſius nutricibus conſtabat. Διονυσιακοῦ χοροῦ eiuſmodi meminit poëta Ιλιαδ. Z. de Lycurgo Thrace loquens:

Ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
Σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον. αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν.

nulli heic Satyri, aut Sileni, ſed nu-

triculæ tantum. eæ autem erant Nymphæ, quas Bacchum infantem eſſe nutricatas nugabantur. Homerus, ſiue Homeridarũ aliquis, poëta vetuſtiſſimus, in poſteriore Bacchi hymno:

Οἱ τρέφον ἠΰκομοι Νύμφαι παρὰ πατρὸς ἄνακτος
Δεξάμεναι κόλποισι.

Orpheus, cuius hodie extant hymni, poëta & ipſe proculdubio perantiquus, etſi non eſt, quod facile probari queat, theologus ille vetuſtiſſimus, de quo tam multa Græci: is igitur in hymno Nympharum,

Κρυψίδομοι, Βάκχοιο τροφοὶ, χθόνιαι, πολυγηθεῖς.

ita ſcribendum, non vt editum eſt κρυψίδρομοι. nam reſpicit Nympharum antra, in quibus plurimum habitare credebantur. præcedunt ibidem iſta: γαίης ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχου-

σαγ. & poſtea quoq. ἀνθοχαρῆς nominat. amat enim poëta ille rem eandem verbis diuerſis ſæpius repetere. idem vates alibi nutricem Bacchi nominatim celebrat nympham Hippam:

Ἵππην κικλήσκω Βάκχου τροφὸν, εὐάδα κούρην.

item Leucotheam in ipſius hymno:

Λευκοθέαν καλέω Καδμηΐδα δαίμονα σεμνὴν,
Εὐδύνατον, θρέπτειραν ἐϋστεφάνου Διονύσου.

ſed veteres, non vt in cæteris ſuis diis, vni aut alteri ſolum è Nymphis, verum pluribus ſimul Liberi patris educationem attribuerunt: cuius rei cauſſam affert Plutarchus, quod pluribus aquæ menſuris, (hāc ξυμβολικῶς appellatione Nympharum voluêre ſapiētes intelligi:) debere Bacchum ad manſuetudinem

instituí ac cõdocefieri, & ferociam eius castigari, significarent. Locus est Symposiacorum libro III. probl. IX. δοκοῦσιν οἱ παλαιοὶ, inquit, τῷ μὲν Διὸς δύο ποιεῖν τιθήνας, τὴν Ἴτην καὶ τὴν Ἀδράστειαν. τῇ δὲ Ἥρας μίαν τὴν Εὔβοιαν· ἀμέλει δὲ καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος δύο, τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν Κορυθάλειαν· τοῦ δὲ Διονύσου πλείονας. ὅτι δεῖ τὸν θεὸν τοῦτον ἐν πλείοσι μέτροις τιθασευόμενον καὶ παιδευόμενον, ἡμερώτερον ποιεῖν καὶ φρονιμώτερον. ex his ergo Nymphis quæ numero plures erant, cœpere primitus in Dionysiacis solennibus chori Baccho instituí, quales ipse in montibus ac syluis exerceret. Homerus eodem hymno:

Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόνδε θεαὶ πολύυμνον ἔθρεψαν,
Δὴ τότε φοιτίζεσκε καθ' ὑλήεντας ἐναύλους
Κισσῷ καὶ δάφνῃ πεπυκασμένος· αἱ δ' ἅμ' ἕποντο
Νύμφαι· ὁ δ' ἐξηγεῖτο· βρόμος δ' ἔχεν

ἄσαυστον ὕλίω.
Nymphis adiectæ sunt & Musæ, similem ob caussam: nam & has Bacchum aluisse fingebant. Athenæus libro II. Διονύσου τροφοὶ αἱ Μοῦσαι λέγονται. ideo in Orphei hymnis Musarum præses Apollo celebratur Μουσαγέτης, χορηγοιός, Βάκχιος· & Plato quoque vt ostendimus, ipsum cum Musis Apollinem Liberi patris facit συνχορευτίω, propter Musicæ & poëtices originem, de qua superiore capite. quinetiam Apollinem & Liberum patrem eundem esse antiqui Græcorum theologi docuerũt, vt refert Macrobius in Saturnalibus. Ascripti sunt postea in eundẽ chorum Satyri, Sileni, Tytiri, atque alij præterea multi eius dei ministri, quos Græci προπόλους dicunt. Strabo libro x. Διονύσου πρόπολοι Σειληνοί τε καὶ Σάτυροι καὶ Βάκχαι, Λῆναί τε καὶ

Θυῖαι καὶ Μιμαλλόνες καὶ Ναΐδες καὶ Νύμφαι καὶ Τίτυροι προσαγορευόμενοι. adde his Panem Lenæos, Scirtos, Seuidas, τὰς Κλώδωνας, Baſſaras, Lydias, Gelotē, Comum, & item alios. Seruata eſt tamen etiam à poſterioribus poëtis primi chori ſimplicitas in nonnullarum rerum memoria, quas à Libero patre quondam cum Bacchis fuiſſe geſtas, in epici Cycli vetuſtiſſimis hiſtoriæ fabularis auctoribus legebant. exemplum habes in Penthei caſu: nam in fabula illa nullum Satyrum aut Silenum agnouit, non dicam Euripides in Bacchis, cui per legem tragœdiæ non licebat Satyrum εἰσάγειν εἰς χορὸν τραγικόν: ſed nec Theocritus in Lenis, nec in Metamorphoſi ſua Naſo, neque in Imaginibus ſuis Philoſtratus. quod autem in Euripidis fabula Satyros hoc verſu chorus nominat, παρὰ δὲ μαινό-

μᾶλλοι Σάτυροι: vsitatissima est poëtis figura, anachronismus. in ipso quidem fabulæ argumento neque Satyri neque Sileni vsquam comparent. similis anachronismus ab iis commissus, qui Dionysiacam pompam Ptolemæo regi instruxerunt, quam describit Athenæus in quinto. nã ibi puero Baccho adest Priapus: quem certum est ex Strabone nouitium esse Lampsacenorum inuentum, Homero & omnibus vetustioribus poëtis ignoratũ. Omnium verò Bacchi comitum præcipui fuerunt secundum Bacchas, Satyri & Sileni: quos non specie, sed ætate solum differre Græcorũ plerique censuerunt. Sileni Satyrorum erant epistatæ propter grandem ætatem, Bacchi ipsius pædagogi, τροφοὶ & baiuli. Satyri eiusdem Bacchi collusores. secuti enim sunt etiam

in iſtis eandem rationem cum eos Libero patri addixerũt, qua & prius vſi in Nymphis & Muſis. minus rectè Diodorus Siculus primo libro, ex quorundam ſententia,in Æthiopia id primum inſtitutum ſcribit: eſt enim Græcanicæ vanitatis hoc quoque inuentum, res Bacchicas in maius ſemper attollentium. Vetuſtiſſimum autem eſt apud Græcos figmentum de Satyrico genere. ita vocarunt ſyluarum & montium ridiculos quoſdam ſemideos : nam ἡμιθέοις plerique auctores aſcribunt, etſi θεοὺς Heſiodus indigetat. Ouidius ſuperis annumerat , videturq. ſeparare à ſemideis: in Ibin:

Vos quoque plebs ſuperûm, Fauni,Satyrique Lareſque,
Fluminaque, & Nymphæ, ſemideûmque genus.

ſed aliter accipiendum eſſe hunc

locum ex aliis eiuſdem apparet. Metamorphoſeon primo:

Sunt mihi Semidei, ſunt ruſtica numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyrique, & monticolæ Syluani.

ita ſæpe Latini poëtæ Satyros Faunis iungunt, vt claſſis eiuſdem atq. ordinis. idem Ouidius in VI. Metamorphoſi de Marſya Satyro.

Illum ruricolæ Syluarũ numina Fauni
Et Satyri flerunt.

Horatius:

—vt malè ſanos
Adſcripſit Liber Satyris Fauniſque poëtas.

norant Satyros Græci multo prius quam in Bacchi familiam eos tranſcriberent: nam in antiquiſſimis fabularis hiſtoriæ narrationibus Satyros reperias nominatos, ſed ſine Baccho, vt cum refert Apollodorus

Satyrum ab Argo Panopta esse occisum, qui Arcadiam habebat infestam: cum Promethei & Satyri colloquium narrat Plutarchus: aut cum Nauplius, vel alij heroes, habuisse Satyros genitores dicuntur. notissima etiam est de Marsyæ Sileni infelici cum Apolline certamine historia. meminit & poëta in hymno Veneris: vbi cum de Nymphis montium multa dixisset, de Silenorum ac Mercurij cum iisdem consuetudine ista subiicit:

Τῇσι δὲ Σιληνοί τε καὶ εὔσκοπος Ἀργειφόντης
Μίσγοντ' ἐν φιλότητι, μυχῷ σπείων ἐροέντων.

De Satyrorum genere varia & incerta prodidere veteres. itaque scriptum à Diodoro libro III. Bibliothecæ, Sileni genus propter nimiam vetustatem penitus ignorari. ὁ Σι-

λιποῦ γένος ὅθεν τὴν ἀπὸ πάντων ἀγνοεῖται διὰ τὴν ἀρχαιότητα. de Satyrorum certe ſatu in Theogonia nihil Heſiodus: qui tamen alibi Oreadibus Nymphis, Hecatæi cuiuſdam & Phoronei filiabus, cum iſtos, tum Curetes prognatos cecinit. Strabo: Ἡσίοδος Ἑκαταίου καὶ τῆς Φορωνέως θυγατρὸς πέντε γενέσθαι θυγατέρας φησίν·

—ἐξ ὧν οὔρειαι Νύμφαι θεαὶ ἐξεγένοντο,
Καὶ γένος οὐτιδανῶν Σατύρων καὶ ἀμηχανοέργων·
Κουρῆτές τε θεοὶ φιλοπαίγμονες ὀρχηστῆρες.

materni ſolum generis Heſiodus heic meminit: vt etiam Ælianus, de Sileno qui a Mida captus ſcribẽs libro III. cap. XVIII. Νύμφης παῖς ὁ Σιληνὸς οὗτος, θεοῦ μὲν ἀφανέστερος τὴν φύσιν, ἀνθρώπου δὲ κρείττων καὶ θανάτου. paternum Satyrorum genus retulere quidam ad Deucalionem. propterea enim Devcalidæ poëtis Græ-

cis ſunt dicti. Heſychius: Δευκαλίδαι, Σάτυροι. ſunt autem Deucalidæ filij aut nepotes Deucalionis Theſſali: quos etiam alia forma poëtæ Græcorum Δευκαλίωνας nominant: vt in Syracuſanis Theocritus:

Οὔθ' οἱ ἔτι πρότεροι Λαπίθαι καὶ Δευκαλίωνες.

vetus ſcholium: Δευκαλίωνες, ἀντὶ τοῦ Δευκαλίδαι, ἀπὸ Δευκαλίωνος τοῦ Θεσσαλοῦ. ſed & Deucalũ nominant Græcorum archæologi, à quo & Deucalion & omnes Deucalidæ ſint orti. Alij in ea quidem terræ Græciæ prouincia, ſed non à Deucalione verum à Centauris Satyros volunt eſſe genitos: vtrunq. genus διφυὲς, ſed diuerſo modo: vtroſque Attici & Iones φῆρας vel φηρέας appellarũt: de quo mox. Nonnus in Dionyſiacis libro XIII.

Καὶ λασίων Σατύρων Κενταυρεῖδος αἷμα

γλυέθλης.

Σιληνῶν τε φάλαγγα δασυκνήμοιο γλυέθλης.

idem poëta in xiv. Satyrorum patres Silenos facit: hos autem Telluris filios. In ſecundo Bibliothecæ Apollodori leges, Pholum Centaurum nobilem Sileni & Nymphæ Meliæ fuiſſe filium. en Centauros Satyrorum genitores: en Satyros Centaurorum. adeo ſunt hæc tradita diuersè. quidni autem? mera enim ſunt delirantium poëtarum primò, deinde pictorum figmenta: in quibus nulla poteſt eſſe conſtantia. Abſit enim vt putemus extare vllos, aut extitiſſe vnquam, in rerum natura Satyros Silenoſve. Sed cum errans aut ludens natura ſicut ait Plinius, hominem aliquando produxiſſet in lucem cum cornibus, aut alia deformitate contra conſuetas

ipſi leges notabilem: paullatim perſuaſere ſibi mortales rerum imperiti, & naturali quadam inclinatione generis humani ad τερατολογίαν ac rerum mirabilium fictionem & auditionem iuſtà proni, naſci in ſyluis & abruptis montium tale animalium genus: quod commentum pari leuitate à poſteris & acceptum & variè concinnatum eſt, atq. à prioribus fuerat excogitatum. acceſſere phantaſmata illudentium dæmonum: quorum eſt vnicum ſtudium, mendacia cuiuſcunque generis pro veris ingerere, & omnibus modis in hominum animis illa firmare. Hæc ita accidiſſe fidem faciunt ſimiles naturæ luſus, quorum nulla ætas fuit expers. Adductus eſt ante hos ſex ſeptē annos ad Chriſtianiſſimum regem ex montanis Cenomanorum homo quidam cornutus,

cui nomen erat Francifco Trouilluuio. narrabat ille nobis, nulla fibi nafcenti fuiffe in capite indicia cornu: circa feptimum ætatis fuæ annum cœpiffe finciput erumpente cornu exafperari: quod poftea cum ætate auxerat, veruecini modo leuiter ἑλικτόν: cuius rei pudore Firmi fiue Firmini pagum , natalem fibi locum, adolefcens aiebat reliquiffe, & in montes Cenomanorum conceffiffe. ibi inter operas carbonarias ad annum vfque xxxv latuit: nihil pari ftudio cauens, ac ne cui vnquã caput aperiret: quod metuebat, ne fi res palam fieret pro monftro haberetur, & libertate αὐτοπραγίας adépta circumduceretur. quæ tandem mifero fortuna quum eueniffet, homo ferox & contumeliæ impatiens, quique deformitatem fuam ab agyrtis in occafionem ærufcationis

tionis esse versam, ægerrime ferret, breui eo mœrore & indignatione confectus periit. huic si cornu exciperes, nihil quicquam fuit à cõmuni lege animi corporisve humani diuersum. cornu verò planè insigne & περιέργον. durities illi & crassities, quanta solet esse veruecinis, aut caprinis: color fuluus, & omnino qualis comæ & barbæ: nã excepto sincipite, comatus cæteris capitis partibus more aliorum fuit, & barbatus. sinciput vero totum glabritie σιλπνόν: materia omni pilorum in cornu absumta: quod in dextra bregmatis parte enatum, non extra caput more veruecinorum reflectebatur, sed versus sinistram. vnde fiebat, vt extremum cornu in caput incideret: perrupturum haut dubie & perniciem allaturum, nisi aliquoties fuisset præcisum: qua ex re ma-

ximos & fere continuos dolores percipere ſe affirmabat. Non dubito ſimilia portenta primis hominibus occaſionem dediſſe Satyros & Panes atque Ægipanes fingendi: queis cum initio cornua ſolum eſſent attributa, poſtea variis figmentis aucta eorum deformitas: ex quo tandem factum vt omnes mõſtruoſos, aut aliqua inſignes deformitate, vocarent Satyros vel Panes aut Ægipanes. quinetiam ſimiæ turpiſſimæ beſtiæ genus quoddam Satyros dixerunt. Heſychius obſcure more ſuo hæc omnia nos docet, cum ſic ſcribit: σάτυροι, μορφαὶ ἀπρεπεῖς. quæ verba γενικῶς interpretari oportet, & quam latiſſimè extendere. atque ita accipere debes apud Plinium & alios geographos qui tot locis Satyros & Ægypanas commemorant. Non excidêre tamen nobis, quæ de

veris Satyris ſcriptores maximi, Plutarchus & B. Hieronymus (nam aliorum αὐτὰς λόγους) memoriæ prodiderunt : ſed profectò etiam illorum narrationes commoda interpretatione, ſicut oſtendimus, ſunt adiuuandæ. quanquam ne ſic quidem negari poteſt, veris falſa eſſe admixta & τερατώδη, quæ nullam fidem mereantur. illa verò palàm falſa & impudenter ficta, quæ pro veris aſſerit ſcriptor quouis poeta fabuloſior Philoſtratus, in ſexto De vita Apollonij. verum de his ſatis: nunc eò referamus orationem vnde eſt egreſſa. Quàm incertæ ſunt auctorum ſententiæ ſuper origine Satyrorum & Silenorum, tam ſunt grãmaticorum de ratione illorum nominum fluctuantes opiniones. ridiculum eſt quod multis veterum placuit, dictos eſſe σατύρους παρὰ τὸ

σεσηρέναι, quod more irridentium detorto ac deprauato vultu essent: id enim est σεσηρέναι, vt explicat Galenus: vel ab irrisu & cachinnis. nam etsi ingenio & imaginibus plerisq. Satyrorum etymum conuenit, quorum erat proprium τὸ σιμὰ σεσηρότας μυχθίζειν, vt loquuntur poëtæ: non tamen admittendum, quia caret analogia, cuius semper præcipua habenda ratio. probabilius alij, quia Satyros in Venerem pronos credebant, à voce σάθη, quæ eam partem significat qua viri sumus, vnde σάθωνες, *bene vasati*, σατύρους deriuarunt: non quasi *sathunos*, quod ineptè scribitur apud Macrobium: quum lingua Græca eã formã non agnoscat: sed quasi *satheros*. rara quidem formatio, sed quæ exemplo non careat: nam vt ab ἅλμη ἁλμυρὸς: sic à σάθη σαθυρὸς, & corruptione literæ

vnius σατυρὸς, *libidinosus*. Hesychius σατύρει, καταφερῆ: nempe περὶ τὰ ἀφροδίσια. melius verò σατυρεῖν, accentu in postremam retracto: ita enim exigit analogia, quando est nomen prædicationis: cum autem transit in aliam formam, tum mutatur accentus. Σατύρα, nomen scorti apud Athenæum. sic etiam Σάτυρος, cum pro Satyro accipitur. quamobrem non temerè eleuanda fides huic veriloquio. etsi non minus probabilia possunt afferri alia. imo fortasse verius est, sicut de vocibus κωμῳδία & δρᾶμα docet philosophus, Dores illas sibi vindicasse: ita hoc quoque vocabulum proprium eorum Dorum initio fuisse. σάταρ enim aut σάτηρ in illorum dialecto ludere significabat: vnde & διασάτηρ pro διαπαίζειν, Lacedæmonij vsurparunt. Hesychius διασάτηρ, διαπαίζειν, Λά-

κωνες. Iuuat coniecturam noſtram, quod Attici & Iones Satyros vocarunt φῆρας ſiue φηρέας, vt apud Hippocratem obſeruat Galenus. etiam poëtarum principi φῆρες ſunt Centauri, quibus fuit cum Satyris commune genus, vt probauimus. quàm bene Satyris hoc etymum conueniat, ſciunt qui meminerunt φιλοπαίγμονας à poëtis eos vocari, & ſemper ludibundos induci. Quoniam verò antiquiſſima quæque Grecorũ verba Hebraicæ ſunt originis, ſicut liquidò probamus alibi: non abſurdè aliquis putet Σατύρους quaſi סְתוּרִים *ſaturim* eſſe dictos, qui in ſpeluncis atque montibus latere putabantur, vnde in hominum conſpectum rarò venirent. ſic haut dubie ab eadẽ radice μυστήριον vox deriuata Grecis: non vt nugaciſſimi eorum ſcribunt grammatici, παρὰ τὸ μύσας τὰ ὦτα τηρεῖν.

מִסְתּוֹר *mistor*, siue *mistur*, res aut locus absconditus. indue hoc verbũ formatione Græcanica: fiet μυστάειον siue μυστήειον. sunt & aliæ Hebræorũ dictiones, vnde etymum Satyrorũ peti bellissimè queat: quæ ne agyrtarum more βεκκεσεληνίζειν videamur, missa facimus. Silenorum nomen variè scribitur Græcis: Σειληνός, Σιληνός aut Σιλληνός & Σειλινός. varietati scriptionis occasionem præbuit, partim ratio nominis quam aliter atq. aliter antiqui grammatici explicant, vt videre est in Etymologico Magno: partim poëtæ ipsi, qui primam eius nominis interdũ corripuerunt, sæpius produxerũt. cum ι in medio apud vnum Suidam, & qui sunt ab eo mutuati, legere memini. verba Suidæ: Σειληνός, ὁ Διονύσιος, παρὰ τοῦ σείεσθαι ἐν τῷ ληνῷ. Σείλινος ἢ ὁ γέρων διὰ τὸ σείεσθαι ἅλις. mi-

rum grammatici acumen in posteriore etymologia: in qua γέρων non quemvis senem significat: sed Satyrum senem, hoc est Silenum. vbi autem legerat σιλινὸς cum iota in medio? non enim ita scribi solet. Falsò verò existimauit hic criticus, Sileni nomen cum Libero patri attribuitur, aliter scribendum quàm cum ipsius ministris. atqui diuersæ dictiones non sunt, verùm vna atque eadem. Græci enim poëtæ Libero patri appellationes cõmunicarunt ministris eius proprias, & vice versa. σαβὸς proprie est Bacchus, deus vini & ebrietatis. ab Hebræo סָבָא *saba*, ἐμέθυεν. סוֹבֵא *μέθυσος, ebrius*, aut *potator*. σάβοι tamen etiam οἱ προπόλοι Dionysiaci dicuntur. Plutarchus Symposiacorum libro IV. probl. vltimo: σάβους καὶ νῦν ἔτι πολλοὶ τοὺς βάκχους καλοῦσι. contra, Satyrum appella-

uit ipſum deum incertus poëta qui acroſtichide illum celebrauit: σκιρτητὴν, σάτυρον, σεμεληγενέτην, σεμελῆα. Lenæum quoque Bacchum ἰδίως vocarunt, & Bacchi item comites. Philoſtratus Imaginibus, in Ἄνδριοι. σατύρους δ' ἀναμὶξ καὶ Ληναΐους ἄγει Διόνυσος καὶ σιληνούς. ipſum quoq. Bacchi nomen ab eadem conſuetudine tribui illi cœpit: nam proprie βάκχοι ſunt orgiaſtæ & miniſtri. Clemens Alexandrinus: Διόνυσον Μαινόλην ὀργιάζουσι βάκχοι. Orpheus in hymno Sileni. Ναΐσι καὶ βάκχοις ἡγούμενε κιττοφόροισι. ſic accipiendū in prouerbio, πολλοὶ μὲν ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. in Dionyſiacis ſolennibus, puta in phallagogiis, ſacris trietericis, Iacchi exagoge, ſimilibuſve pompis, multi arrepto thyrſo aut ferula περισκαίρους ſe præbebāt Liberi patris orgiaſtas: nec ſolum viri, ſed etiam

honestæ matronæ ac virgines. lege Diodorum Siculum libro III. sed hi θυρσοφόροι aut ναρθηκοφόροι solum appellabantur: at qui orgia iugiter & legitime curabant, neque à suscepto ministerio recedebant: hi non solum narthecophori dicebantur, sed ναρθηκοφόροι βάκχοι. Themistius oratione prima: τῶν δὲ κατὰ νόμον μεμυημένων τὸν ναρθηκοφόρον Βάκχον ἡγεῖσθαι δὲ συγχωρεῖ τὰ μυστήρια. In Orphei hymnis etiã Mercurius Chthonius appellatur, Βάκχος. Ἑρμῆ Βάκχε χορεῖο Διωνύσοιο γένεθλον. sanè Bacchi infantis educatorem quidam prodiderunt fuisse Mercurium. Plinius libro XXXIII. cap. VIII. de nobilibus statuariis artificibus: *Cephisodori duo fuere: prioris est Mercurius, Liberum patrem in infantia nutriens.* sed hoc menti versus istius non conuenit: pugnat enim manifesto cum ea sententia vox

θύεθλον. vult enim poëta Bacchum Mercurio priorem, & generis illi fuisse auctorem. quare non potest huc pertinere quod ex Plinio dicebamus: sed & locutio insulsa: nam quid est, χορῦ Διωνύσου θύεθλον? Lego verò Ἑρμῆ βακχεχόροιο Διων. θύ. peculiaris est Orphei huius vox βακχέχορος, quasi dicas βάκχε χορευτά. idẽ poëta alibi: ἡμᾶς ἐν μακάρεσσιν ἔχεις Διόνυσε χορευτά. sed nomen βακχέχορος, vt alia item quam plurima, alibi quàm apud Orpheum non legas. imitatus est eleganter in nouanda ea dictioné vetustissimam Bacchi appellationem Βακχέβακχος, quam heroici metri lex non admittebat. ita Liberum patrem in ipsis orgiis & mysteriis vocabant. Hesychius: Βακχέβακχος, ὁ Διόνυσος οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν ταῖς θυσίαις. extat & apud comicũ. certum vero ex multis veterum te-

ſtimoniis pleraſq. res in ſacris, aliis nominibus quàm vulgo dicerentur, fuiſſe appellatas. eiuſmodi vox fuit Βακχέβακχος: quam vt diximus, venuſtè Orpheus eſt imitatus, cum Liberum patrem βακχέχορον nominauit. idem in hymno Palæmonis,

Σύντροφε βάκχε χορεῖο Διωνύσου πολυ-
γηθοῖς.

heic quoque idem mendum: nam ſcribendum βακχεχόρειο Δ. Ac de Dionyſiaco quidem choro hactenus. Quod autem dicebamus perſuaſum veteribus fuiſſe reconditam neſcio quam ſapientiam Satyrico generi ineſſe: eius rei multa ſunt argumenta. Notiſſima eſt apud Græcos hiſtoria de Sileno à Mida ſatyro quondam capto: qui miranda quædam & omnibus ignota illum docuerit. oſtendebatur in Phrygia non procul Celænis fons quidam,

Xenophonti viſus & narratus in primo Αναβασ. vbi captum dolo Silenum, quum loco aquæ vinum eſſet infuſum, fama pública tenebat. plurima autem apud Midæ aures, vt ait doctor Afer, philoſophatum eſſe hunc Silenum, pro certo habitum. quale illud apud M. Tullium in primo Tuſculanarum. *Fertur de Sileno fabella quædam: qui cum à Mida captus eſſet, hoc ei muneris pro ſua miſsione dediſſe ſcribitur: docuiſſe regem, Non naſci homini longe optimum eſſe: proximum autem quam primum mori.* ſed & de rebus phyſicis arcana quædam à Sileno Midam κατηχηθῆναι, auctor Theopompus Chius, & ex eo alij multi. in his Strabo, Tertullianus, Ælianus & Philoſtratus. itaque doctiſſimus omnium poëtarum Virgilius, carmen de principiis & conditu rerũ & vetuſtiſſimis rebus aliis

ſcripturus, Sileno potius quam alij vlli de tantis rebus diſſerēdi parteis attribuit: quod qui temere à prudētiſſimo vate putant factum, imperiti ſunt, atque inepti. Midam vero etiam ipſum de Satyrorum genere fuiſſe, Philoſtrato, aliiſque placet. plures virum faciunt, Phrygiæ regem, ex Herodoto & poëtis notiſſimum. Silenorum igitur iocos & dicta in ſpeciem ludicra, abditum intus ſapientiæ nucleum continere exiſtimabant: vnde manauit prouerbium σιληνικὸν ἢ σατυρικὸν δρᾶμα, quod apud Platonem legi antea oſtendimus, expoſuimuſque. ab eadem perſuaſione etiam mos ortus artificum Athenienſium: qui pulcherrimis deorum ſigillis, Veneris, Cupidinis, Gratiarum ac ſimilium, ſimulacra turpiſſima deformium Silenorum circundabant, ea arte

elaborata, vt claudi recludique poſſent: clariſſimè hoc modo quid de Silenis eſſet iudicandum ſignificantes: quantumvis & forma ipſorum pareret ridicula, & mores quoque petulantes ac procaces. Syneſius, epiſtola CLIV. de ſcripto quodam ſuo loquens grauiſſimi argumenti, ſed Socraticæ diſſimulationis pleno: ὅστις οὐκ ἀγύμναστος, inquit, ἐπιφωράσαι τι καὶ πρόσωπον θεῖον ὑπὸ φαυλοτέρῳ κρυπτόμενον σχήματι, ὥσπερ ἐποίουν Ἀθήνησιν οἱ δημιουργοὶ, Ἀφροδίτην καὶ χάριτας καὶ τοιαῦτα κάλλη θεῶν ἀγάλμασι Σειληνῶν καὶ Σατύρων ἀμπίσχοντες, τοῦτον οὐ λήσεται τὸ γράμμα. ſuum vero Platonem in his eſt imitatus Syneſius: nam in Conuiuio illius comparatur Socrates, τοῖς ἐν τοῖς ἑρμογλυφείοις Σειληνοῖς καθημένοις, οὕς τινας ἐργάζονται οἱ δημιουργοὶ, σύριγγας ἢ αὐλοὺς ἔχοντας· οἳ διχάδε διοιχθέντες, φαίνονται ἔνδοθεν ἀγάλ-

μάτα ἔχοντες θεῶν. ibidem & Marſyæ Satyro quam ſimillimus eſſe Socrates longa oratione probatur. Marſyam autem Satyrum ſiue Silenum ingenio atque temperantia excelluiſſe, narrat & argumentis firmat Diodorus in tertia. Supereſt iam vt de Satyrorum forma & eorum ingenio aliquid dicamus: quando in his vel præcipua eſt ratio poſita, cur ſint initio in hanc poëſim inducti Satyri. Occurrit verò hoc loco dubitatio non diſſimulanda: ſintne iidem Sileni ac Sàtyri an nõ: & ſiquid differunt cuiuſmodi ſit ea diſcrepantia. Fuêre qui nullum omnino inter hos diſcrimen ponerent, niſi quod ſatyrorum appellatio ſit recentior, silenorum antiquior. Nicandri ſcholiaſtes ad Alexipharmaca: οὓς ἡμεῖς Σατύρους λέγομεν, οἱ ἀρχαῖοι Σιληνοὺς ἐκάλουν, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν ὅ ἐστι λοιδο-

λοιδορεῖν. extat ſane apud Homerum vox Σιλινὸς, vt antè obſeruabamus: Σάτυροι verò dictio nuſquam apud illum inuenitur. an hoc ſpectarit criticus iſte, neſcio. ſed quam hic in vocibus differentiam ſtatuit, alij omnes in ipſis perſonis: vt sileni ſint, ſatyri ſenes: ſatyri, iuuenes sileni. Auctor Etymologici: Σειληνοὶ λέγονται οἱ γέροντες τῶν Σατύρων. Seruius in illud: *Chromis & Mnaſylus in antro Silenum pueri.* notat: *nonnulli* PVERI *non abſurdè putant dictum, quia Sileni priuſquam ſeneſcant Satyri ſunt.* vtriſque ergo pro ætate attributa miniſteria: Silenis, vt eſſent τροφεῖς & pædagogi Bacchi, quo nomine eos vocāt Diodorus Siculus, Syneſius, Iulianus in Cæſaribus, alij: ſatyris, vt puero eſſent συμπαίστορες, & facetiis illum demulcerēt: Plato in epigrammate de Satyro.

E

Θέλγω δ' ἡμερόεντα νέον περὶ χώματι παῖδα.

ſed quia non genere, verùm ætate ſolũ eos diſtinguebant, nullo diſcrimine perſæpe has voces vſurparunt, eundemque ſatyrum & silenum promiſcuè dixerunt. Marſyas Herodoto, Straboni, & pleriſque omnibus, Silenus eſt: alij Satyrum nominant. Ouidius in eius fabula:

—exitium Satyri reminiſcitur alter.

extat Alcæi epigrãma Εἰς σήλλω σατύρου, & in eo hic verſus: Ὡς πρὶν ἀπολωθήσῃς νυμφογενὲς σάτυρε. Satyrus hic eſt Marſyas. contra, is qui ad Midã eſt adductus, omnium conſenſu Silenus fuit: reperias tamen qui Satyrum appellãt. Maximus Tyrius ſermone xxx. Ἀνὴρ Φρὺξ, ἀργὸς τὸν βίον, ἐραστὴς χρημάτων, λαμβάνει τὸν σάτυρον, ὡς φησὶν ὁ μῦθος. omitto ſimilia exempla. Sed non defuêre qui de ſatyris ac

Silenis aliter longe ſentirent, quiq. præter ætatem, formam quoque diuerſam illis darent: quod non ſolum ſcriptorum teſtimoniis probare poſſumus: verùm gemmæ ſcalptura τῆς παλαιᾶς χειρὸς, quam oſtendit nobis vir harum rerum callẽtiſſimus, & indagator feliciſſimus, Petrus Raſcaſius Bagarrius, Aquiſextienſis aduocatus, & gazæ regiæ cimeliorum antiquitatis præfectus. eius gemmæ exemplum, quia facit apprime ad inſtitutum ſermonem, infra ſubiecimus,

En vetuſtatis monumentum egre-

gium, & admiratione omniũ, quos res antiquæ capiunt, digniſſimum. nam præter ſolertiam ſubtiliſſimi artificis, cuius hoc elaboratiſſimum opus eſt: plane ſtupenda in tantulo ſpatio rerum, perſonarum, actionũ varietas. quid multa? παπταίνων ἐμόγησα, κόρον δ' οὐχ εὗρον ὀπωπῆς. ipſa gẽma iaſpis eſt, viriditatis nigricantis, non planè pellucida, punctis rubris ſtellata: grammatiam ſiue polygrammon veterum eſſe cenſeam, addubito. Argumentum prorſus huic noſtræ diatribæ conueniẽtiſſimum. chorum enim Bacchi continet, ſcenæque deſcriptionem: & quidem Satyricæ potius quam tragicæ aut comicæ: hoc enim arbor adiecta promittit: de quo plura inferius erunt dicẽda, cum de apparatu ſatyricæ agemus. Notus mos veterum, ludos ſuos vel ex Iulio Polluce ta-

bulis ornandi, quæ fabulas ab hiſtrionibus docendas, aut gladiatorum pugnas & ornamenta, totam denique ludorum magnificentiam, ob oculos ponerent. poſſemus de hoc more adferre multa, niſi conſideremus etiam tironibus rem eſſe hodie notam. affines his fuerunt illæ tabulæ de quibus agebamus apud Athenæum libro v. cap. VII. Videtur hæc gēma eo cōſilio ſcalpta, vt thymelicarum tabularum picturas imitaretur. quoniā tamen nullum heic docendæ fabulæ certum argumentum exprimitur, malo ad ſacra Dionyſiaca referre. ac niſi fallor ad dendrophoriam pertinet hæc imago. variis enim modis ſacra Libero patri fecerunt Græci ac Latini. inter alios autem ritus diuerſos illorum ſacrorum, hic fuit, cum arbores in pompa Bacchica geſtabāt.

illi enim deo non arborem solum vitem, sed omnes fructiferas acceptas ferebant. ideo & κάρπιμον etiam vocabant: & prouentum ὀπώρας ab eo postulabant. Orpheus in hymno Bacchi ἀμφιετοῦς.

> Ἀλλὰ μάκαρ χλοόκαρπε, κερασφόρε,
> κάρπιμε, Βάκχε
> Βαῖν' ἐπὶ πολύθεον τελετὴν γανόωντι
> προσώπῳ,
> Εὐιέροις καρποῖσι τελεσιγόνοισι βρυάζων.

ad huius beneficij recordationem dendrophoriæ solennitas videtur instituta: nisi tamen est Iudaici festi τῆς βαϊοφόρου, siue octauæ festi Tabernaculorum, ridicula imitatio. Artemidorus libro II. cap. XXXV. χορεύειν τῷ θεῷ Baccho, ἢ θυρσοφορεῖν, ἢ δενδροφορεῖν, ἢ ἄλλο τι τῶν κεχαρισμένων τῷ θεῷ πράττειν, πᾶσι πονηρὸν, πλὴν δούλων. Athenæus libro v. in pompa Bacchica: ἑξῆς ἄνδρες ἑκατὸν πεντήκοντα, φέρον-

τες δένδρα, ἐξ ὧν ἀνήρτητο θηεία παντοδαπὰ καὶ ὄρνεα. ſed & Matrem deûm dendrophoriis colebãt. multa enim in ſacris Dionyſiacis & Metroacis Cybeles aut Cereris quàm ſimillima. Strabo: δενδροφορίαι τε καὶ χορεῖαι καὶ τελεταὶ κοιναὶ τῶν θεῶν εἰσὶ τούτων. itaque tã Liberi patris, quàm Matris deûm Cereriſque ſacerdotes dendrophoros legimus. quodnam vero hoc ſit arboris genus difficile diuinatu. vitem quidem aut hederam non eſſe, quæ duæ ſpecies Baccho gratiſſimæ, & folia oſtendunt, & fructus, quem ex ea videtur Baccha legere. malus quoque non eſt, repugnante folio: nec ficus propter eandẽ cauſſam, & propter fructus magnitudinem, ſi quidẽ is fructus eſt. in Dionyſiaca pompa apud Athenæum inter diuerſi generis coronas, præferuntur & ex arbore perſea con-

fectæ: vt videatur vetuſtas & hanc & alias plureis, τῶν καρπίμων Libero patri cõſecraſſe. cæterùm nihil perſeæ cum hac imagine commune eſſe, folia arguunt. etiam illud obſcurum, geſtetur ne hæc arbor, vt erat moris in dendrophoriis, an viuis radicibus ſit defixa. Perſonæ in argumento huius gemmæ cõtentæ omnino ſunt octo. Bacchus, qui tenerorum more puerorum geſtatur: Silenus, qui illũ in vlnis geſtat, altero brachio corpus pueri amplectens: altero, crus ſiniſtrum ei ſuſtinens. Satyrus & puer orgiaſta, qui à dextris onus Sileno ſubleuant. Bacchæ treis: vna quæ ferulam in dextra habet: altera eſt tympaniſtria, τὴν ἑαυτῆς ἀσκοῦσα τέχνην: tertia tibicina: huius ſolum caput apparet, cum geminis tibiis quas ore inflat. poſtremò puerulus cernitur cornu copiæ ſiniſtra

attollens. vides heic præterea hircũ, aptam ad Liberi ſacra victimam; vel hiſtrionibus tragicis paratum præmium. hoc amplius humi iacent, hinc Sileni cantharus, effuſo vino: illinc perſona hiſtrionis capiti detracta, cum appenſis offendicibus, ſiue vinculis. hæc ſunt quæ ſpectãtium oculis gemmæ huius ſcalptura exhibet. de quibus breuiter quædã adnotabimus. Iam diximus, ſacra Liberalia apud veteres multiplicia fuiſſe, & varios eius colendi ritus: pro horum diuerſitate effigies quoque illius dei diuerſæ non ſolũ habitu & τῇ σκευῇ, ſed cum primis ætate, dedicari ſolitæ. Macrobius libro primo cap. XVIII. *Liberi patris ſimulacra partim puerili ætate, partim iuuenili fingunt: præterea barbata ſpecie, ſenili quoque.* Liberum enim eundem habebant atque Solem: ad quem hæ

diuersitates ætatum referuntur, vt pluribus explicatur ibidem. Vlpianus in Demosthene, τὸν αὐτὸν Ἥλιον καὶ Ἀπόλλωνα καὶ Διόνυσον ἡγοῦντο. Diodorus Siculus non quadruplicem, sed duplicem solum simulacrorum Bacchi effigiem in vsu fuisse scribit: formosuli iuuenis & delicati, aut senis & bene barbati: cuius rei caussas ita explicat, libro ιν. δίμορφος ὁ Διόνυσος δοκεῖ ὑπάρχειν, διὰ τὸ τοὺς ἀρχαίους πολύτας πωγωνοτροφεῖν· τὸν δὲ νεώτερον ὡραῖον καὶ τρυφερὸν, καὶ νέον. ἔνιοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τῶν μεθυόντων διττὰς διαθέσεις ἐχόντων, καὶ τῶν μὲν ὀργίλων, τῶν δὲ ἱλαρῶν γινομένων, δίμορφον ὀνομάζεσθαι τὸν θεόν. hinc illa chororum distinctio ratione ætatis: nam erant chori puerorum, chori virorũ, chori senum. Vlpianus in Midiacam Demosthenis: ἐκ πάσης ἡλικίας ἠγωνίζοντο χοροὶ τοῦ Διονύσου· διότι καὶ παιδὸς σχῆμα αὐτοῦ περιτιθέασι· καὶ γὰρ παῖδα καὶ πρεσ-

βύτην, καὶ ἄνδρα γράφουσιν αὐτόν. passim itaque leges apud Græcos de choragis, ἠγωνίσατο χορῷ παίδων, aut χορῷ ἀνδρῶν. & apud Demosthenē, χορηγεῖν παισὶ Διονύσια, hoc est, instruere puerorum chorum ad celebranda Dionysia. Quem igitur heic vides ferri Dionysum, altero brachio Sileni, altero Satyri colla amplectentem, is est, quem facie iuuenis & adolescentuli colebant. est enim prorsus, quod ait Diodorus, forma venustateque pollens, iuuenis ac delicatus, pāpineam coronā habens in capite: τρυφητὴς deniq. luxu & ἁβρότητι diffluens. Silenus contrà, senex, rugarum plenus, exsuccus, caluus, vestē indutus, & vt videtur, caput petasatus, barba densa ac promissa: sima denique nare: quam notam Silenis diserte tribuit Lucianus. Silenorum duo præcipua munera: prius, vt sint

altores Bacchi. Orpheus hymno in Silenum:

Κλῦθί μου ὦ πολύσεμνε τροφὲ Βάκχοιο τιθηνέ. Horatius:

—*custos famulusq. dei Silenus alumni.*

olim pueri nobiles à lacte depulsi, statim viris tradebantur educandi: quos posteriores Græci Latina voce βαΐουλους dixerunt, quia suos alumnos in vlnis plurimum baiulabant nutricij, vt heic Silenus Bacchum. altorum ministeria venuste describit Phœnix apud poëtam, alumnum suum Achillem compellans:

Καί σε τοιοῦτον ἔθηκα, θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ,
Ἐκ θυμοῦ φιλέων. ἐπεὶ οὐκ ἐθέλεσκες ἅμ' ἄλλῳ
Οὔτ' ἐς δαῖτ' ἴεναι, οὔτ' ἐν μεγάροισι πάσασθαι,
Πρίν γ' ὅτε δή σ' ἐπ' ἐμοῖσιν ἐγὼ γούνασι καθίσας

Ὄψου τ' ἄσαιμι προταμὼν, καὶ οἶνον ἐπισχών·
Πολλάκι μοι κατέδευσας ἐπὶ στήθεσι χιτῶνα
Οἴνου ἀποβλύζων ἐν νηπιέῃ ἀλεγεινῇ.

Alterum Silenorum munus, vt Satyris præſint, & ſint eorum epiſtatæ. itaque gregi Satyrorum in pōpa Dionyſiaca vnus ſemper Silenus præficiebatur. in ea quæ deſcribitur apud Athenæum, bini Sileni non ſemel cōmemorantur, qui totidem plurium Satyrorum gregibus pręſint, ad dextram & ſiniſtram pompæ incedentibus. ſed numerus alicubi eſt omiſſus: vt ſtatim in exordio narrationis: προῄεσαν οἱ τὸν ὄχλον ἀνείργοντες Σειληνοί. ſcribe Σειληνοὶ β. vt in ſequentibus. Orpheus totius Bacchici chori præſulem & coryphæum facit Silenum: Ἀγνοτερὴς, γεραιὸς, θιάσου νομάου τελετάρχα. ita

editur hic versus etiam in elegantissima viri clarissimi longéq. doctissimi editione. sed prima dictio palàm corrupta: pro ἁγνοτελὴς, vel ἁγνοθελὴς, vt videtur, vel ἁγνομελὴς: vt alibi apud eundem poëtam αἰγιμελής: hymno in Panem: Αἰγιμελὲς, βακχευτὰ, φιλένθεε. sequens quoq. dictio γερανὸς nihili est: neq. hilum iuuat hanc lectionem, quod γερανὸς saltationis cuiusdam est nomen: de quo adi Hesychium. scribe γεραιὸς, aut γεραὸς: semper enim Sileni senes. subiicit Orpheus.

> Εὐαστὴς φιλάγρευπνε νεάζων οἷσι Σιληνοῖς
> Ναΐσι καὶ Βάκχαις ἡγούμενε κιττοφόροισι.

Videtur Silenos iuuenes facere: sed locus interpretationis indiget simul & correctionis: nemo enim rectè potest illa intelligere, νεάζων οἷσι Σιληνοῖς. lego νεάζουσ᾽ οἷσι Σ. & de Saty-

ris capio, qui ad differentiã epistatæ Sileni dicuntur νεάζοντες Σιληνοὶ, iuuenes Sileni: sic initio hymni capiẽdum, vbi Silenus dicitur, Σειληνῶν ὄχ' ἄριστος. Heic vero obseruandum quod ante dicebamus, formam eam Sileno in ista gemma tribui, vt Satyrico generi penitus eximatur. Satyrorum notæ sunt propriæ, cornicula in capite, & dimidium corpus caprinum: erant enim ibridæ ac διφυεῖς, è duplici forma concreti, humana & caprina: supra vmbilicum, hominem referebant: nisi quod cornua habebant: infra vmbilicum, capris simillimi fingebantur. quæ omnia in Satyro heic picto licet animaduertere: cornicula in capite, cauda extrema spina dependens, pilis hirta femora, crura ac pedes plane instar caprorum. Sileno nihil penitus istorum. abesse fronte cor-

nua clarissimum: pedum alter latet: alter inter pedes Satyri exit: in quo digiti quinq. manifesto parent. plerisque veterum, vt supra diximus, aliter persuasum: Satyros nempe esse, præter grandæuitatem cætera aliis similes. cornua igitur attributa: ideo κεράεντες passim dicti poëtis: Et diserte Nonnus extremo lib. xix.

— οὐ νέμεσις ἦ
Σειληνὸν κομόωντα βοοκεραίεσσι μετώποις
Ταυρείην κεράεσσαν ἔχειν ποταμηΐδα φωνήν.

attributa & infra vmbilicum figura caprina: quam ob caussam δασύκνημοι poëtis nominantur, & λάσιοι ac λαχνήεντες, & δασύτριχες. At non omnes ita sensisse de Silenis testis locupletissima est hæc gemma: testeis sunt & aliæ gēmæ, & diuersi generis monumēta vetustatis quotquot hactenus

hactenus visa nobis: in quibus Silenũ partim stantem, partim asino vehẽtem, non alia quàm heic effictum forma constanter obseruauimus. apud Athenæum quoque prodeunt Sileni chlamydati & crepidati. Σειληνοὶ δύο ἐν πορφυρᾶις χλαμύσι καὶ κρηπῖσι λευκαῖς. non igitur erant αἰγίποδες, vt appellantur à poëtis. Lucianus in deorum concione Silenum tribus solum hisce notis describit: quod sit senex, caluus, & σιμὸς τὴν ῥῖνα. Sed iure suo poëtæ ac pictores vtuntur, quum sua figmenta modo hoc, modo illo pacto concinnant. quid? nonne etiam Bacchum veteres cornutum sæpe faciunt & Bacchas quoque illius similiter cornibus insignes? huiusmodi diuersitates siue in scriptis antiquorum, siue in aliis operibus antiquis, non mirabitur qui vel mediocriter in studio

antiquitatis fuerit verſatus. De caluitie Sileni, quæ & Satyris communis auctore Luciano, quæque in gemma luculenter expreſſa, multa Syneſius in Caluitiei encomio. Porphyrius apud Euſebium De præparatione libro III. ὁ Σειληνὸς σύμβολον τῆς πνευματικῆς κινήσεως, οὐκ ὀλίγα συμβαλλομένης τῷ παντί. σύμβολα δὲ ἐστι τὸ μὲν φίλανθον καὶ στιλπνὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς, τῆς οὐρανίου περιφορᾶς. ἡ δὲ περικειμένη κόμη τοῖς κάτω μέρεσιν αὐτοῦ, ὑπόδειγμα τῆς προσγείου περὶ τὸν ἀέρα παχύτητος. Legendum τοῖς κάτω μέρεσιν αὐτῆς. nēpe κεφαλῆς. Euſebius mox explicat, ἐπιδεικνύμενος τὴν περὶ τὸν ἀέρα παχύτητα διὰ τῆς λασίας κόμης τοῦ γενείου. hoc vult Porphyrius: Silenum, motus à ſpiritu proficiſcentis, qui ad rerum vniuerſitatem plurimum conferat, de quo ait poëta, *Spiritus intus alit*, eſſe ſymbolum: quod flores amare

dicatur, caput ſplendidum, hoc eſt caluum, habere, cœlorum conuerſionem ita denotari: quod inferiores capitis partes habeat comatas, barbam denſam & promiſſam, eo craſſitiem aëris terræ propinquioris innui. Silenorum τὸ φίλανθον, vt ait Porphyrius, arguit è floribus contexta veſtis, quam in theatris geſtabant: de qua inferius: & Virgilij verſus in Sileno:

Serta procul tantum capiti delapſa iacebant: Et ſtatim,
Adgreſſi iniiciunt ipſis ex vincula ſertis.

Cernitur & in hac gemma corona volubilis (Græci κυλιστὸν στέφανον vocant:) ſiniſtro brachio Sileni impoſita. hanc nos initio putabamus, propter temulentiam Sileni negligentius & alieno loco poſitam: & ad earum coronarum genus refe-

rebamus, quas moris fuit comissantibus collo appẽdere, vt infra ostendetur: aut quas conuiuantium pectoribus imponebant, de quibus habes in Cœnis Athenæi: sed diligentius inspecta imagine, animaduertimus, non ad Silenum volubilem hãc coronam pertinere: verùm ad Bacchũ, qui dextra manu quam Sileni humero habet impositam, eã tenet. ita mos fuit delicatiorum, vt manibus flores tenerent, vel solutos, vel sertos, quod ait Apuleius: aut reticulo minuto inclusos. Cicero in Verrem: *ipse coronam habebat vnam in capite, alteram in collo: reticulumque ad nareis sibi apponebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosæ.* Tegmen capitis in Sileni imagine, petasus est nisi fallor: nam & in põpa Ptolemaïci Sileni petasum gestant: sed petasi vera forma parum

heic apparet: nam artifex qui maximè propriam Silenorum notam ſciebat eſſe, caluitiem: id ſtudioſè fecit, vt quantum occupabat caluities, tantum ferè capitis nudaret: petaſo in occipitium & poſticam partem capitis reiecto. Venio ad Satyrum de cuius cornibus & caprina ſpecie iam diximus. Iſidorus: *Satyri homunciones ſunt aduncis naribus, cornua in frontibus habent, & caprarum pedibus ſimiles.* vultus illi in gemma truculentus, ingratus & turpis, & quod Philoſtratus ait, ἀσχήμονες τὸ εἶδος. ita ſcilicet fingi ſoliti, humana quidem facie, ſed admodum deformi. itaq. ſi cui influxu humorum facies deturpata eſſet & vehementius corrupta, Satyri, non hominis, faciem eum habere dicebant: iſque morbus σατυρίας ex eo nominatus. auctor philoſophus, quē vide libro

De generatione animalium IV. cap. III. pro σατυρίας, legendum non dubito in verbis Aristotelis σατυριάσις: quo etiam modo scriptum inuenimus in regio codice veteris interpretis Græci illorum librorum. nam σατυρίαν morbum nusquam reperies nominatum: & est etiam aliâs suspecta nobis illa morbi appellatio: Satyriaseos siue satyriasmi Hippocrates meminit: quamquam eius interpretes quidam antiqui de tumoribus accipiunt, qui non in facie, vt ait philosophus, sed pone aureis nasci solent. Galenus quoque in Hippocrateo Lexico ita exponit: verum idem in libro De tumoribus præter naturam, σατυριασμὸν accipit, vt hic philosophi locus postulat accipi. loquens enim de elephantiasi morbo (quem satyriaseos appellatione philosophũ designasse, auctor

eſt ille quem dixi Græcus ſcholiaſtes:) hunc morbum, inquit, dum adhuc incipit, hoc eſt priuſquam in veram & ἀκραιφνῆ elephantiaſim degenerauerit, appellant σατυριασμόν· ἐπειδὴ τοῖς Σατύροις ὅμοιοι γίνονται τὸ πρόσωπον: deinde reſpiciens ad alteram huius vocis interpretationem apud Hippocratem, ſubiicit, ἔνιοι δὲ τὰς κατὰ τοὺς κροτάφους ἐξοχὰς ὀστώδεις οὕτω καλοῦσι. poſtea addit de tertio morbi genere, quod eadem voce veteres denotarunt: τὰς κατὰ φύσιν ἐντάσεις τῶν αἰδοίων μὴ καθισταμένας τινὲς ὀνομάζουσι σατυριασμόν· τινὲς δὲ πριαπισμόν. ecce tria morborum genera, quæ à Satyrorum fœditate nomen ſunt ſortita: primus à ſtruma aut alia turpitudine vultus: alter à tumoribus pone aures Satyrorum: tertius ab obſcena cauſſa & libidine: de vultu iam dictum: tumores pone aurem Satyri

non prætermittendum Galeni verba è Commentario tertio in VI. Epidemiorum, tmemate XIV. φέρεται εἶπεν τὰ τιλιὼ ἐμφέρεσθαι ἔχοντα φηρέων· οὕτω γὰρ ὀνομάζουσιν ἔνιοι τῶν Ἰώνων Σατύρους, οὓς γράφουσί τε καὶ πλάττουσι περιμήκεις ἐξοχὰς ἔχοντας παρὰ τοῖς ὠσίν. Ad tertium quod attinet, vulgatiſſimum eſt ita ſolitos effingi Satyros. Aretæus De acutis morbis, cap. XII. οἱ Σάτυροι τοῦ Διονύσου ἱεροί, ἐν τῇσι γραφῇσι καὶ τοῖσι ἀγάλμασι ὄρθια ἴσχουσι τὰ αἰδοῖα, ξύμβολον τοῦ θείου πρήγματος. ſimilia his alij medici quicunque de ſatyriaſeos appellatione ſcripſerunt. ſed gemmæ huius ſcalptor de induſtria pudori inſpicientium opus tam eximium videtur conſuluiſſe: poterat enim profectò per ſitum quem Satyrus heic obtinet, caſtos oculos violare. addebat Galenus in ſuperiore loco hunc morbũ ab aliis dici πριαπισμόν,

qua voce alibi vtitur. medici posteriores inter has voces discrimen statuerunt: & priapismũ grauiorem ac periculo propiorẽ morbum voluerunt esse quã satyriasin. caussa, opinor, est, quod Priapus nunquã sine protẽso inguine videtur: satyri ἀνα-στύματος sæpe, vt etiam in hac gẽma. Auisenæ libro Canonis III. phen XX. sermone primo, Σατυρίασις dicitur

كترة توثر القضيب πολλὴ

τάσις (ad verbum χόρδωσις) τοῦ καυλοῦ, ἤγουν τοῦ αἰδοίου· priapismi vero appellationem Græcã retinuit, deprauatam in editione Romana: male enim فريسيموس, scriptum pro

فريافيسموس Cauda verò sic

obiecta oculis, vt nihil queat expressius. huius meminit, & Lucian⁹.

Diodorus Siculus libro III. ἔχοντας τοῦ Σιληνοῦ κατὰ τὴν ὀσφὺν οὐράν, διατελέσαι καὶ τοὺς ἐγγόνους τὸ παράσημον τοῦτο φοροῦντας, διὰ τὴν τῆς φύσεως κοινωνίαν. Cornicula Satyrorum ita describit Lucianus: οἱ Σάτυροι ὀξεῖς τὰ ὦτα καὶ αὐτοὶ φαλακροί, κεράσται, οἷα τοῖς ἄρτι γεννηθεῖσιν ἐρίφοις τὰ κέρατα ὑποφύεται. Satyrorum ingenium verbo expressit Horatius cum *risores* vocauit & *dicaces:* item Græci poëtæ, cum φιλοκερτόμους: qua appellatione illos non tantum Nonnus afficit, sed etiam alij poëtæ: vt Nilus Scholasticus in Satyri effigiẽ opere musiuo è lapillis factam,

Πάντες μὲν Σάτυροι φιλοκέρτομοι· εἰπὲ δὲ καὶ σύ,
Τί πρὸς ἕκαστον ὁρῶν τόνδε γέλωτα χέεις.

nec solum dicaces, sed & proni in Venerem, & saltatores assidui & credebantur, & fingebãtur: vnde Satyrica saltatio, de qua libri huius quar-

to capite. Qui proximus Satyro aſſiſtit femur Bacchi ſuccollans, Satyrus non eſt, quod multis viſum ſcimus. ego nihil deprehēdo quod Satyrum vlla ex parte χαρακτηρίζῃ: omitto cornua, quæ cum toto capite propter amplitudinem femoris Bacchici latere abdita inter pueri femina dici queant: ſed in corporis parte inferiore, quid omnino eſt caprino generi ſimile? vbi cauda? vbi pilorum hirſutiæ? vbi denique pedes caprini? aut quis dubitet ſiniſtrum pedem qui laruæ inſiſtit, humanum eſſe, & quidem poſitum, κατὰ φυσικὴν θέσιν? dextrum vero pedē peritus glypta quam maxime fieri poterat extendit: ita enim neceſſe fuit incedenti: cuius rei certiſſimam cauſſam ex philoſopho afferrem, ſi demonſtrationum philoſophicarū eſſet hic locus. qui igitur Satyrus

esse dici non potest, nec Satyriscus, alius quidam sit oportet è Dionysiacis ministris, quorum antea multos ordines & nomina recensuimus. Tityros à Satyris clare separat Strabo non semel: grammaticis tamen placet, Dores Tityros appellare quos alij Græci Satyros: vt de simiis Satyris & Tityris ad Theophrastũ adnotabamus. quare nec Tityrus esse hic potest. idem sentiendum de eo qui Bacchum præcedit, cornu copiæ ostentans, manu in altum sublata. est autẽ adolescentulus quem formæ bonitas ac venustas cõmendat. & fortasse neque huic neque illi de quo modo diximus, aliud nomen quærere debemus, quàm quod humana forma suggerit: nam etiam in Dionysiaca Ptolemæi pompa, is qui simile ministerium obit, ἀνὴρ simpliciter dicitur. quin Silenum

ipſum cum Satyris Lucianus σκιρτητικοὺς ἀνθρώπους nominat. ex Athenæi loco, vt & gemma iſta, conſtare poteſt nobis de more hoc Amaltheæ cornu traducendi, inter cætera quibus pompæ Dionyſiacæ choragium ſolebat inſtrui. verba Athenæi. μέσος δὲ τούτων ἐβάδιζεν ἀνὴρ μείζων τετράπηχυς ἐν τραγικῇ διαθέσει καὶ προσώπῳ, φέρων χρυσοῦν Ἀμαλθείας κέρας. quare autem ad Διονυσιακὰ πομπεῖα Amalthea pertineat, è tertia Diodori Bibliotheca diſcimus. videtur autem hic iuuenculus dextra hircũ trahere. in quo vetus mos expreſſus eſt, quẽ notat in libello, Περὶ φιλοπλουτίας Plutarch. ἡ πάτριος τῶν Διονυσίων ἑορτὴ τὸ παλαιὸν ἐπέμπετο δημοτικῶς καὶ ἱλαρῶς. ἀμφορεὺς οἴνου καὶ κληματίς, εἶτα τράγον τις εἷλκεν, ἄλλος ἰσχάδων ἄῤῥιχον ἠκολούθει κομίζων. Cantharus quem heic cernis humi iacentem vino effuſo, & Bac-

cho & Sileno optimè conuenit. de hoc in Silèno Virgilius:

Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.

Bacchum quoque cantharis potasſe, quem poſt Cimbricam victoriã Marius, ille arator Arpinas, & manipularis imperator, eſt imitatus, etiã Plinius teſtatur libro XXXIII. cap. XI. vt cum Martis effigiem pingebant, clypeum ſemper illi ſoliti appingere: ſic Bacchi ſymbolum inter cætera fuit vas aliquod vinarium. Ariſtoteles De poëtica: ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρην. huc ſpectat amphora illa vini in ſuperiore Plutarchi loco. Sed & in ſatyris pingendis idem ſeruatum. Plinius libro XXXV. cap. X. *Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerunt & filij Nicerus & Ariſtippus, cuius eſt Satyrus cum ſcypho coronatus.* in Ptolemaïca põpa

apud Dipnoſophiſtã, nõ prætermiſſa eſt pars iſta inſtrumenti Bacchici. ibidem etiam traducuntur cũ thyrſis, tympanis, mitris, etiam προσωπα (intellige προσωπεῖα:) Σατυρικὰ καὶ κωμικὰ καὶ τραγικά. ex quo intelligi poteſt quo ſpectet perſona illa quam gemma hæc conſpiciendam exhibet. Plutarchus De auaritia Dionyſiacam trãſuectionem veterum comparans cum recentiorum luxu: vetera, inquit, cõtemtui ſunt, & obſoleuerunt χρυσωμάτων περιφερομένων, καὶ ἱματίων πολυτελῶν καὶ ζευγῶν ἐλαυνομένων, καὶ προσωπείων. cui loco erit pro luculento commentario quintus liber Athenæi. Bacchas vario ornatu cõcinnari ſolitas & ſcriptorum teſtimoniis, & auctoritate peritiſſimi huiuſce artificis liquidò conſtat. quæ pone Satyrum incedit, militari more amicta, crocotum

infra

infra genua non demittit, sagum non manuleatum cingulo astringit. in manu tamen ferulam hedera inuolutam non thyrsum habere videtur. nam thyrsus eo etiam distat ἀπὸ νάρθηκος, quod acie lanceæ munitus esset thyrsus : ideò λογχωτὸς θύρσος, & θυρσόλογχον vocabatur. huius verò gestamen omni ferro caret. auctor est Diodorus Siculus in quarto, ad vitandas verberationes ac cędes in vino prius frequentes institutum fuisse, vt Bacchi περίπολοι, vterentur νάρθηξι, καὶ μὴ ξυλίναις βακτηρίαις, ferulis; non autem baculis ligneis. thyrsi ab vtroque extremo ferrati & aculeati, vocabantur δίθυρσα λογχωτὰ, vt in epigrammate Agathiæ scholastici, libro sexto, titulo ἀπὸ βακχευομένων. iam diximus videri Baccham ναρθηκοφόρον sinistra fructum è propinqua arbore decerpere. cogite-

mus tamen num ſit potius Baccha eadem crotaliſtria, manu ſublata crotalum quatiens ad oblectandum puerum. manus agitationem aliter quamvis doctus artifex exprimere non potuit. idem dicendum, & de Baccha tympaniſtria, in qua artem ſuam conſummauit nobiliſſimus glypta. ea Bacchum præcedit, cui ludos facit, incedens retrorſum more boum ὀπισθονόμων, & inter gradiẽdum ad numeros pedes ſimul mouens, & manibus tympanum quatiens: quod Agathias dixit in epigrammate quodam libro IV. κύμβαλα χερσὶ τινάξαι· apud poëtas & Clementem in Protreptico habes multa de Bacchantium ludicris, quæ Orpheus appellat, παίγνια καμψισίγυια: vulgo poëtæ κρόταλα, κύμβαλα, τύμπανα, & ῥόπτρα. hæc Baccha nuda eſt, ſed iactantur illi à tergo vittæ

aut lemnisci è corona pendentes: nisi tamen est pannus humero dextro impositus: cui non dissimiles erant panni illi qui factiones Circi distinguebāt. Agathias in epigrammate quo Baccha vitæ genus mutatura artis instrumenta Baccho dedicat, περισφύριον inter cætera recenset. licet eam vocem interpretari de fascia, qua imus pes implicatur: quod non male aptari possit huic figuræ, vbi circa tibiam dextram pānus iste voluitur. fortasse tamen fasciarum pedulium Mænadibus propriarum genus aliquod, aut nescio quæ talaria intellexit Agathias: eius verba sunt:

> Πορφυεὶς ἡ Κνιδίη τὰ στέμματα, καὶ τὸ δίθυρσον
> Τοῦτο δὲ λογχωτόν, καὶ τὸ περισφύριον,
> Ἀβρεχόμη Διόνυσε περὶ παστάδος ἠώρησεν.

Baccha αὐλητεὶς duas vno flatu tibias inflat: in nuptiis, & plerisque solennitatibus læti argumenti binis tibiis vtebantur: ad monodias & planctus singulas adhibebant. hæ tibiæ longæ admodum & impareis in hac figura cernuntur: quod aliter habet in gemmæ scalptura, vbi pares sunt tibiæ: sed à prototypo discessit aliquantulum qui in ære scalpsit: vidimus & alias gemmas vbi Satyri & Bacchæ tibias geminas inflabant: sed semper pareis: nisi quod propter rationes opticas tibiam quæ longius ab inspicientis oculis abest, minimo minus breuiorem ab artificibus factam aliquando obseruauimus. cæterum de tibiis longis breuibus, paribus imparibus, dextris sinistris, multa, eaque persæpe inter se pugnantia Græci Latiniq. grammatici: quorum sen-

tentias ventilare, non est huius propositi. tandem enim manum de tabula.

De perfecta ab arte SATYRICA. *Genus illius inuestigatur à partitione poeseos quæ apud Platonem & Aristotelem. locus Aristotelis illustratus & emendatus.* ὅτι μὲν, *non sequente* ὅτι δὲ. *differentia inter* μιμεῖσθαι δρῶντας & μιμεῖσθαι δρῶντα. Δραματικὴ & δράματα, *vnde sint dicta. locus insignis Aristotelis illustratur & ter quater emendatur.* τραγῳδεῖν *pro tragœdiam componere.* Fabula *vnde dicta. Diomedis locus animaduersus. Dramaticæ poeseos species variè recensitæ veteribus. noua earundem diuisio. Finis dramaticæ.* οἱ διδάσκοντες. οἱ τοῦ γέλωτος ποιηταί. μῖμοι γελοίων: *mimorum species,* παίγνια, & ὑποθέσεις. *Satyrica media inter tragœdiam & comœdiam.* τραγῳδία *pro Satyrica: Horatij locus illustratur. Affinitas Satyricæ cum tragœdia: item differentia. Affinitas Satyricæ cum comœdia. L. Sullæ* σατυρικαὶ κωμῳδίαι. σατυρίζειν, & κωμῳδεῖν σατυρικὸς φίλος, κωμικὸς, τραγικός. *Propria Satyricæ: chorus è Satyris: item persona ridiculæ.* Burris. *breuitas fabulæ & simplicitas: dicacitas hilaris potius quàm palàm obscena: character versuum Satyricorum: Satyrica tragicis dramatis interiecta aut subiecta. Mos tragicorum poëtarum, quaternis fabulis certandi.* τετραλογίαι τραγικῶν & τετραλογίαι. *Colligitur definitio Satyricæ. variæ tragœdiæ* παρεκβάσεις.

CAPVT III.

Expositis *Satyricæ* naſcentis adhuc & vix dum ſatis inchoatæ principiis, ſupereſt vt de arte quæ τὰ αὐτοσχεδιάσματα & excepit, & demum perfecit, hoc loco diſſeramus: totamque eius poëſeos naturam accuratius paullo explicemus. Poëticen veteres in tria genera ſunt partiti: τὸ διηγηματικὸν, τὸ δραματικὸν, Latinis, narratiuum & actiuum: quodque ex vtroq. genere eſt mixtum. huius partitionis auctor primus Plato: qui in III. De republica, poſtquam dixit περὶ τῶν λόγων τῶν ποιητικῶν, id eſt, de ſubiecto poëtices, quod non minus latè quam res ipſæ patet: differentias poëtarum explicat ἀπὸ τῆς λέξεως, hoc eſt, ab ipſo tractationis modo. ponit autem ſpecies has: ἁπλῆν διήγησιν, ſiue διήγησιν δι' ἀπαγγε-

λίας: qualis fuit poësis physicorum Empedoclis, Parmenidis, & apud Latinos Lucretij: item dithyrambicorum vt plurimum: nam hos solos in exemplum adducit Plato. deinde διήγησιν διὰ μιμήσεως, qualis est in tragœdia & comœdia: postremò τὴν δι᾽ ἀμφοτέρων περαίνουσαν: cuiusmodi est heroica, & similes aliæ. Aristoteles verò quum familiari sibi subtilitate vniuersæ poëseos species omnes ad tria imitationis capita esse referanda docuisset, τὸ μιμεῖσθαι ἕτερα, ἢ ἑτέροις, ἢ ἑτέρως: postremum membrum declarat his verbis: Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ, τὸ ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις· καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς, καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν, ὁτὲ μὲν ἀπαγγέλλοντα, ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ· ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους. habes in his verbis tres illas

ſpecies expreſſas, quas ante attulimus ex Platone: cuius vberem & fuſam diſputationẽ cum in pauciſſima verba contraxit Ariſtoteles, & breuitate orationis, & locutione ipſa lectoris attentionem excitauit: nam ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον dixit, pro eo quod erat vſitatius, ὁτὲ δ᾽ ἕτερόν τι γιγνόμενον: præceſſit enim, ὁτὲ μὲν ἀπαγγέλλοντα. hoc autem vult: ſic poſſe imitationem inſtitui, vt in aliis poëta ipſe narret, in aliis perſonã ſuam mutet, & aliud quid fiat. ſic Homerus modò ſuam ipſius perſonam ſuſtinet, modò Chryſæ aut Achillis: quod dixit Plato ὁμοιοῦν ἑαυτὸν ἄλλῳ: & λέγειν ῥῆσίν τιν᾽, ὥς τιν᾽ ἄλλον ὄντα. ſed non ſolum homines in poëſi loquentes introducunt poëtæ: verum & deos, & bruta quoque interdum animalia vt Achillis equos Homerus, & flumina aliaſque res inanimatas: ideo

consultius Aristoteles, ἕτερόν τι γιγνόμενον: quàm Plato, ὥς τιν᾽ ἄλλον ὄντα: mutato enim genere omnia est cõplexus accuratissimus Stagirita. hactenus prima species, quæ melius Platoni tertia est: sequitur secunda, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν καὶ μὴ μεταβάλλοντα, quando idem semper est poëta, neq. alienam vllam suscipit personam: & vt eleganter ait Plato, μηδαμοῦ ἑαυτὸν ἀποκρύπτεται. in philosophi verbis repetendum ex præcedentibus, ἔστιν μιμεῖσθαι. de tertia specie sic: ἢ πάντας ὡς πράττοντας, καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους: heic quoque repetenda illa, ἔστιν μιμεῖσθαι. omnino autem legendum πάντα, non πάντας. ita penitus profligata erit difficultas huius loci, quæ magnos viros torsit. licet, inquit philosophus, etiam hoc modo imitari, vt sic omnia imitatione sua exprimant poëtæ, quasi ipsi agerẽt,

& in rerum ipſarum actu verſarentur, non otioſi in cellula ſcriberent. doctè & acutè diſtinxit. Ariſtoteles inter iſta duo: μιμεῖσθαι δρῶντας, *imitari eos qui agunt*, quod pertinet ad caput, ἃ μιμοῦνται: & μιμεῖσθαι δρῶντα, *imitari agendo*, quod eſt proprium capitis πῶς μιμοῦνται. illud poëtis omnibus eſt commune: nam omnes imitatores ſunt, non ſane feriãtium hominum, ſed qui aliquid agunt, & quatenus illud agunt. μιμοῦνται γὰρ οἱ μιμούμενοι πράττοντας, inquit philoſophus initio capitis ſecundi. ideo dicebat idem in ipſo libri huius principio, omneis in vniuerſum poëſeos ſpecies, τυγχάνειν οὔσας μιμήσεις τὸ σύνολον: quæ ſententia quum à Platone variis locis ſit tractata: idem tamen generalem appellationem aptauit ſpeciei, cum dramaticã poëſim nominauit, ſicut antè retulimus,

διήγησιν διὰ μιμήσεως. nam etsi imitātur omnes poëtæ, expressior tamen est eorum imitatio, qui non rem gestam referunt: verum quodammodo gerunt: dum dissimulata persona sua alios introducunt, qui coram spectatoribus res ipsas agant. hinc ortæ huius poëseos duæ appellationes: μιμητικὴ enim dicta est, propter imitationis præstantiam: & δραματικὴ, propter actionem. Diomedes libro III. *Poematis genera sunt tria: aut enim actiuum vel imitatiuū, quod Græci* δραματικὸν, *vel* μιμητικόν. *aut enarratiuum vel enunciatiuum, quod Græci* ἐξηγητικόν, *vel* ἀπαγγελτικὸν *dicunt: aut cōmune vel mixtum, quod Græci* κοινὸν, *vel* μικτὸν *appellant.* cur autem δραματικὴ poësis hæc sit dicta, & poemata huius generis δράματα sint appellata, luculento loco docuit philosophus: qui quum in ore sit omnibus,

nemo tamen adhuc, quod ſciam, grauiſſimarum mendarum lectores admonuit, quibus maculata ſunt ipſius verba. quare non prætermittenda nobis occaſio de tanto auctore bene merendi. ſic ille capite tertio: ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησίς ἐστιν, ὡς εἴπομεν κατ' ἀρχάς, ἐν οἷς τε, καὶ ἃ, καὶ ὥς· ὥστε, τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς· μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπουδαίους· τῇ δὲ Ἀριστοφάνει. πράττοντας γὰρ μιμοῦνται, καὶ δρῶντας ἄμφω. ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. quum in tribus poſita ſit imitatio, rebus, quæ ſubiecti locum obtinent: (philoſophus vocat ἃ:) inſtrumentis, ἐν οἷς, id eſt, per quæ fit imitatio: & ὥς, ſiue modo: rectè colligit Ariſtoteles, poſſe eundem poëtam pluribus diuerſi generis poetis ratione aliqua ſimilẽ eſſe. affert exẽplum Sopho-

clis: qui ſubiecti ratione habita, Homero ſimilis: bonos enim ambo imitantur: at modum ſi ſpectes imitationis, cum Ariſtophane illi conuenit: *ambo enim*, inquit, *eos imitantur qui agunt geruntque aliquid*. ita quidem vulgata lectio: quam eſſe ineptiſſimam, clarum ex iis quæ ante diximus. philoſophus heic certã notam indicare voluit, qua poëſis dramatica à cæteris diſtingueretur: quæ profectò ea eſſe nequit, quam iſta ſcriptura exhibet: quandoquidem omnis poëſeos commune eſt, τὸ μιμεῖσθαι δρῶντας, vt iam probauimus, quæ igitur illa nota? certo certius ſcripſiſſe philoſophũ, πράττοντες γὰρ μιμοῦνται, καὶ δρῶντες ἄμφω. rationem ſuperius attulimus: quæ quum manifeſtiſſima ſit, mirari ſubit tantæ ἀτοπίας, non veniſſe in mentem viris doctiſſimis & acutiſſimis, qui

elaboratiſſimos in eum libellum cõmentarios ediderunt. vertendum autem, vt philoſophi ratio exprimatur, *ambo enim agendo faciendoque imitantur*: non *agentes facienteſque*, quod propter τὸ ὁμόπτωτον, quarti caſus cum primo, Græce imperitum fallet. ſimiliter corrupta ſunt, & quæ ſequuntur: nam & ibi proculdubio legendum, ὅτι μιμοῦνται δρῶντες, non δρῶντας: quod falſum eſſe & ineptũ, ſimiles loci euincunt, quos prætermitto. ſic accipiendum in definitione tragœdiæ vocem δρώντων. & inde πράττειν pro τραγῳδοποιεῖν, tragœdiam componere, idem vſurpat: vt in illo ipſo capite ſexto: οὔκουν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται πράττουσιν, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. quid ineptius vero lectione vulgata, quæ δράματα vult dici ab imitatione δρώντων? imò verò, vt ποιήματα, appel-

lantur, ἃ ποιεῖται, διδάγματα ἃ διδάσκεται, κόμματα ἃ κόπτεται: sic omnino δράματα dicta sunt, ἃ δρᾶται, vel quod idem est, ἃ δρῶντες μιμοῦνται: non ἃ μιμοῦνται δρῶντες. in hanc sententiam scribunt γραμματικῶν παῖδες, appellata esse δράματα διὰ τὸ μιμηλῶς ἐν τῇ θυμέλῃ δρᾶσθαι. ita Græci: Diomedes quoque: *δράματα dicuntur tragica aut comica, παρὰ τὸ δρᾶν, id est agere.* Latini δράματα vocarunt fabulas: qua de voce ibidem subiicit Diomedes: *Latinè fabulæ appellantur, siue factubulæ: in Latinis enim fabulis plura sunt cãtica quæ canuntur. Vel à faciendo: nam & agi fabula non referri ab actoribus dicitur.* duo affert veriloquia istius vocis: prius, quo fabulam vult dici à fabulando, quasi *fabubulã.* ita enim corrigendum: & statim pro *plura*, scribendum *pauca.* falsissimũ enim est, in Latina fabula plura esse, aut

multa cantica: quum fere in totum dramatica Latinorum choris caruerit & canticis. adde quod repugnat manifestò ea lectio auctoris menti: qui *fabulari* & *canere*, quasi verba res contrarias significantia separat. à verbo autem facio, ita formari vox *fabula* potuit, quasi *factibula*, vt à verto *vertibula*, à flecto *flectibula*, à mando *mandibula*, & à peste *pestibula*; quod verbi extat in antiquis libris Codicis Iustinianei. Species dramaticæ poëseos, nobilissimæ sunt Tragœdia & Comœdia: itaque apud Platonem, Aristotelem aliosq. auctores, locis quàm plurimis omneis τῆς δραματικῆς species, quæ multæ sunt, duobus hisce nominibus cōprehenduntur. plerique Satyricam dramaticæ tertiam speciem numerant, vt Isacius Tzetzes, aliique. sunt qui species illius in vtraque lingua
quatuor

quatuor faciant. Diomedes: *Poematos dramatici vel actiui genera sunt quatuor: apud Græcos, tragica, comica, Satyrica, mimica: apud Romanos prætextata, tabernaria, Attellana, planipes.* cæterum partitionem hãc melius instituas, à cõtemplatione finis. Quod enim scribit Aristoteles in octauo De republica; vniuersam musicem ad tria esse vtilem, παιδείαν, κάθαρσιν, διαγωγήν, ad docendum, ad liberandum ab affectibus, ad oblectãdum: id in dramatica poësi, quam ipse nominat θεατρικὴν μουσικὴν præcipuè locum habet. παιδείαν quidem adeo sibi vindicant huius musices poëtæ, vt διδασκάλων appellationem & *docendi* verbum propria sibi fecerint apud Græcos pariter & Romanos: de quo multa obseruabamus cognitu digna ad Athenæum lib. VI. cap. VII. & sæpe in Græcorum libris,

H

οἱ διδάσκοντες sunt comici aut tragici. Liberandi verò ab affectibus partim eandem, partim diuersam viam hi poëtæ sunt ingressi. in eo conueniunt, quod τῇ καθάρσει τὴν διαγωγήν, oblectationem cum medicina miscuerunt: diuersitas in eo longe maxima, quod ad conciliandam in auditorum animis voluptatem, alij cũ admiratione rei inexspectatæ commiserationem, & lacrymarum irritationem adhibuerunt: est enim etiam lacrymarum naturalis quædã homini voluptas: alij, cum euentuum nouitate risum & iocum miscuerunt: quos propterea τοὺς τοῦ γέλωτος ποιητὰς Græci dixere. prioris generis est Tragœdia: quæ, vt in eius definitione ponit philosophus, δι' ἐλέου, καὶ φόβου περαίνει τὴν τῶν παθημάτων κάθαρσιν. posterioris, Comœdia: quã philosophus docet esse imitatio-

nem prauarum actionum: non quidem promiſcuè, κατὰ πᾶσαν κακίαν, inquit: ſed earum ſolum quæ admixtum habent τὸ γελοῖον. riſum enim comici ſectantur: verùm moderatè & certa lege. diſtat enim longe comœdia ab obſcenitate & laſciua procacique imitatione mimorum: quorũ cõparatione imitatio comica iure σπουδαία μίμησις dici mereatur: comici poëtæ, μιμηταὶ σπουδαῖοι. Vlpianus ad Philippicæ ſecundæ illa, μίμοι γελοίων ἀναξτῶιοι, ait, ὅτι τῆς προσθήκης. οὐχ ἅπασα γὰρ μίμησις γελοία τυγχάνει, ἀλλ' ἔστι καὶ σπουδαία. ἡ γὰρ τραγῳδία, μίμησις ἐστὶν ἠθῶν, καὶ παθῶν· καὶ ἡ κωμῳδία μίμησις, καὶ οἱ μίμοι Σώφρονος. Mimorum autem apud veteres plures ideæ fuere in vſu: breuiores quidam, licentia dictorum, ſiue dicteriorum, & ſcurrilitatis impudentia bonis omnibus odioſi: alij prolixiores, & ad natu-

ram comœdię propius accedentes. illos vocabant παίγνια: hos, ὑποθέσεις & dramata. Plutarchus, Symposiacorum libro VII. probl. VIII. μῖμοι τινές εἰσιν, ὧν τοὺς μὲν ὑποθέσεις, τοὺς δὲ παίγνια καλοῦσιν· ἁρμόζειν δ' οὐδέτερον οἶμαι συμποσίῳ γένος· τὰς μὲν ὑποθέσεις διὰ τὰ μήκη τῶν δραμάτων, καὶ τὸ δυσχορήγητον. τὰ δὲ παίγνια, ὅτι πολλῆς γέμει βωμολοχίας καὶ σπερμολογίας. idem eruditiſſimus ſcriptor in libro quo terreſtria & aquatilia animalia comparãtur, mimo tribuit πλοκὴν δραματικὴν, καὶ πολυπρόσωπον. quo ex loco apparet, mimorum tantam fuiſſe vilitatem, vt ad agendum mimum canes hiſtrionicam doctos interdũ adhibere nõ erubuerint planipedes. Inter duo hæc dramaticæ poëſeos genera, tragœdiam & comœdiam, Satyrica fuit, neque huic, neque illi per omnia ſimilis: ſed vtriuſque natu-

ram proprio modo quodam participans. Poſtea enim quam perfecta fuit tandem tragœdia, conuenientem illam ſibi maieſtatem conſecuta, cuius gratia dicitur philoſopho ἀποσεμνυνθῆναι, Satyris excluſis, & laſciuia priore mutata: cœpere tragicæ aſperitatis & mœſti ſupercilij diuerticula quæri à ſpectatoribus: quorum deſideriis vt ſatisfacerent tragœdiarũ poëtæ, reuocatis Satyris quos tragœdia excluſerat, vetuſtiſſimum inuentum Satyrici chori in ſcena laſciuientis, noua facie induerunt, & ad ſimilitudinem tragicæ fabulæ, Satyricam concinnare inſtituerunt. Diomedes: *Satyrica eſt apud Græcos fabula, in qua item tragici poetæ, non reges aut heroas, ſed Satyros induxerunt, ludendi cauſſa iocandique: vt ſimul ſpectator inter res tragicas ſeriaſque Satyrorum quoque iocis & luſi-*

bus delectaretur, vt & Horatius sentit his versibus: Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum, Mox etiam agresteis Satyros nudauit, & asper Incolumi grauitate iocum tentauit: eò quod Illecebris erat & grata nouitate morãdus Spectator. eadem pene verba apud Mariũ Victorinum De metris libro II. nihil mirum igitur, appellatione tragœdiæ Satyricam non raro intelligi: quippe quæ non solum inuenta fuerat à tragicis poëtis: sed etiam tragicarum fabularum comes semper & quasi ἐφόλκιον fuit, atque adeo quasi species quædam tragœdiæ: Diodorus Siculus libro IV. καὶ Σατύρους δέ φασιν αὐτὸν Bacchum, περιάγεσθαι· καὶ τούτους ἐν ταῖς ὀρχήσεσι, καὶ ταῖς τραγῳδίαις τέρψιν, καὶ πολλὴν ἡδονὴν παρέχεσθαι τῷ θεῷ. nisi τραγῳδίας dictionem heic accipias veteri illa notione de qua primo capite diximus, necessario de

Satyrica intelligere debes: nam vera tragœdia Satyrorum genus omne aspernatur. ita omnino accipi debet vox *tragœdia* in illo Horatij versu ex Arte: *Effutire leueis, indigna tragœdia versus.* ἀναξία ἡ τραγῳδία φλυαρεῖν. hoc est: οὐκ ἄξιον ἐν τραγῳδίᾳ καὶ σατυρικῇ φλυακογραφεῖν. nam & quæ præcedunt, & quæ sequuntur ad Satyrica dramata pertinent. Græcorũ imitatione ita locutus: qui vt antea diximus, tragœdiæ appellatione passim etiam Satyricam intelligunt. & poëtas Satyrorum dramatum rarò aliter quàm τραγικοὺς ποιητὰς nominant. Affinitatem sane quam habet Satyrica cum tragico cothurno, arguit etiam personarum quas introducit qualitas: quæ vel plane eædẽ sunt (chorum semper excipimus:) ex quibus componi solitæ tragœdię, vt capite sequẽte sumus dicturi:

vel etiam maioris dignationis, admirationis & τερατείας: vt Centauri, Cyclopes, & è diis etiam aliqui non nunquam. hoc autem à comœdiæ ſocco alieniſſimum: quæ definita eſt à ſapientibus, ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. *priuatæ ciuiliſque fortunæ ſine periculo cõprehenſio*. migrant enim cõmunem legem ſui carminis & Ariſtophanes & Plautus cum deos, heroas, reges in dramata ſua admittunt: etſi factitaſſe idem alios è Græcis comicis ad Athenæum obſeruabamus. Sunt & plura alia Satyricæ communia cum tragœdia: de cuius proprietatibus, & partibus cũ qualitatis, tum quantitatis, quæ ſcribuntur à ſubtiliſſimo philoſopho, pleráque omnia exceptis nonnullis, etiam in hac locum habere, palàm facient quæ de Euripidis Cyclope, fabula Satyrica ca-

pite libri huius ſexto dicturi ſumus. Græci critici hoc differre Satyricam à Tragœdia ſcribunt, quod hæc triſtia ſolum & planctus contineat: illa planctus hilaritate quadã temperet: ac fere quum ſit initio triſtis & impedita, in gaudium tandem deſinit. Iſaacius Tzetzes: διαφέρουσι πρὸς ἀλλήλους ἡ τραγῳδία, καὶ οἱ Σάτυροι, ὅτι ἡ μὲν τραγῳδία θρήνους μόνον ἔχει, καὶ οἰμωγάς· ἡ δὲ Σατυρικὴ συγκιρνᾷ τοῖς ὀλοφύρσεσιν ἱλαρότητα, καὶ ἀπὸ δακρύων εἰς χαρὰν καταλύειν εἴωθε. Demetrius Phalereus Satyricam appellat παίζουσαν τραγῳδίαν: tragœdiam quidem, ſed ludentem: quum à vera tragœdia ſales & riſus penitus exulent. Origenes contra Celſum tomo VII. de tragœdiarũ & Satyricarũ poëtis vel hiſtrionibus: οἱ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ τῆς ὀρχήστρας τοῦ τυχόντος ἄθλου ἕνεκεν ἀγωνιζόμενοι· καὶ ὅπου μὲν λύπας καὶ οἴκτους τοῖς

θεαταῖς ἐμποιοῦντες· ὅπου δ' ἀσέμνους γέλωτας· τοῦτον γάρ τι βούλεται τὰ σατυρικὰ δράματα. Propter risum igitur ac iocos & lasciuiam merito satyrica comœdiæ propior quam tragœdiæ vulgo habita. quamobrem Latini cum Græcorum satyricis non alias componunt fabulas, quàm Attellanas, vt libro sequente dicetur. & doctissimus vir Athenæus fabulas à Sulla compositas, quæ vel Attellanæ fuerunt, vel tabernariæ, aut certe mimi quidam, appellat σατυρικὰς κωμῳδίας, libro sexto. inde etiam est, quod σατυρίζειν & κωμῳδεῖν, vt cognatæ notionis voces ab optimis scriptoribus pro eodem vsurpantur. Clemens Alexandrinus in Protreptico: σκηνὴν πεποιήκατε τὸν οὐρανόν, καὶ τὸ θεῖον ἡμῖν δρᾶμα γεγένηται· καὶ τὸ ἅγιον προσωπείοις δαιμόνων κεκωμῳδήκατε, τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν δεισιδαιμονίᾳ σατυρίσαν-

τες. pro traducere & in argumentum contumeliosi risus vertere, vtrumque verbum posuit. sic etiam pro inhonesto ac turpi σατυρικὸς, aut κωμικὸς dicunt Græci: quum contra iisdem τραγικὸς, idem sit atque honestus & grauis. Plutarchus de discrimine adulatoris & amici: καὶ ὅλως, inquit, de vero amico, τραγικός ἐστιν, οὐ σατυρικὸς φιλίας ὑποκριτὴς, οὐδὲ κωμικός. idem in vita Galbæ: τὰς δὲ δωρεὰς ἃς Νέρων ἔδωκεν, ἀπηλώκεσαν οἱ πλεῖστοι τῶν λαβόντων, ἐφήμεροι, καὶ σατυρικοὶ τοῖς βίοις ἄνθρωποι. at in Catone Censorio eiusdem, quo loco dicitur Socrates σατυρικὸς καὶ ὑβριστὴς, longe aliter ea vox intelligenda. respicit enim ibi ad Platonis locum, quem superius attigimus, cum de Satyrorum ingenio loqueremur. Proprium carminis huius ante omnia fuit, quod semper è Satyris chorus constabat, qui in

tragœdiis pro argumenti diuerſitate variabatur. perſonæ etiam pleræque vt plurimum ridiculæ, etſi non omnes: velut in Euripidea Cyclope Vlyſſes. Diomedes: *In Satyrica fere Satyrorum perſonæ inducuntur, aut ſi quæ ſunt ridiculæ ſimiles Satyris, Autolycus, Burris*. fortaſſe ſcribendum, *Buſiris*. nam Burris iſte ex Græcorũ poetis mihi non eſt notus. Propria etiam Satyricæ videtur fuiſſe fabulę ſimplicitas, & breuitas: quum contra in tragœdiis neceſſariam eſſe magnitudinem, tot libris repetat Ariſtoteles. id nempe fuit tragicorum poetarum ἔργον: at ſatyrica dramata velut pictorum parerga. Tragœdiam philoſophus laudat, quæ argumento conſtat non ſimplici, ſed implicito: vult enim eſſe τὴν τοῦ μύθου σύστασιν οὐχ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμένην: quæ locum facile præbet

περιπετεία τε καὶ ἀναγνωρισμῷ. magnæ nim laudi poetæ adſcriptum, ſi fabulam, quæ tragœdiæ anima, ſic cōtexeret, vt longe quæſitis epiſodiis opus non eſſet. quando enim ex ipſa fabulæ conſtitutione caſus inſignes prodibant, & agnitiones inſperatæ, creſcente epiſodiorum numero ſimul tragœdia creſcebat, quę populo Atheniēſium, otio & ignauiæ aſſueto, eo gratior erat quo longior. at in Satyricis πλοκὴ tanta non fuit: ſed ἄνευ περιπετείας, καὶ ἀναγνωρισμοῦ ἁπλῆ μετάβασις. certum eius rei indicium facit nobis Euripidis Cyclops: qui eam ob cauſſam vix ſeptingentorum eſt verſuum, quum pleræque veterum tragœdiæ altero tanto ſint longiores: quędam etiā à verſuū numero CIↃIↃCCC non procul abſint. Propria quoque Satyricę fuit ſua quędam dictio ac dica-

citās: qua de re quum nulla extent apud Aristotelem pręcepta: Horatius contra in Arte, hanc partem diligentissime est executus: elocutionis puræ sed negligentius cultæ ita meminit:

Non ego inornata & dominantia nomina solum
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo.

de charactere inter tragicum & comicum medio, sic:

Nec sic enitar tragico differre colori,
Vt nihil intersit Dauusne loquatur, & audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque dei Silenus alumni.

etiam de genere dicacitatis & modo in hac parte seruando, ne ad vilitatem comœdiæ tabernariæ acce-

datur, aut obſcœnitatem mimicam multa prudenter ibidem pręcipiuntur: quæ inde petantur. Hoc amplius habuit Satyrice & genera quędam verſuum ſibi propriorum, non ſecus ac tragœdia & comœdia. Satyricorum autem metrorum hic fuit character, vt tragicis remiſſiora, comicis aſtrictiora, inter horum ſolutam licentiam & illorum obſeruationem exactam, medium ſeruarent. Sic differt iambicus qui dicitur ſatyricus, à tragico & comico. Græci metrici: ἴδιον σατυρικοῦ ἰαμβικοῦ τὸ μέσον εἶναι τραγικοῦ καὶ κωμικοῦ· ἤγουν δέχεσθαι καὶ τοὺς τρισυλλάβους, (plures intellige in vno verſu: quod ægre in tragico iambico licitum in vna ſede:) μὴ κατακόρως δέ· οἷον, Ἠδ' ἄγχος ὑψικρημνοι ὄρεσι περίδρομον. at in comico iambico vel ſæpiſſime pedes triſyllabi admiſſi: comici enim, vt ait He-

phæſtion, οὐ λίαν ἀντιποιοῦνται τῆς συμμετρίας: cuius rei cauſſam affert certiſſimam. eadem ratio eſt aliorum verſuum, qui ab auctoribus τῆς μετριχῆς Satyrici nominãtur: vt eſt trochaicus tetrameter ſatyricus: de quo Marius Victorinus libro II. in cuius libri fine notanda hæc verba: *Exẽplum proceleuſmatici dimetri catalectici, vt Agite iuuenes. hoc metro veteres Satyricos choros modulabantur: quod Græce εἰσόδιον, ab ingreſſu chori Satyrici appellabant: metrumque ipſum εἰσόδιον dixerunt.* eſt & aliud metrum ſatyricum, alio nomine Priapeium dictũ: de quo etiam Victorinus multa libro IV. Poſtremò illud ſatyricæ proprium, quod non per ſe docebatur, ſed vel interiiciebatur tragicis fabulis, vel eaſdem ſequebatur. fuiſſe aliquando interiectam, ſuadet locus Diomedis antè allatus. Marius Victorinus

ctorinus libro II. de iambico metro: *Hæc apud Græcos metri species frequens est, sub hac conditionis lege, vt non heroas aut reges, sed Satyros inducat ludendi iocandique caussa, quo spectatoris animus inter tristes res tragicas Satyrorum iocis relaxetur*. Notabis eadē verba tam apud Diomedem quàm apud hunc, *inter res tragicas*: vnde colligimus fuisse aliquando pluribus tragicis dramatis interiectas Satyricas fabulas. quod autem mos obtinuerit, vt iisdem subiicerentur, certa res est. idque videtur non obscure Horatius significare cum de Satyricis salibus præcipiens, his verbis vtitur:

Ne quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper & ostro,
Migret in obscenas humili sermone

tabernas.

Græcorum morem tangit heic poëta, Neoptolemum Parianum, vt puto, ſecutus, ex quo multa in Artem ſuam tranſtulit. mos autem tragicorum Græcorum fuit Athenis, vt modò ſingulas committerent fabulas, modò plures. vnde τριλογίαι & τετραλογίαι τραγικῶν δραμάτων ſunt appellatæ: ſemper autem poſtrema fabula Satyrica fuit. qua de re plura inferius erunt dicenda. Oſtendimus Satyricę poëſeos quodnam genus eſſet, eiuſdemque pręcipuas differẽtias εἰδοποιοὺς, ac proprietates, ſaltem ὡς τύπῳ, recenſuimus. quare ex iis quę dicta ſunt definitionem huiuſmodi colligimus: Satyrica eſt poëma dramaticum, tragœdiæ adnexũ, chorum è Satyris habens, perſonarum illuſtrium actionem notabilẽ, partim ſeriam, partim iocoſam ex-

primens, ſtilo hilari; exitu plerunq. læto. breuius ita non male definias: *μίμησις διὰ σατύρων πράξεως σπουδογελοίας, ἐν μέτρῳ καὶ λόγῳ ἱλαρωδεστέρῳ.* diximus *tragœdiæ adnexum*: quia de veteri Attica Satyrica heic loquimur: neq. poſteriorum moramur inuẽta, ſi qui Satyricas à tragicis fabulis ſepararunt: qua de re ſuo loco inferius. *actio* vero non actiones: quoniam vna fabula vnam actionem continet *τελείαν καὶ ὅλην*, ait philoſophus: peſſimæ enim ſunt *αἱ ἐπεισοδιώδεις*: quod multis rationibus idem demonſtrat. *διὰ σατύρων* eſt, Satyris interuenientibus: neque enim ſoli illi Satyricum drama conſtituunt. eſt vero eorum mentio in hac definitione neceſſaria: vt à tragicocomœdia, & Rinthonis phlyacographia, quæ fuit alia tragœdiæ *παρέκβασις*, & *εἰς τὸ γελοῖον μεταρύθμισις*, hæc

poëſis ſeparetur. Vide amplius quæ ad Cyclopem Euripidis obſeruamus.

DE nonnullis quæ SATYRICÆ *extrinſecus accidunt. artes ſubſidiariæ poëſeos dramaticæ. partes dramatices* ὄψεως κόσμος, *&* μελοποιΐα. *De perſonis Satyricis & earum ornamentis. locus Pollucis illuſtratus.* πάππος, παππίδιον, παπποσίληνος. ἰζάνη, ἰσάλη, ἰξαλῆ. *locus Hippocratis iam olim* διαλογραφούμενος. φόβαι ὀρθότριχες, *in capitibus Satyrorum.* παρδαλῆ ὑφασμένη. θύρσιον Διονυσιακόν. χλανὶς ἀνθινὴ *Satyrorum.* χορταῖοι χιτῶνες *Silenorum. Apparatus ſcenæ Satyricæ. De ſaltatione Satyrica.* σόβοι. σόβαι *in manibus Satyrorum.* σοβάς. κονίσαλος. σίκιννις. σικιννισταί. *Athenæi & Plutarchi loci emendati. Pyladis & Bathylli Saltatio.* ὑπόρχημα διὰ τὸ ᾄδεσθαι. Κῶμος, *& de eo obiter nonnulla.*

CAPVT IV.

POESEOS illius quæ vulgo dramatica dicitur, philoſopho μιμητικὴ ἐν τῷ πράττειν, proprium eſt, vt præter poëtæ induſtriam, aliorũ artificum operã deſideret. Vt enim medici artem quondam ſimplicem atque unicam, poſtea in plures diui-

ſerunt, manuum miniſterio aliis demandāto: ſic poetæ huius generis, quum initio inſtruerent agerentq. ipſi ſuas fabulas, poſtea aliorum opera vti cœperunt, cum in inſtruendis perſonis ac ſpectaculis, tum in fabulis ipſis agendis. quare etſi vere ſcribit philoſophus, conſtare dramati tragico rationem, nec minus drama eſſe cum legitur ἄνευ ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν: quia tamen ideo componuntur fabulæ vt agantur, non dubitauit idem inter tragœdiarum partes qualitatis etiam illas recenſere, quæ propriè ad poëtam non pertinent: ſed ad arteis alias ipſius miniſtras. eiuſmodi partes ſunt, ὄψεως κόσμος, apparatus & ornamēta: quod ad artem τοῦ σκευοποιοῦ ſpectat: & μελοποιΐα, quę ad τῆς ὑποκριτικῆς: illa perſonas concinnat & locum parat: altera, quæ hiſtrionica eſt, paratis à

poëta & mechanico vtitur, fabulam docens: in quo præter ſermonem, cãtus, harmonia & ſaltatio verſantur: quæ omnia μελοποιΐας appellatione eo loci complecti placuit philoſopho. Quum igitur naturam Satyricæ priore capite per illa oſtenderimus, quę propius ipſam contingunt, & ad poëtæ partes propriè pertinent: nunc de iſtis quæ extrinſecus, vt ſic dicam, illi accidunt, quædam reſtant dicenda. Quoniam verò ſatyrica tragœdia quędam eſt, vt probauimus, iis omnibus omiſſis, quæ ſunt ipſi cum tragœdia communia ſola illa commemorabimus, quæ fuiſſe ei propria ex veterum lectione cognouimus. Porrò omnis hæc quam diximus diuerſitas, in his fere tribus poſita, perſonarum ornatu, ſcenæ apparatu, & ſaltationis modo: de quibus ordine pauca. Per-

ſonæ ſatyricæ diuerſorum generum erant: ſępe heroës, vt in Euripidea quæ extat, Vlyſſes, in alia Euryſtheus: apud Sophoclem Achilles, apud Aſtydamantẽ Hercules, apud Achæum Omphala: interdum ſiue maiorum, ſiue minorum gentiũ dij nam & Irim Satyricam, & Vulcanum Satyricum Achæi infra recenſebimus. aliquando ſemidei vt Cyclops, Proteus & ſimiles. hæ omnes perſonę quia etiam in tragœdiis locum habere poterant, ad tragicum potius quam Satyricum apparatum pertinent: non enim aliter heic quam ibi ornabantur. proprij Satyricę ſunt Satyri & Sileni: de quibus propterea Iulius Pollux in ea parte capitis XIX. lib. IV. quam de Satyricis perſonis inſcripſit: Σατυρικὰ πρόσωπα, inquit, Σάτυρος πολιὸς, Σάτυρος γενειῶν, Σάτυρος ἀγένειος. Σειληνὸς

πάππος τὰ δ' ἄλλα ὅμοια τὰ πρόσωπα. πλὴν ὅσοις ἐκ τῶν ὀνομάτων αἱ παραλλαγαὶ δηλοῦνται· ὥσπερ καὶ ὁ παπποσιλήνος τὴν ἰδέαν ἐστὶ θηριωδέστερος. propriè Satyricas perſonas agnoſcit Satyros & Silenos: quorum appellationes pro ratione ætatis diuerſæ ab eo enumerantur. Satyrus canus, Satyrus barbatus, Satyrus imberbis. de Silenis ante dictum, eos ſenes eſſe ſatyros, Satyrorum epiſtatas. itaque vni Satyrorum gregi præ eſt Silenus, vt apud Euripidem. Sed fuere poëtæ qui plureis Silenos inducerent. ergo etiam inter hos quæſita ab ætate differentia. inde illa nomina apud Pollucem Silenus πάππος, hoc eſt auus. ad longam ſenectutem denotandam ita vocabant. ſic inter comicas perſonas ætate prouectiſſimi πάπποι dicebantur: erátque πάππος πρῶτος, & πάππος ἕτερος,

quorum σκευὴν describit Pollux. Silenus omnium vetustissimis, quando plures erant, Παπποσειλήνος quasi dicas ipsius Sileni πάππος fuit dictus. quemvis senem honoris caussa vocabant πάππον: & quum illi blandiebantur παππίδιον, vt apud comicum non semel. sic apud Iulianum in Cæsaribus Bacchus Silenum compellat: καὶ ὁ Διόνυσος, Παῦσαι εἶπεν, ὦ παππίδιον, τοιαῦτα λέγων. Papposileno vultum concinnabant à longæuitate horribiliorem & prope ferinum. De ornamentis Satyrorum & Silenorum idem Pollux cap. XVIII. ἡ Σατυρικὴ ἐσθὴς νεβρὶς, αἰγῆ, ἣν καὶ ἰξάλην ἐκάλουν, ἢ τραγῆν. καὶ που καὶ παρδαλῆν ὑφασμένην. καὶ τὸ θύραιον τὸ Διονυσιακόν· καὶ χλανὶς ἀνθινὴ καὶ φοινικοῦν ἱμάτιον, καὶ χορταῖος χιτὼν δασὺς, ὃν οἱ Σειληνοὶ φοροῦσι. *Satyrica*, inquit, *vestis est hinnuli pellis, vel caprina quæ*

vestis dicta αἰγῆ & ἰζάνη, & τραγῆ. interdum & pardalinam textilem gerunt. item Liberi patris scutum, quod θύρεος Διονυσιακὸς dicitur. chlanis è floribus, pallium puniceum, tunica densa, gestamen Silenorum, quæ χορταῖος appellatur. hęc Pollux: in cuius verbis quędam sunt nobis animaduertenda. nā pro ἰζάνη, quæ vox alibi quod sciam non extat, scribendum suspicor ἰζάλη, vel ἰσάλη, quę vetustissima deprauatio est vocis ἰξαλῆ. ἴξαλος est hircus ἰξαλῆ, vt αἰγῆ, pellis hircina, siue τελείας αἰγὸς, aiunt grammatici. sed vulgo ἰσάλην dicebant, vt testatur Aristophanis scholiastes. estque hęc nominis istius deprauatio adeo antiqua, vt apud Hippocratem in libro Περὶ ἀγμῶν, vtramque scripturam agnoscat Galenus. si cui vulgata lectio Pollucis placet, auctoritate illustrissimi atq. in omni genere

eruditionis eminentiſſimi viri, Iulij Cæſaris Scaligeri eam tueri poterit: qui ἰζάνην putat dictam παρὰ τὸ ἰζάνειν, ſubſidere: quia ſine rugis tota aſſidebat corpori, atque adhęreſcebat. de Satyrorũ ornatu Dionyſius Halicarnaſſeus lib. VII. σκευαὶ τοῖς εἰς Σατύρους εἰκασθεῖσιν ἦσαν περιζώματα, καὶ δοραὶ τράγων, καὶ ὀρθότριχες ἐπὶ τῆς κεφαλαῖς φόβαι, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. vbi notabis galericulos pilis ſethiſue horrẽtes Satyrorũ capitibus aptari ſolitas: quarum Pollux non meminit, neque in ea quam exhibuimus gẽma vllum veſtigium. περιζώματα vocat Dionyſius hircinas pelles, quibus partes infra vmbilicum tegebãtur. Satyrus apud Euripidem amictum ſe ait τράγου χλαίνᾳ μελέᾳ. deeſt aliquid in iſtis Pollucis, καί που καὶ παρδαλῆν ὑφασμένην. nos vertimus quaſi deſideraretur verbum ἐφόρουν. & pan-

theræ pellem ὑφασμένην accepimus de pelle liciorum varietate diſtin-cta ad inſtar pantherinæ, opera textoris polymitarij. quia enim veram non habebant, quod in Græcia illis temporibus difficile erat, arte pictã eius loco ſubſtituebant. fortaſſe tamen ſcribendum, καί που καὶ παρδαλῆν ἠμφιασμένοι. nempe εἰσάγονται. Bacchi ſcutum θύρειον nominant veteres, non θυρεόν. à ſimilitudine θύρας appellatio indita: neque corrigenda ſcriptura, quam tot locis inuenimus. Chlanis ἀνθινὴ, nõ eſt veſtis florida à varietate ſolùm colorum ſic dicta: ſed eſt veſtis è floribus cõtexta: qui erat proprius Silenorum amictus: hos enim vetuſtas florum amantiſſimos finxit, vt ſuo loco dictum eſt: ideoque tribuêre illis περιβόλαια ἐκ παντὸς ἄνθους, inquit Dionyſius. χορταῖοι χιτῶνες quos Si-

lenorum proprios ſcriptores omnes faciunt, videntur primitus è fœno contexi ſoliti : id enim eſt χόρτος : poſtea facti è villoſis pellibus. idcirco μαλλωτοὺς χιτῶνας Dionyſius appellat: Ælianus ἀμφιμάλλους *vtrimque villoſas*. & ait Ælianus eo genere veſtis hirſutiem ænigmatice deſignari foliorum vitigineorum in memoriam plantatæ à Baccho vitis. locus eſt Ποικιλ. lib. III. cap. XL. hæc de perſonis. Loci apparatus in ornatu ſcenæ poſitus. nam aliter ſcenam ornabant cum tragœdiam erant docturi, & aliter cum prodituri erant comici : & item aliter cum Satyrica fabula erat. Vitruuius libro V. cap. VIII. *Genera ſunt ſcenarum tria, vnum quod dicitur Tragicum, alterum Comicum, tertium Satyricum. Horum autem ornatus ſunt inter ſe diſsimiles, diſpa-*

rique ratione : quod tragicæ deformantur, columnis, fastigiis & signis, reliquisque regalibus rebus. Comicæ autem ædificiorum priuatorum, & menianorum habent speciem, perspectusq. fenestris dispositos (imitatione) cõmuniũ ædificiorum rationibus : Satyricæ vero ornantur arboribus, speluncis, montibus, reliquisque agrestibus rebus, in topiarij operis speciem deformatis.* Superest actio : quæ vt diximus continet sermonem, cantum, harmoniam, & saltationem. Plato & Aristoteles dicere solent λόγον, μελῳδίαν, ἁρμονίαν, & ῥυθμὸν siue ὄρχησιν : etsi propter rerum affinitatem varia est apud veteres, Aristotelem maxime, illarũ vocum acceptio. in Satyrica actione omnia ad hilaritatem comparata. discrimen præcipuum in numeris saltationis. olim quot erant genera poëseos quæ publicabatur in sacro-

rum solennitatibus, aut theatris, tot erant saltationum species diuersæ: Athenæus libro XIV. τρεῖς εἰσι τῆς σκηνικῆς ποιήσεως ὀρχήσεις, τραγικὴ, κωμικὴ, σατυρική. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως τρεῖς, πυῤῥίχη, γυμνοπαιδικὴ, ὑπορχηματική. vbi chorus, ibi semper saltatio: Satyrica vero saltatio antiquissima est: nam primę tragœdię chorus è Satyris constabat: ideo σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν appellat Aristoteles, vt primo capite diximus. Athenęus quoque: συνέστηκεν ἡ Σατυρικὴ πᾶσα ποίησις τὸ παλαιὸν ἐκ χορῶν, ὡς καὶ ἡ τότε τραγῳδία· διόπερ οὐδὲ ὑποκριτὰς εἶχον. Satyrici generis nihil magis proprium quam saltatio: propterea Virgilius:

Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus.

& apud Euripidem cum dixisset Silenus Baccho, ederet quidquid vel-

vellet, modo à ſe dentes abſtineret: facete Bacchus alludens ad Satyrorum τὸ ὀρχηστικόν,

> Ἥκιστα· inquit: ἐπεί γ' ἂν ἐν μέσῃ τῇ
> γαστέρι
> Πηδῶντες ἀπολέσαιτ' ἂν ὑπὸ τῶν σχη-
> μάτων.

nam σχήματα ſunt ſaltationes. propterea Satyros nonnulli ſunt interpretati qui in ſacris literis שְׂעִירִים nominantur: de quibus dixit propheta Iſaia שְׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם hoc eſt, Aquila interprete, οἱ τριχιῶντες ὀρχήσονται ἐκεῖ: cui vulgata conſentit: *piloſi ſaltabunt ibi*. ex hoc Græcis Satyri dicti etiam σόβοι: quia ſaltabundi ſemper incedebant. quin & ipſis datæ vt plurimum σόβαι in manibus, quod flagelli genus quoddam fuit. atque ita plerumq. pingi ſoliti. Vlpianus in Midianam: τὸ σοβεῖν συνεχοῦς κινήσεως τεκμήριον· ὅθεν καὶ σόβους τοὺς Σατύ-

Σατύρεις, παρὰ τὸ σοβεῖν. κινητικώτατον γάρ ἐστιν ἐν τοῖς ζώοις, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς σατύρεις αὐτοὺς σόβας ἔχοντας γράφουσι. Videtur Vlpianus σόβας appellare id quod diximus. Demosthenes in eadem σκύτος hoc eſt ſcuticam nominat: de quodam loquens, qui ſcuticam manu tenens in pompa Dionyſiaca inimicum cæciderat. Fuit & σόβας ſaltationis ſpecies, vt puto ſatyricæ: vt & κονίσαλος, σκίρτησις erat σατυρικὴ, ait Heſychius. ſed illa ſaltatio quæ ſatyricis fabulis fuit propria, σίκιννις dicebatur: vel quaſi κίνησις, tranſpoſitis mutatiſque literis nonnullis, vt ſcribit Athenæus: vel à Sicino inuentore, vt idem in primo & XIV. atque alij. hinc Satyri ipſi dicti σικιννισταὶ, auctore eodem. prætermittimus hoc loco referre quæ de hac ſaltatione Plato in Legibus, Lucianus & alij veteres ſcripſerunt.

K

Athenæus: Εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ φασὶ τὴν σίκιννιν ποιητικῶς ὠνομάσθαι ἀπὸ τῆς κινήσεως, ἣν οἱ Σάτυροι ὀρχοῦνται ταχυτάτην οὖσαν· οὐ γὰρ ἔχει πάθος αὕτη ἡ ὄρχησις, διὸ οὐδὲ ἀναδύνει. hæc lectio mendoſa eſt: ac neſcio quomodo fugit nos hic locus, vt alij non pauci, quos aliâs ſi Deus volet, recenſebimus: Legendum verò, vel vt ex coniectura pridem emendaueram, διὸ οὐδὲ ἀναβρύνει. *ab infractis deliciis eſt aliena*: vtitur eo verbo Lucianus in libro De ſaltatione: vel potius, διὸ οὐδὲ βραδύνει. nam profectò verbum ἀναδύνει non magis habere heic locum poteſt, quàm interpretis verſio. ita autem emendamus ex Epitoma doctiſſimi atque amiciſſimi Hœſchelij. *Sunt,* ait, *qui dicant ſicinnin appellatam eſſe,* ἀπὸ τῆς κινήσεως, *id eſt à motu ſaltationis Satyrorum, qui eſt concitatiſſimus: hæc enim ſaltatio caret affectu: idcirco etiam*

lentitudinem nullam admittit. βραδύνουσας Athenæo heic eſt, quæ in arte illa dicebatur μονὴ, contraria τῇ φορᾷ. quod negat Athenæus ſaltationem ſatyricam habuiſſe πάθος, confirmat Plutarchus libro VII. problem. VIII. vbi Pyladeæ ſaltationi παθητικῇ οὔσῃ, & affectuum plenæ, Bathylleam opponit: de qua ſcribit: δέχομαι τὴν Βαθύλλειον αὐτόθεν πέζαν τοῦ κόρδακος ἁπτομένην, ἠχοῖς, ἢ τινος Πανὸς, ἢ Σατύρου σὺν Ἔρωτι κωμάζοντος ὑπ' ὀρχήματος αἰτιθεμένην. deprauatiſſimus eſt hic quoque locus: ex quo nullam bonam ſententiam expreſſiſſe eruditiſſimos interpretes non ſit mirum. quid enim heic facit vox πέζαν? aut quis in poſtremis verbis Helleniſmum agnoſcat? & tamen non aliter in regiis codicibus ſcripta hæc inuenimus: niſi quod ab vltima voce litera ſecunda abeſt. cenſeo cor-

rigendum: *αὐτόθεν παίζουσαν, τοῦ κόρδακος ἀπολειπομένην, Ηχοῦς ἤτινος Π. ἢ Σ. σὺν Ε. κωμάζοντος ὑπόρχημα διατιθεμένην.* hoc eſt, *probo Bathylleam ſaltationem, quæ ſimpliciter ludit, cordaci affinis, hyporchema edens Echus aut Panis aut Satyri cum Cupidine commiſſantis.* hoc vult Plutarchus: ſaltationem Bathylleam hilarem & laſciuæ ſimilem fuiſſe potius, quàm obſcenam. cum ait, *αὐτόθεν παίζουσαν* ſimplicitatem denotat, & opponit Pyladeæ, quam modò vocabat, *ὀγκώδη καὶ πολυπρόσωπον*: plenam faſtus & plurium perſonarum argumenta continentem. Satyrica è contrario ſimplex, minus operoſa, facilis & paucarum perſonarum, & quidem ruſticarum vt plurimum: quales illæ ſunt quæ heic nominantur. Athenæus libro 1. *ἦν ἡ Πυλάδου ὄρχησις ὀγκώδης, παθητική τε καὶ πολύκοπος· ἡ δὲ Βα-*

γύλλος ἱλαρωτέρα· καὶ γὰρ ὑπόρχημά τι τοῦτον διατίθεσθαι. ex hoc Athenæi loco certissimum est, postrema verba Plutarchi ita legi debere, vt sunt à nobis correcta. voces propriæ sunt eius artis διατίθεσθαι & διάθεσις, de quibus Plutarchum ipsum adi libro IX. probl. VIII. illa, τοῦ κόρδακος ἀπτόμενος, poterant etiam ita verti, *cordacem instituens*: id enim persæpe est ἅπτεσθαί τινος. alterū maluimus: quia cordax non est satyrica, verum comica saltatio. cui quidem satyrica ita est affinis, vt poësis satyrica comicæ: de quo satis superius. Mirum verò dicere Plutarchum & Athenæum carere affectu Satyricam saltationem, quæ quidem concitatissima est, & plurima vtitur φορᾷ. nã φορὰ indiciū facit affectus teste eodem Plutarcho: ἡ φορὰ, inquit, πάθους τινὸς ἐμφαντικὸν, ἢ πράξεως ἢ δυνάμεως.

eoque saltationis modo plurimum esse vsos veteres in Liberalibus & Veneralibus, auctor est Lucianus in commentario de saltatione. σχήματα ποικίλα ἐπιδείκνυνται, πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνοντες, ἄρτι μὲν πολεμικὰ, καὶ μετ' ὀλίγον δὲ φορβυτικὰ, ἃ Διονύσῳ καὶ Ἀφροδίτῃ φίλα. à φορᾷ fit φορβύω verbum, vnde φορβυτικὰ σχήματα, concitatæ & multæ φορᾶς saltationes. σχήματα Gręcis saltatio: quia, vt docet Plato in vii. Legum, ἡ ὀρχηστικὴ est μίμησις τῶν λεγομένων σχήμασι γινομένη, *imitatio eorum quæ dicuntur per gestus*. Addamus & hoc obiter: videri Plutarchum saltationem Satyricam cum alia cõfundere, quę dicebatur κῶμος vel ἡδύκωμος. ambæ sanæ temulentorum & lasciuorum propriæ: sed diuersæ tamen species illius saltationis, quã Plato appellat ὄρχησιν βακχείαν. nam κῶμος, nihil aliud nisi conuiuantium

foras è triclinio prodeuntium lasciuia. ideo Lucianus, Bis accusato, ait, Lunæ officium esse, vt comissantibus præluceat: prodibant autem in conuiuiali veste, corollas capiti impositas, colloque appensas habentes, pueris præcedẽtibus, qui funalia gestabant, fidicina denique præcinẽte. cuius moris passim obuia sunt apud veteres testimonia. apud Aristotelem verò in Περὶ ἀκουστῶν libello, commissationis ad tubam habetur mentio. scribit Athenæus filiorum Pisistrati fuisse inuentum huiusmodi κώμους. sed multo ante eam ætatem notam fuisse hanc lasciuiam, vel nomen arguit, dubio procul cũ nascente Græcia natum: est enim purum putum Ebraïcum, non vt placet grammaticis Græcum prima origine. קום *kom*, est surgere: inde κῶμος, vt à מום μῶμος. & est κῶμος,

proprie *ἀνάστασις ἀπὸ δείπνου*, eruptio à mensa in publicum. Tertullianus eleganter vertit, *eruptiones lasciuiarum*. Aduersus gentes: *Æque oratio conuiuium dirimit: inde disceditur non in cateruas cæsionum, neque in classis discursationum, neque in eruptiones lasciuiarum*. sic maluit, quum posset vno verbo, neque comissatum; *πρὸς τὸ κωμάζειν*. In Erotibus Luciani, *κωμαστὴς* exponitur *δῆλος ἐραστής*: quia in publico semper *ὁ κῶμος*: ideo passim leges *κωμάζειν ἐπὶ τὴν ἀγορὰν*, vel *ἐπὶ θύρας τῆς δεῖνος*: sæpe *κωμάζειν* idem ac saltare, moueri ad numeros: vt in veteri cantico Laconicæ disciplinæ: *πόῤῥω ὦ παῖδες πόδα μετάβατε, καὶ κωμάσατε βέλτιον*. sæpe idem ac crapulari, & ebrietati indulgere: quia semper è compotatione prodibant comissatores, & sæpe eandem repetebant. apud Suetonium *comissari* est

bibere à cœna: Græcis quoque κωμάζειν, vel ἑσπερίζειν. omnia hęc lasciuiæ genera denotat vox κῶμος: & ita accipiendum in Apostolorum Petri & Pauli epistolis. sed hæc ὁδοῦ πάρεργον.

DE poetis SATYRICARVM *fabularum.* Σατυρογράφοι. *Quando cœperint Satyricæ componi. primus auctor Thespis, aut Pratinas. eorum dramata.* Cratinus *male pro Pratina. Aeschylus & Chœrillus antagonistæ Pratinæ. agonum scenicorum institutio. Mos certandi pluribus dramatis.* τριλογίαι & τετραλογίαι *tragicorum. Liberalia trina Athenis. Panathenæa ibidem, & Chytri. Mos poetarum in tetralogiis componendis.* Orestia *Aeschyli, & Philoclis* Pandionis. *Catalogus poetarum huius generis, & Satyricarum quæ apud veteres nominatæ reperiuntur, post Thespidem & Pratenam. Aeschylus: quot Satyricas scripserit: quæ illæ: loca animaduersa in vita Aeschyli & veteri catalogo fabularum ipsius. Cercyon. Obiter quæsitum de olympiade qua natus & denatus Aeschylus. eius* Σατυρικοί. *Ionis* μέγα δρᾶμα. *Phrynichus tragicus. Sophoclis Satyricæ fabulæ: item Achæi: Euripidis: Xenoclis: Philoclis: Astydamantis: Iophontis: Platonis. item Lycophronis, Bionis, Demetrij. Comici qui* Σατύρους *scripserunt. ænigma de loro quo appensa ampulla.* O *pro* OY. ὑγάρ; ἐκπίπτειν. nō stare. πῶλος & παρθένος *pecuniæ nomina.*

poeta οἱ Ταρσικοὶ λεγόμενοι. Tarsensium extemporalitas. Loca multa apud Athenæum, Aelianum, Diogenem Laertium, Pollucem, Hesychium & Græcos scholiastas corriguntur atque explicantur.

CAPVT V.

HACTENVS de origine, materia, forma, fine SATYRICÆ: nunc de efficiente caussa, hoc est poëtis Satyricarum fabularum quædã attingemus. Hos Græci scriptores non aliter fere quam τραγικοὺς ποιητάς, nominant; vel τραγῳδίας ποιητὰς τῶν λεγομένων Σατυρικῶν δραμάτων: neq. enim ab aliis quàm à tragœdiarum poëtis fabulæ Satyricæ huius generis aut componebantur aut docebantur. de comicis qui Satyros docuerunt, quid sentiendum sit extremo hoc capite dicturi sumus. interdum & Σατυρογράφοι poëtæ hi dicũtur: Horatius ad verbum, *Satyrorum scriptor*, vt supra exponebamus.

vox σατυρογράφος apud vnum Diogenem Laertium, quod meminerim, mihi lecta, libro v. in Demetrio. Etsi autem vetustissima apud Græcos memoria inuenitur & chori Satyrici, & tragœdiæ quoq. siue τρυγῳδίας cuiusdam: sero tamen & legitima tragœdia & hæc Satyrica auctores nactæ, per quos suam formam ac τελειότητα adipiscerentur. Constat sane, vel primum vel inter primos fabulas tragicas composuisse egisseq. in plaustris Thespin Atticum, τὸν δήμων Icarium, Soloni qui Atheniensibus leges scripsit, æqualem. Florebant ambo Athenis circa olympiadem LX. quæ in tempora incidit Babylonicæ Iudæorum captiuitatis, & regni apud Romanos Tarquiniorum. de hoc igitur Thespide triplex prodita est à grāmaticis veterum sententia. quidam

decimumſextum)cum recenſebant à primo tragici carminis auctore: alij ſecundum: multi omnium primum. qui decimumſextum numerabant, ij proculdubio τῶν αὐτοσχεδιασμάτων, quæ artem præceſſerunt, vt antè dicebamus, rationem habuerunt: at nos hoc loco de arte loquimur, quæ rudia illa δραματικῆς ποιητικῆς cunabula excepit. ſequens ſententia eorum fuit, qui Epigenem Sicyonium ante omneis alios tragica dramata componendi exemplũ poſteris dediſſe autumabant. tertiã ſententiam pars magna ſcriptorum & melior ſequitur. clariſſimè Horatius è Græcorum ſcriniis:

Ignotum tragicæ genus inueniſſe Camenæ,
Dicitur, & plauſtris vexiſſe poëmata Theſpis.

nec minus clare Plutarchus in So-

lone; ἀρχομένων τῶν περὶ Θέσπιν ἤδη τὴν τραγῳδίαν κινεῖν. Horatius verò etiam Satyricæ primũ inuentorem Thespin eundem videtur pronuntiare: ait enim,

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum,
Mox etiã agresteis Satyros nudauit.

inter fabulas tamen quas illi vetustas attribuit, nulla ponitur, quam iure contendas fuisse Satyricam. Suidas: μνημονεύεται τῶν δραμάτων αὐτοῦ Ἆθλα Πελίου, ἢ Φορβὰς, Ἱερεῖς, Ἠΐθεοι, Πενθεύς. postremus titulus non alienum à fabula Satyrica argumẽtum promittere videri poterat: nisi illud obstaret, quod in superioribus obseruabamus: antiquos poëtas Græcos in Penthei historia nullum locum Satyris dedisse. & verò memoriæ proditum est ab aliis, non Thespin, sed Pratinam Phliasium fabulas

Satyricas primum compoſuiſſe: eaſq. ita multas, vt è dramatis illius numero quinquaginta, Satyricæ fuerint duæ & xxx. Suidas: Πρατίνας Πυῤῥωνίδου ἢ Ἐγκωμίου, Φλιάσιος, ποιητὴς τραγωδίας, ὃς πρῶτος ἔγραψε Σατύρους· καὶ δράματα μὲν ἐπεδείξατο ν΄· ὧν Σατυρικὰ λβ΄. Cratinum in hac re pro Pratina non ſolum manifeſto, verùm etiam abſurdo errore corrupta lectio nominat apud veteres Horatij interpretes: quam mendam viris doctiſſimis fuiſſe fraudi animaduertimus. Addit Suidas, certaſſe Pratinam fabulis à ſe compoſitis cũ Æſchylo & Chœrillo Athenienſi vetuſtiſſimo tragico. Vixêre hi tres poëtæ paucis admodum olympiadibus poſt Theſpin: quem & fortaſſe ſenem ipſi iuuenes, aut quidã ſaltem eorum, videre potuerunt. nã Chœrillum olympiade LXIV. vel na-

tum eſſe, vel dramata ſua cœpiſſe publicare, ex Suidæ verbis licet coniicere. Pratinam verò atq. Æſchylum circa olympiadem LXX. floruiſſe Euſebius aliique tradiderunt. hi ſunt, cum Phrynicho tragico, qui inchoatam à Theſpide ſcriptionem tragœdiæ omnibus pene numeris perfecerunt: de quo multa veteres ſcriptores Græci ac Latini; qui diuerſa horũ omnium in ea arte inuenta, maxime autem Æſchyli, commemorant. Tunc igitur etiam inſtituta ſunt muſica, ſiue ſcenica tragicorum poëtarum certamina, quæ adhuc Theſpidis ætas ignorabat: οὔπω γὰρ, inquit Plutarchus in Solone, εἰς ἅμιλλαν ἐναγώνιον ἦν ἐξηγμένον τὸ πρᾶγμα. Quum autẽ initio ſingulis dramatis certare, vt per quàm veriſimile eſt, cœpiſſent hi poëtæ: non multo poſt mos eſt in-

troductus plura dramata committendi. Quot igitur Athenis Liberalia agitabantur, tot fabulas diuersas à tragicis poëtis doceri solitas legimus: quarum postrema semper Satyrica erat: reliquæ tragœdiæ veræ. atque hoc Græci dicunt, πλείοσι δράμασιν ἀγωνίζεσθαι. Liberalia Athenis fuêre trina: Διονύσια τὰ ἐν Λίμναις, siue τὰ ἀρχαῖα, alio nomine Ἀνθεστήρια dicta, quia mense Anthesterione qui Martio congruit celebrabãtur. Διονύσια τὰ κατ᾽ ἄστυ, mense Elaphebolione, qui respondet Aprili. Διονύσια τὰ κατ᾽ ἀγρούς, siue Λήναια, mense Posideone, qui est Ianuarius. multa de his trinis Liberalibus in primo De emendatione temporum disputat Iosephus Scaliger, litterarum τὸ μέγα αὔχημα, & quod omnes vno ore fatentur boni, virtute atque eruditione iuxta admirandus: inde petant

tant studiosi quæ ad rem faciunt. Sed præter trina hæc Liberalia fuerunt & aliæ solennitates Baccho simul cum aliis diis ac deabus sacræ velut Panathenæa, siue Quinquatrus: quarum honos non soli Mineruæ proprius, verùm & aliis diis: in quibus fuit Liber pater: quod vel ex eo potest cõstare, quia etiam fabulæ tragicæ Panathenæis docebantur: nemo autem dubitat, earum solennitatum proprios fuisse ludos scenicos, quæ vel προσηγορευμένως, vel κατ᾽ ἐπακολούθημα ad Bacchi honorem referrentur. Diogenes Laertius in Platone: Θρασύλος δέ φησι κατὰ τὴν τραγικὴν τετραλογίαν ἐκδοῦναι αὐτὸν τοὺς διαλόγους· οἷον ἐκεῖνοι τέτρασι δράμασιν ἠγωνίζοντο, Διονυσίοις, Ληναίοις, Παναθηναίοις, Χύτροις· ὧν τὸ τέταρτον ἦν Σατυρικόν· τὰ δὲ τέτταρα δράματα ἐκαλεῖτο τετραλογία. trina quæ diximus Libe-

ralia habes heic expreſſa: nam quæ ἁπλῶς vocantur à Diogene Dionyſia, ea ſunt quæ in vrbe celebrabantur menſe Elaphebolione. per Chytros intellige, τὰ ἀρχαῖα Dionyſia, ſiue Antheſteria. quanquam Dionyſia, quæ propriè Antheſteria dicebantur, die vno Chytros præcedebant: die enim duodecima menſis Antheſterionis celebrari ſolita ea Dionyſia. Chytri vero die decimatertia. de illis diſertè Thucydides libro II. & Demoſthenes aduerſus Neæram. de Chytris ſcholiaſtes Ariſtophanis ad Acharnenſes: ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἄγονται οἵ τε Χύτροι, καὶ οἱ Χόες ἐν Ἀθήναις, τῷ Διονύσῳ, καὶ Ἑρμῇ. οὕτω Δίδυμος. ἤγετο δ' ἡ ἑορτὴ Ἀνθεστηριῶνος τρίτῃ ἐπὶ δέκα, ὡς Φιλόχορος. Panathenæa Hecatombæonis qui Auguſto congruit celebrabantur. multa etiam de his obſeruat in eodem

opere Scaliger: quæ melius eſt apud ipſum legi. Porro in tetralogiis ſuis videntur poëtæ id ſtuduiſſe, vt tragœdiæ omneis cuiuſque tetralogicæ affinis eſſent argumenti. ſic ex æſchyleis hypotheſes cognatas habēt treis iſtæ fabulæ, Agamemnon, Choephori, & Eumenides: quæ cū Proteo Satyrico, alia eiuſdem fabula, tetralogiam vnam conficiebant. atque ita digeſta erant omnia Æſchyli, & aliorum tragicorum dramata in veterum criticorum didaſcaliis: de quibus multa diſſeruimus ad librum VI. Athenæi. ſingulis autem tetralogiis nomina indebantur ab argumento: vt Pandionidi Philoclis, de qua paullo poſt: ſic & illa Æſchyli de qua modò dicebamus, Oreſtia nomen habuit: videlicet τετραλογία. Ariſtophanes in Ranis:

Πρῶτον δέ μοι τὸν ἐξ Ὀρεστίας λέγε.

ſcholia ibi: τετραλογίαν φέρουσι τὴν Ὀρεστείαν αἱ διδασκαλίαι, Ἀγαμέμνονα, Χοηφόρους, Εὐμενίδας, Πρωτέα σατυρικόν. addit vero eruditus ille grãmaticus, Ἀρίσταρχος δὲ καὶ Ἀπολλώνιος τριλογίαν λέγουσι χωρὶς τῶν Σατυρικῶν. cur Ariſtarchus & Apollonius nobiliſſimi critici in tragicorum dramatis recenſendis, tantum tragœdiarum, non etiam ſatyricarum rationem habuerint, quod hic ſcholiaſtes ait, ex iis quæ antè docuimus non eſt obſcurum: oſtendimus enim Satyricas, non inter ſeria opera eſſe habitas, ſed tanquã parerga pictorũ & ἐπιφυλλίδας. adde quod Satyricæ fabulæ argumentũ nihil cõmune habuit cum hypotheſibus triũ tragœdiarũ, quæ vt plurimũ circa eãdem aut affinem verſabantur materiã. ergo ob haſce cauſſas pars criticorum didaſcalias dramatũ tragicorũ in trilogias di-

gessit. pars in tetralogias. quod quidem magis fuisse probatū, ea mihi persuadetur ratione, quia τριλογιῶν tragicarū nulla apud veteres mētio occurrit: tetralogiarum verò plura exempla in sequentibus sumus allaturi. His expositis ὡς ἐν προθεωρίας μέρει, accedamus iam ad poëtarum Σατυρογράφων recensum: & fabularum eius generis nomina quæ sola hodie supersunt, dramatis omnibus, vnico Euripidis excepto, amissis colligamus. Vetustissimi omniū poëtæ qui in hoc albo nomen profitentur suum, duo illi sunt, Thespis & Pratinas, quibus inuentionem huius poëseos tributam esse initio diatribæ istius diximus. nos tamen neutrius istorum fabulā vllam Satyricam à veteribus inuenimus laudatam. ad alios itaque pergamus. Pratinas habuit antagonistas vel

ſcholia ibi: τετραλογίαν φέρουσι τὴν Ὀρεστείαν αἱ διδασκαλίαι, Ἀγαμέμνονα, Χοηφόρους, Εὐμενίδας, Πρωτέα σατυρικόν. addit vero eruditus ille grãmaticus, Ἀρίσταρχος δὲ καὶ Ἀπολλώνιος τριλογίαν λέγουσι χωρὶς τῶν σατυρικῶν. cur Ariſtarchus & Apollonius nobiliſſimi critici in tragicorum dramatis recenſendis, tantum tragœdiarum, non etiam ſatyricarum rationem habuerint, quod hic ſcholiaſtes ait, ex iis quæ antè docuimus non eſt obſcurum: oſtendimus enim Satyricas, non inter ſeria opera eſſe habitas, ſed tanquã parerga pictorũ & ἐπιφυλλίδας. adde quod Satyricæ fabulæ argumentũ nihil cõmune habuit cum hypotheſibus triũ tragœdiarũ, quæ vt plurimũ circa eãdem aut affinem verſabantur materiã. ergo ob haſce cauſſas pars criticorum didaſcalias dramatũ tragicorũ in trilogias di-

gessit. pars in tetralogias. quod quidem magis fuisse probatū, ea mihi persuadetur ratione, quia πειλογιῶν tragicarū nulla apud veteres mētio occurrit: tetralogiarum verò plura exempla in sequentibus sumus allaturi. His expositis ὡς ἐν παρεκβάσεως μέρει, accedamus iam ad poëtarum Σατυρογράφων recensum: & fabularum eius generis nomina quæ sola hodie supersunt, dramatis omnibus, vnico Euripidis excepto, amissis colligamus. Vetustissimi omniū poëtæ qui in hoc albo nomen profitentur suum, duo illi sunt, Thespis & Pratinas, quibus inuentionem huius poëseos tributam esse initio diatribæ istius diximus. nos tamen neutrius istorum fabulā vllam Satyricam à veteribus inuenimus laudatam. ad alios itaque pergamus. Pratinas habuit antagonistas vel

potius αὐλοδιδασκάλους, Æſchylum & Chœrillum poëtas tragicos. poſteriorem horum fabulas docuiſſe CL. auctor eſt Suidas: è quarum numero ſaltem aliquas fuiſſe ſatyricas, nõ dubito: etſi nemo, quod ſciam, veterum id ſcribit. de Æſchylo in vita ipſius legimus: ἐβίωσεν ἑξήκοντα καὶ τρία ἔτη. ἐν οἷς ἐποίησε δράματα ἑβδομήκοντα, καὶ ἐπὶ τούτοις Σατυρικὰ ἀμφὶ τὰ πέντε. νίκας δὲ τὰς πάσας εἴληφε τρισκαίδεκα. ſi verum eſt quod heic dicitur, quinq. tantum Satyricas fabulas ab Æſchylo fuiſſe compoſitas, tragœdias vero LXX. quùm toties in certamen tragici carminis deſcenderit, terdecies etiam victor è theatro redierit: fatendum neceſſariò, non ſemper τετραλογίαις eum ἀγωνίσασθαι. an igitur in numero error commiſſus, & ſcribendum ἀμφὶ τὰ ιέ ſiue πεντεκαίδεκα? ita fuerint omnino

Æſchyli dramata LXXXV. quod eo minus auſim affirmare, quia index fabularum eius poëtæ qui hodie ſu-pereſt, cum vulgata lectione quæ LXXV. dramata ei tribuit, fere con-ſentit. Suidas contra, emendatio-nem noſtram confirmat: qui fabu-las ſcripſiſſe ait Æſchylum xc. vi-ciſſe autem vicies octies. ἔγραψε τρα-γῳδίας ϟ'. νίκας δὲ εἷλεν κη'· οἱ δὲ τρισκαίδε-κά φασι. iuuat etiam quod ex eodem auctore ſupra referebamus de Pra-tina, quicum Æſchylo fuit certa-men: quinquaginta eum fabulas compoſuiſſe: è quibus duæ ſupra triginta eſſent ſatyricæ. vbi tamen ne in poſteriore numero peccatum ſit contrario atque in Æſchyli vita, vehementer dubito. Hic poëta cū in cætera poëſi excelluit, tum in Sa-tyricis ſcribendis præcipuam gloriā ſibi peperit. cæteris enim omnibus

tragicis præstare hac laude eruditis est visus. Diogenes Laërtius lib. II. in Menedemo, καὶ δὴ καὶ Ἀχαιῷ προσεῖχεν ὡς τὸ καὶ δευτερεῖον ἐν τοῖς Σατύροις, Αἰσχύλῳ δὲ τὸ πρωτεῖον ἀπεδίδου. Æschyli satyricum drama extat hodie nullum. in catalogo qui adhuc superest, satyricæ aliis fabulis sunt permixtæ, omissa voce quæ illas à cæteris separabat. neque vero per τετραλογίας more veterum criticorum fabulæ sunt ibi digestæ: sed tantum κατὰ στοιχεῖον enumeratæ. vnicam ex omnibus quæ ibi nominantur fuisse satyricam auctor admonet: ita ibi scribitur. ΚΙΡΚΟΙ Σατυρικοί. nos legendum esse non dubitamus: ΚΙΡΚΗ Σατυρική. Hesychius. Ζυγώσω· δαμάσω, κλείσω, καθέξω. Αἰσχύλος, Κίρκη Σατυρικῇ. alibi sine διακριτικῷ epitheto. vt, Αὐτόφορβος, αὐτοφάγος. Αἰσχύλος, Κίρκῃ. Satyrica etiam fuit quæ ante hanc

ibidem recenſetur. quamobrem ita ſcribi debuit: ΚΗΡΥΚΕΣ Σατυρικοί. Iulius Pollux libro x. capite xix. εἴρηται τοὔνομα ἐπὶ ἀμφοτέρων (malim ἀμφορέων) ἐν Σατυρικῷ δράματι Κήρυξι τοῖς Αἰσχύλου· στενόστομον δὲ τεῦχος. idem capite XLIX. φαίης δ' ἂν καὶ σισύραν, Αἰσχύλου ἐν Κήρυξι Σατυρικοῖς λέγοντος, Καὶ τῆς σισύρης τῆς λεοντίας. alibi ſimpliciter Κήρυκας nominat: quod ſępe faciũt & grammatici & ſcriptores alij omnes. libro nono: φαῦλον δὲ λογάζειν, ἐν τοῖς Κήρυξι τοῦ Αἰσχύλου. Tres fabulas ſub Promethei nomine, ſed cognominibus diuerſas ſcripſerat Æſchylus: harum fuiſſe vnam ſatyricam, & in eadem cum Phineo, Perſis ac Glauco Potnienſi tetralogia collocatam, teſtatur vetus auctor hypotheſeos in Perſas. Ait enim: ἐπὶ Μένωνος τραγῳδῶν Αἰσχύλος ἐνίκα Φινεῖ, Πέρσαις, Γλαύκῳ Ποτνιεῖ, Προμηθεῖ. ecquem verò Pro-

troductus plura dramata committendi. Quot igitur Athenis Liberalia agitabantur, tot fabulas diuersas à tragicis poëtis doceri solitas legimus: quarum postrema semper Satyrica erat: reliquæ tragœdiæ veræ. atque hoc Græci dicunt, πλείοσι δράμασιν ἀγωνίζεσθαι. Liberalia Athenis fuêre trina: Διονύσια τὰ ἐν Λίμναις, siue τὰ ἀρχαῖα, alio nomine Ἀνθεστήρια dicta, quia mense Anthesterione qui Martio congruit celebrabātur. Διονύσια τὰ κατ᾽ ἄστυ, mense Elaphebolione, qui respondet Aprili. Διονύσια τὰ κατ᾽ ἀγρούς, siue Λήναια, mense Posideone, qui est Ianuarius. multa de his trinis Liberalibus in primo De emendatione temporum disputat Iosephus Scaliger, litterarum τὸ μέγα αὔχημα, & quod omnes vno ore fatentur boni, virtute atque eruditione iuxta admirandus: inde petant

tant studiosi quæ ad rem faciunt. Sed præter trina hæc Liberalia fuerunt & aliæ solennitates Baccho simul cum aliis diis ac deabus sacræ velut Panathenæa, siue Quinquatrus: quarum honos non soli Mineruæ proprius, verùm & aliis diis: in quibus fuit Liber pater: quod vel ex eo potest cõstare, quia etiam fabulæ tragicæ Panathenæis docebantur: nemo autem dubitat, earum solennitatum proprios fuisse ludos scenicos, quæ vel προηγουμένως, vel καθ' ἐπακολούθημα ad Bacchi honorem referrentur. Diogenes Laertius in Platone: Θρασύλλος δέ φησι κατὰ τὴν τραγικὴν τετραλογίαν ἐκδοῦναι αὐτὸν τοὺς διαλόγους· οἷον ἐκεῖνοι τέτρασι δράμασιν ἠγωνίζοντο, Διονυσίοις, Ληναίοις, Παναθηναίοις, Χύτροις· ὧν τὸ τέταρτον ἦν Σατυρικόν· τὰ δὲ τέτταρα δράματα ἐκαλεῖτο τετραλογία. trina quæ diximus Libe-

ralia habes heic expreſſa: nam quæ ἁπλῶς vocantur à Diogene Dionyſia, ea ſunt quæ in vrbe celebrabantur menſe Elaphebolione. per Chytros intellige, τὰ ἀρχαῖα Dionyſia, ſiue Antheſteria. quanquam Dionyſia, quæ propriè Antheſteria dicebantur, die vno Chytros præcedebant: die enim duodecima menſis Antheſterionis celebrari ſolita ea Dionyſia. Chytri vero die decimatertia. de illis diſertè Thucydides libro 11. & Demoſthenes aduerſus Neæram. de Chytris ſcholiaſtes Ariſtophanis ad Acharnenſes: ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἄγονται οἵ τε Χύτροι, καὶ οἱ Χόες ἐν Ἀθήναις, τοῦ Διονύσου, καὶ Ἑρμῇ. οὕτω Δίδυμος. ἤγετο δὲ ἡ ἑορτὴ Ἀνθεστηριῶνος τρίτῃ ἐπὶ δέκα, ὡς Φιλόχορος. Panathenæa Hecatombæonis qui Auguſto congruit celebrabantur. multa etiam de his obſeruat in eodem

opere Scaliger: quæ melius est apud ipsum legi. Porro in tetralogiis suis videntur poëtæ id studuisse, vt tragœdiæ omneis cuiusque tetralogicæ affinis essent argumenti. sic ex Æschyleis hypotheses cognatas habēt treis istæ fabulæ, Agamemnon, Choephori, & Eumenides: quæ cū Proteo Satyrico, alia eiusdem fabula, tetralogiam vnam conficiebant. atque ita digesta erant omnia Æschyli, & aliorum tragicorum dramata in veterum criticorum didascaliis: de quibus multa disseruimus ad librum VI. Athenæi. singulis autem tetralogiis nomina indebantur ab argumento: vt Pandionidi Philoclis, de qua paullo post: sic & illa Æschyli de qua modò dicebamus, Orestia nomen habuit: videlicet τετραλογία. Aristophanes in Ranis:

Πρῶτον δέ μοι τὸν ἐξ Ὀρεστίας λέγε.

ſcholia ibi: τετραλογίαν φέρουσι τὴν Ὀρεςίαν αἱ διδασκαλίαι, Ἀγαμέμνονα, Χοηφόρους, Εὐμενίδας, Πρωτέα σατυρικόν. addit vero etuditus ille grãmaticus, Ἀρίσαρχος δὲ καὶ Ἀπολλώνιος τριλογίαν λέγουσι χωρὶς τῶν Σατυρικῶν. cur Ariſtarchus & Apollonius nobiliſſimi critici in tragicorum dramatis recenſendis, tantum tragœdiarum, non etiam ſatyricarum rationem habuerint, quod hic ſcholiaſtes ait, ex iis quæ antè docuimus non eſt obſcurum: oſtendimus enim Satyricas, non inter ſeria opera eſſe habitas, ſed tanquã parerga pictorũ & ἐπιφυλλίδας. adde quod Satyricæ fabulæ argumentũ nihil cõmune habuit cum hypotheſibus triũ tragœdiarũ, quæ vt plurimũ circa eãdem aut affinem verſabantur materiã. ergo ob haſce cauſſas pars criticorum didaſcalias dramatũ tragicorũ in trilogias di-

gessit. pars in tetralogias. quod quidem magis fuisse probatũ, ea mihi persuadetur ratione, quia τειλογιῶν tragicarũ nulla apud veteres mẽtio occurrit: tetralogiarum verò plura exempla in sequentibus sumus allaturi. His expositis ὡς ἐν παρέργῳ ποιητείας μέρη, accedamus iam ad poëtarum Σατυρογράφων recensum: & fabularum eius generis nomina quæ sola hodie supersunt, dramatis omnibus, vnico Euripidis excepto, amissis colligamus. Vetustissimi omniũ poëtæ qui in hoc albo nomen profitentur suum, duo illi sunt, Thespis & Pratinas, quibus inuentionem huius poëseos tributam esse initio diatribæ istius diximus. nos tamen neutrius istorum fabulã vllam Satyricam à veteribus inuenimus laudatam. ad alios itaque pergamus. Pratinas habuit antagonistas vel

potius ἀντιδιδασκάλους, Æſchylum & Chœrillum poëtas tragicos. poſteriorem horum fabulas docuiſſe CL. auctor eſt Suidas: è quarum numero ſaltem aliquas fuiſſe ſatyricas, nō dubito: etſi nemo, quod ſciam, veterum id ſcribit. de Æſchylo in vita ipſius legimus: ἐβίωσεν ἑξήκοντα καὶ τρία ἔτη. ἐν οἷς ἐποίησε δράματα ἑβδομήκοντα, καὶ ἐπὶ τούτοις Σατυρικὰ ἀμφὶ τὰ πέντε. νίκας δὲ τὰς πάσας εἴληφε τρισκαίδεκα. ſi verum eſt quod heic dicitur, quinq. tantum Satyricas fabulas ab Æſchylo fuiſſe compoſitas, tragœdias vero LXX. quum toties in certamen tragici carminis deſcenderit, terdecies etiam victor è theatro redierit: fatendum neceſſariò, non ſemper τετραλογίαις eum ἀγωνίσασθαι. an igitur in numero error commiſſus, & ſcribendum ἀμφὶ τὰ ιέ ſiue πεντεκαίδεκα? ita fuerint omnino

Æſchyli dramata LXXXV. quod eo minus auſim affirmare, quia index fabularum eius poëtæ qui hodie ſupereſt, cum vulgata lectione quæ LXXV. dramata ei tribuit, fere conſentit. Suidas contra, emendationem noſtram confirmat: qui fabulas ſcripſiſſe ait Æſchylum XC. viciſſe autem vicies octies. ἔγραψε τραγῳδίας ϟ΄. νίκας δ' εἷλεν κή΄· οἱ δὲ τρισκαίδεκά φασι. iuuat etiam quod ex eodem auctore ſupra referebamus de Pratina, quicum Æſchylo fuit certamen: quinquaginta eum fabulas compoſuiſſe: è quibus duæ ſupra triginta eſſent ſatyricæ. vbi tamen ne in poſteriore numero peccatum ſit contrario atque in Æſchyli vita, vehementer dubito. Hic poëta cũ in cætera poëſi excelluit, tum in Satyricis ſcribendis præcipuam gloriã ſibi peperit. cæteris enim omnibus

L iiij

tragicis præstare hac laude eruditis est visus. Diogenes Laërtius lib.II.in Menedemo, καὶ δὴ καὶ Ἀχαιῷ προσεῖχεν ὥστε καὶ δευτερεῖον ἐν τοῖς Σατύροις, Αἰσχύλῳ δὲ τὸ πρωτεῖον ἀπεδίδου. Æschyli satyricum drama extat hodie nullum. in catalogo qui adhuc superest, satyricæ aliis fabulis sunt permixtæ, omissa voce quæ illas à cæteris separabat. neque vero per τετραλογίας more veterum criticorum fabulæ sunt ibi digestæ: sed tantum κατὰ στοιχεῖον enumeratæ. vnicam ex omnibus quæ ibi nominantur fuisse satyricam auctor admonet: ita ibi scribitur. ΚΙΡΚΟΙ Σατυρικοί. nos legendum esse non dubitamus: ΚΙΡΚΗ Σατυρική. Hesychius. Ζυγώσω· δαμάσω, κλείσω, καθέξω. Αἰσχύλος, Κίρκη Σατυρικῇ. alibi sine διακριτικοῦ epitheto. vt, Αὐτόφορβος, αὐτοφάγος. Αἰσχύλος, Κίρκῃ. Satyrica etiam fuit quæ ante hanc

ibidem recenſetur. quamobrem ita ſcribi debuit : ΚΗΡΥΚΕΣ Σατυρικοί. Iulius Pollux libro x. capite xix. εἴρηται τοὔνομα ἐπὶ ἀμφοτέρων (malim ἀμφορέων) ἐν Σατυρικῷ δράματι Κήρυξι τοῖς Αἰσχύλου· ξενόστομον δὲ τεῦχος. idem capite XLIX. φαίης δ' ἂν καὶ σισύραν, Αἰσχύλου ἐν Κήρυξι Σατυρικοῖς λέγοντος, Καὶ τὸ σισύρης τῆς λεοντίας. alibi ſimpliciter Κήρυκας nominat: quod ſępe faciũt & grammatici & ſcriptores alij omnes. libro nono: φαυλὸν δὲ λογάζειν, ἐν τοῖς Κήρυξι τοῦ Αἰσχύλου. Tres fabulas ſub Promethei nomine, ſed cognominibus diuerſas ſcripſerat Æſchylus: harum fuiſſe vnam ſatyricam, & in eadem cum Phineo, Perſis ac Glauco Potnienſi tetralogia collocatam, teſtatur vetus auctor hypotheſeos in Perſas. Ait enim: ἐπὶ Μένωνος τραγῳδῶν Αἰσχύλος ἐνίκα Φινεῖ, Πέρσαις, Γλαύκῳ Ποτνιεῖ, Προμηθεῖ. ecquem verò Pro-

metheum è tribus eiuſdem nominis fabulis, intelligeret, diuinandum nobis hic grammaticus reliquit. nos Prometheum πυρφόρον ſiue πυρκαέα, ſignificari hic putemus. nam τὸν δεσμώτην non poſſe intelligi, fabula ipſa arguit, quæ hodie extat: ne λυόμενος quidem eſt, opinor: aliud enim ſuadent fragmenta eius dramatis quæ ſuperſunt non pauca. ὁ πυρφόρος igitur erit. quare ita ſcribẽdum in indice, ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΠΥΡΦΟΡΟΣ (ſiue πυρκαεὺς, auctore Polluce ſub finem libri noni) Σατυρικός. In eodem indice recenſetur & *Cercyon*: quæ fabula nomen habuit à Cercyone, patre Alopes: de qua poëtæ interpretes ad Catalogum. hanc quoque Æſchyli fabulam charactere Satyrico ſcriptam obſeruabamus. Heſychius: Εὐλημάτει, λήματος καὶ ἀνδρείας εὖ ἔχει. Αἰσχύ-

λος Κερκυόνη Σατυρικῷ. melius Κερκύωνι. Κερκύων, vt Ἀμφιτρύων. apud Eustathium tamen Κερκύονι. Scribendũ in Æschyleo catalogo, ΚΕΡΚΥΩΝ Σατυρικός. Pollux libro x. cap. XLV. εἶεν δ' ἂν καὶ ἀμφωτίδες τοῖς ἐνωτίοις πέλας ἐν Κερκύωνι Αἰσχύλου. Hesychius: ἀπεψύχη, ἀπεπνευματίσθη. Αἰσχύλος Κερκύωνι Σατυρικῷ. ita enim scribendum. alibi: Ἄμβωνες, αἱ προσαναβάσεις τῶν ὀρῶν. Αἰσχύλος Κερκύωνι, καὶ Σισύφῳ. vtrũque drama videtur fuisse Satyricũ: etsi neque ex Hesychio, neque ex Polluce, qui sæpius citat, licet id cognoscere. in indice plenior inscriptio, Σίσυφος δραπέτης. Satyricum item drama fuit Proteus. propterea scribendum in indice, ΠΡΩΤΕΥΣ Σατυρικός. Hesychius, Ἄμαλα τὰ νεαρά, ἀπὸ τοῦ ἁμᾶν τὰ ἄλφα. Αἰσχύλος Πρωτεῖ Σατυρικῷ: idem ἐπάσω, ἐκτήσω. Αἰσχύλος Πρωτεῖ Σατυρικῷ. ad tetralogiam

Oreſtiam hoc drama pertinuit. prę-
ter comici interpretem, cuius teſti-
monio antè ſumus vſi, idem teſta-
tur & grammaticus ille, qui hypo-
theſi Agamemnonis hæc ſubiecit.
ἐδιδάχθη τὸ δρᾶμα ἐπὶ ἄρχοντος Φιλοκλέους,
ὀλυμπιάδι εἰκοστῇ ὀγδόῃ, ἔτει δευτέρῳ.
πρῶτος Αἰσχύλος Ἀγαμέμνονι, Χοηφόροις,
Εὐμενίσι, Πρωτεῖ σατυρικῷ. in numero
olympiadis largiter peccat hic grã-
maticus, vel qui eum deſcripſit. nam
legendum ἑβδομηκοστῇ ὀγδόῃ pro εἰκο-
στῇ ὀγδ. aut quod verum eſſe non du-
bito, (niſi in nomine archontis la-
tet error:) τῇ ὀγδοηκοστῇ ὀλυμπ. nam
olympiade LXXVIII. nullus fuit ar-
chon Athenis eo nomine: at anno
altero olympiadis LXXX. Philocles
ἦν ἄρχων, inquit Diodorus Siculus
libro XI. nemo ignorat, librorum
deſcriptores nuſquam maiore ſo-
cordia & perfidia vſos quam in nu-

meris. cuius rei exempla insignia, vel in iis quæ de Aeschylo scribunt veteres. nam in antiqua illius vita ita legimus in postremis doctissimorum hominũ editionibus: συνεχρόνισε Πινδάρῳ, γεγονὼς κατὰ τὴν παραεγκοστὴν ὀλυμπιάδα: hæc lectio falsissima. sed alij libri habent ἑξηκοστῇ. de hac quoq. scriptura dubito: cõstat enim Aeschylum in pugna Marathonia cum fortissimo viro Cynægiro fratre suo strenue pugnasse, adhuc iuuenem: atqui si vel vltimo anno olympiadis LX. ponimus esse natũ: tempore pugnæ illius annorum inuenietur minimum XLII. tot enim numerantur ad secundum olympiadis LXXII. quo anno in Marathoniis campis commissa illa pugna: rursus apud Suidam leguntur hæc verba: ἠγωνίζετο αὐτὸς (ὁ Αἰσχύλος) ἐν τῇ ϑ' ὀλυμπιάδι ἐτῶν ὢν κε'. *certauit ipse*, in-

quit, *cum esset annorum xxv. olympiade nona*. & pueri intelligunt deesse heic maiorem numerum, qui minorem præcedebat. omnino igitur scribendum: ἐν τῇ ξθʹ ὀλυμπιάδι. quod si verè proditum est, Aeschylum olympiade LXIX. fuisse natum annos xxv. alio iam argumento probatum habemus, quod modo dicebamus: videri nataleis illius male collocari in LX. olympiade. Lego igitur in superiore loco ex eius vita: γεγονὼς κατὰ τὴν τρίτην καὶ ἑξηκοστὴν ὀλυμπιάδα. quare tempora vitæ tragici illius nobilissimi ita digeremus. natus circa annum tertium olympiadis LXIII. exeunte olympiade LXIX. quum esset annorum xxv. dramata sua cœpit publicare. Anno secundo olympiadis LXXII. Marathone contra Persas pugnauit, anno ætatis xxxv. Olympiadis LXXVI. anno IV.

Menone prætore Athenis victoriã è ſcena reportauit, edita tetralogia iſta, Phineo, Perſis, Glauco Potnieſi & Prometheo. agebat tum Aeſchylus annum ætatis LIII. Olympiadis vero LXXX. anno altero cum eſſet Athenis prætor Philocles, publicata eſt ab ipſo Oreſtia tetralogia, anno vitæ LXVII. poſt hæc contulit ſe, coactus ſolum vertere, in Siciliam ad regem Hieronem, quem poſt olympiadem LXXVI. regnare cepiſſe, Pindari vetus interpres affirmat. ibique Aeſchylus, altero aut tertio poſt anno, in exilio diem ſupremum obiit. Rectè hæc ita digeri à nobis, etiam illud argumento eſt, quod in vita Æſchyli ſcribitur: exilio ipſius occaſionem prębuiſſe Eumenidum fabulam: quum poëta Furias in ſcenam adeo horribili ornatu induxiſſet, vt populum vniuer-

ſum terror inuaderet, pueri è pauore exanimarentur, grauidæ mulieres abortum facerent. Eumenides enim in Oreſtia fuerant tetralogia. itaque falſum erit aut mendoſum, quod ſcribitur in vita: obiiſſe ipſum anno ætatis LXV. paullo enim plures vixiſſe modò dicta arguunt. ſed iam ad inſtitutum redeamus. Inuenimus aliquando laudari hunc poëtam ἐν σατυρικῷ, nullo præcedente alio nomine. Heſychius: Αποφύλιοι, ξένοι, οἱ μὴ ἔχοντες φυλήν. Αἰσχύλος σατυρικῷ. hoc eſt, vt nos interpretamur, in aliquo dramate Aeſchyli è Satyricis. vix enim credam ita generale nomen alicui fabulæ inditum. etſi factum ſcimus aliquando, probauimuſque ad Athenæum. eiuſmodi titulus fuit fabulæ Ionis tragici, μέγα δρᾶμα, apud Pollucem & Heſychiũ. Non eſt dubium præter has fuiſſe etiam

etiam alias ex Aeschyleis fabulis satyricas: quia tamen, ipsis fabulis amissis, nullum apud veteres eius rei argumentum inuenimus, coniecturis nostris non indulgebimus. idem dicimus de Phrynichi tragici fabulis: qui paullo ante Aeschylum vixit, & docendis tragœdiis celebre nomen est adeptus. multa de hoc veteres. Glaucus vero qui de Æschyli fabulis scripserat, asserere non est veritus, Aeschyli Persas è Phrynichi Phœnissis τὰ παραπεποιῆσθαι. fabulas huius recenset Suidas, è quibus aliquot Satyricæ proculdubio; sed quas à cæteris distinguere, è solis quæ restant nominibus, periculosæ res sit aleæ. Nobilissimus tragicorum secundum Aeschylum, Sophocles: cuius fabulæ satyricæ hæ pauculæ, haut dubiè è pluribus, sunt nobis obseruatæ. ΑΜΥΚΟΣ

σατυρικός. Athenæus libro nono: τῇ τὸν λαγὸν αἰτιατικῇ, ἀκόλουθός ἐστιν ἡ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἀμύκῳ σατυρικῷ πληθυντικὴ ὀνομαστική· Γέρανοι, κορῶναι, γλαῦκες, ἰκτῖνοι, λαγοί. alibi ſimpliciter Ἄμυκος. vt libro tertio eiuſdem. ΑΜΦΙΑΡΑΟΣ σατυρικός. huius multi meminerunt: ſed fabulam fuiſſe Satyricam pauci admonent. vide quæ ſcripſimus Animaduerſionum in Athenæum, libro VII. capite IV. ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΕΡΑΣΤΑΙ σατυρικοί. & huius fabulæ apud multos habetur mentio: quod autem Satyrica fuerit fabula, dudum deprehendimus ex verbis ſcholiaſtæ Ariſtophanis: quæ chorum è Satyris cõſtitiſſe non obſcurè ſignificant. Satyros autem tragœdiam non poſſe ingredi, negat diſerte Demetrius rhetor, quod non ſemel diximus. Lege quæ ad Athenæum obſeruamus. ΕΠΙ ΤΑΙΝΑ-

ΡΩι Σατυρικῷ. ita citatū inuenimus non ſemel, vt ibidem adnotauimus. ΗΡΑΚΛΗΣ Σατυρικός. de hac fabula multa ibidem notamus: quod autē Satyrica fuerit, probamus duplici Pollucis teſtimonio. ſic ille libro VII. cap. XXV. inſtrumenta coquinæ recenſens: Καὶ φιτροὺς δὲ τούτοις λέγει ἡ ποιητικὴ φωνὴ ἐκλυμάδας, Σοφοκλῆς ἐν Ἡρακλεῖ Σατυρικῷ, συνέλεγον τὰ ξύλα ὡς ἐκλυμάδων. idem libro X. cap. XXIV. hunc ipſum Sophoclis locum aliter legit. ita enim ſcribit: προσθετέον δὲ τῷ μαγείρῳ καὶ ξύλα καύσιμα, καὶ κληματίδας, καὶ ἐκκαύματα, εἰπόντος Σοφοκλέους ἐν Ἡρακλεῖ Σατυρικῷ, συνέλεγον τὰ ξύλα ὡς ἐκκαυμάτων. adde his ſi lubet & tertium teſtimonium ex primo libro Athenæi. ΙΧΝΕΥΤΑΙ ΣΑΤΥΡΩΝ. non poteſt eſſe dubium quin Satyricum fuerit drama. nominantur Polluci & Athenæo, vt ibidem

ostendimus. ΚΩΜΟΣ etiam sine dubio generis eiusdem fuit. proprius enim Satyrorum ὁ κῶμος, vt antè probauimus. sed pro ΚΩΜΟC fortasse legendum ΜΩΜΟC, in Hesychio, quod olim monebamus. hæc quoque nisi fallor in Satyricis censenda. ΚΩΦΟΙ ΣΑΤΥΡΟΙ. Non repetemus quæ de hac fabula pridem obseruauimus. illud potius addemus: videri eandem esse quæ simpliciter ΣΑΤΥΡΟΙ nominatur ab aliis. Aristides in Apologia communi, αὐτὴν ἐὰν ἴδωσι τὴν Ἑλένην, Ἑλένην λέγω θεράπαιναν ὁποίαν ἐποίησε Μένανδρος τῆς Φρυγίας τῷ ὄντι. παίδων ἀποφαίνουσι τοὺς ΣΑΤΥΡΟΥC τοῦ Σοφοκλέους. Laudatur & ΣΑΤΥΡΙΣΚΟC Sophoclis. Hesychius: Ἀῤῥαγὲς ὄμμα, οὐ δακρύον ὡς τὸ ἔπω φαμὲν, κατεῤῥάγη μου δάκρυον. Σοφοκλῆς Σατυρίσκῳ. non videtur esse illa fabula quam Κωφοὺς Σατύρους

inſcripſerat. & fortaſſe σατυρικῷ legendum: quaſi diceret, in aliquo è dramatis ſuis Satyricis. vide paullo ante in Aeſchylo. ita ſunt accipienda etiam Athenæi verba è libro x. Ὁ Σοφοκλῆς ἐν δράματι σατυρικῷ φησὶν, ὡς ἄρα

— τὸ πρὸς βίαν πίνειν

Ἴσον κακὸν πέφυκε τῷ διψῆν βία.

Sophocli ætate proximus fuit Achæus, Euripide aliquanto natu maior. nam hunc ex illo quædam eſſe mutuatum obſeruant veteres; in his Athenæus libro VI. de hoc Suidas: ἐπεδείκνυτο δὲ κοινῇ σὺν Εὐριπίδῃ ἀπὸ τῆς πγ'. ὀλυμπιάδος. videtur hoc dicere: Achæum & Euripidem celebres fuiſſe antagoniſtas in Attico pulpito. ἐπιδείκνυσθαι pro *fabulam docere* tranſlatitium eſt. de præſtantia Achæi in Satyricis fabulis, extat apud Laertium Menedemi iudiciũ,

quod ſupra cum de Æſchylo ſermonem haberemus attulimus. Nota ſunt nobis illius dramata Satyrica iſta. ΑΙΘΩΝ σατυρικός. Athenæus libro x. Ἀχαιὸς ἐν Αἴθωνι σατυρικῷ, τοὺς σατύρους ποιεῖ δυσχεραίνοντας ἐπὶ τῷ ὑδαρῆ πίνειν, καὶ λέγοντας·

Μῶν Ἀχελῷος ἦν κεκραμένος πολύς;
Ἀλλ' οὐδὲ λῆξαι τῷδε τῷ γένει θέμις.
Καλῶς μὲν οὖν ἄγειν σκυθιστὶ καὶ πιεῖν.

ſimilis ſententiæ duo alij loci ſunt apud eundum libro nono. ΑΛΚΜΑΙΩΝ σατυρικός. Athenæus lib. IV. Ἀχαιὸς ὁ Ἐρετριεὺς ἐν Ἀλκμαίωνι τῷ σατυρικῷ, καρυκκοποιοὺς καλεῖ τοὺς Δελφοὺς διὰ τούτων, Καρυκκοποιοὺς προσβλέπων βδελύττομαι. alibi ſine diſtinctionis nota, vt libro XI. Ἀχαιὸς ὁ Ἐρετριεὺς ἐν Ἀλκμαίωνι, ἀντὶ τοῦ κύλικας περιαγώγους κυλιχνίδας εἴρηκε διὰ τούτων,

Ἀλλ' ὡς τάχιστα δεῦρο δὴ μόνον φέρειν,
Κοινόν τε χρῆ κρατῆρα, καὶ κυλιχνίδας.

ΗΦΑΙΣΤΟC σατυρικός. Athenæus libro XIV. οἱ παλαιότεροι ἁπλῶς τραπέζας ἔλεγον, ὡς Ἀχαιὸς ἐν Ἡφαίστῳ σατυρικῷ:

Θοίνῃ σε πρῶτον τέρψομεν· πάρεστι δὲ
Τὸ δεύτερον δὲ τῷ με χηλήσεις τρόπῳ;
Μύρῳ σε χρίσω πάμπαν εὐόδμῳ δέμας.
Ὕδωρ δὲ νίψαι χεῖρας οὐ πρόσθεν δίδως;
Ναὶ καὶ τράπεζά γ' ἐκποδὼν ἐπαίρεται.

IPIC σατυρική. Athenæus in tractatu de griphis: Ἀχαιὸς ὁ Ἐρετριεὺς γλαφυρὸς ὢν ποιητὴς περὶ τὴν σύνθεσιν, ἔσθ' ὅτε καὶ μελαίνει τὴν φράσιν, καὶ πολλὰ αἰνιγματωδῶς ἐκφέρει ὥσπερ ἐν Ἴριδι σατυρικῇ· λέγει γάρ. Λιθάργυρος δ' ὄλπη παρῃώρητο χρίσματος πλεκτὸν σπαρτίαν γραπτὸν ἔφη κύρβιν· ἀντὶ τοῦ σπαρτιάτην σκυτάλην, hæc ſunt corrupta & quidem eo genere, de quo ſæpe diximus: cum aliquid propterea eſt omiſſum à librariis, quia ab auctore fuerat repetitum. heic igitur cũ poëtæ ver-

ba repetantur ab Athenæo, illa interpretante : Achæi testimonium dimidia sui parte truncatum est. melius in Epitoma vt olim adnotauimus. Scribe igitur : Λέγει γοῦν, Λιθάργυρος δ' ὄλπη παρῃώρητο χρίσματος πλεκτὸν σπαρτιάτην γραπτὸν κύρβιν. πλεκτὸν σπαρτιάτην ἔφη κύρβιν ἀντὶ τ. Σ. loquitur poeta de ampulla olei cui appensum lorum. locus ita vertendus. *Achæus Eretriensis etsi poeta est nitidus in compositione dictionis, aliquãdo tamen orationem obscurat, multaque effert per ænigmata : vt in Iride Satyrica : Ait enim : lapidi argentoque similis (candida) ampulla vnguinis (olei) appensum habebat plicatilem Spartiatam cyrbim in quo scribi potest.* πλεκτὸν σπαρτιάτην γραπτὸν κύρβιν *dixit, pro scytalæ Laconica.* hæc ferri possunt. nos tamen aliud heic latere vlcus suspicamur : neque de ampulla loqui poë-

tam, verùm de quodam qui loro appenſam ad cingulum, (vt moris erat, cum adibant gymnaſium aut balineas,) ampullam oleo plenam geſtabat. hoc enim eſt ὄλπη παρῃώρητο. ita igitur Achæi verba in priſtinum nitorem cenſemus eſſe reſtituenda:

Αἰθάργυρος δ' ὄλπη παρῃώρητο χρίσματος, ἀπὸ πλεκτοῦ σπαρτιάτου κύρβεως Γεραπλοῦ.

Iridis Achæi meminit etiam Pollux libro x. cap. xxxiv. locum adſcribam vt legi debet: quia corruptam eſſe vulgatam lectionem doctiſſimi viri non animaduerterunt. ἀκτήρια τὴν βακτηρίαν Ἀχαιὸς ἐν Ἴριδι ὠνόμασε. καλεῖ δ' οὕτω καὶ τὸν ῥυμὸν τοῦ ἅρματος, ἢ τῆς ἁμάξης ἀνέχον ξύλον, ὅταν ἄζευκτος ᾖ· ὃ στήριγμα καλεῖ Λυσίας. Heſychius, ἐκολλόπωσε, συνήρμοσε κόλλῃ. Ἀχαιοὶ ἴριον. corrige Ἀχαιὸς Ἴριδι. ΟΜΦΑΛΗ Ϲα-

τυρικὴ. Athenæus libro XI. Ἀχαιὸς ὁ τραγικὸς ἐν Ὀμφάλῃ, καὶ αὐτὸς περὶ γραμματικοῦ ποτηρίου ποιεῖ τοὺς Σατύρους τάδε λέγοντας.

Ὁ δ' σκύφος με τοῦ θεοῦ καλεῖ πάλαι,
Τὸ γράμμα φαῖνον, Δέλτ', Ἰῶτα, καὶ
τρίτον
Ο. Ν πότ' Υ πάρεσι. κοὐκ ἀποιστάιν
Εκ τοῦ πέκεινα Σαν, τὸ τ' Ο κηρύσσετον.

erat sculptum in poculo nomen ΔΙΟΝΥΣΟ: hoc est Διονύσου. cur sit omissum Υ caussam pete ab ipso Athenæo. Hesychius: Φαναῖος Ἀπόλλων. Ἀχαιὸς, Ὀμφάλῃ. παρὰ χίοις οὕτω λέγεται. Scripserat & Ion Chius poëta tragicus Omphalam: sed id drama fuisse satyricum nusquam lego. Achæi verò plerasque fabulas quarum mentio apud veteres, fuisse Satyricas suspicamur. eiusmodi erat quam sine nomine laudat Hesychius in istis: Νυμφόβας, Ἀχαιὸς, ὃς ἐκ

δεῖνος ἐπιβαίνων τ̃ Νύμφαις· καὶ ἐν Μύσοις. Βαβαὶ βαβαὶ βήσομαι γυναῖκες. duę heic λέξαι ex Achæo. prior eſt, vox Νυμφόβας: quam explicat Heſychius. lego autem, ὁ σειληνὸς ἐπιβαίνων τ̃ Ν. alterius fabulæ quæ heic laudatur nomen correximus ad ſeptimum Athenæi. Euripidis eſt quæ ſola hodię ſupereſt in exemplum fabularum hoc genus, ΚΥΚΛΩΨ ϛατυρικός: de quo ſequenti capite. laudatur & ΕΥΡΥΣΘΕΥΣ ϛατυρικός: Stephanus De vrbibus in Τάρταρος, ὁ οἰκήτωρ ταρτάρειος· καὶ διὰ τῆς ει διφθόγγου παρ' Ευριπίδη ἐν Ευρυσθεῖ ϛατυρικῷ. plura de hac fabula Animaduerſionum in Athenæum libro XI.cap.XIV. laudatur & ΑΥΤΟΛΥΚΟΣ σατυρικός. Ioannes Tzetzes, Chiliade VIII. hiſtoria CCII.

Ἐν Αὐτολύκῳ δράματι ϛατυρικῷ τὰ πάντα

Εὐελπίδης ἀκριβῶς τὰ περὶ τούτου γραφῇ. argumentum fabulæ vtcumq. odorari eſt, ex præcedétibus eius grammatici verbis. Pollux libro x. cap. xxiv. Εὐελπίδης εἴρηκεν ἐν Αὐτολύκῳ σατυρικῷ τοὺς ὄνους τοὺς λαρκαγωγούς. idem cap. xlvi. μάλιστα καὶ Εὐελπίδου ἐν Αὐτολύκῳ σατυρικῷ εἰπόντος, σχοινίας γὰρ ἵπποισι, φλεῖνας δ' ὄνίας πλέκει. Duos autem Autolycos ediderat Sophocles: nam in x. laudatur Athenæo Αὐτόλυκος δεύτερος. an igitur ambo Satyrici? ita putem. ΣΙΣΥΦΟΣ σατυρικός. anno primo olympiadis xci. produxit Euripides in theatrum tetralogiam cuius dramata: Alexander, Palamedes, Troiani, & Siſyphus Satyricus. certauit cum Xenocle poëta obſcuro: à quo tamen victus eſt. adeo τὸ γελᾶν, quod olim Cratinus dixit, ἐνόσησε τὰς φρένας. auctor Ælianus: cuius locum vide mox in

Xenocle. ΣΚΙΡΩΝ σατυρικός. huius nomen eruimus è deprauata apud Pollucem scriptura, libro x.cap.VII. τῶν ἀδοξοτέρων ἡ χαμεύνη καὶ τὸ χαμεύνιον· ἐν γοῦν τῷ σατυρικῷ Κίωνι Εὐριπίδης φησί;

Σχεδὸν χαμεύνη σύμμετρος Κορινθίας
Παιδός· κνεφάλλου οὐχ ὑπερτείνεις πόδα.

omnino scribendum τῷ σατυρικῷ σκίρωνι. nam in Scirone multa dicebantur de puellis Corinthiis, auctore eodem Polluce libro nono. Τάχα δ' ἂν, ait, εἴη κόρη; ὡς Εὐριπίδης ὠνόμασε παρθένον ἐν σκίρωνι· λέγων περὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ ἑταιρείδων.

Καὶ τὰς μὲν ἄξεις πῶλον * ἀνενδεῶς·
* ἐννάτας δὲ κἄπειτα ἐπὶ τεττάρων
Φοιτῶσιν ἵππων ἀργυρῶν· φιλοῦσι δὲ
Τὰς ἐξ Ἀθηνῶν, παρθένους ἃς ἂν φέρει
Παλλάς.

obscurus est hic locus, quia verborum mendis sententia obruitur. quā

ob caussam in elegantissimo Pollucis codice, quem seruat regia bibliotheca, totius Euripideæ χρείας, nec vola nec pes apparet. ita sæpe obseruauimus in libris antiquis, ea omitti solita à librariis, quæ propter mendas non intelligebant. Videtur hoc voluisse qui hæc loquebatur: puellas Corinthias in vrbe ipsarum Corintho facilè parabiles esse parua pecunia: cuiusmodi cudebatur Corinthi qui πῶλος dicebatur, quod equi Pegasi formam impressam haberet. easdem verò postquã Athenas venerint, delicatulas euadere, & amatores suos sumptibus exhaurire. hoc venusta allegoria exprimit poëta, facta allusione ad primam notionem vocis πῶλος, quæ pullum equinum significat. in patria, inquit, conduci possunt mercede πώλου vnius: Athenis vero non veniẽt,

nisi quatuor equis argenteis: hoc est tantum argenti summam pactæ, quæ parandis quatuor equis sufficiat. adamant enim, ait, παρθένους (id genus nummi Athenis, facie Palladis significati.) Atticas, quas attulerit Minerua. hypallage, pro, quæ Mineruam exhibent in figura spectandam. in primo versu scribi potest: Καὶ τὰς μὲν ἄξιας πώλους εἷς ἀνενδεῶς. in sequenti opem desidero meliorum codicum. Scironem Euripideam laudat etiam Athenæus libro III. Stobæus quoque sermone XLIV. Æqualis vixit Euripidi Xenocles: cuius apud Aristophanem mentio in Ranis: nisi hic alter potius est tragicus poëta: à quo fuit editus ΑΘΑΜΑC σατυρικός. Iam diximus ex Aeliano contra Euripidem coronatum istum fuisse in certamine tragico: id iudicum imperitia

aut corruptela accidiſſe ſcribit Æ-lianus. ſic ſæpe legimus præſtantiſſimos poëtas à deterioribus victos, ſuffragiis Athenienſium: quos Gręci dicunt eleganter, ὑπὸ Ἀθηναίων καταπεσπουδάσθαι. Locus Aeliani eſt libro II. cap. VIII. Κατὰ τὴν πρώτην, καὶ ἐνενηκοστὴν ὀλυμπιάδα καθ' ἣν ἐνίκα Ἐξαίνετος ὁ Ἀκραγαντῖνος στάδιον, ἀντηγωνίσαντο ἀλλήλοις Ξενοκλῆς καὶ Εὐριπίδης· καὶ πρῶτός γε ἦν Ξενοκλῆς, ὅστις ποτὲ οὗτός ἐστιν, Οἰδίποδι, καὶ Λυκάονι, καὶ Βάκχαις, καὶ Ἀθάμαντι σατυρικῷ· τούτου δεύτερος Εὐριπίδης ἦν· Ἀλεξάνδρῳ, καὶ Παλαμήδῃ, καὶ Τρωσί, καὶ Σισύφῳ σατυρικῷ. Γελοῖον δὲ οὐκ ἐγὼ Ξενοκλέα μὲν νικᾶν, Εὐριπίδην δὲ ἡττᾶσθαι, καὶ ταῦτα τοιούτοις δράμασι. Adduximus pluſcula Æliani verba, vt graues mendas tolleremus, quæ primam & poſtremam periodos fœdant. tempus huius agonis falſiſſimè heic deſignatur, anno primo olympiadis

ſextæ.

ſextæ. Pro ἕκτης legendum ἐννενηκοστῆς. olympiadi XCI. congruit nota heic appoſita. Diodorus libro XII. παρὰ δὲ Ἠλείοις ἤχθη ὀλυμπιὰς πρώτη πρὸς ταῖς ἐνενήκοντα, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ἐξαίνετος ὁ Ἀκραγαντῖνος. conſentit his etiam vetus Olympionicarum catalogus regiæ bibliothecæ; de quo plura diſces ex Euſebianis commentariis Ioſephi Scaligeri. Poſtremam periodum miſere perturbatam ita reſtitue: Γελοῖον δὲ (οὐ γάρ;) Εὐριπίδην μὲν ἡττᾶσθαι, Ξενοκλέα δὲ νικᾶν. corrumpendo huic loco fuit ignoratio elegantiſſimæ locutionis, οὐ γάρ; quando cum interrogatione in mediam orationē inſeritur ſanè quàm venuſtiſſimè, & ὡς Ἀττικώτατα. habet ea phraſis affirmandi vim: vt ſi Latine dicas, quis neget? quis de eo ambigat? idem auctor libro VIII. capite XII. Παράδοξόν γε, οὐ γάρ; ἀληθὲς δέ, ἐκ-

πεσόντος Δημοσθένους ἐν Μακεδονίᾳ, Αἰσχίνης γ᾽ ὁ Ἀτρομήτου ὁ Κοθωκίδης ἐνευδοκίμει τοῖς Μακεδόσι. ita ſcribendus hic locus: quem viri eruditiſſimi non intellexerunt. fruſtraque emendare conabantur. vertendum autem : *Mira ſane res: quis dubitet? at vera tamen: quum non ſtetiſſet Demoſthenes in Macedonia, Aeſchines ille Atrometis filius, ille inquam* Cothocides *, apud Macedones famam ingenij eſt aſſecutus.* ἐκπίπτειν & heic & paullo poſt pro *obmuteſcere, non placere,* tranſlatum ab hiſtrionibus, qui etiam Latinis *ſtare*, aut *non ſtare* dicuntur . Aequalis item fuit Euripidi & Philocles tragicorum Satyricorum poëta, auctor tetralogiæ Pandionidis, de qua locuti ſumus, quamque Ariſtoteles in ſuis didaſcaliis recenſuerat . meminit eius Ariſtophanes in Auibus.

— οὗτός ἐστι μὲν Φιλοκλέους

Εξ ἔποπος.

vetus interpres: ἐστὶ ὁ Φιλοκλῆς Εποπα ἐσκεύασεν ἐν τῇ Πανδιονίδι τετραλογίᾳ, ἧς ἡ ἀρχή. Σὲ τὸν ἀπλύτων δεσπότην λέγω. τὴν δὲ Πανδιονίδα τετραλογίαν Αριστοτέλης ἐν τῇ διδασκαλίαις ἀναγράφει. Philoclem hunc Aeschyli ἀδελφιδοῦν vocat Suidas: hoc est sorore eius natum, non autem fratre. sic enim ancipitem vocem debere accipi, docet interpres Aristophanis. ἦν, ait, Φιλοπείθους υἱὸς ἐξ Αισχύλου ἀδελφῆς. Philocli fuit filius Morsimus, & ex eo nepos Astydamas: vt præter Suidam testatur comici enarrator, cum ad Aueis, tum ad Ranas: vbi perperam editum υἱὸν ἔσχεν (Morsimus) Αμφιδάμαντα. lege Αστυδάμαντα. hic Astydamas filium habuit sibi & ὁμώνυμον & ὁμότεχνον: ambo enim eodem dicti nomine: ambo tragœdiarum poëtæ. Scripserunt multa, vel potius

quam plurima: nam patris fabulas numerant veteres ccxl. neque dubium extitiſſe in his ſatyricas non paucas. fabularum Aſtydamantis iunioris extant inſcriptiones aliquot. in his eſt ΗΡΑΚΛΗϹ σατυρικός. cuius fabulæ mentio luculenta apud Athenæum, initio decimi: vbi plura ſcripſimus de verbis poëtæ. eodem titulo Sophoclis aliam antè recenſuimus. Sophoclis filius, & in tragœdiarum Satyricorumque ſcriptione ſucceſſor, fuit Iophon. Videtur hic eſſe cuius laudantur Clementi Alexandrino ΑΥΛΩΙΔΟΙ σάτυροι. ipſe tamen comicum poëtam appellat, non tragicum. locus eſt in primo Stromateo: Ἰοφῶν ὁ κωμικὸς ἐν Αὐλῳδοῖς σατύροις ἐπὶ ῥαψῳδῶν καὶ ἄλλων τινῶν λέγει. —καὶ γὰρ εἰσελήλυθεν πολλῶν σοφιστῶν ὄχλος ἐξηρτημένος. an ſcripſerat Clemens ὁ τραγικός? an

aliud agens hallucinatur? nam equidem præter Sophoclis filium, quem paternæ ſcriptionis æmulum fuiſſe conſtat, alium eo nomine dramaticum poëtam noui nullum. Suidas: Ἰοφῶν, Ἀθηναῖος τραγικὸς, υἱὸς Σοφοκλέους τοῦ τραγῳδιοποιοῦ. Superioribus poëtis adnumerandus eſt & Homerus ille philoſophorum, Plato: quem tetralogiam ſcripſiſſe, at non docuiſſe, narrat Ælianus, Ποικ. libro II. cap. XXX. ἐπέθετο, inquit, τραγῳδίᾳ. καὶ δὴ καὶ τετραλογίαν εἰργάσατο. καὶ ἔμελλεν ἀγωνίζεσθαι δοὺς ἤδη τοῖς ὑποκριταῖς τὰ ποιήματα. Hactenus poëtas eos recenſuimus, qui per Theſpidis & Pratinæ veſtigia ingredientes, tragicam & Satyricam poëſim excoluerunt, & fabulas compoſuerunt Athenis docẽdas, quæ propria ſedes eius poëſeos. ſolos autem illos enumerauimus quos indubitatis veterum teſtimo-

niis probare poteramus ſatyricas fabulas ſcripſiſſe. alioquin quot extitere temporibus illis tragœdiarũ poëtæ, tot & Satyricorum dramatũ auctores fuiſſe, ex iis quæ ſuperius diximus, rectè colligas. Iſti ſunt poëtæ quorum ſucceſſiones & dramata omnia in ſuis Didaſcaliis veteres critici ſingulari diligentia digeſſerant. præter hos vero & alij extiterunt tragici poëtæ cum Athenis tum alibi, qui Satyricas ſcripſerunt. exemplo ſint, Python, Lycophron, Bion, Demetrius. Pythones ætate Alexandri duo fuerunt: vnus Catanæus, alter Byzantius. horum vnus, ſed incertum vter, creditus eſt ab eius ætatis hominibus, auctor fuiſſe dramatis Satyrici AGEN inſcripti, quod actum conſtat in caſtris Alexandri, cum Liberalia exercitus agitaret, ſecundum Hydaſpen fluuium.

Traducebantur eo dramatio, (ſic enim vocatur Athenæo:) Harpalus, & Athenienſes: qui quum Glyceram ſcortum ad illum miſiſſent, donati ab eo fuerant neſcio quot modiorum tritici millibus. nec multo poſt fugientem cum regia gaza regis ingratiis exceperunt. quidam neutrum Pythonem, ſed ipſum Alexandrum eam fabulam compoſuiſſe memoriæ prodiderunt. Excerpta ex primo Athenæi: Ὅτι Ἀγῆνα Σατυρικόν τι δρᾶμα ἀμφιβάλλεται, εἴτε Πύθων ἐποίησεν ὁ Καταναῖος, ἢ Βυζάντιος, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος. plura cognoſces ex eiuſdem libro XIII. vbi & de appellatione dramatis aliquid. non autem dubitamus hanc fabulam per ſe actam, nec tragœdiæ fuiſſe adnexam, ſicut fieri ſolitū Athenis. De Menedemo Lycophronis, qui inter illos Pleiadis ſeptem

poëtas nobiles censeri meruit, capite primo aliquid attigimus. Satyricum fuisse drama, nequit ambigi. Athenæus libro x. μαρτυρεῖ περὶ τούτων Λυκόφρων ὁ χαλκιδεὺς, γράψας σατύρους Μενέδημον, ἐν οἷς φησὶν ὁ Σειληνὸς πρὸς τοὺς Σατύρους. deinde subiicit plusculos eius versus, Satyrici plane characteris. in ea fabula sub Sileni habitu Menedemus philosophus traducebatur: per Satyros vero, discipuli illius intelligebantur. vixit Lycophron Ptolemæi Philadelphi temporibus. Bion & Demetrius ætate longe inferiores: quos non multo ante Strabonis tempora floruisse, aut etiam æuo illius, ex verbis Diogenis Laertij, qui solus è veteribus illorum meminit, facimus coniecturam. is libro IV. quum decem Biones ingenio quondam claros enumeraret, nonum ponit in eo al-

bo iſtum de quo loquimur. ἔνατος, inquit ποιητὴς τραγῳδίας, τῶν Ταρσικῶν λεγομένων. recentem fuiſſe poetam duplici ratione oſtendit eruditiſſimus ſcriptor: & quod pene vltimũ inter tã multos enumerat: & quod Tarſicorum poëtarum vnum ait fuiſſe. Sicut inter oratores extitere olim, qui à genere dicendi multis in Aſia familiari, dicebantur Aſiatici: item qui ſimilem ob cauſſam Rhodiaci, de quibus Græci Latinique rhetores multa: ſic poëtarum genus fuit, qui propter certum poëſeos characterem quo plurimum vſi Tarſenſes, dicti ſunt Tarſici, ideam eius poëſeos ex ſolo nomine velle diuinare, fanatici ſit hominis, aut oppidò confidentis. hoc tamen ſcimus, quod ad rem maxime facit, ætate Strabonis, quo tempore ſtudia literarum mirum in modum

Tarſi florebant, extemporale genus dicēdi Tarſenſibus proprium fuiſſe, tam in ſoluta quàm in aſtricta numeris oratione. Strabo libro xiv. de Athenodoro oratore Tarſenſi: ἐπῆρεν αὐτὸν, καὶ Ἀντώνιος, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ εὐχέρεια, ἡ ἐπιπολάζουσα παρὰ τοῖς Ταρσεῦσιν, ὥστ᾽ ἀπαύστως (vel ἀπλαίστως) σχεδιάζειν πρὸς τὴν δεδομένην ὑπόθεσιν. & paullo poſt de poëſi Tarſenſium extemporali, & quidem tragica: ὁ δὲ Διογένης καὶ ποιήματα ὥσπερ ἀπεφοίβαζε τεθείσης ὑποθέσεως, τραγικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ſed præter extemporalitatem, quæ & aliis in locis ἐπιπολάζουσιν, potuerunt aliæ quoq. eſſe notæ huius ideæ. Qui igitur Tarſenſium characterem imitabantur, ſiue oratores, ſiue poetæ, Tarſici ſunt appellati. Ταρσεὺς & Τάρσιος, qui Tarſi natus eſt, aut Tarſi ciuis. at Ταρσικὸς, qui Tarſenſes æmulatur, vt Ἀσιατικὸς &

Ροδιακός. Ita interpretamur Diogenis verba, τῶν Ταρσικῶν λεγομένων: in quibus exponendis clarissimi viri nihil quàm luserunt hactenus operam. Lilius Gyraldus, & Hadrianus Turnebus pro Ταρσικῶν emẽdabant θαρσικῶν: ac quoniã *Bioneos sermones* apud Horatium legerant, θαρσικοὺς poetas tragœdiarum ab audacia & insolétia sic denominatos putarũt. in quo viros summos vehementer ratio fugit. repugnat enim hellenismo atq. analogiæ, vt à θάρσος deriuatur θαρσικός. quum θαρσοὺς aut θαρσαλέος dicant Græci. At qui pro Ταρσικῶν scribi imperant σατυρικῶν, ab ipso Diogene satis refelluntur: cuius verba libro v. de Demetrio: τρίτος, Ταρσικὸς, σατυρογράφος. Sed dubitari nõ debet, verum esse quod diximus: extitisse olim genus & oratorum & poëtarum qui Tarsici

dicerentur: inter quos hi duo numerandi Bion & Demetrius, tragicorum & ſatyricorum dramatum poëtæ nõ ignobiles. Bionem hunc Æſchyli filium Gyraldus appellat: ego non ambigo multis poſt ſeculis natum: quod Tarſici appellatio manifeſto arguit. ſerò enim, nec multo ante geographum, cœpere literarum ſtudia apud Tarſenſes florere: à quibus poſtea οἱ λεγόμενοι Ταρσικοὶ nomen inuenerunt. Poſtremo ſciendum, quo tempore vigebant Athenis tragici illi poëtæ de quorum Satyricis diximus: nonnullos etiam extitiſſe comicos, qui fabulas à ſe ſcriptas Satyros nominarẽt. Anaxãdridam ἐν σατύρῳ laudat philologus Naucratita libro III. & ſtatim Ecphantidem ἐν σατύροις: paullo prius Phrynichum ſimiliter ἐν σατύροις: eſtque in ſcholiis comici fa-

bulæ illius aliquot locis mentio. Timoclis fabulã Δημοσατύρους, quasi dicas Satyrorum populum, nominat idem Athenæus libro IV. & lib. IX. Ικαρίοις σατύροις poëtæ eiusdem. Omnia hæc dramata istorum comicorum, & si quæ alia his similia, toto genere fuerunt diuersa à superioribus Satyricis tragicorum poetarum. Verum ita soliti eius ætatis comici tragicis personis & argumẽtis comicos soccos interdum aptare: vt dicebamus ad Athenæum libro VII. capite XXIII. vbi plura eius rei exempla à nobis allata. Quare, non magis existimare debemus σατύρους inscriptas horum comicorum fabulas, similes fuisse tragicorum Satyricis: quàm alias eorũdem quæ tragica argumenta titulo præferebant, tragœdias fuisse.

Corollarium huius libri, siue in Cyclopem fabulam Satyricam notæ. Euripidis esse ostenditur. κώπης ἄναξ. ἀναπίπλειν. *Athenæi locus animaduersus. Satyricam esse probatur, ex choro, scena, ornatu, tempore quo docta fuit. veris principium in Anthesterione. alia argumenta ex natura ipsius fabulæ. exitus illius, tristis an lætus sit censendus. obseruatio super inscriptionibus dramatum. hanc fabulam esse* ἠθικόν. *ioci in ea multi illustrantur.* βλέφ' ὧδε. ἀνὴρ κρόταλον. διαχεσπῖν, ἐκπατάσσειν. διακαράσσειν. *Metra satyrica. loca aliquot huius fabulæ emẽdantur.* συνασπίζειν εἰς δόμους. ἀποθλίβειν. ἀποδρύπτειν. αὐτὸς ἔχει. ἀποχναύειν. βρύκειν. Δαναΐδες νύμφαι. λελημμένος πτέρυγος. ξυσμός. δεδορκότως.

CAPVT VI.

QVÆ de natura Satyricæ in superioribus disputata sunt, admonent nos, vt prius quam huic libro finem imponimus, aliquid de ea fabula dicamus, quæ sola è tot veterum tragicorum Satyricis ad nos peruenit: illustrari enim & cõfirmari quæ docuimus non possunt melius, quàm allato in medium hoc exemplo & pensius paullo exami-

nato. Ea fabula CYCLOPS eſt: cuius patrem eſſe Euripidem, præter conſenſum codicum, manifeſto arguit vel ſententiarum crebritas, è media interdum philoſophia petitarum: qui proprius ſemper habitus poetæ huius character. dictio quoque plane Euripidea, & qualis in aliis eius fabulis: niſi quod propter genus poeſeos maioris licentiæ ſolutior eſt, interdum & ad plebis ſermonem propius accedit. notat in Rhetoricis Ariſtoteles, vt durius dictum ab Euripide in Telepho, κώπης ἀνάσσειν. quod genus loquendi etiam heic inuenies: nam ait Silenus:

Ὁρῶ πρὸς ἀκταῖς ναὸς Ἑλλάδος σκάφος,
Κώπης τ' ἄνακτας σὺν στρατηλάτῃ τινί.

veteres etiam non alij quàm Euripidi attribuiſſe, facilè probatur. Athenæus libro 1. de voce ἀναπίπτειν

loquens: Εὐριπίδης Κύκλωπι, Ἀνέπεσε, φάρυγγος αἰθέρ' ἐξανεὶς βαρύν. hodie in libris editis ἐξιεὶς: cætera eadem. verùm Athenæus, qui ἀνέπεσεν heic accepit pro *ad mensam accubuit*, parum videtur cauisse. neque enim ad cibum sumendum accumbit mensæ eo loci truculentus Cyclops: sed post voratos duos ex Vlyssis sociis, epulis vinoque obrutus, grauia mēbra humi deponit vt quiescat. præcedit hic versus: Ἐπεὶ δ' ἑταίρων τῶν ἐμῶν πλησθεὶς βορᾶς Ἀνέπ. & statim: Ὁ δ' ἐκπλεὼς ὢν τῆς ἀναισχύντου βορᾶς. melius igitur accipias pro supinus cecidit, iacuit. vel pro verbo ἐκλίθη: quo infra vtitur in eadem sententia: Κλίθητί νυν μοι πλευρὰ θεὶς ἐπὶ χθονός. idem Athenæus libro XIV. Εὐριπίδης ἐν Κύκλωπι φησὶ παλιυρῶν κλάδον. respicit istum fabulæ illius versum:

Ξεστοῖς δρεπάνοις γε οὐκ, ἀλλὰ παλιούρου κλάδῳ.

κλάδῳ. meminit & alibi. Hoc drama Satyricũ esse, quamvis de eo nos Athenæus non admonet, rectè eruditissimi homines pridẽ obseruarunt. quorum sentẽtiæ qui non accedũt, verbo refelli abũdè possunt: quum vt sæpe diximus, Satyros, è quibus constat chorus, tragœdia in totum non admittat. quid scena? àn negari potest Satyricam esse, & agrestem? erat ab vna parte Polyphemi antrum, ab altero colles & pascua cum pascente grege. solum totum glebis herbæ virentis cõstratum: quod ille versus ostendit: Καὶ μὴν λαχνάδες τοῦδας ἀνθηρᾶς χλόης. Saltatio Satyrorum, qualem antè descripsimus: sicinnis nempe: ita Silenus ipse nominat: τί ταῦτα; μῶν κρότος σικιννίδων; ornatus item Satyrorum, qui nobis dictus, pellis caprina humeris circumposita.

Ἐγὼ δ' ὁ σὸς προσάσπολος
Θητεύω Κύκλωπι
Τῷ μονοδέρκτᾳ,
Δοῦλος ἀλαίνων σὺν τᾷδε
Τράγου χλαίνᾳ μελέᾳ.

tempus præterea congruit antè dictis. principio enim veris docebatur hæc fabula : quod manifeſto probat Cyclops, cum inuitari ſe ait, vt ad fratres Cyclopes comiſſatum eat, ab ipſo anni tempore : quoniã veris aduentu nouo gramine terra veſtiatur. ſic ille:

Ὑπάγει μ' ὁ χόρτος εὔφρων
Ἐπὶ κῶμον ἦρος ὥραις,
Ἐπὶ Κύκλωπας ἀδελφοίς.

Horatius eandem ſententiam pluribus perſecutus eſt in oda ad Torquatum libro IV.

Diffugêre niues : redeunt iam gramina
campis
Arboribuſque comæ.

Mutat terra vices, & decrescentia ripas,
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.

Satyrica autem dramata mēse Anthesterione solita doceri ex Diogene Laërtio docebamus superiore capite. in quem mensem veris principium incidere, quando virescere agri incipiunt, ipsum nomen Ἀνθεστηριῶνος satis superque arguit. Sed & cætera quæ naturam Satyricæ explicantes quarto capite docebamus, omnia fabulæ huic optime congruunt. Actio ipsa quæ heic imitatione exprimitur, siue vt loquitur philosophus, ἡ τοῦ μύθου σύνθεσις, partim seria, partim ludicra & iocosa. serio Vlysses agit: qui tempestate delatus ad Siculum lit-

tus & Polyphemi antrum, inops initio rerum omnium, & præterea in præsentissimum adductus periculum, saluti suæ prudenter simul & dolose consulit: tandemque vbi inimicum grādi infortunio mactauit, victo victor insultans, gaudio cumulatus, naues conscendit cum sociis, patriam repetens. hic fabulæ exitus, satyrico dramati conueniētissimus: quod, sicut demonstratum est ex antiquis grammaticis, vt plurimum ἀπὸ δακρύων εἰς χαρὰν καταλυτᾷ. eadem tamen ratione Cyclopis habita, in eiulatum & ὀλόφυρσιν desinit. Videtur poëta præcipuam dramatis personā facere Cyclopē: cum de eius nomine fabulæ appellationem indidit. qua ratione dicēdum fuerit, hanc quoque fabulam vt fere omnes tragœdias tristi fine claudi. sed non ita est: nam vt bellis

populus deuictus solet nomen dare, quod & Strabo alicubi admonet: sic sæpe tragici dramatis suis appellationes imposuerunt, non ab iis qui primas obtinebant in argumento fabulæ: sed ab iis quos aliqua insignis calamitas nobilitasset. ita plerumque tituli eiusmodi exponendi: Pentheus, Sciron, Busiris, Cyclops, Antæus, & similes his: de quo melius constaret nobis si dramata ipsa extarent, quæ à plurimis olim poëtis fuerant edita sub iis titulis. Hypothesim Euripides mutuatus est ab Homero: quem scribit Aristoteles hac etiam laude cæteris prestitisse, quod primus μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησε. Satyricæ cum tragœdia commune, genus argumentorũ. nam comœdia ipsa hypothesim fingit, concinnatque personas vt lubet. tragœdia & Satyrica fabulas

notas necessario recoquunt: & vt ait philosophus, τῶν γνωρίμων. ὀνομάτων ἀντέχονται· τοὺς γὰρ παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι. eamque ob caussam ait idem, paucas domos esse circa quas pulcherrimæ tragœdiæ versentur. περὶ ὀλίγας, inquit, οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται. quod etiam de Satyrica verè dixeris. Porro Vlyssis actio, integra est, sed vnica & simplex. proinde fabula non est ἐπεισοδιώδης, quod vehementer damnat Aristoteles. implicita quoque non est: πλοκὴν inquam non habet, neq. περιπέτειαν aliquam memorabilem, aut agnitionem: quæ sunt absolutæ omnibus numeris tragœdiæ; propriæ laudes. at in Satyrica non omnes illæ præceptiones locum habent, quibus tragœdiæ legitimæ perfectæ partes κατὰ τὸ ποιὸν philosophus χαρακτηρίζει:

etsi in plerisque nulla est omnino differẽtia. Hoc amplius fabula hęc, vt multæ etiam tragœdiæ, auctore Aristotele, ἠθικὴ est, potius quàm παθητική. Scopus poëtæ, docere ipso fabulæ exitu, suis quemque moribus fortunam sibi fingere. itaque Vlyssem inducit non solum prudentem ac probum: sed interdum etiam de virtute & pietate φιλοσοφικώτερον præcipientem. vt in illa pulcherrima ad Polyphemum oratione, quam ita claudit:

—ὃ δ' ἀσεβὲς
Τῆς δυσσεβείας αὐτὸς οὗ. πολλοῖσι γὰρ
Κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἠμείψατο.

at Polyphemus contrarium ἦθος, summamque immanitatem pari impietate iunctam, non magis declarat factis, quàm oratione: vt in istis:

Ὁ πλοῦτος ἀνθρωπίσκε τοῖς σοφοῖς θεός.

Τὰ δ' ἄλλα, κόμποι καὶ λόγων εὐμορφίαι.

Et mox idem:

Ὡς τοὔγε πιεῖν τε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι.
Λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν.

Satyri verò in hac fabula medium ἦθος obtinent: quantumq. ab Vlyſſis virtute, tantum à Cyclopis feritate crudeli abſunt. itaque liberantur quidem: verùm aliena virtute non ſua: nec certo ipſorum conſilio, ſed caſu fortuito, qui Vlyſſem in illam partem Siculi littoris compulit. Quoniam autem ea fine Satyri adhibentur, vt riſum excitent, fiatque hilaris fabula: vbiq. Silenũ & Satyros videas heic ludere & iocari. quare hoc dramate nihil ἱλαρωδέστερον. quid ſuauius quàm τὸ παρῳδικὸν μέλος, ſiue primum canticum, chori ſcenam ingredientis, & pecus

cogentis, ipsásque oues & hircos ἀγροικικῶς compellantis? Sileni φιλοινία, quot locis, quàm lepide traducitur, & quàm facete? idem iussus à Cyclope suo hero animum aduertere, eius imperium in risum vertit ac iocum. dixerat ille: βλέπετ' ἄνω καὶ μὴ κάτω. quæ formula est attendere iubentis. sic in Trachiniis Sophoclis ait Deianira ad Licham:

Οὗτος, βλέφ' ὧδε. πρὸς τίν' ἐννέπειν
δοκεῖς;

& in Oedipode tyranno,

Οὗτος σὺ πρέσβυ, δεῦρό μοι φώνει βλέπων
ὅσ' ἄν σ' ἐρωτῶ.

sic apud Plautũ Amphitruo: *Sosia, age, me huc aspice. Specto.* at Silenus capite resupinato, verba Cyclopis hoc faceto responso excipit:

Ἰδοὺ πρὸς αὐτὸν τὸν Δί' ἀνακεκύφαμεν.
Καὶ τ' ἄστρα καὶ τὸν Ὠρίωνα δέρκομαι.

Rogatus idem, ecquid paratum esset prandiũ, Πάρεστιν· inquit: ὁ φάρυγξ εὐτρεπὴς ἔστω μόνον. lepidissimus etiam ille locus, vbi Cyclopis metu non magis Vlyssem, quam salutem suã prodit Silenus: qui etiam paullo post cum Satyris, pater cum filiis, facetè committitur. ibi ait ille inter cætera:

—ἦ κακῶς οὗτοι κακοί.

Οἱ παῖδες ἀπόλοινθ' οὓς μάλιστ' ἐγὼ φιλῶ.

quibus similia sunt ista è Menedemo Lycophronis, fabula item Satyrica:

Παῖδες κρατίστου πατρὸς ἐξωλέστατοι.

iam quum Satyri operam suam in excœcando Cyclope promisissent: vbi ad rem ventum, γνωσιμαχοῦντες ignauiam suam produnt: prorsus enim tales ab Euripide finguntur, quales descripserat Hesiodus illo

versu:

Καὶ γλύος ὑπιδανῶν Σατύρων καὶ ἀμηχανοέργων.

quid magis ridiculum ea excusatione, quam Satyrorum pars affert, quod repentè facti sint claudi, aut cæci? nec minus ridiculi alij, qui paratos se dicunt Vlyssem adiuuare, & trabem in oculum Cyclopis impellere: verùm ea conditione ac lege, ne antrum ingrediantur: sed in vestibulo stare sinantur: vbi præclaram operam se nauare posse cõfirmant, quia sint staturæ grandioris. in rebus positum heic τὸ γελοῖον: in verbis verò quãtum facetiarum? vt cum interroganti Vlyssi an essent φιλόξενοι regionis incolæ, respondet Silenus:

Γλυκύτατα φασὶ τὰ κρέα τοὺς ξένους φορεῖν.

cum Vlyssem vocat ἄνδρα κρόταλον: *virum crepitaculum*: id est verborum

multorum, & multæ experientiæ ac fraudis. nam κροτεῖν & κρότημα, ἐπὶ τῶν δολίων τάσσεται, inquit Hesychius. inepte veteres grammatici quos recentiores sunt secuti, κρόταλον heic genere masculino esse positum putarunt. nam ita accipiendum, vt apud comicum in Nebulis:

Λέγειν γλωσσὴ τρῖμμα, κρόταλον, παιπάλη.

non dissimili ioco, etsi diuersa sententia, famosus grammaticus Augusto est dictus, *cymbalum iuuentutis.* alio loco Silenus διακροτεῖν, verbum pullatæ plebis, obscœna notione vsurpat: Ἅπαντες αὐτὸν Helenam διεκροτήσατ' ἐν μέρει. iocosum est & ἐκπαταγεῖν, pro vinum ex vtre effundere. φέρ' ἐκπάταξον, ὡς ἀναμνησθῶ πιών. alludit autem ad sonum liquoris inclusi & in vtre bilbientis, vt dixit Næuius: vel ad strepitum vini

per angustum amicini canalem effluentis. propriè est cum strepitu percutere, & foras eiicere. alio verbo idem expressit Vlysses, cum ait:

Μᾶλλον τὸν λάρυγγα διεκάναξέ σου καλῶς;

hoc est, *cum sonitu pertransiit.* monile Silenus vocat κλοιὸν, id est boiam.

—καὶ τὸν χρύσεον
Κλοιὸν φοροῦντα περὶ μέσον τὸν αὐχένα.

de Paride, qui Helenam rapuit. iocosum &, πυκτεύειν εἰς κρᾶτα, pro tundere. item σίφων pro poculo. cum aiunt Satyri: Ὡς διὰ μακροῦ γε τὸν σίφωνα τὸν φίλον χηρεύομεν. perperam de fistula accipiunt. cantharos aut scyphos grandes, quales vulgò Satyris & Silenis tribuebantur, intelligit. sed mire exprimitur ea voce vini auiditas. nam σίφων est infundibulum. omitto similia his alia: & præsertim quæ comicam sapiunt impuritatem. Atque huiusmodi fere

eſt, hilaritas illa quam Satyricæ cõuenire ſupra docebamus. Non prætermittam genus metrorum: diximus enim ſuum quoddam genus verſuum habere hæc dramata, qui Satyrici nominantur metricis. tales iambici in hac fabula multi, vbi duo aut tres pedes trium ſyllabarum. in ipſo initio:

Ω Βρόμιε, διά σε μυρίους ἔχω πόνους.

Et ſtatim:

Ἐγκέλαδον ἰτέαν εἰς μέσην θένων δορί.

Et ſimiles his multi: at longè σατυρικώτεροι iſti:

Τί χρῆμα; Βρομίου πόλιν ἐοίκαμεν εἰσβαλεῖν. Et:

Ἄνεχε, πάρεχε. τί τάδε; τίς ἡ ῥαθυμία;

Mox:

Τί φατε; τί λέγετε; τάχα τις ὑμῶν τῷ ξύλῳ. item ille:

Ωἰνοχόος ἄδικος. Σ. ναὶ μὰ Δί' ἀλλ' οἶνος γλυκύς.

Hæc ferè ſunt quæ illam fabulam arguunt eſſe Satyricam non legitimam tragœdiam. Nunc, quoniam ſe occaſio obtulit, locorum aliquot emendationes ſubiiciemus, quæ Stephani noſtri & Canteri virorum eruditiſſimorum diligentiam fugerunt. Verſus XL. ita ſcribitur. Κώμοι συνασπίζοντες Ἀλθαίας δόμοις Προσῆτε. placet Stephanica emendatio κώμοις. quia tamen membranæ habent κώμους, fortaſſe ita verius.

—χ' ὅτε Βακχίῳ
Κώμους συνασπίζοντ' ἐς Ἀλθαίας δόμους
Προσῆτε.

vt ſit pro συνασπίζοντι. quid hoc? ait Silenus: an vos ſicinnin ſaltatis, vt olim eſtis ſoliti, quando accedebatis ad Bacchum, id eſt, comitabamini B. qui magno ſodalium numero ſtipatus, comiſſatũ itabat ad Althææ domum? συνασπίζειν cum præpoſi-

tione notum peritis huius linguæ loquendi genus. heic verò χώμοις σιωπαστίζειν poëtica periphrasis ἀντὶ τοῦ χωμάζειν. XLVII.

Ἐν πίστραις κεῖται πέλας αἰ—
τρων· οὗ σοι βλαχαὶ τεκέων.

Lege,

Ἐν πίστραις κεῖται· πέλας δ' αἰ—
τρων· οὗ σοι βλαχαὶ τεκέων.

non in illis locis quò tendis parati ſunt aluei, vnde potemini: ſed propè antrũ Polyphemi: vbi agniculi tui balantes te exſpectant. CCXVIII. Οἱ αὖ θέλης σύ. μή με κατ' μ. ſcribe, ὅγ' αὖ θέλης σύ. nempe γάλα. CCXXXIV. Κλῳῷ τριπήχει. melius Κλοιῷ τρ. & κατὰ cum Cantero non κᾆτα. affirmant ſe validiſſima vincula colle tibi circumdaturos, & per medium oculum viſcera tibi extracturos. ridicula ſunt quæ deinde ſubiiciuntur à Sileno: neq. aliter accipienda. nam

nam qui per oculum fuerit exenteratus, huic nihil metuendũ amplius. ccxxxvi. Μάστιξί τ' ἐκ τοῦ νώτου ἀποθλίψειν σέθεν. ineptum hoc loco verbum ἀποθλίψειν. Lego, ἀποδρύψειν. laceraturos. quo nihil aptius ad hanc sententiam. & est dictio poëtica, pro eo quod vulgo ξαίνειν dicitur. mox scribe φάκελον vnico λ. metri caussa. αὐτοῖς ἔχε paullo post, formula deprecandi mali: quæ aliter ita concipi solet, εἰς κεφαλήν σοι. quo nihil apud poëtas occurrit frequẽtius. vulgo male capiunt: neque assentiendum viro docto qui corrigit, αὔτως. qui etiam in illo versu, Ἐφθά, καὶ ὀπτά, καὶ ἀνθρακιάς ἀποχνάυειν, postremam vocem sine caussa mutat. χνάυειν & ἀποχνάυειν pro auide vorare, dictiones sunt Græcis poëtis familiareis, vt dicebamus ad Athenæũ. proximo versu, qui est cccLviii. pes-

ſimè ſcriptũ βρύχειν. quum ſcripſerit poeta, Βρύκειν, κρεωκοπεῖν μέλη ξένων. Heſychius: βρύκειν, λαύρως ἐσθίειν. ſæpe apud Athenæum. at βρύχειν, *frēdere*, nihil ad Bacchum. quare iterum corrige paullo poſt, & ſcribe Κόπτων, βρύκων, ἑφθά τε δαινύμενος. CCCCXXVIII.

—τὰ Βακχίου Ναΐειν μέλαθρα Δαναΐδων νυμφῶν μέτα. Lege, Ναΐδων. Nymphas Bacchi comites paſſim poëtæ Naidas appellant, numquam Danaides, nec Gręcas. ibi Vlyſſes Satyros hortans, vt ſe in patrãdo facinore quod parabat, irent adiutum: cur in Sileno eorum patre nullam ſpem ponat, cauſſam affert: non quia nolit: ſed quia vino ebrius, & poculo captus, ſicut capitur viſco auis, ſanæ iam mentis non ſit. poëtæ verba:

Ὁ μὲν γὰρ ἔνδον σὸς πατὴρ, τὰ δ' ἤνεσε·
Ἀλλ' ἀσθενὴς γὰρ, κ' ἀποκερδαίνων
ποτοῦ,

Ὥσπερ πρὸς ἴξω τῇ κύλικι λελημμένος,
Πτέρυγας ἀλύ.

Lege & distingue, ὥσπερ πρὸς ἴξῳ τῇ κύλικι, λελημμένος Πτέρυγας, ἀλύ. locus est elegantissimus. neque mutanda vox λελημμένος, vt docto viro placebat. λελῆφθαι πτέρυγας, & pueris nota phrasis. CCCCXLV.

—ῥυθμοῖσί νιν
Σφάξαι μένοιν ἂς, ἢ πετρῶν ὥσαι κάτω.

omnino aut ῥυτῆρσι cum aliis libris legendum: aut quod puto verius ῥυσμοῖσι. ῥυσμὸς, tractio. cogitas securum in commissatione clam pede trahere, & iacentem perdere. CCCCL. Κώμου μὲν αὐτὸν τοῦδ' ἀπαλλάξαι λέγων. Scribe: τοῦδ' ἀπαλλάξω: & λέγων iunge cum sequentibus. DXLIV. -κάθες αὐτὸν εἰς μέσον. scribendum κάταθες, & metri caussa & sententiæ. DLXI. Ὥσπερ ὀρᾷς πίνοντα, χ' ὥσπερ οὐκ ἐμέ. Simul hæc profert verba Silenus, & vtrem

ori admouet, bibitque. quare ſcribendum: χ' ὥσπερ νῦν ἐμέ. alioquin nulla ſententia: quæ iam elegantiſſima eſt. DLXVIII. Συνεκθανεῖν δὲ σιγῶντα χρὴ τῷ πώματι. in σιγῶντα prima corripitur: quod numquam apud veteres inuenies. ſed aliter dubio procul ſcripſerat poëta. Lege: Συνεκθανεῖν γὰρ σπῶντα χρὴ τῷ πώματι. bibe, inquit, ac perbibe. decet enim potatorem ſtrenuum, non antè bibendo defatigari, quàm bibentem ſimul vita & vinũ deficiãt. DLXXXIV. Μέμφῃ τὸν ἐραστὴν, κἂν τρυφαῖς πεπωκότα. Scribe, κ' ἐντρυφᾷς πεπωκότι. DXXXI. Ἡμεῖς μὲν ἐσμὲν μακρότεροι, περὶ τῶν θυρῶν. Ἐρῶντες, ὠθεῖν πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν τὸ πῦρ· rectè μακρότεροι: nam μικρότεροι quod doctis placet, pugnat ἐκ διαμέτρου cum poëtæ mente, quam antè expoſuimus. DCXLIIII. Πάλαι μὲν ἤδη σ' ὄντα τοιοῦτον φύσει. Scrib. ἤδειν.

DCXCVII. Κλαίειν σ' ἄνωγα· καὶ δέδορχ' ὅπως λέγω. Legendum suſpicor: καὶ δεδορκότως λέγω. acutiſſima ſententia. quum Vlyſſi Cyclops venturas ei calamitates prædiceret: ipſe reſpõdens, *iubeo*, inquit, *te flere*: *atque hoc ſaluus oculis dico*. non poterat amariore ioco hoſti victo atque excæcato inſultare. δεδορκότως, à δεδορκώς, vt δεδοικότως, *metuendo*, à δεδοικώς. ſic, λεληθότως, πεποιθότως, & ſimilia apud poëtas. Sed & vulgata ferri poteſt, ſi ita exponas: opto tibi infortunium: nec ſolum verbis, vt tu facis: ſed hac ſimul voluptate fruens, quod mala quæ tibi opto, eueniſſe iam tibi video.

ISAACI CASAVBONI DE SATYRICA GRÆcorum poësi, & Romanorum Satira liber secundus.

SATIRÆ Romanæ forma pro temporibus diuersa: parum hactenus cognita. præcipua capita hoc libro tractanda. Antiquissima poësis Latina, Saturnij versus, Fescennini, & Satira. quæ illa. initia rei scenicæ apud Romanos. item incrementa per Liuium Andronicum. Satira spreta postquam fabulæ doceri cœptæ. eadem redit in scenam: sed aliter atque olim. exodiarius. *Atellanarum exodia.* εἰσόδιον. ἐξόδιον. *Atellanum canticum.*

CAPVT I.

QVOD de Græcorum tragœdia scribit Aristoteles, multas illam mutationes passam, serò perfectam, in ea forma quam postre-

mò nacta fuerat, tandem conquieſ-ſe: idem & de Satira Romana iure aliquis dixerit. nam & hæc poëſis πολλὰς, vt ait philoſophus, μεταβολὰς μεταβαλοῦσα, varieque tractata à Latinis poetis, vbi tandem ad duas illas ſpecies fuit perducta, quas ſolas Fabius Quintilianus agnoſcit, finẽ mutandi fecit. prior ſpecies eſt eius Satiræ, quam Lucilius inuenit, excoluêre autem Horatius, Perſius, Iuuenalis & multi item alij: poſteriorem eximie nobilitauit M. Terẽtius Varro, ſcriptor inter togatos, ſine controuerſia, longè doctiſſimus. Omnes Satiræ mutationes & diuerſas formas explicare, illorum intererat, qui Latinæ poëſeos hiſtoriam memoria patrum ex profeſſo tractandam ſuſceperunt. Sed accidit fato neſcio quo, vt viri eruditiſſimi qui de eo argumento libros

hactenus ediderunt, susceptæ prouinciæ partem hanc adeò perfunctoriè curarent, vt & multa necessario dicenda prætermitterent: & secus ac res habebat, non pauca traderent. Caput verò & fons erroris ille est: quod dum neglecta auctoritate Horatij & Fabij, Satiram Lucilianã in poësi Græcorum inuenire satagunt, omnia susque deque miscent, ἀπύγκλωσα πάντη πάντως, quod ait Plato, κλώθοντες πράγματα. Equidem sine indignatione legere non possum, quod ipsi passim affirmant: Æschylum, Sophoclem, Euripidem & similes alios Græcorum poëtas, Satiras, vel vt vulgo scribunt, Satyras, composuisse. quod neque veterum cuiquam venit in mentem dicere: & ita falsum est, vt nihil queat magis: quum Græci homines, illi vtique antiqui, non minus Satiras

Romanorum, quam Græcas Kalẽdas ſemper ignorauerint. Vt igitur tantus hic & prope iam ἐσκιῤῥωμένος in ſtudioſorum animis error, funditus euellatur: vniuerſam ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς Romanę Satiræ hiſtoriam, quoad quidem eius fieri poterit, vt in re propter monumentorum inopiam obſcuriſſima, breuiter afferemus: tum de differentia Satyricæ Latinorum poëſeos ab eorundem Satira, deq. origine, cauſſa, & recta nominis huius ſcriptione diſputabimus: ac poſtremò circa naturam illius poeſeos, quæ Satiræ appellationem quaſi propriam ſibi vindicauit, nonnulla haut præter rem conſiderabimus. iam ergo ad primum diſputationis huius caput accedamus. SATIRÆ apud Romanos mentio extat ſanè quàm antiquiſſima. nam ſi Saturnios Faunorum

vatumque versus, & Fescenninos excipias, nullius temere Latinæ poeseos antiquius nomen inuenies quàm istius. Saturniorum origiñe primam nemo veterum tradidit, neque legem certam. Saturnium enim metrum de quo loquuntur metrici, non est illud omnium vetustissimum: cuius lex adeo soluta fuit, vt non metrum, sed simplicem cum rhythmo cantum fuisse quidam scribant. Seruius in illud:

Nec non Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt, risuque soluto.

id est, inquit, *carminibus Saturnio metro compositis: quos ad rhythmum solùm vulgares componere consueuerunt.* vt videantur huiusmodi versus à prosa abfuisse propiùs, quàm à vera poësi. nam ῥυθμὸς, etiam in soluta

orationе habet locum: quæ nihilo minus ſi numeris careat ἔνρυθμος fiet, at non ἔμμετρος: proinde ne poëſis quidem. Non multo plus artis habuerunt Feſcennini, ipſi quoque temere compoſiti ac rudeis. hęc nempe erant adhuc naſcentis Romanæ poëſeos primordia: & quæ vocari ab Ariſtotele αὐτοσχεδιάσματα, libro ſuperiore obſeruabamus: vbi etiam de Feſcenninorum origine, Horatij verba proferebamus:

Feſcennina per hunc inuenta licentia morem,
Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit.

Feſcéninos excepit Satira: vt tempore poſterior, ita elaborata magis, & quod ad metrorum leges attinet, perfectum iam poëma. Liuius lib. VII. de ludorum ſcenicorum inſtitutione agens: *Cæterum*, ait, *parua*

hæc quoque,(vt ferme principia omnia,) & ea ipsa peregrina res fuit. sine carmine vllo, sine imitandorum carminũ actu, ludiones ex Hetruria acciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Thusco dabant. imitari deinde eos iuuentus simul, inconditis inter se iocularia fundentes versibus, cœpere: nec absoni à voce motus erant. Accepta itaque res, sæpiusque vsurpando excitata. vernaculis artificibus, quia Hister Tusco verbo ludio vocabatur, nomen histrionibus inditum: qui non sicut ante Fescennino versui similem, compositum temere ac rudem alternis iaciebant: sed impletas modis SATIRAS descripto iam ad tibicinem cantu, motuq. congruenti peragebant: hæc Liuius in anno v.c. cccxc. coss. C. Sulpitio Petico, C. Licinio Stolone: quando graui pestilentia vrbs laborauit. conferenda autem historia hæc est de origine & pro-

gressu poetices, καὶ τῆς θεατρικῆς μουσικῆς apud Romanos, cum iis quæ de Græcorũ poësi disputata sunt initio libri superioris. videbis propemodum omnia heic atque ibi similia. quod non ideo sic accidit, quia Græcos Romani adhuc imitarentur. nam imitatio Græcorum tunc cœpit, cum ingenio ars accessit: at rudimenta hæc poëticæ ab auctore atque impellente natura proficiscebantur, sicut demonstratum est, & probat elegantissima disputatione Marcus Victorinus libro quarto. vt igitur teste philosopho, ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων nata sunt τὰ ἰαμβεῖα, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους: sic ex illis iocularibus dictis quæ fundi prius temere solebant in Romanorum solennibus, Satira primum est orta. Satira hæc carmen fuit, ridicula versibus intexta cõtinens, quæ

inter se more antiquo iactitabant, vt mox loquitur ipse Liuius. quàm fuerit huiusmodi Satira diuersa à Luciliana, dicere nihil attinet. res enim manifesta: & clarissime arguent quæ deinceps dicentur. à Satyrica vero Græcorum tantum differebat, quantum à cætera poësi distat dramatica: cuius ne nomẽ quidam norant tum Romani. Quemadmodũ autem apud Græcos vsurpationem τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας, vt cum philosopho loquamur, excepit in scena dramatice, post inuentam à Thespide tragœdiam, ab Epicharmo & Cratete comœdiam: sic Satiram veterem secuta est fabularũ compositio: quarum auctor primus apud Romanos Andronicus, homo & Græcus, & Græcis literis excultus: qui postea ab hero M. Liuio Salinatore, cuius liberos erudie-

bat, manumissus, Liuius Andronicus est dictus. de hoc idem princeps historiæ Romanæ: *Liuius post aliquot annos ab Satiris ausus est primus argumento fabulam serere.* Valerius Maximus: *à Satiris primus omnium poëta Liuius ad fabularum argumenta spectantium animos transtulit.* atque ita nullum dubium, quin vniuersam dramaticen Græcis acceptã ferre debuerint Romani. quod enim in Sicilia Epicharmus, Athenis Thespis & Crates, id Romæ fuit vnus Andronicus: qui primus Latinis & tragœdiæ & comœdiæ componendæ præbuit exemplum. Satis constat, primam Liuium docuisse fabulam C. Clodio Cæci F. & M. Tuditano Coss. anno post Romam conditam, vt ex Attico suo scribit M. Tullius, quartodecimo & quingentesimo. vnde potest intelligi

quam lentè Romanorum ſtudia ad poeticen excolēdam ſint traducta. Porrò fabularum compoſitione inuenta, refrixit initio Satira: verùm hoc tantiſper, dum mos obtinuit, vt ipſi poetæ ſuas in ſcena fabulas agerent: vbi vero agendi parteis ad hiſtriones ſunt tranſlatæ, retulit in ſcenam ipſa iuuentus Romana riſus iocoſque priorum Satirarum: non quidem vt fabulas excluderēt: ſed vt fabulis ipſis, præſertim autem Atellanis, adiungerentur, ſiue inſererentur. quam mutationem etiam alia deinde eſt ſecuta, cum Exodia dici cœpere, quæ prius erant Satiræ. Liuius docet clarè ibidē: vbi, poſtquam de fabulis Andronici dixiſſet, & partito officio inter puerum ac tibicinem cantantes, & hiſtrionem, (qui poetæ ſucceſſit) cànticū agentē, hoc eſt vt exponit Valerius Maxi-

Maximus, gesticulationem peragẽtem, subiicit hæc: *Postquam lege hac fabularum ab risu ac soluto ioco res auocabatur, & ludus paulatim in artem verterat, iuuentus histrionibus fabellarum actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula intexta versibus iactitare cœpit: quæ inde Exodia postea appellata, consertaq. fabellis potissimum Atellanis sunt*. appellatione *versuum* Satiram, cuius paullo ante meminerat, intellexisse heic Liuium, nequit ambigi. quamobrẽ ad honestatem veteris Satiræ referri debet, quod de priuilegio actoribus Atellanarum concesso subiicit. Valerius Maximus ita narrat ex Liuio: *Atellani ludi ab Oscis acciti sunt: quod genus delectationis Italica seueritate temperatum, ideoque vacuum nota est: nam neque tribu mouetur, neque à militaribus stipẽdijs repellitur.* Satiram quæ Atel-

lanis coniuncta nuncupat Valerius *Italicam seueritatem.* ex quo apparet, totum istud poematis genus iocis & ridiculis dictis abundasse potius, quam impuris atque obscenis. idem supra de Satyrica Græcorum obseruabamus. ac videtur ea non postrema fuisse caussa, cur nonnulli è veteribus criticis cum Atellanis fabulis Satyricas cõpararint: de quo plura inferius. Fuit & alia caussa, quam potissimum dubio procul ijdem spectarunt: nam vt Satyricæ tragicis dramatis adiectæ sunt à Græcis ad temperandam tragœdiæ mœstitiam; sic Satiras, siue exodia, simillimam ob caussam post tragœdias produci solitas, memoriæ quidam prodiderunt. Scholiastes antiquus Iuuenalis: *Exodiarius apud veteres in fine ludorum intrabat, quod ridiculus foret: vt quicquid lacrymarum*

atque tristitiæ coegissent ex tragicis affe-ctibus huius spectaculi risus detergeret. Exodiarium vocat poetam Atellanarum: nam etsi Atellanas hic grãmaticus non nominat: de illis tamen potissimum quæ scribit debẽt accipi: quum non aliis fere fabulis quàm Atellanis, adiungi solita fuisse Exodia, & superiora verba Liuij doceant, & testimonia veterum: qui Exodia propria faciunt id genus fabularum. Suetonius libro III. capite XLV. *Vnde mora* (ita scribendum esse non *nota*, alibi docemus: *) in Atellanico exodio proximis ludis assensu maximo excepta, percrebruit: Hircum vetulum capris naturam ligurrire.* Iuuenalis in sexta:

Vrbicus exodio risum mouet Atellanæ
Gestibus Autonoes.

apud grammaticos quando Q. Nouius, aut Afranius aut L. Pompo-

nius aut alij in Exodio laudantur, de fabulis Atellanis, vt arbitror, ſemper accipiendum. Apud Suetonium in Galba *Atellanum canticum* de Exodio interpretor. non enim aliud in Atellana cãticum, niſi Exodium. quod ita dictum, vel quia ſingulorum diuerbiorum fini ſubijciebatur: vel quia extremæ fabulæ ſemel. ſic inter chorica mele Græcorum dramatum, quod ab introeuntibus in ſcenam cantabatur, εἰσόδιον dicebant: quod ab exeuntibus ἐξόδιον. auctores Pollux & comici interpretes. Etſi autem dubitari nõ poteſt ex Liuij verbis, Exodia Atellanarum ex antiqua Satira fuiſſe primum nata, vtut poſtea nomen fuerit mutatum: ſeruatum tamen etiam à poſteris eandem poëſeos formam ac modum, neque exemplis vllis poteſt probari, neq. vllius

antiquorum testimoniis euinci.

De Satira Ennij & Pacuuij: ea cuiusmodi fuerit. varietas metrorum in illis: item argumentorum. quadrati versus, non soli iambici. L. Pomponij Satira. Græci qui poemata ex diuersis metris composuerunt. Homeri Margites: Chæremonis Centaurus. Satira Enniana Græcis incognita. Locus Horatij in eam rem correctus. De Varroniana Satira. quomodo prior Luciliana: qualis illa, & quàm multiplex in ea varietas. locus Ciceronis animaduersus. Menippus & Meleager duo scriptores σπουδογέλοιοι. Strabo ex coniectura correctus. Varro Menippum imitatus. eius Satiræ Menippeæ dictæ & cynicæ. ipse quoque Menippeus cognominatus. Probi error super Satiris Menippi. character dicendi Menippeus. παρῳδίαι in legitima scriptione vitiosæ: παρῳδεῖν pro conuitiari. differentia inter Menippi scripta & Varronis Satiras. Iuliani Cæsares. Luciani stilus. Senecæ Apocolocynthosis. Petronij Satiricum: item Martiani. Boëtij liber De consolatione Satiræ similis.

CAPVT II.

AVCTOR est M. Tullius, natum poëtam Ennium anno proximo postquam inceperat Liuius Andronicus fabulas Romæ docere. quum igitur superiore capite de ea

Satira egerimus, quæ ante Liuianas fabulas in Romana ſcena florebat: poſtulat inſtituti ratio, vt de Satira Enniana hoc loco dicamus, & aliis, quæ ab illa ceu capite vel prototypo exemplo, videntur manaſſe. Hāc ita deſcribit Diomedes libro III. *Olim carmen quod ex varijs poëmatibus conſtabat Satira vocabatur, quale ſcripſerunt Pacuuius & Ennius*. ſine cauſſa Ennio anteponit Pacuuium: antiquiori poſterius natum: qui nepos Ennij ex filia appellatur Hieronymo apud Euſebiū in olympiade CLVI. Plinius in XXXV. hiſtoria ſorore Ennij ſcribit genitū. Huius Satiræ cuiuſmodi fuerint penitus hodie ignoramus: quū præter Diomedis vnicum hoc teſtimonium, nihil, opinor, extet apud veteres, vnde vel ſcriptas à Pacuuio Satiras poſſit cognoſci. qui ad nos peruenerunt lau-

dati in ſcriptis antiquorum, fabularum eius tituli, paucis exceptis, puris tragœdiis potius quàm vllo alij generis poëmatis videntur conuenire. Ennij Satiras non raro eſt inuenire laudatas. Quatuor earum libros reliquiſſe legitur apud veteres Horatij interpretes. ſextum Satirarum Ennij citat Donatus ad PhormionemTerentianam:niſi error commiſſus in numerorum notis: & *IV*.pro *VI*.apud hunc reſtituēdum: aut contra in iis quæ Porphyrioni tribuuntur. Ex ipſis fragmentis,quæ tamen ſuperſunt non adeo multa,apparet quod ait Diomedes: miſcellam diuerſi generis carminū fuiſſe Ennij Satiras. nō ſolum enim in diuerſis libris aliud atque aliud metrum vſurpauerat: ſed etiam in eodem libro, hoc eſt, vt exiſtimo, Satira eadem: nam ſingulis libris

ſingulas Satiras fuiſſe cõtentas, adducunt me vt credam veteres qui earum meminerunt. Seruius ad XII. Virgilij profert è ſecundo Satirarum Ennij iſta:

—contemplor
Inde loci liquidas pilataſque ætheris
oras.

putes ex iſtis totum illud eſt carmen eodem genere metri ſcriptum atque Annaleis eiuſdem poëtæ. ſed aliter rem habuiſſe Nonius arguit, cuius ſunt iſta: *Obstringillare, obſtare. Ennius Satirarum libro* II. *Reſtitant, occurrunt obſtant obſtringillant, obagitant.* perperam editum eſt in Iunij editione *libro* III. nã in aliis libris quibus conſentiunt membranæ noſtræ, ſcriptum aliter. Eandem metri varietatem & libro III. obſeruabamus. heroicus eſt, quem inde affert Nonius in voce *politiones.*

—testeis sunt

Lati campi, quos gerit Africa terra politos.

at iambicos hosce trimetros, sanè quàm venustissimos, ex eodem lib. III. idem grammaticus non semel descripsit:

Enni poeta salue, qui mortalibus
Versus propinas flammeos medullitus.

idem alibi: CRIMINAT. *Ennius Satirarum libro* III,

Nam is non bene volt tibi, qui falso criminat
Apud te. & hic versus non obscurè est iambicus trimeter. Alibi versu quadrato vsum in Satiris Ennium diserte scribit A. Gellius. extant apud eundem capite II. libri duodeuicesimi, aliquot trochaïci ex illis ipsis Satirarum libris. tanta in opere non nimis longo, metro-

rum diuerſitas. nec tantum metrorum, ſed etiam argumentorum: de quo amiſſis Satiris ipſis, conſtare vtrumque poteſt tam ex lectione reliquiarum: quam ex teſtimonio aliquot ſcriptorum. A.Gellius libro II. cap. XXIX. *Hunc Aeſopi apologum Q. Ennius in Satiris ſcite admodum & venuſte verſibus quadratis compoſuit: quorum duo poſtremi iſti ſunt: quos habere cordi & memoriæ operæpretium eſſe Hercle puto:*

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promtu ſitum:
Nequid exſpectes amicos, quod tute agere poſſies.

in prioris verſus fine ſcribendum metri lex admonet *poſitū.* ſunt enim octonarij ſiue tetrametri trochaïci perfecti: vt valde mirer ſummos viros aliter pronuntiaſſe: & A. Gelliū reprehendiſſe, quod quadratos ver-

ſus eſſe dixerit. at quanto facilius nobis imponi poteſt in tam paucis verbis, quàm illi qui ex integro carmine hæc delibabat? Sed pauci obſeruarunt, quadratos verſus appellatos fuiſſe veteribus criticis, non ſolos iambicos octonarios: verum & trochaicos eiuſdẽ menſuræ: qua de re plura alibi. redeundum enim ad argumenta Satirarum Ennij. Fabius Quintilianus libro nono capite 11. *Formas quoque fingimus ſæpe: vt Famam Virgilius: vt Voluptatem ac Virtutem, quemadmodũ à Xenophonte traditur, Prodicus: vt Mortem ac Vitam, quas contendentes in Satira tradit Ennius.* Etſi non poſſumus omniũ Satirarũ Ennij hypotheſeis ex iſtis diuinare: illud tamen non difficile ſolers lector cognoſcet: toto genere diuerſam fuiſſe Satiram Ennianam ab illa quam ſuperiore capite

deſcribebamus. de cōmuni appellatione rerum non congruentium, ſatis capite quarto. An alius præter Ennium & Pacuuium tales Satiras ſcripſerit, non temere dixerim. L. Pomponium in Satira meminimus Priſciano laudari ſexto libro : ſed huius Atellanarū ſcriptoris, quemadmodum A. Gellio vocatur, Satiram referimus ad genus antè expoſitum. Porro autem Ennio cum varia genera metrorum in idem poëma confunderet, contra legitimæ poëſeos legem, exemplum Græcorum non defuit, quo ſe tueretur. Obſeruant enim Græcorum critici Homerum ipſum, qui omnis eruditionis fons & norma ſemper eſt habitus, in Margite ſuo heroicis verſibus iambicos inſeruiſſe : non quomodo lyrici ſæpe faciunt, quum ſingula cola aut ſyſtemata certo

ordine ſibi inuicem reſpondent: ſed temere & inordinate, ſine vlla obſeruatione. Hephæſtion: *μεταικὰ ἄτακτα, ὅσα ἐκ μέτρων μὲν ὁμολογουμένων συνέστηκε, τάξιν δὲ καὶ ἀνακύκλησιν οὐκ ἔχει, οὔτε κατὰ κύκλον, οὔτε κατὰ συστήματα. οἷός ἐστιν ὁ Μαργίτης ὁ εἰς Ὅμηρον ἀναφερόμενος· ἐν ᾧ παρέσπαρται τοῖς ἔπεσιν ἰαμβικά, καὶ ταῦτα οὐ κατ' ἴσον σύστημα.* Marius Victorinus libro 1. in extremo: *Homerus fons atque origo metricæ diſciplinæ, non tantum in duobus corpuſculis Iliados & Odyſſeæ his verſibus Teliambis frequenter eſt vſus: ſed & in eo carmine cui Margites nomen eſt, idem herois hexametris trimetros iãbicos tanquam pares numero miſcuit.* idem libro tertio de iãbico loquens qui ſeptemdecim ſyllabis conſtat: *Hoc genere verſuum*, ait, *primus vſus eſt Homerus in Margite ſuo: nec tamen totum carmen ita digeſtum perfecit: nam*

duobus pluribusue hexametris antepositis, istum subijciens copulauit: quos postea Archilochus interpolando composuit. apud Græcos tamen non multos inuenio, qui parem licentiam in pangendis versibus vsurparint. quosdam nominant Græci metrici. de Chæremone narrat Aristoteles, ipsum composuisse ex omni metrorum genere carmen quoddam, cui nomen indiderat Hippocentauro: quem negat poetæ loco censendũ. Χαιρήμων, inquit, ἐποίησεν Ἱπποκένταυρον, μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, ὃν ποιητὴν οὐ προσαγορευτέον. cæterum neque Chæremonis huius, neque vllius omnino è Græcis exemplum secutus est Ennius, cum Satiras composuit diuersitate ista metrorum simul & argumenti: nam huiusmodi scriptionis miscellæ neque exemplum neque nomen Græ-

cis hominibus fuit notum: quod & Horatius diſertè affirmat, Satira vltima libri Sermonum prioris: quo loco de Lucilio diſputans ait:

—fuerit Lucilius inquam
Comis & vrbanus: fuerit limatior idem
Quàm comis & Græcis intacti carminis auctor,
Quamq. poëtarum ſeniorum turba.

manifeſtò Horatius his verbis cō-parat Luciliū cum primis poëtis Latinis: quorū de numero vnum ſeparat, tanquam primum auctorē carminis Græcis intacti, hoc eſt, Satiræ, & *rudis* in ſecūdo accipi caſu debet, non in primo: niſi volumus puriſſimum Romanę linguæ poëtam ὑπό τι βαρβαρίζειν. poeta quē deſignat, non nominat, Ennius eſt, vt apparet ex iis quæ modò ſunt dicta. ac fortaſſe ſcripſerat poëta:

Quàm Rudius, Græcis intacti carminis auctor.

de qua emendatione tantum non necessaria, nemini adhuc oboluisse mirum est. *Rudius* pro Ennio etiã apud Ciceronem pro Archia poeta: *Rudium hominem maiores nostri in ciuitatem receperunt.* Quod autem alibi dicitur Flacco Lucilius non Ennius scripsisse primus Satiras: id superiori interpretationi atq. emẽdationi, ne minimũ quidem repugnare, capite sequente demonstrabimus. Apud Latinos verò videtur Ennij exemplum posterioribus ingeniis fiduciam attulisse, vt non solum diuersorum generum metra eodem congererent: sed etiam vt ibridas prorsus scriptiones ederent, è soluta oratione & numeris adstricta conflatas. Eiusmodi lasciuiæ Satira fuit, quam nos Varronianam nuncu-

nuncupamus : quia antiquiorem auctorem similis scriptionis ciere alium non possumus. Quintilianus: *Alterum illud est, & prius Satiræ genus quod non sola carminum varietate mistum condidit Terentius Varro, vir Romanorum eruditissimus.* palàm est ex his tanti magistri verbis, Lucilianã Satiram de qua paullo antè dixerat, posteriorem esse Satira Varroniana: cum tamen annis minimum vno & triginta post magnum Auruncæ alumnum in lucem editum, natus sit Varro. nimirum hoc voluit Fabius: Satiram in qua Varro claruit, eam ipsam esse quam vetusti scriptores, quorum facile princeps Ennius, illustrauerant: hoc interesse tantum; quod illi sola metrorũ varietate poëmata sua Satirica condierant: Terentius vero etiam prosam Satiræ suæ miscuerat. Enim-

uero mirificum prorſus & multiplici varietate notabile, ne dicam mõſtruoſum, opus edidit Varro, cum in illo opere proſam miſcens cum carmine, ſeria cum iocis, Græca cũ Latinis, (id enim & fragmenta arguunt) nouæ ſcriptionis exemplũ Latinis ſuis primus dedit. nec verò ſubiecti minor ibidem varietas. docent hodieque tituli, quos auctor vt plurimum binos ſingulis Satiris indiderat, vt norunt eruditi. Scopum ſuum in ſcribendis Satiris, aperit ipſe apud M. Tullium in Academicis: vbi poſtquam rationem attulit, cur philoſophiam lucubrationibus ſuis illuſtrandam ex profeſſo non ſuſceperit: *Et tamen*, inquit, *in illis veteribus nostris, quæ Menippum imitati, non interpretati, quadam hilaritate conſperſimus, multa admiſta ex intima philoſophia, multa dialecticè dicta: quæ quo*

*facilius minus docti intellegerent, iucunditate quadam ad legendum inuitati, ... * in laudationibus, in ipsis antiquitatum procemijs .... philosophiæ scribere voluimus, si modo consecuti sumus.* vitij notam inussimus postremo colo: est enim non solum deprauatum: sed etiam vt videtur mutilum. hoc autem sine dubio voluit Varro: ita se, cum Satiras componeret, philologiam philosophia tẽperasse, vt mixta ex vtroque genere scriptio dici potuerit. hoc & Cicero confirmat, quando paullo post his illũ verbis compellat: *atque ipse varium & elegans omni fere numero poema fecisti: philosophiamque multis locis inchoasti: ad impellandum satis, ad docendum parum.* idcirco Fabius Varronem inter eos numerat, qui præcepta sapientiæ versibus tradiderunt: componitque cum Empedocle ac

Lucretio. Quod autem ſupra dicebamus, non poſſe nos alium nominare, qui ante Varronem Satiram huiuſmodi ediderit: hoc verum eſt: neque obſtat, quod Menippum dicatur Varro eſſe imitatus, vt modo ipſe de ſe teſtabatur. hic eſt Menippus Gadarenus, qui cynicam impudentiam & ἀδιατρεψίαν, vita ſimul ac ſcriptis expreſſit: de quibus non omneis eruditi idem iudicarunt. Strabo vtcumque videtur laudare, cum libro XVI. viros illuſtres Gadarenos recenſens, ita ſcribit: ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογέλοιος. Diogenes Laërtius & Menippum & ſcripta illius penitus damnat: idque iis verbis, vt iure exiſtimes Strabonem & alios qui σπουδογέλοιον vocabant, voluiſſe confutare: φέρει μὲν οὖν, ait, σπουδαῖον οὐδέν. τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ πολλοῦ καταγέλωτος γέμει·

κατὰ ἴσον τοῖς Μελεάγρου, τοῦ καὶ αὐτοῦ γινομένου. Meleager cui Menippum cōparat Laërtius, & ipſe profeſſione cynicus fuit, tam moribus quàm genere ſcribendi illi compar. ac fortaſſe apud Strabonem eo quem modo attulimus loco, numero multitudinis ſcribendum, οἱ σπουδογέλοιοι. nihil enim ſimilius duobus hiſce Gadarenis. vtrumque non ſemel Athenæus citat: ex quo etiam cognoſcimus, inter alia ſcripta Sympoſium ab vtroque horum fuiſſe editum. Menippum quanti Varro fecerit re non verbis oſtendit: cum imitationem illius ſuam, titulo ipſo profeſſus eſt: nam Satiras ſuas appellauit Menippeas. A. Gellius lib. II. cap, XVIII. *Seruus Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satiris æmulatus eſt: quas alij cynicas, ipſe appellat Menippeas*, poſterior appella-

tio frequens apud grammaticos: cynicas vero nuncupat Probus, in iis quæ ſcripſit in Virgilium. Sed & ipſe Varro ab imitatione Menippi, vel acciuit ſibi, vel ab aliis delatum tulit Menippei cognomen. in quarto Athenæi Larenſis, qui ad Varronem genus ſuum aliquo modo referebat, ſunt verba: μέμνηται τῆς παροιμίας καὶ ὁ ἐμὸς προπάτωρ Οὐάῤῥων ὁ Μενίππειος ἐπικαλούμενος. dedit olim iſtud cognomen minus peritis hiſtoriæ occaſionem exiſtimādi, Varronem Menippi fuiſſe γνώριμον & familiarem, ſiue diſcipulum: quos refellit iure Probus in ſextam Virgilij eclogam: *Varro Menippeus non à magiſtro, cuius ætas longè præceſſerat, nominatus: ſed à ſocietate ingenij, quod is quoque omnigeno carmine Satiras ſuas expoliuerat.* eruditus hic grammaticus qui ſciebat Varronem in Satiris

ſcribendis Menippum eſſe imitatū: perſuaſit ſibi, & Menippum igitur Satiras ſcripſiſſe: eaſque pari varietate carminis condiiſſe, atque Varronē norat feciſſe. ſed errauit Probus mirū in modum. nam Menippi libros quis vnquam Satiras vocauit? extāt apud Athenæum & Diogenem multi libellorum Menippeorum tituli: in queis nulla profecto Satira nominatur. equidē facile concedam pari licentia Menippum Satirarū ſcriptorem poſſe dici, atq. Xenophani Satiræ tribuuntur ab Apuleio: de quo plura capite ſequēte: ſed penitus ignoraſſe Probum genus ſcribendi, quo vſus fuerat Menippus, etiam ſequentia probant. non enim compoſita à ſe carmina ſcriptis ſuis Menippus; intexuerat, quod putauit iſte criticus: ſed aliena è notiſſimis poëtis: po-

tiſſimum autem Homero atq. Euripide, & cæteris tragicis. plane expreſſit Menippi characterem Lucianus, initio dialogi illius inter Mortuales, qui Νεκυομαντία inſcribitur. eſt autem, vt puto, ad imitationem factus eius dialogi quem Menippus ipſe Νεκυίαν, Diogene teſte, inſcripſerat. ibi Menippus inducitur ab ingenioſiſſimo ſcriptore animi ſenſa non aliter quàm verſibus tragicorum, aut interdum Homeri exprimens. non dubitabunt autem acuti lectores, id propterea factum à Luciano, vt ſtilum Menippi exprimeret ſimul ac traduceret. eſt enim hæc alienorum verſuū vſurpatio, cum caret modo, & non ad probationē rei alicuius afferuntur: ſed ad mentē animi exprimendam: non tam iocoſa quam ridicula. turpe enim eſt centonibus loqui,

nec ſine curione quæ velis poſſe dicere. deniq. vt in operibus ſuis ſapiētiſſima Natura, omnia ἀλλόκοτα & mixta ex diuerſis generib. auerſatur atq. abominatur: ſic & ὁ κατὰ φύσιν λόγος ſimplex eſt & μονοειδής: à qua naturæ lege in totum recedere numquam ſibi permittet ſapiens. ridentibus aut irridētibus potius conuenit hæc laſciuia. quare etiam Græci παρῳδεῖν, pro irridere & conuitiari poſuerunt. Iulianus in Saturnalibus aut Sympoſio: ſic enim in veteribus codicibus is liber inſcribitur, non Cæſares: πέφυκα γὰρ οὔτε σκώπτειν, οὔτε παρῳδεῖν, οὔτε γελοιάζειν. Græcis παρῳδεῖν dicitur quicumque in alienam ſententiam detorquet poëtæ alicuius verba. hoc verò quia plurimum fieri ſolitū ab eo genere ſcriptorum quibus & homines & res humanas irridere fuit propoſitum,

vt Mimis, & ei de quo loquimur Menippo: propterea latius ea vox cœpit vſurpari, ea quã indicauimus notione. Diogenes in Bione: εὐφυὴς ἦν καὶ παρῳδῆσαι. οἷα ἐστὶν αὐτοῦ καὶ ταῦτα. Ω πέπον Ἀρχύτα, ψαλληγενές, ὀλβιότυφε. Τῆς ὑπάτης ἔριδος πάντων ἐμπειρότατ' ἀνδρῶν. & ita παρῳδὸς ſæpe & παρῳδία pro irriſore & irriſu. Longè igitur diuerſa fuit ratio poeſeos in Satiris Varronis, & Menippi dialogis vel epiſtolis. quum Græcus hic meras parodias ex alienis verſibus cõtexuerit: quam ob cauſſam nemo vnquam veterum inter poëtas eum numerauit. Varro contra pulcherrimis carminibus quæ ipſe compoſuerat, Satiras ſuas cõſperſerit: quas propterea M. Tullius *poëma* nominat, & quidem *varium atque elegans.* Ex his ſequitur, Menippeas à Varrone fuiſſe dictas Satiras ſuas, non

quia proſam cum verſu eodem modo miſcuerint : ſed propter ſimile quoddam iucunditatis tẽperamentum, in materia non diſſimili : vt non abs re vtrumque hunc auctorem σπουδογέλοιον, & ſcripta amborũ, philoſophiam ludentem, ſit aliquis nuncupaturus. hoc amplius etiam illud ſequitur : Satiræ Varronianæ auctorem facere Menippum : hoc verò eſſe, certò delirare, & in antiquitatis Græcæ Latinæque cognitione puerum ſe oſtendere. E græcis ſcriptoribus qui Menippũ ſunt ſecuti nullus hodie ſupereſt, qui ad characterem dicendi illi vſurpatum ſatis ἐπιστήμως accedat. niſi quod videntur Iuliani Κρόνια ſiue Sympoſium, quo priores omneis Cæſares irriſit, Menippeum aliquid ſapere. orationis corpus proſaicum : ſed cui multi ſint verſus inſerti, plerum-

que alieni: interdum tamen & proprij. Lucianum à Menippo non pauca eſſe mutuatũ, & in multis æmulatum fuiſſe, non dubito: ſed facies orationis tota diuerſa. quin ipſe gloriatur nouum ſcribendi genus ſe inueniſſe: ac ſub comica iocoſitate grauitatem philoſophicã occuluiſſe: καὶ τὸ ϑῆλυ τῷ ἄῤῥενι ἐγκαταμίξαι. Inter Romanos verò ſcriptores multi fuerunt, qui Varronis exemplo vtramque facundiam in eodem argumento ac ſcripto exercerent. Liber Senecæ quo in mortuũ Claudium venuſtiſſime inuehitur, quid aliud eſt, niſi Satira partim Menippi, partim Varronis ſtilo ſcripta? ineſt pedeſtris oratio: ineſt & metro vehens: eaque interdum ritu παρῳδίας aliunde accepta: interdum nata ibidem, atque ea fine ſcripta, vt eò inferciretur. Satiram tamen

librum illum non appellauit Seneca: titulum iam vulgatum, vt puto, aſpernatus, vtique præ illo altero, qui nouitate ſua vel ſola poterat lectorē allicere. & eſt fere mos hic ſcriptorum, titulum γενικὸν alio mutare, qui ſuſceptæ materiæ ſit proprius. Petronius Arbiter cur opuſculum ſuum, quo Neronis & aliorū procerum flagitia horrenda, non minore flagitio publicauit, Satiricum potius quàm Satiram inſcribere maluerit, fruſtra fortaſſe quæſierimus: neque eſt tanti: de quo tamen aliquid capite quarto erit nobis dicendum. Martianus Capella libros ſuos eruditionis multiiugæ, quibus orbem diſciplinam liberalium eſt complexus, Satiram ſemper nominat: non vt vulgo inſcribuntur Satiricum. de hoc etiam inferius nonnihil neceſſario attinge-

mus. poterat in hoc album aſcribi & Boëtius: qui libris illis quibus ſuos grauiſſimos atque æquiſſimos dolores ipſe ſibi diuinitus leuauit: ſanctioris philoſophiæ grauitatem aſperiorem elegãtiorum Muſarum amœnitate fœliciſſime temperauit. in quo Varronem eſſe illum æmulatum, paret ex ante dictis: ſed iudicio fecit vir ſapientiſſimus, cum feſtiuiorem titulum impuritate priorum ſcriptorum qui illum vſurparant contaminatum, à libellis ſuis reiecit.

De Satira Lvciliana: *quomodo Lucilius eius inuentor. quî differat ab Enniana. varia metra apud Lucilium. materia huius Satiræ: imitatio priſcę comœdię in libertate maledicendi. Stilus populo accõmodatus.* pedeſtre eloquium. Sermo & Sermocinari *de comicis. Græca mixta Latinis à Lucilio. Error Iſidori, qui Satiram facit ſpeciem comœdię. quomodo tota Romana. Error eorum qui Satiram cum Satyrica confundunt. quid differant. Similitudo Satiræ cum Sillis.*

Timonis Silli. Et Xenophanis. locus Apulei correctus. Recensus poetarum qui post Lucilium Satiras scripserunt: & de titulis Satirarum Horatianarum nonnulla. item aliquot locorum emendationes.

CAPVT III.

PERGAMVS in historia Satiræ Romanæ explicanda: cuius nobilissima species restat adhuc nobis indicta. Naturam huius & quid ab Enniana differat, ita declarat Diomedes. *Satira est carmen apud Romanos, non quidem apud Græcos, maledicum, & ad carpenda hominum vitia archaa comœdia charactere compositum: quale scripserunt Lucilius & Horatius & Persius. Sed olim carmen quod ex varijs poematibus constabat, Satira dicebatur: quale scripserunt Pacuuius & Ennius.* manifestò separantur his verbis diuersæ duæ species Satiræ: quarum nos alteram Ennianam, alteram Lucilianam indigetauimus.

nam vt Ennius, quum differentem non parum ab antiquissima & omnium prima Satiram scribere instituisset, Satiræ primus auctor est habitus: ita Lucilius, quum ad carpẽda hominum vitia stilum conuertisset, cœpissetque veteris comœdiæ Atheniensium licentiã in suis poëmatis vsurpare: non ille quidem ἁπλῶς Satiræ: sed talis Satiræ inuentor est celebratus. Horatius:

—est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem:
Detrahere & pellem nitidus qua quisque per ora
Cederet introrsum turpis.

alibi de se & Lucilio:

Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem

Inuen-

Inuentore minor.

Alij non inueniſſe, ſed primum in Satira excelluiſſe Lucilium ſcripſerunt. Quintilianus: *Satira tota noſtra eſt: in qua primus inſignem laudem adeptus eſt Lucilius.* ex iis quæ modo dicebamus facilis conciliatio. Differentia præcipua Lucilianæ Satiræ ab Enniana, non fuit in genere carminis. etſi enim miſcere varia metra in eodem poemate non videtur ſic fuiſſe ſolitus Lucilius, vt de Ennio antè probauimus: vario tamen metro vſum in Satiris, reliquiæ arguunt: ex quibus clarè liquet, non omnes libros Satirarum Lucilij heroico metro (quo ſolo vſi Horatius, Perſius & Iuuenalis,) fuiſſe compoſitos: verum & iambico, ac fortaſſe etiam alio, nonnullos. fuit verò potiſſimum diſcrimen in materia & illius tractandæ modo. nam ſpecta-

uit quidem ad doctrinam morum vtraq. hæc Satira: sed Lucilius multo magis quàm Ennius personis adhæsit: & quia plures semper mali quàm boni in notandis obiurgandisque vitiosis plurimus fuit. qua in re quoniam summa libertate erat vsus, nominibus etiam adiectis magnatum & in Rep. potentium: visus dictusque fuit, mutato genere metri & facie poëseos, priscam Atheniensium comœdiam retulisse. Horatius:

Eupolis atque Cratinus, Aristophanesque poëtæ,
Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est:
Si quis erat dignus describi, quod malus aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus: multa cum libertate notabant.

Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque facetus,
Emunctæ naris.

alibi eosdem poëtas Satirarum scriptoribus proponit studiose imitandos.

—ridiculum acri
Fortius & melius magnas plerumq. secat res:
Illi scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi.

idem sibi volunt & hæc Persij:

-audaci quicumque afflate Cratino
Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles,
Aspice & hæc.

nec temere Diomedes in rudi definitione Satiræ huius verba illa posuit: *archaa comœdia charactere com-*

positum. Græci critici veterem comœdiam Atticam multis notis distingunt à media & noua: sed omnium certissima & momenti maximi est ἡ ἄγαν καὶ ἄκρατος παῤῥησία: nimia & immoderata libertas maledicendi quibusvis, siue priuatis siue magistratibus. Liuium non multo remissiorẽ priscis illis comicis fuisse cachinnonem: præter fragmenta, quæ id luculente docent, locuples testis est Persius.

—secuit Lucilius vrbem,
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis. idem & Iuuenalis.

Plinius quoque hoc significat, cum scribit, *primum Lucilium condidisse stili nasum*. Stilus autem Lucilij à comœdiæ socco non alienus; humilis inquam, inaccuratus & populo accommodatus: quam ob caussam Horatius. qui Lucilium imitatus.

Satiras suas *pedestrem Musam* vocauit: *Quid prius illustrem Satiris Musaque pedestri?* alio loco *sermones* appellat: *Albi nostrorum Sermonum candide iudex*. ratio vtriusque appellationis eadem: nam vt alibi adnotabamus, in quocumque scribendi genere sponte fusam sine cura orationẽ, qualis vsurpari solet in quotidianis colloquiis, πεζὸν λόγον, & *pedestre eloquium* vocabant: cui opponit alicubi Gregorius Nazianzenus, τὸν ὑπεραίροντα λόγον. hic est qui proprie *sermo* dicitur. Plinius epistola ad Maximum libro v. *iam tres libros absoluerat subtileis & diligentes, atque inter sermonem historiamque medios.* eiusmodi est apud comicos dictio: de qua Flaccus: *-nisi quod pede certo Differt sermoni, sermo merus.* inde *sermocinari* propriè tributum comœdis. Apuleius in Floridis: *minus hal-*

lucinatur, comœdus sermocinatur, tragœdus vociferatur. vt comœdia sermone constat: ita comœdi actio sermocinatione: quam Euclides in Harmonicis vocari ait, συνεχῆ καὶ λογικὴν τῆς φωνῆς ποιότητα. Ad imitationem quotidiani sermonis ac vitæ communis, pertinuit & illud in Lucilij Satiris: quod Græca non rarò Latinis miscuerat. Horatius:

At magnum fecit quod verbis Græca Latinis
Miscuit: ô seri studiorum.

ex his quæ hactenus commemorauimus de natura huius Satiræ, est intelligere magna affinitate iungi poëseos istud genus cum comœdia. quare etiam extitêre, qui Satiram speciem comœdiæ facerent. Isidorus libro VIII. *Duo sunt genera comicorum, id est, veteres & noui. Veteres qui & ioco ridiculares extiterunt, vt*

Plautus, Actius, Terentius. Noui qui & Satirici, à quibus generaliter vitia carpuntur, vt Flaccus, Persius, Iuuenalis & alij: Hi enim delicta corripiunt: nec vetabatur eis peßimum quemque describere: nec cuiuslibet peccata moresque reprehendere. Vnde & nudi pinguntur, eò quod per eos vitia singula denudentur. hæc ille: sed è fæce haurit bonus Isidorus, vt sæpe. neque enim verum est, Satiram comœdiæ speciem posse dici: quum genere differant. neque inuenias, opinor, aliquem è veteribus criticis, qui Satiram inter species scenicæ aut dramaticæ poëseos retulerit. & omnino aliud est comicos imitari, aliud comœdiam scribere: quod non intellexit, quisquis fuit huius sententiæ auctor Isidoro. Hæc igitur est idea, hic character Lucilianæ Satiræ: quæ non minus quàm Enniana Græcorum

ingeniis fuit intacta. ideo iure Fabius Quintilianus: *Satira*, inquit, *tota nostra est*. & Diomedes conceptis verbis: *Satira est carmen apud Romanos, non quidem apud Græcos, maledicum*. Sine caussa viri doctissimi, qui vel in vniuersum de poëtica libros ediderunt, vel peculiareis de Satira commentationes, cum Satyrica Græcorũ Romanam Satiram, sola nominis affinitate inducti, cōpararunt: de vtraque enim poësi simul operaq. vna tractant omneis: hanc ab illa ortam docent: atque vt verbo dicam quod res est, Satyricæ Græcæ naturam parum se habuisse notam, hoc pacto ostendunt. cedo enim quæ tanta affinitas inter res genere dissidentes? quippe Satyrica, vt satis superque demonstrauimus, tota dramatica: Satira, vt plurimum, διηγηματική. interdum ex

vtroque mixta. iam verò quum Satyricæ, τὸ τί ἦν εἶναι, & differentia, vt loquuntur, ſpecifica, ſit chorus Satyrorum ſaltantium, & iocos ferentium: quid huius ſimile in Satira? Sed nihil verbis opus: nemo enim trium Satiricorum Latinorum Satiras cum Euripidis Cyclope comparabit, quin abſurditatem eius ſententiæ ſtatim agnoſcat. Non igitur cum illa Græcorũ poëſi Satira Latina componi debuit: ſed cum eorũdem Sillis: quod genus carminis ex omni Græcorum poëſi plurima cum iſta Romana Satira communia habere, affirmamus nos. narratiuum vtrumque, vel certe mixtum: vtrumque vehemens in obiurgatione: διασυρτικὸν denique vtrumque, & plenum cachinnorum: quod & nomen ipſum Sillorum indicat: σίλλοι enim παρὰ τὸ σιλλαίνειν dicti,

irridere, ſubſannare. Ac melius quidem de natura eius carminis conſtaret nobis, ſi extarent Xenophanis, Timonis, & aliorum poëtarum Græcorum Silli, quos longa dies aboleuit: verumtamen etiam è pauculis verſibus, qui ad nos peruenerunt è Timonis præſertim Sillis, facile id quod diximus poteſt probari. annon enim Lucilianæ Satiræ aliquam auram afflare videntur iſta in genus vniuerſum philoſophorum dicta?

Σχέτλιοι ἄνθρωποι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,
Ποίων ἔκ τ' ἐρίδων καὶ λεσχομάχων πεπλάνησθε,
Ἄνθρωποι, κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί;

quid illa, de philoſophis qui in Muſeo Alexandriæ alebantur?

Πολλοὶ μὲν βόσκονται ἐν Αἰγύπτῳ πολυφύλῳ

Βιβλιακοὶ χαρακῖ), ἀπείριτα δηριόωντες
Μουσέων ἐν ταλάρῳ.
Satirica etiam hæc de Platone:
Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ηδυεπὴς, τέττιξιν ἰσογράφος· οἵγ' Εκαδήμου
Δένδρει ἐφεζόμενοι ὄπα λειριοέσσαν ἱᾶσι. ista vero etiam
ad comicam lasciuiam accedunt:
Ως ἀνέπλασε Πλάτων, πεπλασμένα θαύματα εἰδώς.
quibus simile est alibi de Cleanthe Assio:
—ἐπέων φίλος Ασσιος, ὄλμος ἄτολμος.
ne hæc quidem à comœdia longè absunt de Zenone Stoicæ sectæ conditore.
Καὶ Φοίνισσαν ἴδον λιχνόγραυν σκιερῷ ἐνὶ τύφῳ
Πάντων ἱμείρουσαν· ὁ δ' ἔῤῥει γύργαθος αὐτῆς

Μικρὸς ἐών, νῦν δ' εἶχεν ἐλάσσονα σκινδαψοῖο.

de Zenonis. autem discipulis sic idem, sordes illis obiiciens, vt Socrati comicus:

Ὄφρα πενεστάων συνάγειν νέφος, οἳ περὶ πάντων
Πτωχότατοί τ' ἦσαν, καὶ κουφότατοι βροτοὶ ἀστῶν.

testatur Diogenes Sillos auspicatum esse Timonem ab hoc versu:

Ἔσπετε νῦν μοι ὅσοι πολυπράγμονές ἐστε σοφισταί.

in quo etsi Homericæ imitationis, quæ passim expressissimè apparet, vestigia agnosco: numquam tamen eum versum lego, quin huius veniat mentem à quo Satiram IV. orditur Iuuenalis: *Ecce iterum Crispinus adest mihi sæpe vocandus Ad parteis.* Xenophanis Silli aduersus Homerum & Hesiodū maxime fuere

compositi : quos grauiter hic sapiẽs accusabat, quod stultis de deorum natura persuasionibus hominum mẽtes vulgo implessent. Diogenes Laërtius: γέγραφε καὶ ἐν ἔπεσι καὶ ἐλεγείας καὶ ἰάμβους καθ' Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου, ἐπικόπτων αὐτῶν τὰ περὶ θεῶν εἰρημένα. ex hoc Laërtij testimonio cognoscimus, Xenophanem ad Sillos accommodasse non solum heroicos versus & iambicos, quibus vsus & Lucilius: sed etiam elegiacos. nam quæ ipse vocat ἔπη, ἐλεγείας & ἰάμβους à metri genere: alij melius ab eorum argumento Sillos nominant. Strabo libro XIV. Ξενοφάνης ὁ φυσικὸς ὁ τοὺς Σίλλους ποιήσας διὰ ποιημάτων. Eustathius in secundã rhapsodiam: οἱ παλαιοὶ παρασημειοῦνται ἐνταῦθα, ὅτι οὐ μόνον Ξενοφάνης πεποίηκε Σίλλους, ἐν οἷς εὐδοκίμησεν. ἀλλὰ καὶ τούτου τοῦ εἴδους πρῶτος κατῆρξεν Ὅμηρος. meminere

Silenorum Xenophanis persæpe Græci patres in iis quæ aduersus gentium errores disputarunt: multa & Sextus Empiricus ex iisdem contra philosophos affert: quæ pridem excerpsit ac publica luce donauit Henricus Stephanus. Apuleius in Floridis : *Canit Empedocles carmina, Plato dialogos, Socrates hymnos, Epicharmus modos, Xenophon historias, Xenocrates Satiras.* Lego, *Xenophanes Satiras.* nam etsi non ignoramus Xenocratem poësim moralem edidisse, de qua intellexit Laërtius , cum dixit reliquisse eum ἔπη καὶ παραινέσεις : Sillos tamen ab eo fuisse compositos nusquam legere memini : atqui nullum dubium Satiras ab eruditissimo scriptore ἀναλόγως vocari τοὺς σίλλους: nō quia Græci vnquam Xenophanis illa poëmata Σατυρικὰ vocauerint : quod

nec factum est à quoquam, nec fieri potuit: sed propter illam, quam in vtroque genere obseruabamus, similitudinem: Porrò Lucilij Satiras multi deinceps sunt æmulati, nō sine aliqua eius carminis immutatione: quod vt paucis indicemus, breuiter heic, seruato quantum poterit ordine temporum, poetarum plerorumque nomina recensebimus, qui post Lucilium Satiras scripsisse cōperiuntur. Primus à morte Lucilij insignem in Satira laudē est adeptus Horatius: non quia defuerunt, qui medio tempore, quod est annorum circiter LXXXII. Satiras scriberent: sed quia voluntas illorum potius est laudata, quàm facultas. in his numerandus VARRO ATACINVS, cum aliis nonnullis, quorum nomina fama obscura recondit. horum conatus in Satira

ſcribenda ſine effectu, teſtis ipſe Flaccus, iis verſibus quos ſupra hoc ipſo capite retulimus. diſtat natalis huius à natali Lucilij, ſi Hieronymi ſiue Euſebij Chronicon ſequimur, annis plus minus LXIV. quo temporis interuallo ferme dimidiato, natum Varronem alterum, de quo ſuperiore capite, in eodem Chronico legimus. circa eadem ferme tempora floruit Romæ ille grammaticus, Sævivs Nicanor, de quo ſcribit Suetonius: *Fecit præter commentarios, quorum pars maxima intercepta dicitur, & Satiram quoque: in qua libertinum ſe, ac duplici cognomine, per hoc indicat:*

Sæuiu' Nicanor Marci libertu' negabit:
Sæuiu' Poſtumianus idem ſed Marcu' docebit.

hic ſubiiciendus ex eiuſdem teſtimonio

monio LENÆVS ille eſt Pompeij Magni libertus, & pene omnium expeditionum comes: de quo ſic Tranquillus. *Ac tanto amore erga memoriam patroni extitit, vt Salluſtium hiſtoricum, quod eum oris improbi, animo inuerecundo ſcripſiſſet, acerbißima Satira lacerauerit: laſtaurum & lurconem, & nebulonem popinonemque appellans: & vita ſcriptiſque monſtroſum: præterea priſcorum Catoniſque verborum ineruditißimum furem.* Hos ſecutus eſt HORATIVS FLACCVS, vnica inuentionis laude Lucilio minor in Satira: cæteris rebus omnibus ipſo melior & potior. nam & ſeculo politiore natus, & ad id genus carminis ingenio naturaque fuit aptiſſimus. dicacem enim & vrbanum hominem atque εὔθικτον Satira deſiderat: qualem fuiſſe Horatium & vita & ſcripta manifeſtiſſimè ar-

guunt. Hic acceptam à Lucilio Satiram, partim seculi vitio, partim incuria poetæ horridiusculam, politiorem fecit: conuitia illius asperiora in sales & iocos γλυκυπίκρους mutauit: Græca verba ab hoc carmine exclusit: Satiramque heroico versui propriam asseruit, spretis metris aliis. in quo iudicium illius alij poetæ confirmarunt qui ad Satiras scribendas animum postea appulerunt. Heic verò obseruandum, quod tot immanium in Horatium Cōmentationum scriptores video fugisse: Flacci Satiras duorum generum esse inter se diuersorum. nā aliæ sunt ἐλεγκτικαὶ, & ad notandos, ridendos, interdum & acrius increpandos vitiosos compositæ: aliæ ad præcipiendum de virtute, & eius amorem insinuandum, διδακτικαὶ, non autē ἐλεγκτικαί. Libri duo quos

vulgo hodie Satirarũ, veteres Sermonum titulo semper inscribunt, prioris generis sunt: in quibus nullam temere eclogam (cum antiquis loquimur: quos reprehendunt perperam hodierni critici.) inuenias, Satirici aceti ab omni parte expertem. Epistolæ, ad posteriorem quã diximus speciem pertinent. ibi præcepta virtutis plerumque nuda cõgeruntur: interdum amicis sermonibus inseruntur. multa etiam in illis de poetices studiis erudite Flaccus disputat, magis docendi, quàm reprehendendi cuiusquam gratia. sic & Lucilius in Satiris suis non solum ἠθικὰ tractauerat: solennem & vulgatissimam huius poëseos materiam: quam quidem ob caussam poëtas Satirarum ætas sequior ethicos vocauit: vt passim Ioannes Saresberiensis: sed etiam de poëtica,

de rhetorica, & de grámatica ac vi-literarum adfatim differuerat: quod hodieque fragmenta oſtẽdunt. Eſt inuenire & συςατικὰς, aut alio communi argumento ſcriptas, Horatij epiſtolarum aliquas: cuius rei exẽplum à poeſeos illius patre poſteris fuiſſe relictum non dubito. Ferendi non ſunt, qui Epiſtolarum libros Satirarum appellatione ac numero cenſent excludendas. quid? nonne & Lucilius epiſtolarum forma Satiras quaſdam ſcripſerat? epiſtola certè fuit, vnde hæc profert Nonius:

—ſalutem fictis verſibus Lucilius,
Quibus poteſt impertit, totumq. hoc
ſtudioſe & ſedulo.

epiſtolæ etiam ſunt, quas maximus ille Horatij imitator Perſius ad Plotium Macrinum, Annæum Cornutum, & Cæſium Baſſum miſit. at

laudat Augustum & alios amicos in Epistolis Horatius: quod argumentum Satiræ non conuenit. imo verò quam optimè conuenit,& appellationi Satiræ: vt postea euincemus: & formæ eius carminis, quam illi primus auctor & inuentor dederat. Lucilium enim in suis Satiris non semper malos lacerasse, verùm & bonos interdum laudasse,credamus Trebatio apud Horatium sic dicenti:

Attamen & iustum poteras & scribere fortem
Scipiadam vt sapiens Lucilius.

vbi Horatius se quoque Augusti laudes Sermonibus suis intexturum recipit. atque ita fecit, maximè epistola prima libri secundi.. quæ si propterea desinit Satira esse: age, de numero Persianarum quinta tollatur: cuius parte maxima Cornuti

præceptoris encomium pius discipulus est persecutus. De Satiris igitur Horatij ita statuendum cum veteribus criticis. vtrumque opusculum & Satiras & Sermones continet. priorem titulum vt ex æquo communem vtriq. rarò critici vsurpant: distinguere enim diuersitate appellationum duo illa σώματα voluêre: quum ab ipso poeta cõstaret separatim fuisse edita. SERMONVM ἐπιγραφὴν etiam epistolis Horatius ipse tribuit: *Albi nostrorum Sermonum candide iudex*: quia tamen sermones illi ad amicos absentes missi, proprium à re nomen, Epistolarum nempe, habebant: imposito his Epistolarum titulo, altera inscriptio quasi propria libro priori facta est. ita semper laudat Priscianus, & antiqui alij critici: ita & vetustissimi quique manuscripti, quales ipsi

multos partim è regia bibliotheca, partim aliūde, vidimus cōſuluimuſque. Æqualis vixit Horatio IVLIVS FLORVS. de hoc Porphyrio ad eclogam III. primi Epiſtolarum:

Hic Florus fuit Satirarum ſcriptor: cuius ſunt electæ, (forte, ſublectæ) ex Ennio, Lucilio, Varrone. ἐρωτικὰ potius ſcripſiſſe coniicias ex verbis Flacci:

—ſeu condis amabile carmen,
Prima feres ederæ victricis præmia.

Nobiliſſimi omnium qui poſt Flaccum in eo genere ſcribendi ſe exercuerunt, extitere PERSIVS & IVVENALIS. de quibus plura heic erant dicenda, & treis iſti præſtantiſſimi poëtæ inter ſe comparandi: niſi iam antè in editione Perſij noſtrum ea de re iudicium abundè expoſuiſſemus. Illa ætate & alij extiterūt quam plurimi Satirarum poëtæ. IVLIVS

RVFVS. Martialis libro decimo distichon habet, figuræ Socratis subiectum, quo grauitatem huius in Satiris vehemẽter laudat. ait enim:

Si Romana forent hæc Socratis ora, fuissent
Iulius in Satiris qualia Rufus habet,

celebris tum fuit pari laude & TVRNVS: Iuuenalis. *Per quẽ magnus equos Auruncæ flexit alumnus*.hunc versum de Lucilio accipi debere, nemo iam ignorat.scholiastes tamen aliorsum referens,ita notat:*Turnum dicit Scæuæ Memoris tragici poëtæ fratrem. Turnus hic libertini generis ad honores ambitione prouectus est. potens in aula Vespasianorum Titi & Domitiani.* idem paullo post: *Locustam ex Gallis matronam veneficam Nero exhibuit ad se, propter venena conficienda: quoniam magnæ famæ erat: & in familiaritate*

habuit: vt etiam eum doceret venena miſcere. Inde ait Turnus in Satira:

**Ex qua Cæſareas ſoboles horrida Locuſta*
**Occidit cura ſui verna nota Neronis.*

Lego:

Ex quo Cæſareas ſoboles homicida Locuſta
Occidit: curæque veneni admota Neroni eſt.

prior verſus eſt de cæde Britannici notiſſima: poſteriore hoc ſignificat: ſicut alij principes in miniſterio ſuo habuerunt quos vocabant, verbi gratia, *à cura amicorum*: aut, *à cura auri eſcarij*: ſic Locuſtam fuiſſe à cura venenorum Neroni. ſic in inſcriptionibus: *à cura catellæ Liuiæ Aug.* emendationem confirmant verba interpretis. Martialis lib. XI.

Contulit ad Satiras ingentia pectora Turnus.

Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

meminit & Rutilius in itinerario: cuius verba mox adferemus. LENIVS nescio quis, ibidem à Iuuenalis interprete nominatur. subdit enim modò positis: *vel Lenium dicit, qui & ipse Satiras scripsit.* an scribendum *Lenaus*? estque hic ille Satirarum poëta quem anteà commemorauimus? nominatur ibidem & SILIVS quidam: qui non est Silius Italicus: Auruncanum enim vult fuisse, & hunc & duos priores. Ait: *vel Silium, & ipsum sui temporis Satiricum. qui omnes ex Aurunca fuerunt.* TVCCAM ridet Martialis, velut ineptum Satirarum scriptorem, libro XII. *Tentamus Satiras: Lucilius esse laboras.* qui versus si serio scriptus à Martiali, ne ipse quidem ab hoc choro excludendus. M. CORNVTVS.

Fulgentius Placiades De priſco ſermone. *TITIVILLITIVM*: *M. Cornutus in Satira ait: Titiuillitij ſat cedo tibi.* fortaſſe: *titiuillitio iſtas cedo tibi.* videtur hic eſſe Annæus Cornutus Perſij magiſter, philoſophus ſimul & poëta eximius. quamobrem verba hæc quæ ſub perſona Cornuti pronunciantur in quinta:

—pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo:

ita puto accipienda, vt dicat Cornutus, ſe Perſium diſcipulum ſuum in ſcribendis Satiris exercuiſſe: qua occaſione fuerit factum, vt & ipſe interdum, velut exempli cauſſa, Satiras ſcriberet: itaque *doctus* erit διδαχθεὶς ὑπ' ἐμοῦ: non autem δεινός. SVLPITIA poetria illorum temporum præſtantiſſima, vel ex Martialis epigrammate nota eſt. huius ex-

tat carmen quo in Domitianum tunc eſt inuecta, cum philoſophos vrbe expulit edicto. non errauerit iudicio meo, qui Satiram id poema nominauerit. eruditionem tamen & probitatem nobiliſſimæ fœminæ ex eo carmine potius laudes: quàm acrimoniam & ad Satiricos morſus ἀφυΐαν. lacertis enim caret oratio & ἀγωνιστικῷ ſpiritu. ibi eſt iocus iſte non inficetus:

Nunc igitur qui res Romanas impe-
rat inter
Non trabe, ſed tergo prolapſus, &
ingluuie albus.

imitata eſt Sulpitia Græcorum prouerbialem iocum: οὐκ ἀπὸ δοκοῦ ἔπεσεν, ἀλλ' ἀπὸ ὄνου, vel ἀπ' ὄνου: nam vtroque modo homines vrbani efferebant. expoſuimus fuſe hunc locum in commentariolo noſtro de prouerbiis à nobis obſeruatis. Galbivs

BASSVS. Fulgētius, *VERVINA: iaculi genus longum, quod aliqui verutum nominant. Galbius Bassus, Satira. Veruina confodiende: non te nauci facio.* Lego *Gabius*: nam Galbia gens, ignota. Gabij Bassi Commentarios de origine vocabulorum sæpe laudat A. Gellius. sed dubito, sit ne hic ille scriptor: & an huius generis Satira illa fuerit. RVBRIVS. Fulgentius: *ABSTEMIVS, obseruans, Rubrius in Satira: Abstemium merulēta fugit Metenia nomen.* in aliis Fulgentij exemplaribus *Rabirius* scriptum est, non *Rubrius*. fuerit fortasse is de quo Naso in IV. De ponto: *Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris*: L. APVLEIVS. Heic ipsum Apuleium adducemus, qui de seipso testimonium dicat, οἴκοθεν quod aiunt μάρτυς. in Floridis: *Pro his præoptare me fateor, vno chartario calamo conficere*

poëmata omne genus: apta virgæ, lyræ, socco, cothurno: item Satiras, ac griphos. alibi in iisdem statim post illa verba quæ antea descripsimus: *Apuleius vester hæc omnia: nouemque Musas pari studio colit.* dixerat autem de Satiris Xenophanis. Decivs. Rutilius Numantianus Gallus in Itinerario quod A. V. C. CIƆCLXIX scribebat, sub imperio trium Auggg. Honorij, Arcadij, & Valentiniani: de Tusciæ præfecto quodam.

Qualis nunc Decius Lucilli nobile pignus
Per Corythi populos arua beata regit.
Nec mirum, magni si redditus indole nati
Felix tam simili posteritate pater.
Huius vulnificis Satira ludente Camenis
Nec Turnus potior, nec Iuuenalis erit,

Videtur etiam Rvsticvs Elpidivs

qui Boëtio ac Symmacho æqualis, Theodorici Romanorũ regis medicus fuiſſe dicitur, Satiras ſcripſiſſe. In carmine enim De Chriſti Ieſu beneficiis, ſic ipſe de ſe:

Hinc etiam noſtro nugata eſt ſchema dolori:
Garrula mendoſis fingens Satyromata Muſis,
Falleret vt trepidos cantatrix pagina queſtus.

Apparet Elpidium poſt acceptam à quibuſdam iniuriam, Satiras cõpoſuiſſe: in quibus inducebantur Muſæ partim ipſum conſolantes, partim in auctores iniuriæ inuehentes. quod figmentum ipſe iam, vt alia poetarum ſomnia quæ paullo antè perſtrinxit, condemnat. de voce *ſatyroma* capite proximo.

De Satyrica *poesi Romanorum. Atellanæ cum Satyrica Græcorum comparatæ : non tamen propriè erant Satyricæ. Sullæ* Σατυρικαὶ κωμῳδίαι ,*quæ. vere Satyrica carmina apud Rom. obscura. Montanus poeta. De nomine* Satira *disputatio. opinio eorum qui à Satyrica Græca deduxerunt, & per y scribere instituerunt.* σατυρίζειν, σατυρεῦν, σατύρωμα. Satyroma. *confutatur posita sententia varijs argumentis. religio Romanorum in deriuatione vocum Græcarum. antiquitas vocis huius apud Rom. Ostenditur error ex sola dictionum similitudine ortus. cautio necessaria in rimandis vocabulorum originibus. varia scriptio huius dictionis.* u & i *promiscuè poni in multis.* Satura *&* Satira *idem. quid propriè* Satura. *variæ illius vocis translationes: lex* Satura *per* saturam *exquisita sententiæ. eiusdem vocis vsus in librorum inscriptionibus.* Historia per saturam. Πίναξ. *quomodo varijs poëseos generibus antè expositis ; idem nomen conueniat, singillatim declaratur.* farrago. Satiricum. Satyricon.

CAPVT IV.

Absolvimvs Romanæ Satiræ vniuersam historiã : omneisque illius mutationes & formas diuersas, quæ quidem hactenus è lectione veterum nobis obseruatæ,

commemorauimus : errorem denique magnorum virorum aperuimus, qui Lucilianæ Satiræ originem à Græcorum Satyrica repetebant. Núc vero de nominis Latini ratione ac caussa dicturi, illud prius admonebimus : non negare nos genus aliquod poëseos apud Romanos fuisse, cui Satyricæ appellatio non male potuerit conuenire. Iam primum Atellanas cum Satyrica Græcorum nequaquam aspernandi scriptores componunt. Diomedes. *Tertia species est fabularum Latinarum: quæ à ciuitate Oscorum Atella, in qua primum cœptæ, Atellanæ dictæ sunt: argumentis dictisque iocularibus similes Satyricis fabulis Græcis.* Marius quoque Victorinus libro II. quum de Græcorum Satyricis metris dixisset, verba hæc adiicit: *quod genus nostri in Atellanis habent.* Et libro ter-

tio: *hoc metrum Atellanarum scriptores appetiuerunt: est enim iocosis motibus emollitum, gestibus agentium satis accommodatum.* & rectè quidē poëma hoc dramaticum, iocis salibusque condîtum, cum Satyricis, iocularibus Græcorum fabulis, eruditi homines compararunt. cæterùm, ne hoc quidem, seruata proprietate nominis, Satyricum fuit. lex enim perpetua est eius carminis, quod quidem propriè ita dicatur, vt insint Satyri: quos in Atellanarum argumentis fuisse nullos, accepimus. scribit enim Diomedes alio loco: *Latinis Atellana à Græca Satyrica differt: quod in Satyrica fere,* (hanc exceptionem ignorant Græci:) *Satyrorum personæ inducuntur, aut si quæ sunt ridiculæ, similes Satyris, Autolycus, Busiris: in Atellana obscenæ personæ, vt Maccus.* quamobrem

non aliter σατυρικὰ δράματα Atellanas iure appellaueris: nisi quomodo vitam inhonestam σατυρικὸν βίον à Plutarcho dictam, libro superiore obseruabamus. ita fortasse accipiendum apud Athenæum, quod scribit libro VI. de L. Sulla, Σύλλαν φησὶ Νικόλαος τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν οὕτω χαίρειν μίμοις καὶ γελωτοποιοῖς φιλόγελων γενόμενον, ὡς καὶ πολλὰ γῆς μέτρα αὐτοῖς χαρίζεσθαι τῆς δημοσίας. ἐμφανίζουσι δ' αὐτοῦ τὸ περὶ ταῦτα ἱλαρὸν αἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαι σατυρικαὶ κωμῳδίαι τῇ πατρῴᾳ φωνῇ. satis constat inter species Romanæ poëseos nullã omnino fuisse, quam vocarent Satyricam comœdiam, vt sonare videntur hæc Athenæi verba, si κατὰ τὸ ῥητὸν accipiantur. sed ex modò dictis paret, κωμῳδίας σατυρικὰς secunda notione dici potuisse rectè, plenas hilaritatis minus honestæ fabulas: quales

tio: *hoc metrum Atellanarum ſcriptores appetiuerunt: eſt enim iocoſis motibus emollitum, geſtibus agentium ſatis accommodatum.* & rectè quidē poëma hoc dramaticum, iocis ſalibuſque condîtum, cum Satyricis, iocularibus Græcorum fabulis, eruditi homines compararunt. cæterùm, ne hoc quidem, ſeruata proprietate nominis, Satyricum fuit. lex enim perpetua eſt eius carminis, quod quidem propriè ita dicatur, vt inſint Satyri: quos in Atellanarum argumentis fuiſſe nullos, accepimus. ſcribit enim Diomedes alio loco: *Latinis Atellana à Græca Satyrica differt: quod in Satyrica fere,* (hanc exceptionem ignorant Græci:) *Satyrorum perſonæ inducuntur, aut ſi quæ ſunt ridiculæ, ſimiles Satyris, Autolycus, Buſiris: in Atellana obſcenæ perſonæ, vt Maccus.* quamobrem

non aliter Σατυρικὰ δράματα Atellanas iure appellaueris: niſi quomodo vitam inhoneſtam Σατυρικὸν βίον à Plutarcho dictam, libro ſuperiore obſeruabamus. ita fortaſſe accipiendum apud Athenæum, quod ſcribit libro VI. de L. Sulla, Σύλλαν φησὶ Νικόλαος τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν οὕτω χαίρειν μίμοις καὶ γελωτοποιοῖς φιλογέλων γενόμενον, ὡς καὶ πολλὰ γῆς μέτρα αὐτοῖς χαρίζεσθαι τῆς δημοσίας. ἐμφανίζουσι δ' αὐτοῦ τὸ περὶ ταῦτα ἱλαρὸν αἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαι Σατυρικαὶ κωμῳδίαι τῇ πατρῴῳ φωνῇ. ſatis conſtat inter ſpecies Romanæ poëſeos nullã omnino fuiſſe, quam vocarent Satyricam comœdiam, vt ſonare videntur hæc Athenæi verba, ſi κατὰ τὸ ῥητὸν accipiantur. ſed ex modò dictis paret, κωμῳδίας Σατυρικὰς ſecunda notione dici potuiſſe rectè, plenas hilaritatis minus honeſtæ fabulas: quales

quum fuerint Atellanæ, nihil ſuſpicari vetat, de his ſenſiſſe Athenæum: & proinde Sullæ nomen inter poëtas Atellanarum eſſe referendum. Verumenimvero ne propriè quidem dictam SatyricamRomani penitus ignorarunt: nam ad fabularum argumenta Satyros aliquando ſolitos eſſe adhiberi, vel ille verſus teſtis erit ἀξιόχρεως, apud Marium Victorinum, planè Satyricus:

Agite, fugite quatite Satyri.

quin etiam, ſicut apud Græcos vetuſtiſſimis temporibus ad τωθαστικὴν poëſim Satyri ſunt admoti: qui petulantia dicteriorum ſolennia feſtorum exhilararent: ſic etiam apud veteres Romanos in apparatu triũphorum & ſimilium pomparum, videntur fuiſſe, qui ornatu Satyrico prodirent, & iocis ac ridiculis

dictis quos vellent cunque lacesserent. Dionysius Halicarnasseus, libro VII. δηλοῦσι δ' αἱ τῶν θριάμβων εἴσοδοι παλαιαὶ καὶ ἐπιχώριον οὖσαν Ῥωμαίοις τὴν κέρτομον καὶ Σατυρικὴν παιδιάν: & paullò antè scripserat disertè hæc: μετὰ τοὺς ἐνοπλίους χορεὺς οἱ τῶν Σατυριστῶν ἐπόμπευον χοροὶ, τὴν ἑλληνικὴν εἰδοφορεῦντες σικίννιν. ista dicteria versus fuêre, sed rudes, & inconditi, ac Fescenninis similes: ideo subiicit: νῦν δ' ποιήματα ᾄδουσιν αὐτοσχέδια. de quo genere versuum satis antè disseruimus. atque hæc extiterunt Satyricæ Romanorum primordia: quibus planè sunt gemina, quæ de eiusdem poëscos initiis apud Græcos libro primo retulimus. sed Græcæ quidẽ progressus, & consummationem tenemus: de Romana verò Satyrica altum apud illorum scriptores silẽtium: vt affirmare non vereamur,

longè ſtudioſius Græcos hanc poëſim excoluiſſe, quàm ipſi fecerint: apud quos ſub alterius poëſeos nomine iſta latuit comprehenſa. Non auſim ad Satyricam poëſim iſtam, referre Verſum Ouidij de ſcriptis Fontani, in quarto De ponto:

Naiadas à Satyris caneret Fontanus amatas:

nam vt non omnis lateris dolor eſt pleuritis: ſic nec quodlibet carmen de Satyris ad Satyricam, de qua loquimur, pertinet: ſed tantum dramata. potius exiſtimem, vel Bucolica, vel aliud quoddam ruſticæ Camenæ genus cõpoſuiſſe hunc Fontanum. Ac de Satyrica quidem Romanorũ quæ hoc loco diceremus, hæc impræſentiarum ſuppetebant: quid autem cõmune cum hac poëſi habuerint, quid item diuerſum, vetuſtiſſima Satira cuius meminit Li-

uius, ſupra diſputatum eſt. Nunc ad propoſitam περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ ὀνόματος quæſtionem accedamus: de qua eo accuratius videndum, quo difficilius eſt τὸ μεταδιδάσκειν, & à vulgo hominum impetrare, vt ſemel receptas opiniones quãtumuis falſas & abſurdas, patiantur ex animis ſibi reuelli. Quum ergo clariſſimè probauerimus, non ſimplicem & vniformem poëſin: ſed plureis forma diuerſas vno Satiræ vocabulo Romanos appellaſſe: omnino colligere vel ex eo debemus, πολύσημον aliquod nomen prima ſua notione hoc eſſe: quod rebus etiam ſpecie differentibus fuerit accõmodatum. Iam olim grammatici nonnulli, quum τῆς σατυρικῆς Græcorum nomen ſaltem haberent notum: occaſionem è ſimilitudine illa nominũ arripuerunt, vt Satiram à Satyris

pariter esse dictam pronuntiarent. Diomedes: *Satira dicta, siue à Satyris, quòd similiter in hoc carmine ridiculæ res pudendæque dicantur, quæ velut à Satyris proferuntur*. hoc etymum secutus est Elpidius poëta Christianus, de quo superiore capite diximus: cum in allatis ibi versibus, Satiras vocauit *satyromata*. quia enim Græci, quod libro priore obseruabamus, σατυρίζειν pro Satyricas fabulas scribere vsurparunt: tanquam dici posset σατυρεῖν pro Satiras facere, non dubitauit Elpidius, σατύρωμα vocem cudere, & iure Latij donatã, pro Satira ponere. in quo vereor vt peritos Græcæ linguæ καινοτομίας approbatores sit habiturus: multa enim posse opponi video. cæterum ab hoc etymo consuetudo manauit, quæ per aliquot retro secula obtinuit, & nunc quoque

obtinet, non aliter hoc nomen ſcribendi, niſi cum Græca litera SATYRA. Atqui ſi à Satyris deriuatũ eſt Satyræ nomen, vt placet ſententiæ huius auctoribus: quid cauſſæ eſſe dicent, cur Græca formatio non ſit retenta? cur inquam SATYRA dictũ pro SATYRICA? quænam hæc analogia eſt? aut quo exemplo illam tuebuntur? nam vt à voce rhetor, *rhetoricam* cum Græcis dixerunt: ſic à dictione Satyrus, *Satyricam* cum iiſdem formare debuerant. Auctor eſt Varro à cithara *citharicen* non potuiſſe dici: quoniam videlicet, nec Græci ἀπὸ τῆς κιθάρας κιθαρικὴν dixerant: ſed ἀπὸ τοῦ κιθαρίζειν, κιθαριστικήν. cur igitur in hac voce ab hac obſeruatione diſceſſerũt? quum autem Romanæ Satiræ plures ſint ideæ: cui potiſſimum ex omnibus conuenire appellationem hãc exi-

ſtimare debemus? hoc erat docendum iis qui ἔτυμον iſtud in medium attulerunt. nos enim negamus ἀποτόμως è variis formis Satiræ, quas antè recenſuimus, vllam reperiri poſſe, cui nomen Satyricæ propriè cõueniat. negamus inſuper abſurdæ huius etymologiæ veniſſe in mentem primis Latinorum criticis: quibus nullum fuit dubiũ priſcos Romanos poëſi huic vetuſtiſſimæ Romanum impoſuiſſe nomen, non autem tranſmarinum & Barbarum. vetuſtatem Satiræ apud Romanos initio huius libri demonſtrauimus. multò enim prius quam Græcanicæ poëticæ ſtudium ac æmulationem Liuius Andronicus in Vrbẽ inferret, carminis genus ſibi familiare, Satiram Romani appellauerant. Romana igitur vox Satira, & quidẽ antiquiſſima apud illos: ac proinde

ante illa tempora iis nota, quibus Græcas diſciplinas cum illarum nominibus ſimul acceperunt. tunc & Satyrorum & Satyricæ Græcorum vocabula primũ illis innotuerunt: nam antè, non Satyri, ſed Fauni numina illa agreſtia Romanis hominibus dicebantur. Enimvero eſt inuenire in omnibus linguis ſimiles voces, quarum alteram ab altera originem habuiſſe, facile ſibi perſuadeant qui leuioribus coniecturis duci amant: at qui maturius iudicium adhibent, & harum rerum maiorem vſum, aliter ſentiant. סוֹתֵר *ſoter* Ebræis eſt, qui tegit: Græcis σωτὴρ totidem literis qui protegit, & ſeruat. & tamen nulla originis communione iungi has voces ratio vtriuſque linguæ oſtendit. רָצוֹן *ratzon* eſt voluntas, quæ multis pro ratione eſt. *ratio* tamen Latinorum, &

noſtrorum *raiſon*, nihil ad Ebræũ vocabulum ſpectant. אֲצִילָה *atzitzila* eſt μασχάλη, *axilla*. vox tamen Latina certam originem habet, ab ala: vt à palo *paxillus*: à mala *maxilla*: à talo *taxillus*: quod & Cicero indicat. מְשׂוּרָה *meſura*, menſura eſt. ſed ab alia origine vox Latina deducenda, & quæ ab illa ortæ, vt Gallica & Italica. Θράττειν pro ταράττειν purum putum Græcorum verbum, quo perturbatio & pauor denotatur. Thracum populus inquies & quem perturbandis vicinis natum, Græci crederent. quare de iis venuſte Imper. Iuſtinianus initio Nouellæ xxvi. ἐκεῖνο, inquit, τῶν ἀνωμολογημένων ἐστὶν, ὅτι περ εἴ τις τὴν Θρᾳκῶν ὀνομάσειε χώραν, εὐθὺς συνεισέρχεται τῷ λόγῳ καὶ τις ἀνδρεία, καὶ στρατιωτικοῦ πλήθους, καὶ πολέμων, καὶ μάχης ἔννοια. non dubium alluſionẽ fieri ad illud etymum quo docti

Græci ἀπὸ τοῦ θράξαι, ἤγουν ταράξαι vocem Θρᾴξ deducebant: cui etymo non magis fidẽdum, quàm illi Hellanici siue Ephori, qui Ιεροσόλυμα παρὰ τὸ τὰ ἱερὰ συλᾶν voluit dicta. Sexcenta sunt hoc genus: quorum obseruatio nisi analogiæ legibus, & historiæ cognitione fulciatur, atque adeo coërceatur, nihil nisi monstruosas in literis hęreseis potest parere. Euenit hoc in hac voce de qua sermonem instituimus. οὐ γὰρ εἰς τὸν νοῦν ἔβαλλον, sed solam literarum similitudinem spectarunt, qui Satiram à Satyrica primi deriuarunt. Qui antiquas membranas inspexerunt, non ignorãt, scribi in illis hoc nomen variè: SATYRA, SATIRA, & SATVRA. quomodo semper scribitur in peruetusto Budensi codice, vnde Petrus Pithoeus suam Persij & Iuuenalis editionẽ emendauit. non

ſolum autem in hoc libro, ſed etiam in aliis multis trium Satiricorum & Priſciani cæterorumque grammaticorum, Satvra ſemper inuenimus exaratum, aut certè Satira: quod idem eſt, vt antè nos admonuit Sol ille vnicus doctrinarum & eruditionis, Ioſephus Scaliger. ſicut nihil differunt *maxumus* & *maximus*, *optumus* & *optimus*, *citumus* & *citimus*, *ſupare* & *ſipare*, *genuclare* & *geniculare*, & ſimilia multa: niſi quod prolatio per *u* vetuſtioris eſt Latinitatis: ita inter *ſatura* & *ſatira*, non aliud diſcrimen ſtatuendum, quàm ætatum. *Saturam* veteres Romani dixerunt compendio ſermonis vſi, quum ſaturam lancem intelligerēt: quomodo multa dicuntur præſertim Græcis. Erat mos antiquorum quando Cereri, Baccho aut aliis diis agri annua vota ſoluerent, pro læto

frugum fructuumque peruentu: vt primitias rerum collectarum in lãcem congestas cuique deo pro ratione eius cultus offerrẽt. in ritibus Græcorũ huiusmodi sacra miscella vocantur πάγκαρπος θυσία, & πολυσπερμία, aut πυανία vel πυανεψία, cum leguminibus fiebat sacrum: item εἰρεσιώνη. Latini vero lances ita refertas variarum rerum copia, *lances saturas* vel simpliciter *saturas* appellarunt. *satur* enim pro pleno & cui nihil deesset vsurpabant: sic *color satur*, cui ad perfectionẽ nihil deest, quando lana colorem δευσοποιὸν imbibit. Porphyrio in Horatiũ: *Lanx plena diuersis frugibus in templo Cereris infertur, quæ saturæ nomine appellatur*. plenius Diomedes: *Lanx referta varijs multisque primitijs sacris Cereris inferebatur, & à copia & saturitate rei satura vocabatur: cuius generis*

lancium & Virgilius in Georgicis meminit, cum hoc modo dicit: Lancibus & pandis fumantia reddimus exta. &, lancesque & liba feremus. à similitudine huius lancis etiam aliarum rerum mixturas appellarunt *saturas*. Verrius Flaccus: *Satura cibi genus, ex variis rebus conditum.* hoc quoque vberius Diomedes: *quoddam*, inquit, *genus farciminis multis rebus refertum saturam dicit Varro vocitatum. est autem hoc positum in* II. *libro Plautinarum quæstionum. Satura est vbi vua passa & polenta, & nuclei pinei ex mulso cõspersi: ad hæc alij addunt & de malo Punico grana.* atque ita paullatim cò ventum, vt quomodo apud Græcos, voces πολυσπερμία & πάγκαρπος quamlibet mixtionem è multis diuersisque rebus ac κυκεῶνα denotãt, per translationem à rebus sacris, vbi propriè locum habẽt eæ dictiones: sic

ſic apud Latinos quælibet mixtura ſpecierum diuerſarum *ſatura* ſit dicta, indidem traducta voce. quinetiam ad res ingenio factas poſtea eadem vox eſt tranſlata. nam cum in foro leges vnica rogatione ferebantur multorum capitum, aut veteres leges interpolabantur adiectione nouorum capitum, *ſaturas* vocabant: hoc eſt miſcellas, quomodo à Iuriſconſultis lex Iulia Papia Poppæa nominatur *miſcella*: quia & multa & diuerſa capita continebat. Feſtus Pompeius: *Satura eſt lex multis aliis legibus conferta.* capita legum Romani leges vocant: & ita heic Feſtus. Gloſſarium *ſatura* νόμος πολλὰ περιέχων. hinc natum prouerbium, *per ſaturam legem ferre*: cū raptim neque viritim dictis ſententiis aliquid ſenatores decernebant: & vt apud Feſtum loquitur Lælius,

quasi per saturam sententijs exquisitis. omitto exempla, quæ apud veteres, præsertim in libris iuris ciuilis, non pauca. hæc autem ideo attulimus, vt nemo miretur, vocem ita familiarem Romanis, in appellãdo carmine ioculari, cuius erat diffusum per omnes humanæ vitæ species ac partes argumentum, fuisse vsurpatam. quid? nonne etiam vetustissimus historiarum scriptor, siue collector Pescennius Festus opus suum ita inscripsit? laudatur enim Lactãtio libro primo, cap. xxi. Pescennius Festus in libris HISTORIARVM PER SATVRAM. hoc est, vt Græci similes libros inscribere soliti: Ποικίλης ἱστορίας. vel Ἀμαλθείας κέρας, aut Τῶν ἀποῤῥήδην λεγομένων. aut denique, Sosipatro interprete, Πανδέκτης ἱστοριῶν: quod scriptor Iudæus eleganti ssime, (vt sunt arguti homines illi

in ſuorum librorum inſcriptionibus) dixit; כל בו τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ. propius ad vocem Satura acceſſerunt, qui libros ſuos inſcripſerunt ΓΙΝΑΚΑΣ hoc eſt *Lances*: vel ΠΙΝΑΚΙΔΙΑ. quarum ἐπιγραφῶν exempla in præfatione Plinij, & apud Suetonium in Aurelio Opilio grãmatico. erat autem liber Opilij puſillus, quod Suetonius oſtendit: vt non tam de rebus egiſſe, quàm rerum variarum ſummas continuiſſe videatur. ideo & πίνακας librorum indices qui ſummatim omnia cõplectuntur, dixerũt. Simillime igitur & poëmatia quo breuiter multi perſtringebantur, SATVRÆ, vel, vt poſterius cœptum pronuntiari, SATIRÆ dictæ ſunt. Porphyrio poſt illa de Cereris lance quæ modo attulimus: *Ergo & hoc carmen propterea Saturam appellauerunt, quia multis*

& varijs rebus refertum est. præter allatas iam rationes, possumus hoc probare testimonio viri sine controuersia exceptione maioris. Iuuenalis:

Quicquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.

vt satira siue satura plurium rerum mixtio est; similiter & farrago: ita enim appellatur, ait Festus, *id quod ex pluribus satis pabuli caussa datur iumentis.* quid igitur est Satira Romana? auctore Iuuenale ita definias rectè: est carmen pro argumento habens farraginem, siue mixturam diuersorum vitiorum in quæ inuehitur. Heic vero meminisse oportet eius quod antè diximus: Saturę nomine diuersæ formæ carmina Romanos appellasse. quare non

poteſt omnibus eadem definitio conuenire. quam modo attulimus, propria eſt Lucilianæ Satiræ. non minus ſatura fuit dicique potuit & Varroniana: quin & maior ibi mixtura, vt antè probauimus. veriſſima itaque ſatura. ſed quæ paullo aliter hoc modo ſit definienda: ſcriptio proſa verſuq. mixta, quo varia argumẽta tractantur. ſimiliter etiam Ennianæ & antiquiſſimæ omniũ, cuius meminit Liuius, ex iis quæ ſunt ſuperius diſputata, definitiones vtcũque poſſunt conſtrui. Apparet fuiſſe omnibus illud commune quod multa miſcent ac diuerſa: quæ vera cauſſa eſt cur idem ſaturæ nomen omnibus quadret. Qui ſolius maledicentiæ Satirarum rationem habuerunt, cauſſam huius appellationis, non à lance ſatura, ſed à nomine ſatur facetè petierunt. Iſidorus: *aut*

à saturis nomen Saturæ dictum, qui multa habent : vel ob ea quæ per vinolentiam dicunt vt ebrij. ita scribendus hic locus. quo dupliciter exponitur hoc etymon. Porphyrion posteriorem rationem clarius explicat : quem vide: nam quum certa sint quæ de satura diximus, omnino in eo veriloquio acquiescendum. Petronij libellus mera est Satura Varroniana vt suo loco dictum. ipse tamen *Saturicum* siue *Satiricum* maluit inscribere : quomodo Commentarium dicitur pro commentario libro : Apologeticus, pro Apologetico libro. at qui *Satyricon* titulum Petronij reliquiis imposuerunt : ij sine dubio Græcam vocis Satiræ originem spectabãt. cuius rei nunquam auctori venisse in mentem pro certo habeo. de Martiano Capella minus ausim affirmare : propter anti-

quitatem huius erroris, ſicut oſtendimus. & tamen in cauſſa explicanda cur opus ſuum Satiram inſcripſerit, nobiſcum facit. ſic enim ait:

Tandem ſenilem Martiane fabulam
Miſcillo luſit quam lucernis flamine
Satira. & poſt:
Hæc quippe loquax, docta indoctis aggerans
Fandis tacenda farcinans, immiſcuit
Muſas, deaſque diſciplinas cyclicas.

COROLLARIVM *huius libri: quo diſcutiuntur duæ ab Horatio propoſitæ quæſtiones:* AN SATIRA SIT POEMA. *&*, AN SIT IVSTVM POEMA. *Platonis item & Ariſtotelis placita ſuper natura poeſeos expenduntur.*

CAPVT V.

ERAT fortaſſe digna hæc quæſtio, quam relinqueremus iis tractandam, qui magnum ducunt, de omni re quamvis certiſſima poſ-

ſe dubitare : paratique ſunt ex inſtituto diſciplinæ ſuæ, vel manifeſtiſſimæ veritati quoties lubet cornua obuertere. qui hodie luſus eſt ſophiſtarum, & hominum τὸ μὲν σχῆμα σεμνοπροσωπούντων, τὸ δ' ἀληθὲς φαυνπιώντων. nos melius horas noſtras collocare ſolemus : optamus quidem certe. quoniam tamen antiqua hæc quæſtio eſt, habebimus vetuſtati hunc honorem, vt indiſcuſſam eam non ſinamus, abſurdæque in ſpeciem dubitationis, cauſſam aperiamus. Horatij verba ſunt, ecloga quarta, libri primi Sermonum:

Primum ego me illorum dederim quibus eſſe poetas
Excerpam numero.

ſi ſcriptor Satirarum Horatius, poëta non eſt : profectò nec Satira poema eſt : quod enim non de ſe tãtum

modeſtiæ cauſſa, ſed de omnibus in genere Satirarum ſcriptoribus hoc pronuntiet, ex ſequentibus apparet, vbi etiam de Lucilio idem dicitur. paullo tamen aliter aliquāto poſt hæc quæſtio concipitur, cum lectorum animos expectatione accuratioris diſquiſitionis ſuſpendens, ſic ait de Satira:

—aliâs iuſtum ſit necne poema
Quæram.

qui hoc quærit, ſit ne ſatira iuſtum poema: is tacite conſentit, poema eſſe. quare duæ heic ſunt quæſtiones: de quibus dicturi, quædā prius neceſſariè monebimus. Si quantum veteres ſapientes diligentiæ poſuerunt in præceptorum, quæ artes & diſciplinas conſtituebant, obſeruatione: tantum in natura cuiuſque illarum limitibus ſuis circumſcribenda laboraſſent: neque huic quæ-

ſtioni locus foret relictus, neq. item aliis id genus quam plurimis. Verum quidem eſt, certam huius rei notitiam ad primum philoſophum ſpectare, non ad ſingularum artium aut diſciplinarum magiſtros : ſed poterant tamen, relicta illi cauſſarum contemplatione, definitiones quędam tradi, quæ vicem interdicti Prætoris obtinerent, ſi quando finium regundorum actio inter confines artes oriretur. Sunt autẽ eiuſmodi artes, cum aliæ multæ, tum vel maximè illæ, quæ ad facultatem exprimendi ſenſa animi, & τὸν προφορικὸν λόγον ſpectant. nam cum eſſet homo ab OPT. MAX. Deo in hanc rerum vniuerſitatem introductus, nõn ſolum vt omne hoc mente caperet : ſed etiam vt ad multiplicem vſum interiores animi conceptiones foras proferret : eluxit etiam in

eo humanæ mentis præſtãtia, quod circa rem eandem varias diuerſaſq. artes excogitauit. quippe homini non ſolum loquendi, ſed rectè & emendatè loquendi ſtudium à natura erat inditum: neque hoc tantum, ſed & ornatè: atque hoc amplius, ἐμμέτρως τε καὶ ἐμμελῶς ac modulatè. hinc illæ tres artes ſunt natæ, grammatica, rhetorica, poëtica: quæ omneis, vnâ cum diſſerendi facultate, circa τὸν λόγον verſantur: ac proinde λογικαὶ rectè omnes dicentur. Quemadmodum autem ſi plures circuli deſcribantur circa idem centrum: maior minorem ambitu ſuo ſemper complectetur: ita cum in aliis animæ facultatibus vſuuenit, tum in tribus quas diximus artibus: nam rhetorica grammaticen, poetica vtramque intra ſe includit. poetica enim non eſt ἀπόβασις, vt in

alia re Synesius ait, grammaticæ vel oratoriæ facultatis, sed vtriusque ἐπαιδβασις: neque potest ad poetices τὰ σεμνὰ μυστήρια quisquam aspirare, quin illarũ artium sacris prius fuerit operatus. hæc sunt illius τὰ μικρὰ μυστήρια. Tribus hisce facultatibus commune est, quod instrumenta sunt, τοῦ ἔξω προελθόντος νοῦ, vt loquitur Simplicius: quę enim mẽs animi cõcepit, ea vt expromat, oratione vtitur. nemo autem oratione vti potest, quin earum quas diximus artium ministerio adiuuetur. omnes igitur τοῦ προφορικοῦ λόγου sunt ministræ ac comites: sed non omnes pari conditione vsurpantur. grammatica non minus quàm illa quę verum à falso docet discernere, necessariò omnibus adhibenda, qui quacumque de re verba faciũt: verè enim & emẽdatè loqui, omni-

bus ex æquo & ſemper neceſſarium. oratoria elocutio vbique neceſſaria non eſt : & ſunt ſubiecta quæ natura ſua ornatum reſpuant, doceri contenta. poeticę minus quam rhetoricæ late patet vſus. ſic enim naturę legibus videas comparatum, vt nobilioribus quibuſque rebus conſultum ſit, ne quotidiano vſu ſordeſcere opus habeant. eſt autem trium harum facultatum vt vulgatiſſima grammatica, ita poetica nobiliſſima: rhetorica inter vtramque media dignatione pariter & vſu. Hęc quum non fugerent vetuſtiſſimos ſapientes, dignitati poeſeos optimè conſuluerunt, cum ad grauiſſima argumenta illam adhibuerunt. nihil dicam de Hebręorum antiquiſſima omnium poeſi, quę in vnius Dei laudibus canendis fuit occupata. quid Græci? nonne &

apud hos antiquissimi vates fuerũt, quos θεολόγους vocabant? in his Orpheus, Musæus, Linus, alij. secuti hos sunt Empedocles, Parmenides & cæteri, quos φυσικοὺς appellarunt, quia Naturæ arcana versibus suis cecinerunt. fuêre & qui παραινετικὴν aut ἠθικὴν poësim ederent: illam vt præcepta virtutis darent: hanc vt à vitiis auerterent. eiusmodi sunt Theognidis, Phocylidis ac similiũ carmina. quęreres à magnis hisce viris, cur iis de rebus versu potius quã soluta oratione scriberent: proculdubio responsum in hanc sententiam ferres: non posse nobilissimũ hoc Mentis instrumentũ alibi melius quàm in his similibusue argumentis occupari: porrò argumenta eiuscemodi quibus res omnium maximæ explicarentur, præstantia ac nobilitate poeticæ esse dignissi-

ma: quum alioquin poetices, ſicut & cæterarum inſtrumentalium τῶν νῦν facultatum, nullum ſit certum ſubiectum: ſed pro ſubiecto illis ſit quicquid eſt. συνάγειν denique dicerent τῆς φιλοσοφίας ἐστὶ τὴν ποιητικήν; quod multo poſt, ſed ab eadem mēte dixit Syneſius. Quum hęc ita ſint, quis non miretur, iam olim naturā poeticæ & legitimum eius vſum ita non ſolum vulgo, ſed ſummis etiam viris fuiſſe incognitum, vt planè in aliis Lyncei in hoc videantur cæcutiiſſe? Gręcorum iſta vulgo erat ſententia iam tum Socratis æuo: nihil aliud poeſim eſſe, niſi fabulas verſu contextas, aut etiam ſine verſu nudas: nam & Sophronem ac Xenarchum mimos proſa conſtat ſcripſiſſe: quos tamen poetas vocant Græci. qui ſic ſentiebant poëſin ita definiebant: ἡ ποίησις λόγος ἐστὶν ἔμμετρος,

μύθους περιέχων: aut ſine voce ἔμμετρος. ſecutus eſt iſtorum ſententiam & Socrates ille θνητῶν ἁπάντων σοφώτατος, cum iuſſus μουσικὴν ποιεῖν, hoc eſt, vt ipſe tandem expoſuit, poema ſcribere: omnia expertus per quæ oraculo ſe obtemperaturum crederet, hymno etiam in Apollinis & Dianæ laudem compoſito: nihil tamen egiſſe ſibi viſus eſt, niſi fabulas ab Æſopo mutuatus, quia ipſe componere aut neſciebat aut nolebat, verſibus intexeret. locus eſt inſignis in Phædone Platonis ad cõmunem hanc perſuaſionem hominum declarandam: ἀσφαλέστερον, inquit, ἔδοξεν εἶναι, μὴ ἀπιέναι πρὶν ἀφοσιώσασθαι ποιήσαντα ποιήματα, πειθόμενον τῷ ἐνυπνίῳ· οὕτω δὴ πρῶτον μὲν εἰς τὸν θεὸν ἐποίησα, οὗ ἦν ἡ παροῦσα θυσία· μετὰ δὲ τὸν θεὸν, ἐννοήσας ὅτι τὸν ποιητὴν δέοι, εἴπερ μέλλοι ποιητὴς εἶναι, ποιεῖν μύθους, ἀλλ' οὐ λόγους· καὶ

αὐτὸς

αὐτὸς οὐκ ἦν μυθολογικός. διὰ ταῦτα δὴ οὓς προχείρους εἶχον καὶ ἠπιστάμην μύθους, τοὺς Αἰσώπου, τούτων ἐποίησα οἷς πρώτοις ἐνέτυχον. ex his suauissimi philosophorum verbis, non illud solum quod dicebamus potest cognosci: verùm etiam quæ causa fuerit persuasionis illius. nam ista, ὅτι τὸν ποιητὴν δέοι, εἴπερ μέλλοι ποιητὴς εἶναι, hoc planè significant: nemini posse appellationem ποιητοῦ attribui, qui non ποιῇ, id est fabulas fingat. ita enim hoc loco exponendum: vbi à coniugatis argumētatur Socrates. ποιητικὴν Plato in Sophista definit, εἶναι δύναμιν, ἥτις αἰτία γίγνεται τοῖς μὴ πρότερον οὖσιν ὕστερον γίγνεσθαι. at qui commune hoc nomen huic facultati proprium fecêre, id spectasse sunt visi, quòd poetæ res non narrarent factas, sed fingerent, & quodammodo ipsi facerent. ergo ποιεῖν poe-

tis ex horum quidem mente, non eſt verſus facere: ſed fingere & fabulas componere. hæc vulgi, hæc Socratis fuit opinio. Erat illis temporibus plurimus poëticæ vſus in theatris & agonibus: quod genus poëſeos fabularum fere compoſitione conſtabat, tragicarum, ſatyricarum, comicarum. inde paulatim irrepſit in animos hominum hic error, vt de poëtica ſic loquerētur, ſic ſentirent, quaſi aliam nullam agnoſcerent, niſi theatralem & agoniſticam. erat quidem ingens hic error, & dignus quem in aliis docti potius corrigerent, quàm auctoritate nominis ſui firmarent. ſed quid non deſignat cōſuetudo? hæc iuxta doctis indoctiſque perperam loquendi ſentiendique etiam heic, vt ſæpè in aliis, auctor fuit. itaque ſic Plato vbique in poëtas inuehi-

tur, quaſi in theatris, & tantùm ad theatrorum voluptatem eſſet poëſis inuenta. in x. Legum ſunt hæc illius verba: φαντάσματα ἀλλ' οὐκ ὄντα ποιοῦσιν οἱ ποιηταί: ſæpeque apud eundem & ſcriptores alios, μῦθοι, μυθεύματα, μυθολογίαι, & φαντάσματα pro eo vſurpantur, ac ſi poëmata dixeris: non quia putarit Plato ψιλὴν μυθολογίαν, hoc eſt fabulas quaſcumque etiam ſine metro contextas, poëma iuſtum conficere: verùm ideo, quia poema non conſtare ſine fabula, cum Attica ſua plebecula habuit perſuaſum. poëticam igitur iis artibus docet adnumerandam, quæ περὶ τὰ οὐκ ὄντως ὄντα, ἀλλὰ τῶν ὄντων εἴδωλα verſantur, quæque dicuntur ipſi modo μιμητικὴ, modò εἰκαστική: alibi εἰκονοποιοὶ, vel εἰδωλοποιητική. ſæpeque in eius ſcriptis poſita eſt hæc ſententia, omnem poeſim

εἶναι μίμησιν. quod ne nos quidem negamus: verum eo ſenſu & imitationis modo, quem in Epinomide ſua Iulius Cæſar Scaliger doctè exponit: non quomodo veteres illi exiſtimabant. cognoſci enim poteſt ex Ariſtotelis De poëtica libello, & ipſum & Platonem, cum vniuerſæ poëſeos genus conſtituerent imitationem, nihil aliud eo nomine plerumque intellexiſſe, niſi fabulæ compoſitionem, atque vt ipſi loquuntur, μύθου καὶ πραγμάτων σύστασιν. itaque poëtæ hæc deſcriptio extat apud eundem: poëtam eſſe non eum qui res dicat factas, ſed qui cuiuſmodi fieri potuerint. ποιητὴς ἐστιν οὐχ ὁ λέγων τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τὰ οἷα ἂν γένοιτο: denique ex Platonis atque Ariſtotelis mente, poëſeos τὸ τί ἦν εἶναι eſt, figmentum, fabulæ, mendacium. ideo etiam Homerum lau-

dat philoſophus, quod dicere mendacia rectè, primus cæteros omnes docuerit: δεδίδαχεν, inquit, μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν ὡς δεῖ. Hæc autem quàm ſint abſurda ex illis paret, quæ de priſca poëſi etiam Græcorum antè dicebamus. quo verò iure nomen generis ei ſpeciei proprium fecerunt, quæ & poſterius prodierat, & mera legitimæ poëſeos erat, non dicam παραφυάς, ſed παρέκβασις? fictione enim fabularum, & vniuerſâ dramaticâ antiquior eſt, vel ipſorum teſtimonio, poëſis illa, qua vetuſtiſſimi homines ad ſuperûm aras vtebantur, cum pro acceptis beneficiis gratias agentes, laudes eorum canerent. Omnino dubitari non debet, quin & antiquiſſima & nobiliſſima omnium ſit hæc poëſis: cuius proculdubio exemplum cæteris mortali-

bus dederunt, qui & vetustate & pietate omnes populos vincebant, Hebræi. concedemus igitur Platoni & Aristoteli, diuinam Hebræorum poësim, & si qua fuit illi similis, quia nullæ in ea fabulæ, nulla φαντάσματα, nec μυθεύματα, poëseos nomine censeri non debere? apage tam iniquam, tam absurdam sententiam. quinimo meliore iure cōtendat aliquis, solam hanc esse veram & legitimam poësim, quæ vel Deum canit, vel ad Deum homines ducit. quod & Plato tandem videtur intellexisse, cum pulsis de Republica sua poëtis, solos ὑμνογράφους retinuit, prudenter vereque discrimen faciens inter τὴν ἀγαθὴν ποίησιν & τὴν ἡδυσμένην μοῦσαν. At quorsum ista longè adeo repetita? aliquis dicet. nempe vt ostenderemus, non esse adeo mirādum, extitisse olim viros

eruditos, quibus Romana Satira poema nequaquam videretur posse dici. nam cur ridiculam aut friuolam dubitationẽ eiusmodi existimabimus? quum si Platonis & Aristotelis stamus sententia fatendum sit, Satiræ scriptores nõ magis haberi posse pro poëtis, quàm Empedoclem, & similes alios, quos φυσιολόγους, non ποιητὰς iubet Aristoteles appellari. pari namque ratione etiam hi ἠθολόγοι non poëtæ fuerint dicendi. In Satira fabulæ nullæ sunt: nisi quod æni interdum & apologi breues inseruntur: sed σύστησις πραγμάτων μυθικὴ prorsus nulla. imitatio præterea heic nulla: nã poëta ipse loquitur αὐτοπροσώπως τὴν ἀπαγγελίαν περαίνων· discertè autem ait Plato, scriptionem eiusmodi imitationem nullam continere: & tamen ποίησιν ceu oblitus sententiæ suæ no-

minat. eius verba ſunt in tertio De republica: Εἰ μηδαμοῦ ἑαυτὸν ἀποκρύπτοιτο ὁ ποιητὴς, πᾶσα ἂν αὐτῷ ἄνευ μιμήσεως ἡ ποίησίς τε καὶ ἡ διήγησις γεγονυῖα εἴη. cautius Ariſtoteles, qui etſi imitationis ſpeciem hanc non prætermittit, ab ea tamen, quam poëſin dici voluit, tacitè excludit, cum exemplum nullum ponit vbi ſit locum habitura. ſi igitur fabulas reſpuit, & imitatione caret Satira, poëſis eſſe ex horum ſententia non poteſt. Quod autem metro vtitur Satira: non propterea poema erit Ariſtoteli: qui adeo nullam metri rationem ducit, vt mimos ſoluta oratione ſcriptos, habeat pro poematis: at contra, Herodoti hiſtoriam, ſi pedum legibus aſtringatur, poëma futuram neget. Præterea, res geſtas vt plurimũ narrat Satira: non vt comœdia, fictas ad ar-

bitrium poëtæ: est igitur quodammodo poësis hæc historica: quod cũ Aristotelis placitis pugnat prorsus. quod enim ait, κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐδὲν ἧττον ποιητής ἐστιν: quibus concedere videtur, etiam eum posse dici poëtam, qui veras historias versu descripserit: aliter longè intelligendum: & ad ea solum dramata referendum, quorum hypothesis ab historia est: vt Persarum Æschyli: fabulæ vero totius σύνθεσις ab ingenio poëtæ. Frustra verò obijciat aliquis, inter species poëseos vnam poni ab Aristotele, quam vocat ψιλοῖς λόγοις ἢ μέτροις. nihil enim hoc ad Satiræ Sermones, de quibus capite tertio dicebamus: nam eo loco philosophus epopœïã intellexit, qualis est Homeri poesis, quæ & ψιλομετρία eidem dicitur. hanc alibi appellat μιμητικὴν ἐν μέ-

τρῳ, tribuitque etiam illi δραματικοὺς μύθους, & δραματικὰς μιμήσεις. itaque ψιλοὶ λόγοι ibi ſunt, οἱ ἄνευ ῥυθμοῦ καὶ ἁρμονίας vel μέλους: non vt in tertio libro Rhetoricorum & ſæpe apud Græcos rhetores ψιλὸς λόγος vel ψιλὴ λέξις opponitur τῇ ἐμμέτρῳ καὶ ἐμμελεῖ: at in libello De poetica, & apud Platonem in ſecundo de legibus, λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέναι, aliter accipiendum, quomodo iam diximus. Conſtat igitur non poſſe Satiram ex doctrina Ariſtotelis, & definitione poeſeos quam ipſe eſt ſecutus, poema dici. Etiam Horatius, vt initio retulimus, eandem tuetur ſententiam: ſed aliis argumentis: ita enim diſputat: Poeſis non eſt tantum λόγος ἔμμετρος: neque à ſoluta oratione ſolo metro diſtat: verum etiam elocutione ac ſententiis: omnia enim ſectatur exquiſita, ma-

gna, sublimia: quare Satira quæ detracto metro nihil ab eloquio pedestri distat, poesis non est. profert deinde comœdiæ exemplum: quam propter rationem eandem à poesi quidam abiudicarint. Quàm variæ super natura ac definitione poeseos iactatæ sunt apud veteres sententiæ, Horatij locus iste clarè ostendit. nam tota hæc illius argumentatio, definitioni innititur longè ab illa diuersæ, quam ex Platonis atque Aristotelis doctrina posse colligi superior diputatio euincit. Refellit philosophus in commentariolo De poetica receptā à multitudine vulgi opinionem illorum, qui poesin non aliud esse crederent, quàm λόγον ἔμμετρον: & omnes qui orationē suam metro vincirent, quacumque tandem de re scriberent, poëtas nominarent. ad hanc ergo inchoatam

tis ex horum quidem mente, non est versus facere: sed fingere & fabulas componere. hæc vulgi, hæc Socratis fuit opinio. Erat illis temporibus plurimus poëticæ vsus in theatris & agonibus: quod genus poëseos fabularum fere compositione constabat, tragicarum, satyricarum, comicarum. inde paulatim irrepsit in animos hominum hic error, vt de poëtica sic loquerẽtur, sic sentirent, quasi aliam nullam agnoscerent, nisi theatralem & agonisticam. erat quidem ingens hic error, & dignus quem in aliis docti potius corrigerent, quàm auctoritate nominis sui firmarent. sed quid non designat cõsuetudo? hæc iuxta doctis indoctisque perperam loquendi sentiendique etiam heic, vt sæpè in aliis, auctor fuit. itaque sic Plato vbique in poëtas inuehi-

tur, quaſi in theatris, & tantùm ad theatrorum voluptatem eſſet poëſis inuenta. in x. Legum ſunt hæc illius verba: φαντάσματα ἀλλ' οὐκ ὄντα ποιοῦσιν οἱ ποιηταί: ſæpeque apud eundem & ſcriptores alios, μῦθοι, μυθεύματα, μυθολογίαι, & φαντάσματα pro eo vſurpantur, ac ſi poëmata dixeris: non quia putarit Plato ψιλὴν μυθολογίαν, hoc eſt fabulas quaſcumque etiam ſine metro contextas, poëma iuſtum conficere: verùm ideo, quia poema non conſtare ſine fabula, cum Attica ſua plebecula habuit perſuaſum. poëticam igitur iis artibus docet adnumerandam, quæ περὶ τὰ οὐκ ὄντως ὄντα, ἀλλὰ τῶν ὄντων εἴδωλα verſantur, quæque dicuntur ipſi modo μιμητική, modò εἰκαστική: alibi εἰκονοποιοί, vel εἰδωλοποιητική. ſæpeque in eius ſcriptis poſita eſt hæc ſententia, omnem poeſim

εἶναι μίμησιν. quod ne nos quidem negamus: verum eo ſenſu & imitatationis modo, quem in Epinomide ſua Iulius Cæſar Scaliger doctè exponit: non quomodo veteres illi exiſtimabant. cognoſci enim poteſt ex Ariſtotelis De poëtica libello, & ipſum & Platonem, cum vniuerſæ poëſeos genus conſtituerent imitationem, nihil aliud eo nomine plerumque intellexiſſe, niſi fabulæ compoſitionem, atque vt ipſi loquuntur, μύθου καὶ πραγμάτων σύστασιν. itaque poëtæ hæc deſcriptio extat apud eundem: poëtam eſſe non eum qui res dicat factas, ſed qui cuiuſmodi fieri potuerint. ποιητὴς ἔστιν οὐχ ὁ λέγων τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τὰ οἷα ἂν γένοιτο: denique ex Platonis atque Ariſtotelis mente, poëſeos τὸ τί ἦν εἶναι eſt, figmentum, fabulæ, mendacium. ideo etiam Homerum lau-

dat philoſophus, quod dicere mendacia rectè, primus cæteros omnes docuerit: δεδίδαχεν, inquit, μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν ὡς δεῖ. Hæc autem quàm ſint abſurda ex illis paret, quæ de priſca poëſi etiam Græcorum antè dicebamus. quo verò iure nomen generis ei ſpeciei proprium fecerunt, quæ & poſtetius prodierat, & meta legitimæ poëſeos erat, non dicam παραφυάς, ſed παρέκβασις? fictione enim fabularum, & vniuersâ dramaticâ antiquior eſt, vel ipſorum teſtimonio, poëſis illa, quâ vetuſtiſſimi homines ad ſuperûm aras vtebantur, cum pro acceptis beneficiis gratias agentes, laudes eorum canerent. Omnino dubitari non debet, quin & antiquiſſima & nobiliſſima omnium ſit hæc poëſis: cuius proculdubio exemplum cæteris mortali-

bus dederunt, qui & vetustate & pietate omnes populos vincebant, Hebræi. concedemus igitur Platoni & Aristoteli, diuinam Hebræorum poësim, & si qua fuit illi similis, quia nullæ in ea fabulæ, nulla φαντάσματα, nec μυθεύματα, poëseos nomine censeri non debere? apage tam iniquam, tam absurdam sententiam. quinimo meliore iure cõtendat aliquis, solam hanc esse veram & legitimam poësim, quæ vel Deum canit, vel ad Deum homines ducit. quod & Plato tandem videtur intellexisse, cum pulsis de Republica sua poëtis, solos ὑμνογράφους retinuit, prudenter vereque discrimen faciens inter τὴν ἀγαθὴν ποίησιν & τὴν ἡδυσμένην μοῦσαν. At quorsum ista longè adeo repetita? aliquis dicet. nempe vt ostenderemus, non esse adeo mirãdum, extitisse olim viros

eruditos ; quibus Romana Satira poema nequaquam videretur posſe dici. nam cur ridiculam aut friuolam dubitationẽ eiuſmodi exiſtimabimus? quum ſi Platonis & Ariſtotelis ſtamus ſententia fatendum ſit, Satiræ ſcriptores non magis haberi poſſe pro poëtis, quàm Empedoclem, & ſimiles alios, quos φυσιολόγους, non ποιητὰς iubet Ariſtoteles appellari. pari namque ratione etiam hi ἠθολόγοι non poëtæ fuerint dicendi. In Satira fabulæ nullæ ſunt: niſi quod æni interdum & apologi breues inſeruntur: ſed σύστασις πραγμάτων μυθικὴ prorſus nulla. imitatio præterea heic nulla: nã poëta ipſe loquitur αὐτοπροσώπως τὴν ἀπαγγελίαν ποιούμενος· diſertè autem ait Plato, ſcriptionem eiuſmodi imitationem nullam continere: & tamen ποίησιν ceu oblitus ſententiæ ſuæ no-

minat. eius verba ſunt in tertio De republica: Εἰ μηδαμοῦ ἑαυτὸν ἀποκρύπτοιτο ὁ ποιητὴς, πᾶσα ἂν αὐτῷ ἄνευ μιμήσεως ἡ ποίησίς τε καὶ ἡ διήγησις γεγονυῖα εἴη. cautius Ariſtoteles, qui etſi imitationis ſpeciem hanc non prætermittit, ab ea tamen, quam poëſin dici voluit, tacitè excludit, cum exemplum nullum ponit vbi ſit locum habitura. ſi igitur fabulas reſpuit, & imitatione caret Satira, poëſis eſſe ex horum ſententia non poteſt. Quod autem metro vtitur Satira: non propterea poema erit Ariſtoteli: qui adeo nullam metri rationem ducit, vt mimos ſoluta oratione ſcriptos, habeat pro poematis: at contra, Herodoti hiſtoriam, ſi pedum legibus aſtringatur, poëma futuram neget. Præterea, res geſtas vt plurimũ narrat Satira: non vt comœdia, fictas ad ar-

bitrium poëtæ: est igitur quodammodo poësis hæc historica: quod cũ Aristotelis placitis pugnat prorsus. quod enim ait, κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐδὲν ἧττον ποιητής ἐστιν: quibus concedere videtur, etiam eum posse dici poëtam, qui veras historias versu descripserit, aliter longè intelligendum: & ad ea solum dramata referendum, quorum hypothesis ab historia est: vt Persarum Æschyli: fabulæ vero totius συνθετοῖς ab ingenio poëtæ. Frustra verò obijciat aliquis, inter species poëseos vnam poni ab Aristotele, quam vocat ψιλοὺς λόγους ἢ μέτρα. nihil enim hoc ad Satiræ Sermones, de quibus capite tertio dicebamus: nam eo loco philosophus epopœiã intellexit, qualis est Homeri poesis, quæ & ψιλομετρία eidem dicitur. hanc alibi appellat μιμητικὴν ἐν μέ-

τρῳ, tribuitque etiam illi δραματικοὺς μύθους, & δραματικὰς μιμήσεις. itaque ψιλοὶ λόγοι ibi sunt, οἱ ἄνευ ῥυθμοῦ καὶ ἁρμονίας vel μέλους: non vt in tertio libro Rhetoricorum & sæpe apud Græcos rhetores ψιλὸς λόγος vel ψιλὴ λέξις opponitur τῇ ἐμμέτρῳ καὶ ἐμμελεῖ: at in libello De poetica, & apud Platonem in secundo de legibus, λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέναι, aliter accipiendum, quomodo iam diximus. Constat igitur non posse Satiram ex doctrina Aristotelis, & definitione poeseos quam ipse est secutus, poema dici. Etiam Horatius, vt initio retulimus, eandem tuetur sententiam: sed aliis argumentis: ita enim disputat: Poesis non est tantum λόγος ἔμμετρος: neque à soluta oratione solo metro distat: verum etiam elocutione ac sententiis: omnia enim sectatur exquisita, ma-

gna, ſublimia: quare Satira quæ detracto metro nihil ab eloquio pedeſtri diſtat, poeſis non eſt. profert deinde comœdiæ exemplum: quam propter rationem eandem à poeſi quidam abiudicarint. Quàm variæ ſuper natura ac definitione poeſeos iactatæ ſunt apud veteres ſententiæ, Horatij locus iſte clarè oſtendit, nam tota hæc illius argumentatio, definitioni innititur longè ab illa diuerſæ, quam ex Platonis atque Ariſtotelis doctrina poſſe colligi ſuperior diputatio euincit. Refellit philoſophus in commentariolo De poetica receptã à multitudine vulgi opinionem illorum, qui poeſin non aliud eſſe crederent, quàm λόγον ἔμμετρον: & omnes qui orationẽ ſuam metro vincirent, quacumque tandem de re ſcriberent, poëtas nominarent. ad hanc ergo inchoatam

τρῳ, tribuitque etiam illi δραματικοὺς μύθους, & δραματικὰς μιμήσεις. itaque ψιλοὶ λόγοι ibi sunt, οἱ ἄνευ ῥυθμοῦ καὶ ἁρμονίας vel μέλους: non vt in tertio libro Rhetoricorum & sæpe apud Græcos rhetores ψιλὸς λόγος vel ψιλὴ λέξις opponitur τῇ ἐμμέτρῳ καὶ ἐμμελεῖ: at in libello De poetica, & apud Platonem in secundo de legibus, λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέναι, aliter accipiendum, quomodo iam diximus. Constat igitur non posse Satiram ex doctrina Aristotelis, & definitione poeseos quam ipse est secutus, poema dici. Etiam Horatius, vt initio retulimus, eandem tuetur sententiam: sed aliis argumentis: ita enim disputat: Poesis non est tantum λόγος ἔμμετρος: neque à soluta oratione solo metro distat: verum etiam elocutione ac sententiis: omnia enim sectatur exquisita, ma-

gna, ſublimia: quare Satira quæ detracto metro nihil ab eloquio pedeſtri diſtat, poeſis non eſt. profert deinde comœdiæ exemplum: quàm propter rationem eandem à poeſi quidam abiudicarint. Quàm variæ ſuper natura ac definitione poeſeos iactatæ ſunt apud veteres ſententiæ, Horatij locus iſte clarè oſtendit: nam tota hæc illius argumentatio, definitioni innititur longè ab illa diuerſæ, quam ex Platonis atque Ariſtotelis doctrina poſſe colligi ſuperior diputatio euincit. Refellit philoſophus in commentariolo De poetica receptã à multitudine vulgi opinionem illorum, qui poeſin non aliud eſſe crederent, quàm λόγον ἔμμετρον: & omnes qui orationẽ ſuam metro vincirent, quacumque tandem de re ſcriberent, poëtas nominarent. ad hanc ergo inchoatam

definitionem perficiendam, multa alij adiecerant, quibus conditiones exponebant orationi numeris iam adstrictæ insuper necessarias, vt iustum poema posset censeri. non memini vsquam apud Græcos inuenire definitionem hanc conceptis verbis expressam: sed in Iudæorum commentationibus de re metrica eam definitionem offēdimus, quam cum ipsi fateantur à Græcis se accepisse, pro Græca huc afferre non verebimur: est enim appositissima ad Horatij mentem. Poesin Hebræi שיר vocant, ἀοιδήν: vel Græca voce leuiter corrupta, פיוט. poetā משורר ἀοιδόν, aut פייט. poeticam, מלאכת השיר. poesim vero ita definiunt: השיר הוא מאמר מתיחס נקשר קצו בקצו מוריע כוונת המדבר במלות קצרות ערבות שקולות. Græcè videtur fuisse: ἔστιν ἡ ποίησις λόγος ἐπίσημος (propriè εὐγενής, vel γενναῖος)

οὗ τὰ μέρη πρὸς ἄλληλα σχέσιν ἔχει, (δέδεται) τὸν νοῦν τοῦ λέγοντος δηλῶν διὰ λέξεως βραχείας, ἡδυσμένης, ἐμμέτρου. *poesis est oratio nobilis* (vel *illustris*) *cuius partes inuicem vincta sunt, mentem loquentis declarans verbis breuibus, suauibus, libratis*: siue, *appensis*. Vides in hac pulcherrima definitione multas desiderari condiciones ad iustũ poema, quarum vltima est lex metri: siquidem שֶׁקֶל quæ vox pondus & librationem significat, heic interpretemur de lege metrica: non de concinnitate orationis, & ea quam ipsi מְלִיצָה vel חֲלִצָה nominant. prima conditio de connexione siue relatione partium inter ipsas, videtur adiecta propter genus poeseos, quo vtuntur, quæ similitudine desinentiæ versus inuicem alligat. in Græca & Latina poesi quid sit τὸ κατὰ σχέσιν & κατὰ σύστημα, explicãt metrici.

in poesi quidem κατὰ στίχον & monometro, hæc conditio locum nullum habet. cætera sunt communia. proxima cōditio בְּמִלּוֹת קְצָרוֹת *breuibus verbis*, eò spectat, quod vt docet Plato in Alcibiade β. plerumque obscura est poetarum oratio: neque est cuiusvis eorum scripta interpretari: αἰνίττεσθαι, inquit Socrates apud Platonem de Homero, καὶ οὗτος καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ποιηταὶ σχεδόν τι πάντες. ἔστι τε φύσει ποιητικὴ ἡ σύμπασα αἰνιγματώδης, καὶ οὐ τοῦ προστυχόντος ἀνδρὸς γνωρίσαι at בְּמִלּוֹת עֲרֵבוֹת plane est quod in definitione tragœdiæ posuit Aristoteles, ἡδυσμένῳ λόγῳ: cuius interpretatio extat luculenta in aureolo eius libello, & apud Platonem. Huic definitioni par & gemina fuit, quam animo conceperat Horatius, cum illa faciebat:

—neque enim concludere versum

Dixeris esse satis: neque si quis scribat
vti nos
Sermoni propiora, putes hunc esse
poetam.
Ingenium cui sit, cui mens diuinior,
atque os
Magna sonaturum, des nominis huius
honorem.

etiam illi qui negabant comœdiam poema esse, quod subiicit Flaccus, eodem spectabant: vt vel inde appareat quàm sit hæc definitio ab Aristotelis mente aliena: comœdia enim sit poema necne, non magis potest ambigi ex eius doctrina, quàm sitne Homerus poeta annon. Quum ergo ad hanc obrussam pedestreis Sermones suos Flaccus exigeret, mirari nemo debet, pronuntiasse illum ὁμολογουμένως τῷ ἐκτεθέντι ὅρῳ, Satiram poema non videri: aut certè, non iustum. Atenimvero,

si non est Satira poema, quid erit? aut quo tandem nomine illam appellabimus? πεζὸς enim certè λόγος, siue prosa non est, neque dici potest, saltem κυρίως. atqui duo hæc sola sunt à veteribus prodita orationis summa genera, solutæ & numeris astrictæ: tertium genus ne Aristoteles quidem auctor præcipuus huius παραδόξου sententiæ valuit nominare. Sunt verò illius magni scriptoris è III. Rhetoricorum verba ista; quæ propositam quæstionem facilè decidet. ὁ τοῦ σχήματος, inquit, τῆς λέξεως ἀριθμός, ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά. διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή. ποίημα γὰρ ἔσται. certũ heic discrimen statuitur inter eam orationem quæ poema dici potest, & quæ non potest. discrimen illud est METRVM: quod proprium facit poemati, vt dictionis solutæ rhythmum.

mum. quare etsi verum est quod Dionysius Hal. aliique rhetores docent, οὐ τὴν αὐτὴν εἶναι τὴν μεταχείρισιν ποιήσεώς τε καὶ πεζοῦ λόγου, ἀλλ' ὥσπερ τοῖς μέτροις οὕτω τοῖς ὀνόμασι διενηνοχέναι: nihilominus tamen etiam illud verum certumque est: omnem metro astrictam orationem & posse & debere poema dici. itaque licet ἄμετρον ποιητικήν, qualis fuit mimorum Sophronis, apud Aristotelem & Dionysiũ Halicarnasseum legimus: πεζὸν tamen λόγον ἔμμετρον, neque legimus, neque dici posse arbitrari debemus. Sed vt rhetoricæ elocutionis varij gradus sunt, varij characteres, varia denique ac multiplex differentia: ita etiam in poetica eædem omnes diuersitates possunt animaduerti, suntq. adeo à peritis dicendi magistris summa cura animaduersæ. Horatiana definitio ei poesi conuenit,

quæ proportione respondet orationi solutæ in sublimi genere versanti, verbis ac sententiis elaboratissimæ. ab hoc culmine potest poesis pro subiecti natura, vel scriptorum ingeniis ad infima per gradus eosdem deduci: ita vt poema iis omnibus & verborum & sententiarum notis nudetur, quæ discrimen facere diximus inter vtramque orationem, λόγοις καὶ ποίησιν. quamdiu tamen versui cõsultum est, manetque oratio non solum ἔνρυθμος, sed etiã ἔμμετρος, poematis nomen amittere non potest: quoniam, sicut probauimus, in metro maxime positus est τῆς ποιήσεως ὁ τῆς οὐσίας ὅρος, de quo quærimus. docent itaque rhetores, nulla adæquè re solutæ orationi similem fieri poesim, quàm neglectu aut dissimulatione numerorũ. ἐγγίστα γὰρ, inquit Dionysius, φαίνεται λό-

γοις ὃ παρὰ τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰ μέτρα πεπλανημένον. dissimulant numeros lyrici interdum, vt multis probat magnus ille criticus: cum dissimiles & inæquales versus continuant, οὐκ ἐῶντες ἡμᾶς ὁμοειδῆ ἀντίληψιν λαβεῖν ῥυθμοῦ. parum enim intelligitur poema esse illa oratio, in qua non satis animaduertitur eiusdẽ metri ἡ ἀνακύκλησις. contemnunt verò numeros comici Latini persæpe: vt merito de eorum comœdia grauissimi viri olim dubitauerint, poema esset necne: non quidem propter illam caussam, quam affert Horatius: sed magis propter hanc, quam modò indicauimus. Satira vero Romana, quæ & monometros est epopœïa, & legem metricam seruat exactè: quominus poema censeri debeat, & quidem iustum, nihil caussæ dici queat. poema igitur sunt etiam Ho-

ratij Satiræ: quantumuis ſermoni propinquæ, & ſæpe, quod ipſe fatetur, humi repentes: at Perſij & Iuuenalis Satiræ eo iuſtius, melius, nobilius poema ſunt, quo pluribus ideæ poeticæ notis, tum quod ad τὰς ὀνομασίας, tum quod ad τὰς ἐννοίας ſpectat, ſunt refertæ. longe ſiquidem ab Horatianorum Sermonum λογοειδείᾳ, aurea illorum carmina abeſſe, partim iam probauimus in editione Perſij: partim Deo volente facientéque apud Iuuenalem manifeſtiſſimè probabimus.

FINIS.

ADDENDA.

Pag.54.4. *post vocem* Galenus, *adde*: ſic in Euripidis Cyclope Vlyſſes Satyros vocat Θῆρας illo verſu: Σιγᾶτε πρὸς θεῶν, θῆρες, ἡσυχάζετε. &c.

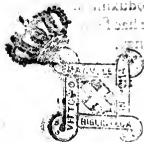
p.124.10. non eſt notus: *adde*: lectionem verò quam reſtituimus, etiam in optimo codice Puteano poſtea inuenimus.

p.170.15. In eodem. *ante hæc verba inſere hæc.* Sed videamus ne mutato verborum ordine. ita potius ſcribēdum ſit apud hunc ſcholiaſten: οἷον Φινεῖ, Πέρσαις, Προμηθεῖ, Γλαύκῳ Ποτνιεῖ. nam quum moris ſit criticis in recenſendis tetralogiæ cuiuſque fabulis, poſtremo loco Satyricam nominare: ſi quidem vulgatam lectionem ſequimur, nullum dubium, quin Prometheus heic poſitus fuerit drama Satyricum. at ex ſcholiaſta Theocriti colligi poteſt, Glaucum Potnienſem eius generis fuiſſe: quare non Prometheus, ſed hic, vltimo loco erat ponendus. verba illius ſcholiaſtæ ſunt hæc: τοῖς Σατυρικοῖς ἀγωνισταῖς οἱ πλείους φασιν, ὡς καὶ τοῖς Σειληνοῖς ἐπὶ Πᾶνας, ὡς Αἰσχύλος μὲν ἐν ΓΛΑΥΚΩι, Σοφοκλῆς δὲ ἐν Ἀνδρομέδᾳ.

pag.181.10. Sophocli æt. *inſere ante hæc*: ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ. Satyricen fuiſſe hanc fabulam ex vnico interprete Græco Theocriti cognoſcimus. eius verba in Æſchylo antè produximus. ΥΒΡΙΣ Σατυρική. vide, ſi lubet, quæ de hac fabula pridem obſeruauimus ad VII. Athenæi.

Corrigenda in hac editione.

Pag. 24. lin. 7. quia fere ſemper. *dele* τὸ fere. 27.17. Interiit. *lege*, Intererit. 28.7. Satyrorum. *lege*: Satirarum. 29.16. anologiam. *lege*, analogiam. 33.13. cenſebatur: *lege*: cenſebantur. 68. 22. *transpone sic*: vel ex Iulio Polluce ludos ſuos. 97.19. mutis: *lege*: multis. 98.3. φέρμα. *lege*, φῦμα. 106. 3. diſtinxit. Ariſt. *tolle punctum ante* Ariſt. 124.14. libris. *lege*, locis. 133.2. mandanto: *lege*: mandato. 137.2. vetuſtiſſimis. *lege*: vetuſtiſſimus. 139. 11. ſethiſue: *lege*: ſetiſue. 13. quarum: *lege*; quorum. 143.22. Baccho. *lege*: Cyclopi. 144.2. Bacchus: *lege*: Cyclops. 167. 18. contrario atque. *lege*: contr. errore atque. 174.10. nataleis. *lege*: natalem. 188.10. Sophocles: *lege*: Euripides. 193.13. νικῷν. *lege*: νικᾶν. 227.19. κάθεσις. *scribe*, κατάθεσις. 237.14. Marcus. *lege*: Marius. 248.9. eſt carm. *dele* τὸ eſt. 250. 4. vtrumque: *lege*: vtcunque. 255.8. comis. *lege*: rudis. 266. 2. latius: *lege*: anguſtius. 276.8. Liuium: *lege*: Lucilium. 22. *dele punctum ante* qui. 282.19. Ἀνθώποις *lege*: Ἀνθρώποις. 284. 8. Τραγῳδοποιοί. *lege*: Τραγικοί. 286.1. Silenorum: *lege*: Sillorum. 310.21. habuerint. *lege*: habuerit. 319.1. peruentu: *lege*: prouentu.

CYCLOPS

EVRIPIDÆ

Latinitate donata.

A

Q. SEPTIMO FLORENTE CHRISTIANO.

ISAACVS CASAVBONVS CLAVDIO CHRISTIANO FLORENTIS F. S.D.

EVRIPIDEAM *Cyclopem Latine olim à clarissime viro, parente tuo versam, & nudiustertius mihi à te communicatam, eruditissime Christiane, magna cum voluptate, vt omnia illius, legi. Quæ præcipua laus in hoc genere scriptionis meritò censetur,* ὁ χνοῦς καὶ πίνος τῆς ἀρχαιότητος, *& antiquorum sine affectatione aut damno sententiæ, æmulatio: ea laude sic excellunt quæcunque vel de Latinis Græca, vel Latina de Græcis*

ὁ μακαρείτης pater tuus fecit: vt præcellumne & veteribus comparandum eius ingenium, an absolutam vtriusque linguæ notitiam prius admirer, haut facilè statuam. Etsi autem non ignoro factum iri iniuriam pietati tuæ aduersus optimum parentem, & amori erga Musas, quas studiose colis: si quis te in publicandis illius scriptis fuisse hactenus cessatorem dicat: non tamen dubitabo vel ἐκ περιουσίας te conuenire, hortarique etiam & etiam, vt communi huic studiosorum voto relictis rebus quàmprimum satisfacias. Interea verò fabulam hanc, quæ vt liquido probauimus Satyrica est, cum ijs quæ de genere illo Græcæ poeseos disputamus, in lucem simul edere, quoniam fidei nostræ eam permiseras, plácuit: neque tui, opinor, consilium improbabis. Vale.

Q. SEPT. FLOR. CHRISTIANI OPERA.

LIBRI EDITI.

PAX Ariſtophanis.
Philoctetes in Lemno Sophoclis.
Septem thebana Æſchyli.
Andromacha Euripidis.
Sphera vetus quæd. Empedoclis.
Tetraſticha Græcis & Latinis verſib. Pibracij.

LIBRI EDENDI, QVOS HABET penes ſe Claudius Chriſtianus Florentis F.

VESPAE & Lyſiſtrata Ariſtophanis.
Cyclops, Bacchæ, Iphigenia Taurica Euripidis.
Trachiniæ, Sophoclis.
Prometheus, Æſchyli.
Theocriti Idyllia, eiuſdem vel Symmiæ Rodij Ara, ſecuris Alæ, Ouum. Item Muſæi Poematium οἷα Latinè verſa cum notis ad Græca.
Pars maxima epigrammatum Græcorum Anthologiæ Latine facta.
Apollonij Rhodij Argonaut. verſio Latina cum notis.

Iliados Homeri liber primus.
Euangelium Lucæ & Acta Apoſtolorum Græcis verſibus cum notis.
Liber Danielis, Græcis verſibus.
Aliquot pſalmorum Dauidis Græca paraphraſis.
Eclogæ Virgilij in Græcum tranſlatæ.
Thebais Senecæ Græca.
Homiliæ x Chryſoſtomi è Græco in Latinum ſermonem tranſlatæ. varia poemata Græca & Latina.

EVRIPIDIS CYCLOPS TRAGOEDIA.

Q. Septimio Florente Christiano interprete.

SILENVS.

TE Bromie propter quot labores haurio.
Nunc, & iuuentas nostra cum viresceret!
Iunone primum quando agente tu furens
Nymphas alūnas deserebas montium,
Dein cum Gigantum dura bella prælians
Tuis & adstans armiger vestigijs
Per scutum adacta cuspide Enceladum dedi
Leto. Quid? an me vana ludunt somnia?
Haud certè: aperta spolia vidit Euius.
Nunc grandiores anculo ærumnas miser,
Nam Iuno postquam iniqua prædones tibi
Tyrrhenicos inuexit vt longè viam
Ires, ego istud resciens cum liberis
Conscendo nauem quæritans te, & dirigens
Pro puppe summa cardinem seruaculi.
Pueri sedentes remigabant, & salis
Spumas ruebant albicante palmula:
Tu quæstio illis ô here, ac Maleam propè

Enauigantes plena flans in carbasa
Apeliotes noi in hanc Aetna specum
Abiecit, in qua tesca Coelites loca
Hominum necatrix stirps colunt Neptunia
Nunc vnus ex his seruitutis aspera
Nos compotiuit, cuius in testis sumus
(Polyphemus illi nomen est) & impio
Greges Cyclopi pascimus non Bacchicos
Cantus fouentes: Iam mei pueri foris
Teneras in altis vallibus seruant oues.
Mihi verrere ista tecta & implere alueos
Iussum est, Cyclopi qui dapes nefarias
Spurco ministrem? Nunc necesse est exsequi
Mandata domini, & hirpice ædes ferrea
Euerrere istas, antra vt intret tempori
Purgata Cyclops, moxque venturi greges.
Sed ecce pueri qui greges pastos agunt:
Quid est quòd adeo subsilitis? an & hic
Sicinnis illa est qualis olim in gratiam
Saltata vobis liberi Althea domum
Cum serta ducebatur armati chori
Versus canente delicatos barbito.

CHORVS SATYRORVM,
Epodicæ, Stropha.

QVO patrum præstantum progenies
Et fœtorum soboles
Quo te fers in scopulos?
Non dulcis hic strepit aura
Non herbæ aut gramina sunt
Nulli fluminum latices

Hic implent lintres propè ſpeluncas, non fœtus teneri
Mugiunt. abin' ocyus? iugum
Hoc roſcidum potin' vt
Linguas? ohe, vel lapidem
Iaciam tibi ni recedes
Cornipeta ſtabuli dux
Cyclopici ægriuage.

ANTISTROPHA.

PRegnantes laxa mammas ouis ô
Fœta & prabe teneris
Agni qui ſeruant thalamos
Petuntque te timidi illi
Balantes lucicubæ
Quando nota ſepta repetes
Linquens herbida iſta iuga
Aetneos intra ſcopulos?
Non enim hic Bromius, aut tripudia
Bacchaue thyrſigeræ,
Aut tympanorum vlulatus
Ad fontium aquæ tubulos,
Non vini gutta virides
Nec Nyſſa neque Nymphæ.

EPODVS.

IAcchicum Iacchicum ecce
Canto carmen Cytherea
Quam dum venaturio
Albis cum Mænadibus

Incitus auolo: Quò dulcis
Nunc Bacche vagans
Flauos quassas crines?
Ego heu minister tuus
Addictus Cyclopi
Seruio lusco
Tristis inerrans, pellemque hanc
Indutus, tui eheu
Mærens dissidium.

SIL. *Tacete pueri; scrupeosque in fornices*
Famulos iubete inigere compastum pecus.

CH. *Ite ergo: sed quid ista sic satagis pater?*

SIL. *Scapham Pelasgam cerno ad oram littoris,*
Aptosque remis principes cum exerciti
Ductore, ad istud currere antrum, inania
Ceruice vasa qui ferunt & vrceos
Laticis capaces: victum egeni quæritant.
Eheu misellos hospites qui nesciunt
Inhospitale quale tectum escenderint,
Polyphemus & quam sit ferus: mala alite
Hominum voraces qui petunt Cyclopicas
Malas: Silete, quò sciamus qui genus,
Vnde applicarunt rupis Aetnea iuga,

VLYSSES.

Monstrate, sultis, hospites, qua fluminis
Possimus vnda nunc sitim restinguere,
Aut vnde nautæ præstinemus indigi
Cibos: Quid hoc rei? ecquid hoc Bacchi oppidum est?
Satyros ad antra saltitantes intuor.
Saluere primum ætate maiorem volo.

SIL. *Salue hospes & tu, effare patriam & genus,*

VL. *Ithacus Vlysseus Rex Cephalleni soli.*

SIL. *Noui virum argutum & acre Sisyphi genus.*
VL. *Ille ipse sum, sed abstine à conuitys.*
SIL. *Vnde ergo tandem accesti in oram Sicelin?*
VL. *Ex Ilio alta & Troicis laboribus,*
SIL. *Viam ad penates nesciebas patrios?*
VL. *Huc mê procella perpulere ingratiis.*
SIL. *Papa! ergo fortem sustines parem meæ.*
VL. *An hucce nolens tu quoque asportatus es?*
SIL. *Sectans latrones auehentes Liberum.*
VL. *Quænam ista regio est, qui viri terram incolunt?*
SIL. *Trinacriæ Aetna culmen excelsissimum.*
VL. *Vbi oppidum & turrita præsimuria?*
SIL. *Deserta tantum saxa tellus hæc habet.*
VL. *Hominésne tesqua inculta vel feræ tenent?*
SIL. *Colunt Cyclopes antra non structas domos.*
VL. *Quis iura dat, num populus imperÿ capax?*
SIL. *Gens barbara ista est neminique obnoxia.*
VL. *Serúntne dona Cereris, aut quis victus est?*
SIL. *Viuunt ouilla carne, lacte caseo.*
VL. *An & fruuntur flore Bacchi viteo?*
SIL. *Minime, etenim sunt incolæ ingrati soli.*
VL. *Súntne isti amantes hospitum & sancte pÿ?*
SIL. *Vt qui suaues ferre carnes autument.* quos
VL. *Quid ais? an hi vescuntur húmana dape?*
SIL. *Mactatur hospes quisquis hucce venerit.*
VL. *Vbi ille Cyclops dirus est? an intus est?*
SIL. *Foris est ad Aetnam vbi catulis captat feras.*
VL. *Fugam vt paremus scin' quis expediat modus?*
SIL. *Clam me est Vlysseu, dic modo adiurim libens.*
VL. *Far vende nobis, nostra qua penuria est.*
SIL. *Nos tantum habemus carnem, vt antè diximus.*
VL. *Et dulce certè est hoc famis solatium.*

SIL. *Acremque caseum atque lacte bubulum*
VL. *Proferte, nam lux aequa mercimonijs.*
SIL. *Quantum rependes auri in istam gratiam?*
VL. *Nullus fero aurum, sed liquorem liberi.*
SIL. *Dulces amores, quîs caremus tamdiu.*
VL. *Dei propago poculum hoc dedit Maron.*
SIL. *Quem nempe pusum quondam in vlnis sustuli.*
VL. *Bacchi ille natus vt scias disertius.*
SIL. *Tenésne, quaeso, an nauis in foro latet?*
VL. *Hunc celat vtris iste quem vides, senex.*
SIL. *Non est vt istam implere maxillam queat.*
VL. *Bis tantidem auget quantum ab vtre fluxerit.*
SIL. *Fons nempe pulcher & mihi gratissimus.*
VL. *Vin' experiri primulum gustum meri?*
SIL. *Iure istud inquis, gustus emptorem vocat.*
VL. *Iam poculum ecce profero, atque vtrem simul.*
SIL. *Fac vt recorder, en recludens concute.*
VL. *Eccum.* SIL. *Papae. venustus huic inest odos.*
VL. *Tibíne visus?* SIL. *non, sed olfactus modo.*
VL. *Nunc gusta vt istud ne aestimes verbis tenus:*
SIL. *Babae Euius me saltitare volt: ha ha.*
VL. *Adeóne fauces ille turbauit tuas?*
SIL. *Vt vsque ad vngues vltimos defluxerit.*
VL. *Praeter merum istud, aureum nummum dabo.*
SIL. *Facessat aurum, tu modo vtrem soluito.*
VL. *Et caseos efferte tum foetus nouos.*
SIL. *Faciam, nec Silum heri minas curauero,*
Paratus vno liberi vel poculo
Mutare Cyclopum omnium armenta & greges
Et iacere ab alta leucadis rupe in mare
Hilarus remissa fronte, vino saucius.
„ *Qui potus haud laetatur insano assidet.*

Quin tum libido tensa gaudet surgere
Mammásque tractat. atque lasciua manu
Saltum paratum affectat & saltat lubens,
Obliuioni dans mala, hunc exósculans
Merum liquorem, iubeó flere barbarum
Cyclopa, & orbem fronte quem torua gerit.
Adesdum Vlysseu, nempe paucis te volo.

VL. *Fas est amicis vt cum amicis colloqui.*
SIL. *Troiámne vos Helenámque cepistis manu?*
VL. *Et vniuersam euertimus Priami domum.*
SIL. *Ergo hanc receptam vos puellam fœminam*
Omnes vicißim depsuistis, nam virûm
Ambibat illa plurimorum nuptias.
Patriæ viríque proditrix quæ cum Parin
Pictus videret crura amictum Persicis,
Monile collo qui gerebat aureum,
Amore perdita Menelaum deserit
» *Homuncionem illum optimum: vellem omnibus*
» *Omnes perijssent fœminæ præter mihi.*
En ista nutrimenta pastorum cape
O Rex Vlysse augmenta balantis gregis
Lactísque preßi & caseorum copiam.
Aufferte numerò & ocyus faceßite
Bacchíque donis gratiam rependite.

VL. *Hei mi ille Cyclops en adest, quid facto opus!*
Senex, perijmus, quà fugam parabimus.
SIL. *Intra petram istam vos latebitis facul.*
VL. *Malum graue inguis. currere intra retia.* in plagas euadere.
SIL. *Nihil Pericli, effugia multa habent petræ.*
VL. *Non sic abibit, hoc doleret Ilio*
Si nos homo vnius territet qui sæpius
Vmbone clypei mille repulimus Phrygas.

Aut vita nostra pristinum seruet decus,
Aut si occubandum est, occubemus fortiter.
SIL. *Omitte, da, quid tergiuersaris? quid est?*

CYCLOPS.

Quid ista volt bacchatio? haud hic Euius
Haud tympanorum plausus, aut sistra area.
agit? *Nouella in antris quid mihi fœtura nunc?*
Matrumne sugunt vbera, an premunt latus?
Pressúmne fiscos lac repleuit iunceos?
Quid dicitis? quid autumatis? forsitan
Plorabit aliquis. ora sursum tendite.
SIL. *En nos ad ipsum extollimus oculos Iouem:*
Et astra video & Oriona fulgidum.
CY. *Structum ne ritè est & paratum prandium?*
SIL. *Præstò est: vide vt sis apparato gutture.*
CY. *Quid? suntne mulcto plena lacte cymbia?*
SIL. *Vt si volenti sit tibi, potes cadum.*
CY. *An est ouillum, an bubulum, an promiscuum?*
SIL. *Quod adlubescat, dum me ne bibas modò.*
CY. *Nunquam hoc futurum est, namq. ventre in intimo*
Vestri enecarent me modi salisubsuli.
Hem quæ ista turba est ad stabula quam conspicor?
Abigei in hoc venere vel fures solum:
Videóque ab antris vimine intorto meis
Agnos, quibus sunt colligata corpora.
Et lacte plena vasa, tum caluum senem,
Contusa plagis ora cui protuberant
SIL. *Proh volneratus febrio infelix, eheu.*
CY. *Quis, vetule, pugnis contudit tuum caput?*
SIL. *En quos, quod ista aufferre nullus siuerim.*
CY. *An nesciebant me Deum, & Diis prosatum?*
SIL. *Dixi quidem, sed obtulere pecuniam*

Ac me esitarunt non sinente caseos,
Agnósque sustulere: quin & triplici
Vincto numella interminabantur tibi
Per vmbilicum expectorassere ilia
Et pressa flagris terga verberassere:
Hinc te reuinctum & nauis iniectum foris
Ad onera quæuis baiulanda vendere.

CY. *Ita ergo verum est? numerò abi & secespitas*
Mihi redde acutas, ligneísque fascibus
Suppone flammas vt statim mactem hospites,
Stomachum latrantem qui impleant viuo super
Carbone, calidam qui dapem facit popa.
Partem in lebete coctam & elixam volo,
Nam me ferinæ iamdiu tædet dapis.
Nimis leoninæ atque ceruinæ satur.
Humana pridem non cibant me funera.

SIL. *Desueta semper fercula ô Cyclops here*
Sunt dulciora, nempe factum est iam diu
Cùm nullus antris hospes accessit tuis.

VL. *Cyclops, vicissim & hospites nunc audias.*
Victum studentes merce nobis quærere
E naue nostra ad antra venimus tua.
Hic illico agnos pro meri mercatus est
Cratere, & hausto poculo nobis dedit
Volens volentibus, nec vlla vis fuit.
Nam quæ est locutus falsa sunt & perpera,
Clàm deprehensus vendidisse res tuas.

SIL. *Egóne? Dÿ te perduint.* VL. *si mentior.*

SIL. *Testor parentis numen ô Cyclops tui*
Tritona testor maximum atque Nerea
Testor Calypso Nereíque filias.
Sacrósque fluctus, tum omne piscium genus.

O mi herule Cyclopisce mi formosule,
Ne crede, nunquam vendidi hospitibus tua
Si fallo, chara pereat hac soboles mihi.

CH. *In te expetunt hac, vidi ego hospitibus prius*
Hac te ipsa commutantem, ita est, pereat pater
Si falsa dico, at hospites ne laseris.

CY. *Mentimini omnia, hunc enim spero senem*
Rhadamante multo iustiora proloqui:
Lubet rogare, vnde enatastis, hospites?
Qua patria, qua vos educauit ciuitas?

VL. *Genus Ithacense est, Ilióque diruta*
Venio marinis intonante fluctibus
Detrusi in oras adsumus tuas Cyclops.

CY. *Helenésne raptus qui secuti adultera*
Troiam petijstis qua Scamandro proxima?

VL. *Ipsi, labores qui graues anclauimus.*

CY. *Proh quam pudenda militia! cùm fœmina*
Vnius ergo nauigastis ad Phrygas.

VL. *Deus ista fecit, neminem incusaueris.*
At te ô marini clara progenies dei
Oramus ore supplicantes libero,
Nolis amicos antra qui tua applicant
Occidere, impiéque malis mandere.
Qui tot parenti templa posuimus tuo
O rex & aras in frequenti Gracia:
Sacer integérque Tanari portus manet,
Malcaque summa columina atque Sunij
Diua Minerua petra stat subcandida
Gerastiúmque asylum: & ipsi barbari
Nullum imputabunt Gracia probrum Phryges
Quam gloriam & tu fac tuam, nam Gracia
Habitas recessus sub iuga Aetna flammmea

Mortalis

Mortalis vtque lex iubet, feros loci
Mores relinque, animúmque mitem concipe
Vt supplicantes hospitalis naufragos
Sub tecta capias, vestibúsque indulgeas.
Non fixa magnis membra verubus instruens,
Latrantem vt aluum & guttur expleas tuum.
Sat regna Priami hausere Graij sanguinis,
Sat hosticus vastauit ensis, fœminas
Orbans maritis, atque matres filiis:
Canósque patres sat dedit: nunc si tremas
Voráśque Martis quîs pepercit alea,
Vbi tuta sedes? sed mihi crede ô Cyclops,
Insanientis auffer hunc gulæ impetum.
» *Pius esse malis quam impius, nam plurimi;*
» *Inhonesta magnum lucra conciliant malum.*
SIL. *Mihi es monendus ne quid huius carnium*
Prorsus relinquas, quippe si momorderis
Linguam, disertus & loquax Cyclops eris.
CY. *O homule Plutus est deus sapientibus.*
Decora verba catera & strepitus puta.
Arces marinas quas meus statuit parens
Nihil moror, quid ista verbis efferam?
Nec contremisco ô hospes ad fulmen Iouis,
Præstantiorem hunc nec puto præ me deum.
Nihílque curo catera. hoc cur autumem,
Audi: è supremo cùm athere imbrem funditat
Tum rupi in ista densa habens tentoria
Assúmque vitulum epulatus aut aliquid ferum,
Iacens supino ventre, lactis seria
Pota, satur pertundo pallium, & sonis
Certans meis contra Iouis tonitrua.
Aquilo deinde cùm spuit canas niues,

O mi herule Cyclopisce mi formosule,
Ne crede, nunquam vendidi hospitibus tua
Si fallo, chara pereat hac soboles mihi.
CH. *In te expetunt hac, vidi ego hospitibus prius*
Hac te ipsa commutantem, ita est, pereat pater
Si falsa dico, at hospites ne laseris.
CY. *Mentimini omnia, hunc enim spero senem*
Rhadamantie multo iustiora proloqui:
Lubet rogare, vnde enataslis, hospites?
Qua patria, qua vos educauit ciuitas?
VL. *Genus Ithacense est, Ilióque diruta*
Venio marinis intonante fluctibus
Detrusi in oras adsumus tuas Cyclops.
CY. *Helenésne raptus qui secuti adultera*
Troiam petijstis qua Scamandro proxima?
VL. *Ipsi, labores qui graues anclauimus.*
CY. *Proh quam pudenda militia! cùm fœmina*
Vnius ergo nauigastis ad Phrygas.
VL. *Deus ista fecit, neminem incusaueris.*
At te ô marini clara progenies dei
Oramus ore supplicantes libero,
Nolis amicos antra qui tua applicant
Occidere, impiéque malis mandere.
Qui tot parenti templa posuimus tuo
O rex & aras in frequenti Gracia:
Sacer integérque Tanari portus manet,
Malcaque summa columina atque Sunij
Diua Mineruæ petra stat subcandida
Gerastiúmque asylum: & ipsi barbari
Nullum imputabunt Gracia probrum Phryges
Quam gloriam & tu fac tuam, nam Gracia
Habitas recessus sub iuga Aetna flammmea

Mortalis

Mortalis vtque lex iubet, feros loci
Mores relinque, animúmque mitem concipe
Vt supplicantes hospitalis naufragos
Sub tecta capias, vestibúsque indulgeas.
Non fixa magnis membra verubus instruens,
Latrantem vt aluum & guttur expleas tuum.
Sat regna Priami hausere Graij sanguinis,
Sat hosticus vastauit ensis, fœminas
Orbans maritis, atque matres filiis:
Canósque patres sat dedit: nunc si cremas
Voráſque Martis quis pepercit alea,
Vbi tuta sedes? sed mihi crede ô Cyclops,
Insanientis auffer hunc gulæ impetum.
» *Pius esse malis quam impius, nam plurimis*
» *Inhonesta magnum lucra conciliant malum.*
SIL. *Mihi es monendus ne quid huius carnium*
Prorsus relinquas, quippe si momorderis
Linguam, disertus & loquax Cyclops eris.
CY. *O homule Plutus est deus sapientibus.*
Decora verba cætera & strepitus puta.
Arces marinas quas meus statuit parens
Nihil moror, quid ista verbis efferam?
Nec contremisco ô hospes ad fulmen Iouis,
Præstantiorem hunc nec puto præ me deum.
Nihílque curo cætera, hoc cur autumem,
Audi: è supremo cùm æthere imbrem funditat
Tum rupi in ista densa habens tentoria
Aßúmque vitulum epulatus aut aliquid ferum,
Iacens supino ventre, lactis seria
Pota, satur pertundo pallium, & sonis
Certans meis contra Iouis tonitrua.
Aquilo deinde cùm spuit canas niues,

Spoliis ferarum tum meum corpus tegens,
Focúmque flammis exstruens, sic negligo.
Terram, necesse est seu velit seu non velit,
Herbas ferentem, impinguet vt meum pecus.
Mihi inde soli sacra patrans offero
(Nulli deorum) istíque ventri maximo.
Totis diebus edere potare affatim,
Hoc est Iouem esse, humana si quid mens sapit.
Nec se dolore macerare: vapulent
Mortalium qui simplicem vitam prius
Variare fixis instituerunt legibus.
Nec desinam vsque facere meo animo volup
Et te vorare: munera hospitalia
(Ne culper) hæc sunt, ignis & patrius lebes,
Qui bulliente membra vestra murmure
Pulcrè tenebit: ite nunc intrò, & deo
Stabuli iocos parate, dein epulas mihi.
VL. *Heu heu labores Troicos euasimus*
Sæuúmque pelagus, nunc cor applicauimus
Hominis nefandi importuosum inhospitum.
O Pallas, ô Regina progenies Iouis
Succurre quæso, Troicis angustiis
Maiora longè inuenimus discrimina.
Hæc tu micantum siderum sedes tenens
Vide hospitalis Iuppiter: nam ni vides
Frustra arbitramur te deum qui nil sies.

MONOSTROPHICA.

CH. L*Ati gutturis tui ô Cyclops*
Acuta labra sint, parata nam tibi
*Tosta caro assáque nunc satis * igne carbonum:* ſæt in

Scindas edásque membra age hospitum
Tepida, in pelle sacruficata capræ.
Vah ne scinde mihi:
Feras, rogo, vnus vnico ratis scapham.
O vale aula, viuite antra,
Vos valete sacra quæ
Patrat impius heu
Vorans homines Cyclops
Ex Aetna, hospitibus
Tremendus, ille sanguinem
Humanum adulans corde
Ab fero nimis, suæ
Peregrinos mactat aduenas domi:
Scindit, mandit corpora cocta epulans
Hominum horribili
Rictu è carbonibus calentia.

IAMBI.

VL. *PRò Iuppiter! quam diritatem vidimus*
Patratam in antris, dicta vix facient fidem;
Hominum nec apta moribus, sed fabulis.
CH. *Quid est Vlyssen? num tibi charos Cyclops*
Comites nefandus deuorator perdidit.
VL. *Duo prehendit corpora & manibus tulit,*
Quæ pinguiora & habitiora viderat.
CH. *Misselle, quonam facinus hoc factum est modo?*
Vbi hoc petrosa ascendimus terræ solum
Accendit ignem primitus, lato foco
Truncata quercus robora alta subijcit
Quantum tria olim plaustra vix ferant onus.
Deinde frondes sternit abiegnas humi

Statuítque pronus propter ardentem focum:
Cratera, lacte tum coronat candido
Vituláſque mulget, is decem crater ferè
Eſt amphorarum, ederæ propè apponit ſcyphum.
Tris latum ad vlnas & profundum ad quatuor,
Hinc æs lebetis ſubdit igni vt ferueat,
Verüáque deinceps ſumma Volcano admonet,
Non falce ſed polita Rhamni ſtipite;
Aetnea vaſa deinde victimaria
Securibus dolata, vbi orcinus coquus
Cuncta apparauit hoſtis infeſtus Deûm
Duos prehendens ex meis ſodalibus.
Mactat quaſi in numerum, hunc quidem intra aheneum
Iugulat lebetem, illum è pede ad collum rapit,
Frangénſque acutum ad rupis vnguem, limina
Spargit cerebro, & enſe carnes diſtrahens
Lucentem ad ignem torret, & partem artuum
Coquendam aheno tradit, interibi miſer,
Ego flens Cyclopi ſubminiſtrabam popæ.
Trepidi latebant cæteri, vt pulli alites
Spelunca in ima, exſanguis his erat color.
Vbi ſe meorum expleuit impia dape
Grauémque ab ore eructat halitum cubans,
Virtute Diuûm hæc machinor, ſcyphum mero
Maronis implens, præbeo illi vt hauriat,
Hæc verba fatus, Orte Neptuno Cyclops
Age experire quale vites Græciæ
Nectar tulerunt dulce Bacchi gaudium.
At ille fatus impudente ferculo
Accepit, vno ſpiritu hauſit impiger;
Laudátque & altè ſuſtulit manum, inquiens,
Bonum dediſti poſt bonas potum dapes

Dulcißime hospes: atque sic lætum videns
Calicem regeßi denuò, hæc mecum putans,
Hunc sauciabit Bacchus ad pœnas vocans.
Iam cœperat cantare, cùm super ingerens
Calicem superque, ardere cogo viscera
Potu frequenti, at ille dum plorant mei
Inconditùm cantillat, huic reboant specus.
Tacitè hinc regressus méque téque si voles
Saluom dare opto, dicite ecquid barbarum
Effugere monstrum voltis, & Bacchi sacra
Celebrare rursus atque Nympharum choros.
Iam vester intus ista laudauit pater,
Sed languet ille debilis vino madens
Vinctúsque visco Liberi, alis hæsitat:
Tu quem iuuenta roborat, mecum incipe
Nunc sospitari, recipe pristinum tuum
Dionysum amicum isti Cyclopi disparem.

CH. *O si viderem vir bone optatam diem*
Cyclope qua nos liberet sacerrumo!
Dulci caremus iam diu siphunculo
Iacchi: at istinc exitus nullus patet.

VL. *Aduerte iam nunc quo modo hoc hominis scelus*
Vlciscar vnde seruituti te extrahas.

CH. *Age fare, nam nec audiam libentius*
Citharam Asianam quàm Cyclopa mortuum.

VL. *Fratrum Cyclopum iturus ad conuiuium est*
Gauisus ista potione Bacchica.

CH. *Teneo, cupis mactare concinno impetu*
Solum repertum, aut præcipem è saxis dare.

VL. *Nil tale, sed dolosa machinatio est.*

CH. *Quænam illa? nam te cautum & astutum ferunt.*

VL. *Suasurus istud ne petat conuiuium*

Dicam expedire vt solus hoc potu fruens
Vitam suauem degat, haud Cyclopibus
Impertiatur; cúmque somnos duxerit
Vino sepultus, grandem oliuæ stipitem
Intus prehensum, hoc ense spicatum imitùs
Demittam in ignem, & cùm præustum videro
Trudam locatum fronte sub Cyclopica:
Mediúmque terebrans igne lumen eruam,
Quod fabricator nauis expertus solet
Geminis habenis dum terebram dirigit:
Sic in Cyclopis luminosis vultibus.
Torrem rotabo & excauabo pupulas.

CH. *Io Io. Inuenta laudo & lætor insanum in modum.*

VL. *Mox te & sodales & senem imponens rati*
Properans gemella palmula hinc abduxero.

CH. *Licebit ergo (quod deûm lustralibus*
Sacris solemus) oculicidam sumere
Torrem? adiuuare prorsus hanc cædem volo.

VL. *Hoc torris iste postulat * grandissimus.* (grauissimus.)

CH *Centum essedorum ferre pondus nec grauer,*
Oculum vt Cyclopis perdite exsecrabilis
Fartim obteramus, ceu crabonum examina.

VL. *Vos nunc silete, cùm doli estis conscij,*
Quæ deinde iusso, tum Architectis sedulò
Parete, amicos quippe cùm reliquerim
Sub antra, solum me piget seruarier.
Egresso ab illis sit licet facilis fuga.
Sed non honestum est fas nec æquum, vt deserens
Comites amicos, solus effugiam malum.

ANAPAESTI.

CH. *AGe quis primus, quisve secundus*
Ordine torris remigium ferens,
*In Cyclopis medios * adigens* pene-trans.
Vultus penitum ruet orbem?

SEMICHORVS intus canens.

Mussa, mussa, scilicet ebrius
Numeros modulans valde inamanos
Lanus fiticen, flere paratus
Scrupea gradiens tecta relinquit.
Age cantantes erudiamus
Hoc rude pectus:
Certum est illum fore caecum.

ANACREONTICA.

ANimi beatus is qui
Latices suauis vuae
Bibit, Euióque patrat
Vitulante sacra cantu
Puerum fouens tenénsve
Meretriculam capillis;
Bono odora vnguine nardi
Nitidus: Sed, loquitur, Quis recludet?

CY. *Pa pa pa satur Lyaeo*
Hilaris cibo & liquore,
Oneraria vt carina
Tabulata ad vsque ventris
Gemo summa: vere pulcro
Epulas Cyclopum adibo - -

Bona nam certis aget me.
Agedum huc, hospes, siste mihi vtrem.
CH. *Oculis suaue cernens*
Viden' vt domum relinquit?
Aliquis deus colit nos.
Decor at tuus nitentes
Superat faces, & intra
Thalami antra, bella Nympha es.
Varij tamen colores
Caput ex floribus ambient istud.

IAMBI.

vel, Istũ Lyæum dic mihi añ ferũt deum.

VL. *CYclops age audi, quippe noui funditus*
Bonum hunc Iacchum quem propinaui tibi.
CY. *Quis iste Diuus quem vocatis Liberum?*
VL. *Magnus profectò ad læta vitæ commoda.*
CY. *Ego igitur istum lætus ructo deum.*
VL. *At neminem ille lædere ex animo solet.*
CY. *Cur vtrem habere pro domo deum iuuat?*
VL. *Quà collocabis inde se facilem dabit.*
CY. *Sub pellibus cubare non decet deos.*
VL. *Modo hic voluptas, nil amari in pescia est.*
CY. *Odi quidem vtrem, at poculum istud diligo.*
VL. *Ne desere ergo, quin bibe audacter Cyclops.*
CY. *Potum hunc suauem fratribus ne impertiar?*
VL. *Solus potitus plus honoris aufferes.*
CY. *Sed dans amicis audiam vtilior meis.*
VL. *Bella atque rixas inuehit conuiuium.*
CY. *Largè bibamus, nemo me taxit tamen.*
VL. *Heus tu domi esse conuenit potum probè.*
CY. *Qui potus epulum non adit, nullus sapit.*

VL. *Sapiens sed ille est, qui manet domi ebrius.*
CY. *Silene quid agam? censen' vt maneam domi?*
SIL. *Censeo, nec alios quære conuiuas tibi.*
CY. *Nempe herba floret grandior humum vestiens*
SIL. *Quin vrit assus æstus, & bibere expedit.*
Accumbe nunc resupinus atque hic adside.
CY. *Ecce, Quid istum pone me scyphum locas?*
SIL. *Ne forsan illum vindicet quis.* CY. *Scilicet.*
Potare furtim postulas, age effer huc:
Tu nomen hospes, fare quo te nuncupem.
VL. *Nullus: sed ecquam gratiam à te iniuero?*
CY. *Epulabor omnes post sodales te vltimum.*
VL. *Bellum redhostis hospiti munus Cyclops.*
CY. *Heus tu quid audes? clanculum vinum bibis*
SIL. *Imo intuenti bellulum fert oscula.*
CY. *Plorabis vt qui non amans te vinum ames.*
SIL. *Quid ni autē amet, cū pulcrum amare me inquias?*
CY. *Infunde, plenum da mihi solum scyphum*
SIL. *Qui, quæso, mixtum est? viderimus obsecro.*
CY. *Vah enicaßis, sic volo.* SIL. *Haud certè prius*
Quam tibi coronam videro & gustauero.
CY. *Iniustus es pincerna.* SIL. *Sed duce est merum.*
Abstergere expedit, facilius vt bibas.
CY. *En labra pura, en vndique extersi pilos.*
SIL. *Cubitum decenter apta & ordine, ita bibe*
Vt me bibentem nec bibentem conspicis
CY. *Hem quid facis tu.* SIL. *Amystin, inquā, suauiter.*
CY. *Pateram cape hospes, & ministra nunc mihi.*
VL. *Ergo argnetur vitis ex mea manu.*
CY. *Age ingeras nunc.* VL. *Ingero, Sileas modo.*
CY. *Vix faciat istud qui adfatim potauerit.*
VL. *En sume & hauri, reliquum nil feceris.*

Tacentem oportet potione inemori.

CY. *Papæ! ſuaue vineæ lignum ſapit.*

VL. *Sin potum adaxis plurimum ad multas dapes*
Siccúmque ventrem maceres ſic, dormias.
Sin quid relinques, ſiccum Iacchus deſeret.

CY. *Io Io. Vix enataui, purima iſta gratia eſt:*
Cælo videtur terra commiſcerier,
Videre videor ſidera & ſolium Iouis,
Cæleſtiumque numen omne dæmonum:
Si gratiæ me nunc rogent non oſculer.
Catamitus iſte mi ſat eſt, qui præferam
Pueros tenellos fœminarum amoribus.

SIL. *Ego namque, Cyclops ſum ille catamitus Iouis.*

CY. *Quem certe ab Ida Dardani raptum fero.*

SIL. *Pueri, extimeſco, dura ne forſan feram.*

CH. *Accuſa amantis ebrij laſciuias.*

SIL. *Heu heu ſopori forſitan graui dabor.*

VL. *Agite ô propages Liberi generoſa gens*
Homo iſte ſomno præpeditus, forſitan
Cruenta fruſta è faucibus diris vomat.
Torris vapore fumat intus flammeo.
Ad hoc paratus vt Cyclopis perforet
Lumen ſepultum: ſed vide vt iam vir ſies.

CH. *Adamantis atque rupis obtinebimus*
Robur, ſed intro vade ne infirmus malum
Pater reperiat, cætera hæc curabimus.

VL. *Volcane Rex Aetneæ vicini improbi,*
Poſt lumen vſtum & erutum, abſiſtas rogo.
Tuque ô nigrantis Somne noctis vinnule
Mere & profunde viſita immanem feram,
Nec Troicorum poſt malorum turbines,
Perdendum Vlyſſem cum ſuis nautis date

Monstro quod homines temnit, atque omnes deos
Aut credere aequum est esse fortunam Deam,
Vis cuius ipsis maior antistat Deis.

SYSTEMA.

CH. *APprehendam valenter*
Colla dura forcipe
Hospitum crudiuori
Gumiae, cadent
Igne pulsa lumina:
En iam stipes igneus calens
Contegitur cinere
Stolo roboris ingens.
Sed suum Maron
Nunc opus perficiat
Atque oculum perimat
Cyclopis, vt bibat malè.
Ast gaudentem edera Bromium
Ego amabilem videre postulo,
Et solum Cyclopa linquere:
Tantóne gaudio fruar?
VL. *Satyri silete, per deos quiescite,*
Componite oris neruias: Quin neminem
Nustare, flare, consecrare hic siuerim,
Vt ne excitetur hac lues, donec feros
*Visus Cyclopis ignis * exturbauerit.* * expugnauerit.
CH. *Tacemus, aëra excedentes faucibus.*
VL. *Intro est eundum, brachiisque stipitem*
Ductare tempus sat calentem & igneum.
CH. *Ergo imperabis, atque primos diliges,*
Qui vecte sumpto amburere orbem commode

Poßint Cyclopis, ſitque communis labos.

SEM. *Equidem minores ſtamus ante limina,*
Nec ſat valentes vectem iniquum extrudere.

CH. *Et claudicantes iam modo heu facti ſumus.*

VL. *Idem ergo mecum damnum habetis.* CH. *Stātibus*
Spaſmo impediti neſcio vnde ſunt pedes.

VL. *Stantes ne conuulſi eſtis?* CH. *imo hac lumina*
Cinerem imbiberunt neſcio vnde aut puluerem

VL. *Ignauiam iſti inutiles produnt ſuam.*

CH. *Quod misereat me vertebrarum & tergoris,*
Pigeatque dentes verberatum perdere,
Hinc lacryma illa, & quam vocas ignauiam.
Verum efficaci nania qualem Orpheus
Cantauit, excantabo, vt vltro mobilis
Vrat gigantem torris iſte Coelitem:

VL. *Tale eſſe dudum noueram ingenium tuum,*
Nunc certius cognoui, amicos expedit
Adhibere certos: ergo ſi inualida eſt manus
Hortare ſaltem, fac tuis incentibus
Ne defetiſcant iſti, & animo vt ſint bono

CH. *Faciemus iſta, in Care ſit periculum:*
Cyclops crcmetur iſta per celeumata.
Io io, incumbite ſtrenui viri
Exurite palpebram
Lurcoſi hoſpiticidæ.
Vſtus Aetna cadat
Ferus nunc Vpilio
Verſa illum trabe, vt ne dare forſan
Damnum tibi poßit.

CY. *Heu luminoſum amburimur frontis decus.*

CH. *Quam bella, Cyclops, cantilena, age occine.*

CY. *Periimus eheu funditus, vis hac quidem eſt.*

At non per istam habetis effugium petram
Nec aufferetis hoc inultum homunculi;
Nam limen obsidebo & opponam manus.

CH. *Quid clamor iste volt sibi ô Cyclops?* CY. *Perij.*
CH. *Turpis videris.* CY. *quin & infelix magis.*
CH. *Medióſne in ignes ebrius dilapsus es?*
CY. *Nullus peremit me.* CH. *ergo nulla iniuria est.*
CY. *Nullus oculum auffert.* CH. *ergo tu non cæcus es.*
CY. *Ita sis tu.* CH. *at ecquo Nullus hoc fecit modo?*
CY. *Ludis me, vbi ille Nullus est nunc?* CH. *Nuspiam.*
CY. *Hospes scelestus perdidit me, intelligis?*
Dum poculo me dapsili inuitat nimis.
Nam Bacchus acer atque luctator grauis:
Sed súntne in antris an foras eliminant?
CH. *En illi opacam clanculum tenent specum*
CY. *Qua parte?* CH. *dextra.* CY. *vbi?* CH. *prope hanc ipsam petram,*
Tenéſne. CY. *Proh malum malo additur! mihi est*
Offensione effracta calua. CH. *pedem struunt.*
CY. *Quod autumabas, non quidē hic sunt.* CH. *nec reor.*
CY. *Quánam ergo?* CH. *partes circitant sinisteras.*
CY. *Ridemur eheu! Tu mala hac ludos facis.*
CH. *Nihil minus nunc. Nullus en prurit tibi.*
CY. *O improbissime omnium vbi es?* VL. *à te procul*
Hoc seruo Vlyssis corpus in custodiam.
CY. *Quid ais? nouo nunc nomine immutas tuum.*
VL. *Sic nominauit me parens Vlyssea,*
Sed te manebant pœnæ ob impias dapes:
Frustra igne Troiæ diruissem Pergama
Nisi vltus essem sic sodalium necem
CY. *Heu heu vetusti oraculi arguitur fides,*
*Quod me * futurum dixit orbum lumine*

* ferè olim dixit

Per te reuersum ab Ilio, sed te quoque
Pœnas daturum facinoris tanti vicem
Multum diuque vndante iactatum salo.

VL. *Tu flebis, inquam lucis orbus vapulans:*
Ad littus interim ipse contendam, & ratem
Mittam in Sicanum pelagus & patriam meam.

CY. *Haud sic abibit: rupis huius fragmine*
Te remigesque facile comminuam tuos:* protexam.
Quamuisque cæcus, vado vt exsuperem hoc iugum,
Biforem per aulam dirigens vestigia.

CH. *Nos verò Vlyssis classiuectores cati,*
Posthac Iaccho liberè seruibimus.

AD EVRIPIDÆ Cyclopa Notæ

Qu. Septim. Flor. Christiani.

X Homeri Vlyssea sumptum est huius fabulæ argumentum totũ, nisi quod illic de Sileno, & Satyris nulla vt hic iniecta mentio. Nos hypothesim nostram dabimus qualem ferre potest necessitas numerorum, & breuitas acrostichidis, ad exemplum Plautinarum.

Ὑπόθεσις τοῦ Κύκλωπος δράματος Εὐριπιδείου ἐν ἀκροστιχίδι.

Κέλσας Ὀδυσσεὺς εἰς Κύκλωπος ἀξένου
Ὑψηλὸν ἄντρον θῆρας εὗρε βακχικούς,
Καὶ τοῖσιν οἶνον δῶκεν, ἄρνας καὶ γάλα
Λαβών· Κύκλωψ δὲ φωράσας τὴν ἁρπαγὴν
Ὠμοῖς ὀδοῦσιν ἓξ ἑταίρους ἤσθιε·
Ψυχὴν δ' Ὀδυσσεὺς σῶσε τυφλώσας φάγον.

Idem Latinè.

Cogente vento, ſaxa Cyclopum ardua,
Vt applicauit dux Vlyſſes, repperit
Chorum Satyricum ſeruientem Principi
Luſco: ſed agnos lacque pro vino aufferens
Offendit ipſum Coelitem, qui ſex virûm
Prehenſa mandit corpora: Hic Ithacus cauens
Sibi ipſe, monſtrum occæcat, & ſtruit pedem.

Hanc fabulam neſcio an tragœdiam vocare debeam: neque enim ex illa vulgari (non tamen certa aut ſemper vera) definitione exitum habet triſtem, imo lætum in rebus Vlyſſeis quæ principio turbidæ. Subtriſtem quidem in caſu Polyphemi, ſed non tragicum. Deinde mixtæ perſonæ ex tragicis & comicis. Silenus enim & Satyri non ſunt heroes. ſolus Vlyſſes & Polyphœmus nobiles perſonæ. Itaque quod præfatus eſt Plautus in Amphitruone, arbitrer poſſe hanc fabulam dici Tragico comœdiã. Cæterum quod aiunt Sophoclem de Æſchylo dixiſſe, vinum non ipſum Æſchylum auctorem eſſe ipſius tragœdiarum, vt hinc liquido conſtat, & de Euripide verum reperietur.

Γηγενῆ μάχλω δοεὶς.) mirum mihi videtur Silenum contra Gigantas ſtetiſſe, cum ipſe ſit *γηγενής* vt teſtantur Nonnûs libro nono Dionyſiacorum, habueritque tres filios Aſtræum, Maronem & Lenæum.

Τῆ δὲ μ' ἁρπαγῇ δόμοις.) ideſt, *irpice* vel *hirpice*, vel vt Cato *vrpice*, vide Varronem libro primo De lin-

De lingua Latina & Hesychium qui ἰξάλω hirpicem vocat.

Κεῖνος σικινίδων.] de Sicinide videnda Scholia Æschyli in Persas: sed præcipuè Iulius Cæsar Scaliger antiquorum nemini cedens, in libris poetices.

Κῶμοι.] malim legere κ' ἀμοί.

Ἀλθαίας δόμοις.] Althæa mater fuit Deianiræ Thestij filia quæ Oeneo nupsit, & à Libero amata Deianiram peperit. Etiam Meleagri mater, vt ait Apollodorus.

Ρίψω πίτυρον πάχα σου.] vel σοὶ legerem vel κατὰ σοῦ.

Τυρὸς ὀπίας.] Huiusmodi caseus est δριμὺς, & sic dictus, quia coactus τῷ συκῆς ὀπῷ. Apud Athenæũ legitur διὸς non βοὸς γάλα. Atque haud scio an melius: neque enim solo boum lacte abundabat Polyphemus.

Βύλει σε χύσαι] malim σὺ χῦσαι.

Διεκροτήσατ' ἐν μέρει.] id est, διεκρούσατε. videor mihi vocem rectè interpretatus cum verti *depsuistis*, nam διακροτεῖν hic verbum est obscœnum, vt *batuere*. putaueram olim legendum διεκορήσατε. frustra vt arbitror.

Θυλάκοις τοὺς ποικίλους.] Puto θυλάκοις esse crurium tegumina qualia Paris habebat: & erant δερμάτινα. Alius θύλακος est ascopera quam Galli vocant *vne escarcelle*: nam propriè est δέρματος σακκίον De thylacis, braccis vel feminalibus vide Aristophanem in Vespis.

Ον ἂν θέλῃς σύ.] Si ad γάλα refertur βλοσκίζει, & debuit esse ὃ, sed excusandus poeta & ad πίθον respexerit, Tamen qui nos audiet leget ὡς pro ὅν.

C

Ἐπί γ' ἂν ἐν μέσῃ.] Non placet repetitio τοῦ ἐν, itaque legerem ἐπί γ' ἂν μέσῳ. Et hanc sane puto veram lectionem.

Δύστηνος δέ σε] Quia mox sequitur συνδύστηνος hic antea legebam δύστηνε: Sed nihil mutandum puto, tantum vbi habes ὀφθαλμὸν malim ὀμφαλόν. nam quorsum legetur oculus?

Ἐξαμματώσω σε.] Idest effodere & efferre vt Suidas interpretatur. Simili genere loquendi dicit Aristophanes, εἰς πυθμένας καὶ τ'ἄντρ' ἐξαμήσω voluit enim τὰ ἔντερα vt hic σπλάγχνα. qua ratione hic habes τὰ ἄωλα pro τὰ εἴδωλα. ne cum Cantero legas, εἰς θ' εἴδωλα. paulo post pro θερμὴν ἔδοντες nescio an præstet διδόντες.

Ἐκτὸς ἔχ'.] Hunc chorum putem esse ex Ithacensibus non Satyris. Sed pro τὶ σι malim τί δὲ & λέγει pro λέγω.

ὑμεῖς δὲ σ' ὦ.] Lego ἡμεῖς.

Ταινάρου ἕδρες λιμὴν.] Mela lib. 2. cap. 3. ait *in ipso Tanaro Neptuni templum*. Cæterum Aristophanes Equitibus Neptunium etiam vocat σουνιάρατε & γεραίστιε.

Οὐκ ἀμφιβωτέροισι.] Lego duabus vocibus ἀμφὶ βωτέροισι. Dixit autem ὀβελὸς βωτέρους interprete Hesychio μεγάλους ὀβελίσκους.

Δαιτύμονες ἐν στέγαισι.] Distinguo post δαιτύμονες. deinde quæ sequuntur ἐν στέγαισι γαστὴρ ἐπ' ἀλίαν non intelligo. Ea re (quæ ignorantia mea est) ariolor legendum ἐθ' ἔχοντι. Nam quid sit στέγει iuxta scio cum imperitissimo. inuenio apud Grammaticos στέγην etiam dici γαστέρα. Quod autē paulo post ait πίπλον κρέων simile est illi Catulliano.

Nam pransus iaceo & satur supinus
Pertundo tunicamque palliumque.

Ἄλλως τομάζῃ ζῶ] Elegans locutio, & Atticis familiaris ἄλλως, pro frustrà, & sine ratione. sic Antipater in epigrammaton Florilegio: ἄλλως τ' ὄνομ' ἔχουσι. Aliquando idem valet ac forte fortuna, & τύχῃ non τύχη. vt apud Lucianum in deorum iudicio Venus ait ἄλλως ἠρώμην.

Ἀνθρακιᾶς ἀποχραίνειν.] Fortasse legendum ἀποκαίειν, vel vt Canterus ἀποκραίειν. mox βρύκειν non βρύχειν.

Μόνος μόνῳ.] Versus hic olet mihi prouerbium.

Ἀποβώμιος.] Rectè Hesychius, ἀποβώμιος ἄθεος exponit, & θυσίας ἀποβωμίους, quæ in aris non fiunt.

Διασοῖς γ' ἀθρήσας.] Canterus ἀθροίσας legit me non probante, nam de duobus non ἀθρόοις sed συνδυασμὸς dici potest. Et sanè ἀθρήσαις magis conuenit eligenti pingues & habitiores.

Τενόντος ἁρπάσας.] Malè olim putabamus legendum ἄχρις ποδὸς, nam τένων τις hic dicitur vt in Bacchis pedis tendinem dixit. pro καθαρπάσας autem neque male legas καταπάσας.

Αἰθέρ' ἐξιεὶς βαρύν.] pro aëre & fumo dixit ætherem.

Τῇ κύλικι λελημμένος.] Mauult Cãterus λελησμένος, quod est oblitus, hoc (vt mihi quidem videtur) loco ἐπιλελησμένον. Potius retinéda lectio λελημμένος vel λελειμμένος, id est captus, & victus. Paulo post pro οὐκ ἔχομεν, quis non videt legendum ἔχοιμεν.

Διπλοῦν χαλινοῖν.] Sumpta translatio ex Home-

Ἐπί γ' ἂν ὦ μέσῃ.] Non placet repetitio τῶ ἂν, itaque legerem ἐπί γέ μ' ὦ μέσῳ. Et hanc ſane puto veram lectionem.

Δύσοπτις δέ σε] Quia mox ſequitur συνδύσοπτις hic antea legebam δύσοπτις : Sed nihil mutandum puto , tantum vbi habes ὀφθαλμὸν malim ὀμφαλόν. nam quorſum legetur oculus?

Ἐξαμήσασθαί σε.] Ideſt effodere & efferre vt Suidas interpretatur. Simili genere loquendi dicit Ariſtophanes, ἐς πηδάλιον τε καὶ τ' ἄντηρ' ἐξαμήσω voluit enim τὰ ὕπερα vt hic σπλάγχνα. qua ratione hic habes τὰ δώλια pro τὰ ἐδώλια. ne cum Cantero legas, εἰς θ' ἐδώλια. paulo poſt pro θερμῶν ἔδοντος neſcio an præſtet διδόντος.

Εκτὸς ἔχ'.] Hunc chorum putem eſſe ex Ithacenſibus non Satyris. Sed pro τῶ σε malim τί δὲ & λέγειν pro λέγω.

ὑμεῖς δὲ σ' ὦ.] Lego ἡμεῖς.

Ταινάρου μέσα λιμένι.] Mela lib. 2. cap. 3. ait *in ipſo Tanaro Neptuni templum*. Cæterum Ariſtophanes Equitibus Neptunium etiam vocat σουνιάρατε & γεραίστιε.

Οὐκ ἀμφιβωτόροισι.] Lego duabus vocibus ἀμφὶ βωτόροισι. Dixit autem ὀβελὺς βωτόρους interprete Heſychio μεγάλους ὀβελίσκους.

Δαιτύμονος ἐν στέγαισι.] Diſtinguo poſt δαιτύμονος. deinde quæ ſequuntur ἐν στέγαισι γαστὴρ ὑπολίαν non intelligo. Ea re (quæ ignorantia mea eſt) ariolor legendum ἐθ' ἔχοντι. Nam quid ſit στέγη iuxta ſcio cum imperitiſſimo. inuenio apud Grammaticos στέγην etiam dici γαστέρα. Quod autē paulo poſt ait πέπλον κρύω ſimile eſt illi Catulliano.

Nam pransus iaceo & satur supinus
Pertundo tunicamque palliumque.

Αλλως νομίζῃ ζῆν] Elegans locutio, & Atticis familiaris ἄλλως, pro frustrà, & sine ratione. sic Antipater in epigrammaton Florilegio: ἄλλως τ' ὄνομ' ἔχουσι. Aliquando idem valet ac forte fortuna, & τύχῃ non τύχῃ. vt apud Lucianum in deorum iudicio Venus ait ἄλλως ἠρώτων.

Αιθρακιᾶς ἀποχλάνειν.] Fortasse legendum ἀποκλαίειν, vel vt Canterus ἀποκναίειν. mox βρύκειν non βρύχειν.

Μόνος μόνῳ.] Versus hic olet mihi prouerbium. •

Αποβώμιος.] Rectè Hesychius, ἀποβώμιος ἄθεος exponit, & θυσίας ἀποβωμίους, quæ in aris non fiunt.

Διασοῖς γ' ἀθρήσας.] Canterus ἀθρόοις legit me non probante, nam de duobus non ἀθρόοις sed συνδυασμὸς dici potest. Et sanè ἀθρήσας magis conuenit eligenti pingues & habitiores.

Τετόνος ἀρπάσας.] Malè olim putabamus legendum ἄχεις ποδὸς, nam τένων πις hic dicitur vt in Bacchis pedis tendinem dixit. pro καθαρπάσας autem neque male legas κατασπάσας.

Αἰθὴρ Ἀξιεὶς βαρυν.] pro aëre & fumo dixit ætherem.

Τῇ κύλικι ληημμένος.] Mauult Cāterus ληησμένος, quod est oblitus, hoc (vt mihi quidem videtur) loco ἀπροσδιόνυσον. Potius retinēda lectio ληημμένος vel λελημμένος, id est captus, & victus. Paulo post pro οὐκ ἔχομεν, quis non videt legendum ἔχοιμεν.

Διπλοῦν χάσκοντι.] Sumpta translatio ex Home-

ticæ Vlyssex lib. x. Ait enim illic,

> Δίνεον ὡς ὅτε τις τρυπῷ δόρυ νήϊον ἀνὴρ
> Τρυπάνῳ, οἱ δ' ἔτ' ἔνερθεν ὑποσσείουσιν ἱμάντι
> Ἁψάμενοι ἑκάτερθεν. ——

nam duplices habenas quas hîc vocat, lora vtrinque apta Homerus dixit. De hac fabricæ specie meminit antiquarius scriptor Arnobius lib. 6. cùm ait, *terebrarum excauata vertigine.*

Ὥσπερ ἐκ σπονδῆς.] Quia in σπονδαῖς & ἱεροποιΐαις solebant, vt ait Hesychius, titionem iniicere in peluim vel χέρνιβα, & aram circum aspergere, vt diximus in Irena Aristophanis.

Σφηκίσκῳ ἐκπειψομένῳ.] Sane enim δᾳδός etiam vocatur σφηκίσκος ab Aristophane in Pluto.

Γαίνυμαι δ' ὁ δαιτὸς ἥβης.] Interpretantur vulgò *conuiuium iuuenum* : mihi hoc non placet, non qui habeam quid certius reponam : sed nostro more male sedentem locum agitabimus, & mouebimus coniecturarum crebro succussu : ita vt fortassis non moleste sedeat. Primum legi potest δαιτὸς ἴσης sensu & bono & Homero aliisque auctoribus vsitato. Deinde distingui potest, δαιτὸς, ἥβης ἀσπουδάστως, id est, *conuiuio & iuuenibus.* postremò optimus etiam sensus eliciatur si legamus, γάνυμαι δ' ὁ καινὸς ἥβης. & sic ἥβη esset ἀμπηχος, vel Hesychio teste.

Ὑπάγκαλμ' ὁ χόρτος εὔφρων.] Ambitum hilarem interpretantur isti qui non mentis sed verborum significationem tantum satagunt. Sed quid id est rogo? fortassis autem substituendum κορμὸς vt stipitem intelligamus & scipionem quo nitatur ille *vuidus, & nimio incedens trepidãter Iaccho.*

φιλεῖ τις ἡμᾶς.] Totus hic locus videtur mihi mancus & luxatus. Si ſub perſona Cyclopis, auſim dicere ex induſtria, affectaſſe Euripidem ſermonem confuſum & ſaucium flore Liberi, qui Polyphemo pedes tentauerit & linguam vinxerit. Putabam tamẽ aliquando hunc verſum eundem eſſe debere cum duobus præcedentibus, & vt ſimilis eſſet & Anacreonticis legebam ſublato aſteriſco, θεὸς οὐ φιλεῖ τις ἡμᾶς vel καλός. mox pro χρόα, χροιά repono & ἐξομιλήσει expono ἀπαντήσει, ἀντιλέξεται.

μύρων οἴων αὐτῷ.] Emendat Canterus μύρων ναῶν αὐτῷ. Ego malo coniecturam meam, quæ me iudice, non fallit, μύρ' οἴων σοὶ αὐτῇ. facile fuit ex μύρ' οἴων facere μύρων, & ex σοὶ οἴων factum mutato αὐτῷ in αὐτῇ.

Φῆς ἐρᾶν.] Puto φήσ' pro φησί. Quia me tam formoſum amare inquit: niſi hæc mauis referre ad ſequentia, quibus ſe Silenus Ganymedem Iouis Cyclopis facit.

Ἰδοὺ καθαρὸν τὸ χεῖλος.] nondum vidi ex Græcis Tragicis qui in ſecunda ſede Anapæſtum locaret: itaque tranſpono iſta, ἰδοὺ τὸ χεῖλος καθαρόν. Quod autem ait ἡμύστικα, hoc eſt ἀπνευστὶ πέπωκα. Sed & iure ſtatim pro ἡ ἄμπελος legerem ἡ 'μπελος, & cùm ait συνεκθανεῖν δὲ σπῶντα tollerem δὲ, vt nocens menſuræ pedum.

ἢ τὴν τύχην μὲν δαίμονα.] Hinc Iuuenalis in Satyra, *Te facimus fortuna Deam.*

καρκίνος.] eſt hic cancer, forfex & πυράγρα. Corrigendus Heſychius ſuper hac voce. Ait enim ἔστι δὲ καὶ δεσμός τις ἐν τῇ πάρυγι. lego, ἢ ἡ πυράγρα.

δρυὸς ἅπτεσθαι ἔρνος.] Pro omni arbore δρῦς. nam si speciem spectes, est hîc ex olea stipes.

σηκῷ τι πρὸς θεῶν θῆρες.] vel Hesychio teste θῆρες sunt Satyri.

ἡμεῖς δὲ χωλοὶ γ.] Alibi monuimus prouerbiale esse χωλὸν γενέσθαι. Et sic vsus Theocritus Adoniis, & Nicarchus in Epigrammate, ἐᾶ χωλὸν με γενέσθαι.

ἐν τῷ καρὶ κινδυνεύσομεν.] Non satis hæc capio. Etiam hæc sapiunt prouerbium, & respexit fortassis Homericum illud ἐν καρὸς αἴσῃ, quia primi Cares seruitutem seruierũt bello capti. vnde seruoli nomen Aristophanicum Carion. Fortassis etiam καρὶ dicit pro κρατὶ: nam κὰρ Homero κεφαλή: Ausus sum aliquando hæc interpolare, & hanc lectionem periclitari, δράσω τό δ', ἐν τῷ γὰρ τί κινδυνεύσομεν; hoc inquit faciam, quid enim in hoc periculi?

κατήκαυσε.] Non potest hoc verbi cõsistere in fine Iãbici versus, propterea emendauit Canterus κατήκλυσε, quod si rectũ est idem erit ac impleuit, & inebriauit madidúmq. fecit. Sed malim aliud quid comminisci.

πέτραν ἐπήλυγα.] Rupem nigram & obscuram, & velut caligine obductam, id est, ἐπηλυγάζω.

ἄγε πρόσθεν ὕπος ὅπ.] Legendum ὕπς paulo post verò non ἀμφιτείτης, sed ἀμφιτρίτης (quæ est αὐλή) proculdubiò legendum.

FINIS.

